

Redaktor güşəsi

Ədəbi mühitdə poetik ifadə və dil anlayışı

Azərbaycan ədəbi mühitində son bir nə çə ildir ki, olduqca maraqlı axın müşahidə olunur. Bu axın ədəbi axarın yeni məcraaya yönəlməsidirmi? Gənclərin bar-bar bağırıldıqları postmodernizmidirmi? Qloballaşmadırmı? Şərq ədəbiyyatının Avropa ədəbiyyatına sintezidırmı? Dünya ədəbiyyatına yeni çıxışdırmı? Kosmosa məyallaq vəziyyətə baxısdırmı? Evin qapı və pəncərəsi olduğu halda tüstü bacasından çıxışdırmı?

Hər nədirsa, çox maraqlı bir məsələdir.

Onsuz da Azərbaycan ədəbiyyatı zaman-zaman maraqlı məsələlərlə zəngin olub. Əhalini heyrətləndirən sonuncu proses TARİXİ ROMANLARLA bağlı bəhsəbəhslə yazışmaya girişən yazıçıların öhdəlikləri idi. "Nadir şah", "Xacə şah", "Ağa Məhəmməd Şah Qacar" tarixi romanları ola-ola ikincisi, üçüncüüsü yazılırdı, (hələ də "Nadir şah" tarixi romanı yazılır), "Şah Abbas", "Təhmasib şah", "Taçlı" və başqa tarixi romanlar ortaya çıxdı. Halbuki, Dağlıq Qarabağ müharibəsi hələ yekunlaşmayıb, barit iyi bölgədən çəkilməyib, General Məhəmməd Əsədrovla, General Valeh Bərşadlı ilə, Polkovnik Fətulla Hüseynovla canlı temasda olan, döyüşlərdə onlara silahdaşlıq etmiş insanlar hələ sağıdlar və onların məlumatlarından istifadə etmək, arxivlərdə axtarış etməkdən daha səmərəli olmazmı?

Nə isə... Ömürlərinin müəyyən bir hissəsinə şeir yazmaqla, poeziya yaratmaqla, dəri-dən-qabıqdan çıxıb özlərini şairlər siyahısına yazdırınlar qəflətən heka-

XƏZAN

Ədəbi-bədii jurnal

Noyabr - dekabr 2017

Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ

Ramiz İSMAYIL
NƏSRŞ şöbəsinin müdürü

Mahir CAVADLI
POEZİYA şöbəsinin müdürü

Təsisçi:
Ə.RZAQULİYEV

Redaksiya heyəti: Aftandil Nəbiyev, Ayaz İmranoğlu, Firuze Məmmədli, Fəriz Çobanoğlu, Damət Salmanoğlu, Ələsgər Taliboğlu, Məhəmməd Əli, Şahməmməd Dağlaroğlu, Camal Zeynaloglu, Rəşid Bərgüşadlı, Rafiq Akif, Məlahət Yusifqızı, Nemət Bəxtiyar,

Redaksiyanın ünvani:
Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99
Email ünvanı: xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Dönməz ABBASOV
dizayn

Çapa imzalanıb: 11 dekabr 2017-cı il

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar
2016-ci ildə qeydə alınmışdır: 5331

Materiallar elektron variantında, ya-xud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhi-fədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsuludur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayati" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

yələr (nəsr) yazmaqla məşğuldurlar. Düzdür, ustad Məhəmməd Füzuli də ömrünün sonuna yaxın ürək yanğısını nəzmlə söndürə bilmədiyindən nəsr əsəri ilə sözünü tamamlamağı üstün saymışdı. "Salam verdim, rüşvət deyildir deyə almadılar. Hökm göstərdim..." "Şikayətnamə"dən götürülmüş bu cümlədə nəsrin özündən çox nəzəm ifadə olunub. Poetik bir fikir ortaya qoyulub. Sənət əsəri yaradılıb. Min il keçsə belə köhnəlməyən, dəyişməyən, yüksəklərdə olan sənət əsəridir bu - Füzulinin yüksəkliyindən onun sözü də aşağıda ola bilməz.

Söz yox ki, istənilən qələm sahibi ömründə bir dəfə də olsun şeir yazıb. Bu, ya onun gənclik, yeniyetməlik dövrünə düşüb, eşqini, sevgisini nəzmlə bildirib, ya da ömrünün müdrik, ahil vaxtlarında olub, bu dəfə əhli-əyala, gənclərə nəsihət və məsləhətlər nəzmə çəkilib. Amma müxtəlif yaş kateqoriyalı insanların birdən-birə şeir yazmağı dayandırıb nəsr əsərlərinə keçmələri gerçəkdən araşdırılmalı bir mövzudur.

Şeir yazarlarının birdən-birə nəsr əsərləri yazmağa meyl etməsini özünün də bir roman üzərində işlədiyini söyləyən şair Firudin Şahbuzlu ilə müzakirə etməyə çalışdıq.

Firudin Şahbuzlu ədbiyyatın maraqlı axarlarına toxunur. Onun təxəyyülünlə görə, şeir yazmaq yaradıcılığın ilkin mərhələsidir. Qəlib formasında mükəmməl şeirlər yazıldıqdan sonra yalnız sərbəst şeir formasına keçmək mümkündür. Sərbəst şeir də elə olmalıdır ki, daxili qafiyələrlə uzlaşma yarandığı kimi, şeir bütövlükdə yiğilanda, hər hansı bir qəlib formalı şeir təsəvvürü yarada bilsin.

Rəsul Rzanın, Cabir Novruzun, Gülhüseyn Hüseynoğluunun, Xəlil Rza Ulutürkün, Seyran Səxavətin, Ramiz Rövşənin, Rüstəm Behruдинин, Paşa Qəlbinurun, Oq-

tay İsmayıllının və başqalarının bu tip şeirlərini nümunə kimi göstərmək mümkündür.

Firudin Şahbuzlu şairlərin yalnız bu vəziyyətindən sonra nəsr əsərləri yazmağa girişməsini normal hal sayır. Belə ki, artıq yüksək şairlik zirvəsini fəth etmiş qələm sahibləri tam samballı, müdrik ifadələrlə zəngin, mükəmməl süjet xətti və məzmunu olan əsərlər ortaya qoya bilərlər. Burada ən maraqlı məqam ondan ibarətdir ki, belə yaradıcı insanların həm nəzəm əsərləri, həm də nəsr əsərləri poetik ifadələrlə zəngin olur.

Digər həmsöhbətimiz olan Ramiz İsmayıllı istənilən halda ən mühüm olan dil məsələsinə toxundu.

Onun qənaətinə görə, dil mühüm vasitədir. Baxmayaraq ki, ədəbiyyata birbaşa dəxli yoxdur, amma aparıcı və diktorların efirdən qüsurlu dil ilə, dialektik sözlərdən geniş istifadə etməklə çıxişları cəmiyyətə ədəbiyyatdan da çox təsir göstərir. Belə ki, qüsurlu kitabı geniş auditoriyaların oxuması mütləq deyil. Ancaq efirin icazəli-icazəsiz evlərə, geniş auditoriyalara yol açması mütləqdir. Birinci növbədə bunun qarşısı alınmalıdır.

Bəli! Bu gün rastlaşığımız, milli mənafeyimizə zidd olan və xələl gətirən bütün hallar incəliklə təhlil olunmalıdır, qarşısının alınması istiqamətində faydalı və müdrik addımlar atılmalıdır. Ən azından, hər kəs öz anladığı və bacardığı səviyyədə bu proseslərə qoşulmalıdır.

Çalışın, kənarda qalmayın!

Böyük hörmət və ehtiramla:

*Əli BƏY AZƏRİ,
Baş redaktor*

AYGÜN SADIQ

BAYRAĞIM

Əyilmədin, alçalmadın, adın uca və yenilməz,
Sən ölkəmin varlığının isbatısan, bilsin hər kəs!
Azad türkün öz dilindən bu dünyaya yönələn səs
Səni deyib qürurlanır! Qoy eşitsin solum, sağım!
Millətimin qürurusan, fərəhimsən, al bayrağım!

Üç fərəhli rəngə baxıb qoy tanısın bütün cahan,
Sən almışan ilk rəngini Gök Tenridən - səmalardan,
Sən öndəsən! Yüksəlirsən - Zirvələrdən gəlir sədan.
Etiqadım İslam dini... Allah olsun qoy dayağın,
Millətimin qürurusan, fərəhimsən, al bayrağım!

Bəli, bu gün sənin günün - Türkün günü, zirvə günü,
Duysun hər kəs qəlbimdəki fərəh dolu döyüntünü!
Zəfərlərdən yaratmışan könüllərdə eşq mülkünü...
Rəşadətlə yazılıbdır tarixlərdə hər varağım,
Millətimin qürurusan, fərəhimsən, al bayrağım!

Milyonlarla göz dikilib bu gün sənə o bir taydan,
Bilirəm ki, xəbərdarsan qəlblərdəki hay-haraydan,
Arzum budur, qara xətlər götürülsün Araz çaydan,
Zəncirlərin qırıla kaş, tez alaydım xoş sorağın...
Millətimin qürurusan, fərəhimsən, al bayrağım!

Şəhid verdim... Qalib gəldin, əcəl oldun ölümlərə,
Zəfərlərin şuarından adın keçdi yüz min kərə,
Ərən olmuş əcdadımdan sən gələcək nəsillərə
Əmanətsən... Qoruyacaq həm böyüüm, həm uşağım,
Millətimin qürurusan, fərəhimsən, al bayrağım!

QAFAR CƏFƏRLİ - 60

Hörmətli Qafar Cəfərli!

Sizi - Qafar İltifat oğlu Cəfərlini, 60 yaşınızın tamam olması münasibətilə təbrik edirik.

Siz 07 mart 1957-ci ildə Azərbaycanın Cənub bölgəsinin mərkəzi hesab olunan Lənkəran rayonunun Viyən kəndində anadan olmusunuz.

1973-cü ildə Lənkəran şəhər 1 sayılı orta məktəbi bitirmisiniz. Elə həmin ildən Lənkəran şəhər radio verilişləri redaksiyasında işləməyə başlamışınız. 1974-cü ildə S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinin qiyabi şöbəsinə qəbul olunmuşunuz. 1975-1977-ci illərdə Sovet Ordusu sıralarında həqiqi hərbi xidmət keçmisiniz.

1978-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin əyani şöbəsinə daxil olmuş, 1983-cü ildə oranı müvəffəqiyətlə bitirmisiniz.

1983-cü ildən 2012-ci ilin mart ayına kimi Daxili İşlər Nazirliyi sistemində çalışmış, sıravi inspektordan Polis Şöbəsi rəisinin əməliyyat işi üzrə müavini vəzifəsinədək yüksəlmış, polis polkovniki rütbəsində təqaüdə çıxmışınız.

Dağlıq Qarabağ ətrafında baş vermiş müharibə ilə əlaqədar döyüş gedən bölgələrdə ezməyyətdə olmusunuz. Müharibə və polis veteranınızı.

Yaradıcılığa orta məktəbdə oxuyarkən kiçik hekayələr və şeirlər yazmaqla başlamışınız. İlk qələm məhsulunuz 1972-ci ildə Lənkəranda çıxan "Leninçi" qəzetində dərc olunub. Tələbəlik dövründə və əmək fəaliyyəti zamanı müxtəlif çap vasitələrində rəngarəng publisistik materiallarla mütəmadi çıxışlar etmisiniz.

2013-2015-ci illərdə "Region" TV-nin (hazırkı ARB TV) "Cənub" regional televiziya şirkətində aparıcı kimi çalışmışınız. 2014-cü ilin may ayından başlayaraq "Region" TV-nin sifarişi ilə müəllifi olduğunuz povestlər əsasında "İziitməyən cinayətlər" layihəsi üzrə serial çəkilməyə başlanılmışdır. Həmin layihə üzrə cəmi 69 bölümə çəkilmiş serialda baş məsləhətçisi olmaqla yanaşı həm də əsas rollardan biri - Polis Şöbəsinin rəisi rolunu uğurla ifadə etmisiniz. 2016-ci ilin sentyabr ayından 2017-ci ilin iyul ayına kimi ATV-də nümayiş olunan 159 bölümən ibarət "Günəşim ol!" serialında da həvəskar aktyor kimi əsas rollardan biri olan Aslan obrazını yaratmışınız.

2014-cü ildə "Əməliyyatçı", 2015-ci ildə "Günahsız mələk", 2016-ci ildə "Kimsə... Sizlər" və 2017-ci ildə "Lətifədən lətifəyə" adlı kitablarınız nəşr olunmuşdur.

2016-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüsunuz. "Qızıl qələm" və "Azərbaycan bayrağı" media mükafatları laureatisınız.

Ailəlisiniz, cəmiyyət üçün faydalı övladlar böyütmüşünüz.

Hörmətli Qafar Cəfərli!

Sizi bir daha 60 yaşınızın tamam olması münasibətilə təbrik edir, uzun ömür, can sağlığı, yaradıcılığınızda bol-bol uğurlar arzulayıraq.

"Xəzən" ədəbi-bədii jurnalı

ŞÜKÜR MÜSEYİBOĞLU ŞUŞALI - 60

Hörmətli Şükür Müseyiboglu!

Sizi - Şükür Müseyib oğlu Həsənovu, 60 yaşıınızın tamam olması münasibətilə təbrik edirik.

Siz 15 dekabr 1957-ci ildə Azərbaycanın dilbər guşələrindən birində - Şuşa rayonunun Şuşələr kəndində anadan olmuşsunuz. 1965-ci ildə Şuşa şəhər 6 sayılı orta məktəbin birinci sinfinə daxil olub, 1975-ci ildə həmin məktəbi müvəffəqiyətlə bitirmisiniz.

1976-1978-ci illərdə həqiqi hərbi xidmətdə olmuş, Vətən qarşısında əsgəri xidmət borcunu şərəflə yerinə yetirmisiniz.

1979-cu ildə Moskva Baş Geodeziya İnstitutunun Gəncə İnşaat Texnikumuna verilmiş "İnşaatda Geodeziya" fakültəsinə daxil olmuşsunuz, orada dörd il təhsil alıb 1983-cü ildə adıçəkilən təhsil ocağını bitirmisiniz.

Əmək fəaliyyətinə 1983-cü ildə Şuşa şəhərində başlamışınız, təlimatçı, rəis müavini, texnik-mühəndis vəzifələrində çalışmışınız.

Dağlıq Qarabağ ətrafında başlamış müharibədə vətən torpaqlarının qorunması uğrunda təşkil olunmuş könüllü özünümüdafia dəstələrinin tərkibində ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə iştirak etmişiniz, Qarabağ müharibəsi veteranınızınız.

Bədii yaradıcılığa erkən yaşlarınızdan - məktəbli illərindən kiçik şeirlər yazımaqla başlamışınız.

İlk şeiriniz "Şuşa nəğmələri" kitabında işıq üzü görüb.

Vaxtaşırı dövrü mətbuatda; xüsusən də "Azad qələm", "Qarabağa aparan yol", "Dövlət və Qanun" qəzetlərində, "Qoşa Ulduz", "Ali Ziya", "Gənclik", "Xəzən" jurnallarında çap olunmusunuz. Şeirləriniz müxtəlif antologiyalara, Almanaxlara daxil edilmişdir.

"Yurdumda bir daş olaydım" adlı şeirlər kitabının müəllifisiniz.

Hörmətli Şükür Müseyiboglu!

Sizi bir daha 60 yaşıınızın tamam olması münasibətilə təbrik edir, uzun ömür, can sağlığı, yaradıcılığınızda uğurlar arzulayıraq.

"Xəzən" ədəbi-bədii jurnalı

SURXAY HATƏM MÖVLANVERDİ

SALAM, MİRZƏ ƏLƏKBƏR

(Şair Mirzə Ələkbər Sabirin anadan olmasının 155 illiyinə)

Sənin kimi söz demək nəsib olmaz hər kəsə,
Milyon şair dayansa burda nəfəs-nəfəsə.
Zaman salıb ruhumu, sanki zülmət qəfəsə,
Bilmirəm, üzümüzə nə vaxt doğacaq səhər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

Dediyin haqq sözlərin hey səslənir zamanla,
Sobamız qazla yanıb, sənin soban samanla.
Durduğun uca yerdən hərdənbir bizi danla,
Silkələyir dünyani yazdığını min-min əsər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

Bişirdiyin sabunlar yararlıydı hər işə,
Indi sabunsuz gedir kələkbazlar yürüşə.
Saxta südlər yaranıb, çoban getmir örüşə,
Çətin işlər düzəlmir bir "sağ ol" a, öpüşə.
Xəcalətdən üzümü hər gün basır soyuq tər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

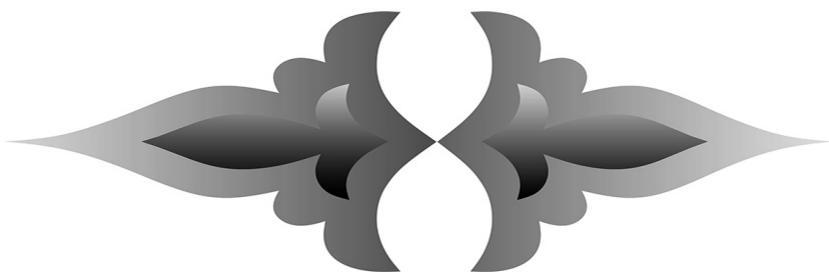
Gördüyün Şirvan eli bu gün toy-büsətadadır,
Satılmış o "Rey"lərin dərdi məni çatlaşdır.
Nəsiminin Hələbi indi batabatdadır,
Müsəlman dünyasında üstələyib haqqı şər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

Avtomobil minmişik, növləri var min cürə,
Evlərdə it saxlayır, bağlamırıq zəncirə.
Döyülen adamları bənzədirik əncirə,
Bilmirəm hansı üzlə gedir sabaha bəşər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

Dediyin o qorxaqlar cirmanar, çaya gəlməz,
Indi çox kişi var ki, çağırısan toya, gəlməz.
Dostun Mirzə Cəliltək kişilər saya gəlməz,
Uzaq zamanı görən insanlar heykəlləşər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

Küftə basan mollalar yaşadı qəlbində dərd,
Yaratdığın əsərlər eylədi onları pərt.
Facieli illərin ötüsdü olduqca sərt,
Ağıllı kəs həmişə gəzdirər salamat sər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

Gəlmişik ziyarətə, sənin ev muzeyinə,
Tale adamı salır həyatın quzeyinə.
Kim heykələ gül qoyar, heç gələrmi eyninə?
Səni sevir el-oba, bəxtəvərsən, bəxtəvər,
Salam, Mirzə Ələkbər.

SABİR HÜSEYNOV

SEVGİNİN İŞİĞINDA

(*hekayə*)

**"Qürbətin yüz baharından
vətənin bir qış yaxşısıdır"
Atalar sözü**

Yağışlı bir payız axşamı ata-oğul evdə oturub çay içirdilər. Qasım kişi araya söz saldı:

-Allaha şükür, ali məktəbi qurtarmışan, təyinatını hara veriblər?

Vasif atasını çox intizada saxlamadı:

-"Bakı" qəzetində müxbir işləyəcəm.

Qasım kişi çox sevindi, ayağa qalxaraq oğlunu qucaqlayıb öpdü, ona uğurlar arzuladı. Ata oğlun dan arxayıñ idi, bilirdi ki, oğlu ona göstərilən etimadı doğruldacaq.

Vasif o gecəni ata evində narahat yatdı. Səhər tezdən oyanan kimi Vasif ata-anası, qardaş-bacıları ilə görüşüb Bakıya yola düşdü. Gözləri dolmuşdu, dönüb dağlara baxdı, dağlar da, yollar da gözündən düşmüşdü. Sarıyal da sanki boynunu bükbüb, peşimanlılıq çəkirdi. Sevdiyi, illərlə həsrəti ilə yaşıdagı qızın qaçırlılması onu doğma yurddan, el-obadan küsdürmüdü. Özünü kimsəsiz hiss edir, bu yerlərdən birdəfəlik baş götürüb uzaqlara getmək isteyirdi.

Bir neçə gün Bakıda qalsa da təyinat yerinə getmədi. Bir gün nə fikirləşdiə Oktyabr rayon hərbi komissarlığına üz tutdu. Hərbi komissar polkovnik Solovyov onu diqqətlə dinləyib:

-Sovet ordusunda xidmət etmək istəyin xoşuma gəldi. - dedi. - Amma unutma ki, piyada qoşun bölməsində siyasi rəhbər olacaqsan. Bu çox ağır, həm də çətin işdir. Yaxşı-yaxşı fikirləş, nə vaxt istəsən, biz səni göndərə bilərik.

Vasif polkovniki dinləyib, təşəkkür etdi. Hərbi qulluğa gedəcəyini qətiyyətlə deyəndə polkovnik

ciddi görkəm alıb:

-Onda iki gündən sonra gəl, sənədlərini hazırla yaq.

Vasif polkovnikə təşəkkür edib kirayədə qaldığı evə qayıtdı. Evin sahibi Səkinə nənə Vasifin narahat olduğunu görüb soruşdu:

-Nə olub, ay bala, yenə qəm dəryasına qərq ol musan? Yoxsa o canı yanmış qızı fikirləşirsen?

Vasif Səkinə nənənin sualını gec cavablandırıdı:

-Düz deyirsən, nənə, bu şəhərin istisi daha məni isitmır, heç nə məni ovundurmur. Beş il yanında qalmışam, dərdimi, sərimi doğmalarıma yox, sənə demişəm. Haqqını halal elə, uzaqlara gedirəm. Ya qismət, qayıdam, qayıtmayam...

Beş il Vasif onun evində kirayənişin kimi yox, oğul kimi qalmışdı. Bazarlıqlarını edib, ona doğma anası kimi baxmışdı. Səkinə nənənin övladı yox idi. Vasifin xətrini öz doğma balası kimi istəyirdi. İndi Vasif bu evdən yox, Bakıdan, Azərbaycandan çıxıb gedirdi. Bu ayrıliga dözməyən Səkinə nənə Vasifin köynəyini sinəsinə sixib ağlayırdı.

İki gündən sonra Vasifi Berdiçev şəhərinə, oradan da Rava Russkaya şəhərinə, Qırmızı Bayraq ordenli Boqdan Xmelnitski adına Alaya göndərdilər.

Gənc leytenant üçüncü taborun beşinci bölüydə siyasi rəhbər kimi fəaliyyətə başladı. Rus dilini yaxşı bilmirdi. İlk gündən üzüçü təlimlər, həyəcan sınaqları onu bezdirmişdi.

Zabitlər şəhərciyində ona bir otaqlı ev vermişdilər. Hər dəfə tezdən oyananda qarşidakı dağlara baxırdı. Bu dağ kəndlərindəki dağa çox oxşayırıldı. Vasif bu dağları görüb dilxor olurdu.

Bu yerlərdə qış ayları çox sərt keçirdi. Hər həftə təlim keçirilirdi. Vasifin xidmət etdiyi bölüün

adı həmişə yaxşılardır sırasında çəkilirdi.

Yanvar ayında Vasifin qulluq etdiyi alay qış təliminə yola düşmüdü. Hər tərəf ağ örpəyə bürünmüsdü, şaxta adamın iliyinə işləyirdi. Qar çox yağıdından hərəkət etmək çətin idi. Təlim keçirilən ərazidə xüsusi keşikçi məntəqələri var idi. Leytenant Vasif Kazimovun cavabdeh olduğu keşikçi məntəqələri qarlı dağların etəyində yerləşirdi. Postlara gedən yol qalın meşələrin əhatəsindəydi. Gənc leytenant bu postları fanar işığında, çətinliklə axtarır tapırdı. Meşələrdə vəhi heyvanlar - ayı, canavar hər an rastına çıxa bilərdi.

Qarlı bir qış axşamı idi. Postları yoxlamaq vaxtı çatmışdı. Leytenant Vasif Kazimov silahını yoxlayıb fanarın işığında yola çıxdı. Uzaqdan canavarların ulaşması eşidildi. Vasifin tükləri biz-biz olmuşdu, üreyi döyünür, tez-tez ətrafına baxırdı. Qaranlıq gecədə fanarın işığını söndürdü. Qorxusundan silahını hazır vəziyyətdə saxlayırdı. Birinci posta çox az məsafə qalırdı. Havannın soyuq olmasına baxmayaraq qan-tər içindəydi. Elə bil arxadan kimsə onu təqib edirdi. Özünü posta güclə çatdırıldı. Azacıq geciksəydi, canavarlar onu haqlaya bilərdi. Postun qapısını açıb içəri keçdi, fanarın işığını yandırıb sıravi əsgər Sarokini gördü. Serjant Korşak postda yox idi. Dərhal dəmir qapını bağlayıb Sarokinin sorğu-suala tutdu. Sarokinin qorxusundan dil-dodağı təpimişdi. O, Korşakın axşam üstü postdan getdiyini deyəndə leytenantın əhvali korlandı.

Leytenant postun ətrafindakı hündür bir daşın üstündə oturub xəyala dalmışdı. Evləri, ata-anası yadına düşmüdü. Vətən üçün elə darıxmışdı ki, üzünü yana çevirib körpə uşaq kimi doyunca ağladı. Əl-üzünü qarla ovxalayıb özünə gəldi. Korşakı tapmaliydi...

Postu Sarokinə tapşırıb dağların arxasındaki fermaya tərəf üz tutdu. Tapançanı əlində hazır tutmuşdu. Uzaqdan işıqlar görünürdü. Fikirləşdi ki, bəlkə canavardı, axı onların gözləri gecələr işiq saçır. Geri qayıtmadı, "burada onlara yem olsam da getməliyəm", deyə sürətlə irəliləməyə başladı.

Artıq işiq gələn yerə çatmışdı. Burada böyük ferma kompleksi yerləşirdi. İtlərin hürüşməsinə çıxan ferma işçiləri soyuqdan qızarmış leytenantı görəndə onu içəri dəvət etdilər. Odun peçinə yaxın oturdular. Leytenant dincəlmək halında deyildi. O, serjant Korşakı axtarırdı. Samaqon içməkdən gözləri qızaran, sərəxos vəziyyətdə olan Korşak leytenantı görəndə ireli yeri yib onu qucaqlamaq istədi. Vasifin təpiyindən sonra peçin yanına uzandı. Vasif onun avtomatını tapıb götürdü. Korşakı qabağına qatıb çölə çıxartmaq istəyəndə ferma işçiləri leytenantı bir bağlama verdilər. Vasif bağlamanı götürmək istəmədi:

-Sağ olun, - deyib sarışın qadına təşəkkür etdi.

Polina adlı qadın zorla bağlamanı leytenanta uzatdı:

-Xahiş edirəm, götürün, hava çox soyuqdur, lazıminiz olar.

Vasif bağlamanı götürdü, Korşakı qabağına qatıb gəldiyi yolla geri qaydırıldı. Qarşidakı çayı keçib, kiçik bir talaya çıxdılar. Qəflətən bir sürü canavarın əhatəsinə düşdülər. Leytenant çətin vəziyyətdə qalmışdı, həm özünü, həm də Korşakı qorunmalıydı. Korşak sərxos idi, leytenant avtomati ondan zorla aldı. Silahın maqazinini yoxladı. Cəmi dörd patron qalmışdı. Vasif əlini cibinə atdı. Cibindəki beş patron kara gəldi. Yaxındakı ağaçca çıxmaq istədi. Korşak ona əməlli-başlı yük olmuşdu. Canavarlar ulaşanda Korşak da ulamağa başlayırdı. Vasif havaya bir gülə atdı. Canavarlar bir az uzaqlaşıb dayandılar. Gülə səsindən sonra qonur bir ayı onlara tərəf gəlirdi. Korşakın canavar kimi ulaması onların həyatına son qoya bilərdi. Vasif ayı tərəfə atəş açmadı. Dəsmalını çıxarıb Korşakın ağzını tutdu. Xoşbəxtlikdən ayı istiqamətini dəyişib uzaqlaşdı. Boz canavar təpənin üstə çıxbı ulayırdı, səsi çox uzaqlardan eşidilirdi. Vasif üzüyürdü, bir tərəfdən də güclü külək qopmuşdu, göz-gözü görmürdü.

Onlar posta çatanda səhər saat beş olardı. Postun yanında Qaz-69 markalı maşın dayanmışdı. Batalyonun qərargah rəisi podpolkovnik Loqinov postdakı əsgərə nəyisə izah edirdi.

Leytenant podpolkovniki yaxşı tanıydı. Baş verən hadisəni rəsmi qaydada ona danışdı. Podpolkovnik Korşakın əlindəki bağlamaya baxıb:

-Hava çox soyuqdur, içməyə nəyiniz var?

Vasif bağlamanı səliqə ilə açıb komandırı yeməyə dəvət etdi. Süfrədə donuz əti, turşu, iki butulka samaqon, beş-altı kartof soyutması var idi. Korşak künçdə uzanmışdı. Vasif Sarokinin də yeməyə dəvət etdi. Əsgər komandirdən çəkinib soyutma kartof, çörək götürüb çölə çıxmaq istəyəndə Vasif ona da samaqondan süzdü. Podpolkovnik samaqon dolu stəkanı başına çəkdi. Yemək çox idi, doyunca yeyib-içdilər. Podpolkovnik Vasifdən hansı hərbi məktəbi qurtardığını soruşdu.

Vasif Azərbaycan Dövlət Universitetini qurtarıb, könüllü olaraq hərbi qulluğa gəldiyini deyəndə Loqinov acı-acı gülümsünüb ona səhv etdiyini anlatdı:

-Yaxşı ixtisasın var, gərək Bakıda qalıb işləyəydim. Zabit həyatı çox ağırdı. İnan, ayları, günləri sayıram. Vaxt tez gəlib keçsəydi, təqaüdə çıxbı Moskvaya qaydırıldım. Sən səhv etmisən, iki ilin tamam olunda sənə qalmağı təklif edəcəklər. Vətəninə, Azərbaycana qayit. Dediklərimi unutma, mütləq qayit...

Vasif Loqınovun dediklərini yaxşı başa düşmədi:

-Yoldaş podpolkovnik, zabit olmaq, Sovet Ordu-sunda qulluq etmək şərəfli işdir. Bəs ömrünüzdən keçən bu illəri necə dözmüsünüz?

Loqınov leytenantın qızarmış sifətinə baxıb köksünü ötürdü:

- Atam generaldı, o, mənim hərbçi olmağımı istəyirdi. Mən də atamın arzusunu yerinə yetirdim, sonradan peşiman oldum. Azərbaycanı, Bakını atıb bu çöllərdə, qarlı düzlərdə nə axtardığını anlaya bilmirəm. Bəlkə səni hansısa sehrli qüvvə buralara gətirib?

Vasif dillənmədi. Komandır haqlı idi. Vasif buna üzə vurmasa da artıq başa düşmüştü. Hələ bir il səkkiz ay bu həyatı yaşamağa məhkum idi. Elə ya ziqlaşmışdı ki, yanındakı əsgərlər olmasaydı, bəlkə də oturub hönkür-hönkür ağlayardı.

Loqınov gedəndən sonra Vasif postun yanında oturmuşdu. Əsgərlər onu içəri dəvət edəndə:

-Siz dincəlin, mən bir az tək qalmaq istəyirəm, - dedi.

Ötən illəri, Nigarla olan məhəbbət dolu günləri xatırladı.

"Mən bu qarlı çöllərdə, Məcnun kimi səhralarda qalmışam. Sən isə... Ərinin qoynunda, yumşaq yorğan-döşəkdə rahat-rahat uyuyursan. Çəkmə geyməkdən ayaqlarım yara olub. İsti ana nəfəsinə, hikmətli ata sözünə tamarzı qalmışam. Sən isə... Mənimlə keçən günləri çətin ki, xatırlayasan... İnanmiram, heç kimin məhəbbətinə, istəyinə inanmiram, sən demə məhəbbət bir yuxu imiş... Gecələr gəlib yuxuna girir, səni sevindirir, sonra da yoxa çıxır..." Ürəyində Nigarı xeyli ittiham etdi:

"Qaçırlısaydın belə, oğlanı sənə toxunmağa qoymazdin - geri qayıdardin. Kəndinizdəki Laləni yaxşı tanıyırdın. Onu da qaçırtmışdır. Bütün kənd, qohumlar o qızı yola gətirə bilmədilər. Ata evinə qayıtdı. Öz istədiyi oğlanla ailə həyatı qurdı, xoşbəxt oldu. Bəs sən..? Sən Laləcən ola bilmədin... Mən isə səni gözləmişdim. Axırı nə oldu? İndi bu çöllərdə, qarlı, tufanlı düzlərdə az qala canavarlara yem olacağdım. Bəlkə də... ayı parçalaya-caqdı məni. Sənin ucbatından... dünyalar qədər sevdiyim doğmalarımdan küsüb, qərib-qürbət ellərə gəldim..."

O qədər kövrəlmişdi ki, özündən asılı olmaya-raq dəsmalını gözünə sıxb ağlayırdı. Karpat dağlarının qarlı-şaxtalı havasına dözsə də, Nigarın vəfa-sızlığına dözə bilmirdi.

Ağrılı-acılı qış ayları ömrünü başa vurdı.

...Avqust ayı idi. Vasif Kazımovun qulluq etdiyi tabor Yavrov şəhərinin "Şklo" istirahət mərkəzinin yaxınlığında təlim mərkəzindəydi. Bu yerlər Va-

sifin xoşuna gəlirdi. Yaşılıqlar, buz bulaqlar göz oxşayır, könül açırdı.

Bir yay səhəriydi. Vasif dəsmalını ciyinə atıb yaxınlıqdakı bulağa əl-üzünü yumağa getmişdi. Bulaq sıldırıq qayaların əhatəsindəydi. Vasif əl-üzünü yudu. Bulağın soyuq suyundan içib ayağa durdu. Başını qaldıranda donub qaldı. Yekə bir ilan quyruğun üstündə qırılıb ona baxırdı. Qaçmaq mümkün deyildi, qayalardan aşağı düşmək də ölümə bərabər idi. Gənc leytenant acı-acı düşündü:

- Bu da sonu... Ömrüm bura qədərmış.

Gözləri önündən anası, atası, qardaş-bacıları, beş il evində qaldığı Səkinə nənə bir anlığa kino lenti kimi ötüb keçdi. Gözlərini yummuşdu, xəyalən doğmaları ilə vidalaşırıdı. Cox ağır anlar, dözləməz dəqiqələr idi. Ölümünü gözləyirdi... Göz qapaqları örtülmüşdü. Birtəhər özünü ələ alıb gözünü açdı. İlən elə həmin yerdəydi. Quyruğunun üstə diķəlib oynayırdı. Vasifə elə diqqətlə baxırdı ki... Vasif cansız əşya kimi ilanın gözlərinin içində baxırdı. Bu baxışlardan bəlkə də ilan bezdi, bəlkə də Vasifə yüzü gəldi, bir qədər uzaqlaşdı. Vasif yərindən tərpənə bilmirdi, ilan onu ovsunlamışdı. İlən gözdən itəndən sonra Vasif özünə gəldi. Bir daha bulaq tərəfə yolunu salmadı.

Bu əhvalati meşə gözətçisinə danışanda Boris Spivak onun üzünə baxıb:

-Sən rastlaşdırığın ilan çox zəhərlidir. Vuran kimi adam ölü. Necə olub ki, sənə toxunmayıb? Çünkü bu ilanlar ovlarını sancmadan rahatlaşmırlar. Onlar əsasən, qayalıq, daşlıq olan yerdə yaşayırlar.

Bu əhvalatdan bir neçə gün sonra hərbi hissəyə qayıtmışdır. Ona doğulub boy-a-başa çatdığı kəndən məktub gəlmışdı. Anası yazdırılmışdı o məktubu. Oğlundan ötəri darıxan ananın məktubu gənc leytenantı sarsıtmışdı. Vasif xəlvətə çəkilib məktubu oxuyanda doyunca ağlamışdı. Nigarın ucbatından doğma ellərdən didərgin düşən Vasif anasının göz yaşlarına dözmürdü. Həmayıl məktubunda oğul həsrətinin nə qədər ağır olduğunu dönə-dönə təkrar etmişdi. "Gəlməyini həsrətlə gözləyirəm" deyən anasının fəryadı onun ürəyinə sönməyən od salmışdı.

...Məktub gələn axşamı Vasif qarovalı rəisi idi. Hərbi hissənin yerləşdiyi Rava-Ruskaya şəhəri böyük olmasa da burada, sərhəd şəhərində üç hərbi hissə yerləşirdi. Ən çətin, hərbi qulluğu ağır olan alay Vasifin qulluq etdiyi piyada qoşun hissəsi idi. Hərbi hissənin keşikçi məntəqələri Polşanın sərhəd kəndləri ilə üzbeüz idi. İki saatdan bir keşikçi-lər dəyişilirdi, ən çətin keşikçi məntəqəsi 5-ci məntəqəydi. Hərbi hissənin silah-sursat anbarları burada yerləşirdi. ...Gecə saat dörd radələri idi. 5-ci məntəqədən gələn həyəcan siqnalı keşikçi dəs-

təni ayağa qaldırdı. Vasif bir göz qırıpında əsgərləri ilə hadisə yerinə gəldi. Sıraşı əsgər Şota Leveraşvilinin dayandığı nöqtəyə yaxınlaşanda gözlərinə inanmadı. Orta yaşlı, kürk geymiş bir şəxsi Leveraşvili saxlamışdı. O, addım-addım əsgərə yaxınlaşmaq istəyirdi. Leveaşvili avtomatını ona tuşlamışdı. Ancaq arxadan ona tərəf gələn ikinci adamı görmürdü. Onun əlində silah var idi. Gecikmək əsgərin sonu ola bilərdi. Leytenant tikanlı məftili necə keçdiyinin fərqində deyildi. Sokolov avtomatın qundağı ilə əlində silah olan adamı yerə sərdi. Vasif kəmərini açıb onun qollarını bağladı. Leveaşvili arxaya dönüb leytenant tərəfə gəlmək istəyəndə qarşısındakı adam atəş açdı. Güllə əsgərin qolunu yaralayıb, leytenantın papağını deşib keçdi. Əsgərlər dərhal "düşməni" zərərsizləşdirildilər. Ağır güllə yarası alan düşmən inildəyirdi. Bir neçə dəqiqədən sonra hərbi hissənin komandır heyəti, xüsusi şöbənin əməkdaşları hadisə yerindəyidilər.

Vasif bu hadisədən çox qorxmışdu, bənizi ağappaq ağarmışdı. Alay komandiri:

-Afərin, Kazımov, sayıqlığı itirsəyiniz biz də, bu şəhər də yerlə-yeksan olardıq, - dedi.

O, dehşətli, qorxulu gecə arxada qalmışdı.

Bu hadisədən bir həftə keçmişdi. Günorta vaxtları idi. Əsgərlər yeməkdən qayıdır, bir-iki saatlıq istirahətə buraxılmışdır. Komandirin tapşırığından sonra alayın bayraqı meydana gətirilmişdi, böyükler, batalyonlar meydanda dayanmışdı. Hissə komandiri farağat vəziyyət alıb, Prikarpatye hərbi dairəsindən gələn generala məruzə etdi. Üçüncü taborun keşik çəkməyə gedən əsgərləri və komandirləri bir neçə addım irəli çıxdı. Hissə komandiri Leveaşvilini və Sarokini yanına çağırıldı. Onlara on beş gün məzuniyyət verildiyini elan etdi. O biri əsgərlərə fəxri fərman və bir günlük istirahət verildi. Leytenant Vasif Kazımov hissənin önünə dəvət edildi. General onun əlini sıxıb, vaxtından əvvəl "baş leytenant" hərbi rütbəsinə layiq görüldüünü, cəsur, qorxmaz zabit olduğunu söylədi. Gənc zabit təşəkkür edib "Sovet İttifaqına xidmət edirəm" deyərək sıraya döndü.

O axşam baş leytenant Vasif Kazımov yenicə aldığı rütbəni, düşmən gülləsinə tuş gələn papağını stolun üstünə qoyub, Allaha dua etdi:

-Allahım, sənə, sənin böyüklüğünə min şükür. Mən ölsəydim anam-atam ömrü boyu ağlar qalardı. Meyidimi bir tabuta qoyub onların üstünə göndərəcəyidilər. Anam bu dərdə dözməyəcəkdir...

Ana-atası Vasifin gözləri öündən getmirdi:

"Sizə o qədər sözüm var ki... Bilirəm, gecikmiş sözlərin əhəmiyyəti yoxdur. Amma, yenə də, məni bağışlayın. Sizi eşitmədiyim, sizsiz keçən günlərim üçün bağışlayın..."

...Bütün xoşbəxt anları, rahatlığım, gəncliyim, bayramları, qurdugum xəyallarım onunla bitdi... Ondan sonra ətrafımda sükut qaldı, sənən arzularım qaldı... Sınan könlüm, bir də göz yaşları... Bir də qərib-qürbət ellər...

Ana, indi sənli günlərimin arxasında həsrətlə baxıram. Düşmən gülləsinə tuş gələn papağıma baxıb fikirləşirəm...

Bilirəm ki, mən yalnız sənə, atama, qardaş-bacılara lazımmam. Bilirəm ki, hər an yanım dasız. Açılarə dözən ürəyimdəsiz, bir də göz yaşlarını silən əllərimdəsiz. Görüşümüzü gözləyirəm, canım anam, canım atam!"

...Oktyabr ayının son günləri idi. Vasifi qərarğah rəisi polkovnik Vixarev yanına çağırılmışdı. Ona oturmaq üçün yer göstərdi:

-Sən hərbi hissəmizin fəxrisən, nizam-intizamlısan, əsgərlər də, zabit heyəti də səninlə fəxr edirlər. Prikarpatye hərbi dairəsindən sənin hərbi Akademiyaya göndərmək üçün təklif var. Sənədlərini hazırlayacaqıq, amma sənin razılığın lazımdır.

Vasif polkovnikə təşəkkür edib, Vətənə qayıdacığını deyəndə Vixarev zəndlə onun üzünə baxdı:

-Hər zabiti Akademiyaya göndərmirlər, sənin işiqlı gələcəyin olacaq, hissə komandiri, general da ola bilərsən.

Anasının məktubu Vasifin yadına düşdü, Vətənə qayıdacığını deyib, polkovnikə təşəkkür etdi.

Noyabr ayının on birində Vasifin hərbi xidməti başa çatdı. Həmin gün Lvov şəhərinə gəlib təyyarəyə bilet aldı. Bir neçə saatdan sonra Bakıdaydı. "Bakı Soveti" metro stansiyasından çıxbı, Mustafa Sübhü küçəsində kirayədə qaldığı həyətə gəldi. Səkinə nənənin qapısından qıfil asılmışdı. Vasif kövrəldi, yəqin rəhmətə gedib, ağlamaq tutmuşdu onu, elə ürəkdən ağlayırdı ki, qonşuların başına nə vaxt yiğişməğindən belə xəbəri yox idi. Mahir kişi ona yaxınlaşıb:

-A bala, niyə ağlayırsan?

Vasif qapıdan asılmış qıflı göstərdi.

-Sənin Səkinə nənənə bazara gedib, bir azdan gələcək. Səni yaman çox istəyirmiş, hər gün bax, bu oturduğun yerdə oturub yolunu gözləyirdi. Allaha yalvarırdı ki, Vasif gəlməmiş, məni öldürmə, heç olmasa axır nəfəsimdə onu görüm.

Vasif göz yaşlarını silib qonşulara təşəkkür etdi. Bir azdan Səkinə nənə əlində bazar sumkası gəldi. Qapıda, qonşuların yanında hərbi formada dayanan Vasifi tanımadı. Açıarı çıxarıb qapını açdı.

-Nə olub, ay qonşular, xeyirdimi, niyə yiğişmisiz?

Səadət müəllimə irəli yeriyib:

-Muştuluğumu ver, oğlun gəlib.

Səkinə nənə kövrəldi:

-Eh, ay bala, iki ildi gözüm yollarda qalıb. Hər gün Vasifi gözləmişəm. Yaziq uşaq o qızın ucbatından didərgin düşdü. Keçən il anası yanına gəlmışdi. Arvad gecə-gündüz ağlayır. Kaş Vasif qayıdib gələydi, anası da rahat olaydı, mənim də gözlərim yollardan yığılaydı.

Vasif Səkinə nənənin köksünə sığındı. Dünyanın ağrı-acısına sinə gərən Səkinə nənənin çuxura düşmüş gözlərindən sevinc yaşları damla-damla axırdı:

-Nə yaxşı gəldin, oğlum, bax bu sən qalan otağı dı. Səndən sonra çox adam gəldi. Bu otağı heç kimə kirayə vermədim. Yorğan-döşəyin də yerindədi, mələfələrini də dəyişmişəm, kitablarının tozunu alıb səliqə ilə yiğmişəm. Bilirdim ki, qayida-caqsan, sən ağıllı balamsan. Allaha çox şükür, gözü yaşlı qalmadım. Daha ölsəm də dərdim yoxdur. Bir dəfə yuxuma gəlmışdin. Üz-gözün qan içindəydi. Yerə yixilmişdin, gücüm çatıb səni qaldıra bilmirdim. Ağ paltarlı nurani bir kişi səni yerdən qaldırdı. O gündən çox nigaran idim. Ananın gözü yoldadı, axşam bilet al, get valideynlərini sevindir. Bir qızdan ötəri bu qədər əziyyət çəkməyə dəyməz. İnşallah, ondan da yaxşısını taparsan.

Vasif Səkinə nənənin sözünə əməl etdi. Kəndə yola düşdü. Günorta idi, yoxusu qalxıb Sarıyalı çıxmışdı. Buradan kəndləri ovuc içi kimi görünürdü. Nigar həyətdə körpəsi ilə oynayındı. Ürəyi sancdı:

-Gərək qayıtmayaydım. Akademiyaya gedib oxuyaydım, bir Olqa da tapıb evlənəydim, Nigarı da yadımdan çıxarıydım...

Tez də bu fikirləri başından qovdu. Tərslikdən evlərinə gedən yol Nigargilin həyətindən keçirdi. Vasif Nigarı görmək, onunla rastlaşmaq istəmirdi. Dağdan aşağı endikcə həyəcanı daha da artırdı. Nigargilin həyətinə çatmışdı. Nigar dönüb Vasifə baxdı. Vasif addımlarını yavaştırdı. Nigar elə bildi ki, Vasif onunla görüşmək istəyir. Uşağı qucağına götürüb, Vasifə yaxınlaşdı. Heç nə olmamış kimi ona "xoş gəldin" dedi. Vasif dillənmədi, bir xeyli ona təessüflə baxıb:

-Səninlə aşılmaz dağlar aşardım, Öl desən ölürdəm. - dedi. - Amma sən nə etdin? Sevgimizə tübürdün. İndi sənin mələk donu geyinib, özünü xoşbəxt göstərməyin qəlbimi yenidən yaraladı... Bilirsən, sevgi yolları borandı, qardı. Bizim sevgi yollarımızda bahar olmadı. Sən sevginə dönük çıxandan sonra, qara bir eşq yazılı taleyimə, sənin əllərinin hərarətini qarlı qış, soyuq payız əvəz etdi. Ölən sevginin işığında hələ də yol gedirəm. Amma bu sevgi yolları buz bağlayıb. Ürək döyüntülərin,

baxışların mənə tanışdı. Bu yolda mən uduzdum, sən qazandın. Bir də qarşıma çıxıb ölmüş xatirələri oyatma...

Vasifin ittihamları Nigarı sarsıtmışdı. Ürəyi bulaq kimi ağlayırdı. Kim bilir, bu an onun ürəyindən nələr keçirdi... Bəlkə də o qərib ellərdə ağlayan sevgisinə dönmək istəyirdi...

-Yanır ürəyim, öz istəyimlə qaçmadım, qaçırdılar məni, nə olar, qoy dərdinə bir anlıq şərik olum, nəgmə tək həzin-həzin əriyib qəlbinə dolum. Ey qurban ellərdə ağlayan sevgim! İndi ürəyindən nələr keçir, mən neyləyə bilərdim? Bizim bəxtimizi Tanrı belə yazmışdı... Məktublarını saxlamışam, sən yadıma düşəndə oxuyuram. Eşqinlə mən yandım, dan yeri söküldü, fəryadıma dağlar oyandı, mən səni sevmişəm, xatirələrinlə yaşamışam, illər, aylar ötsə də, ocaq daşı kimi hələ səndən soyumamışam...

Vasifin ürəyi Nigarın göz yaşlarına tab gətirmirdi. "Sevgi yollarında görəsən bahar olacaqmı" deyib, arxasında ağlayan Nigara üz vermədən yolu davam etdi. Dağlara qonaq gələn payızə baxıb, köksünü ötürdü:

-Payız gəlib, meşələr qızılı rəng alıb, elə bil düzərlər, təpələr mənim kimi yorulub, dərələr min illik dincini alır.

Evlərinə çatmışdı, həyətdə heç kim yox idi. İkinci mərtəbəyə qalxıb, ehmalca qapını açdı. Anası yemək bışırıldı, atası taxtın üstündə uzanmışdı. Ana oğlunu görəndə:

-Sən gələn yollara qurban olum, ay oğul, nə yaxşı gəldin. Gözlərim yollarda qalmışdı! - deyib Vasifi o ki var öpdü, bağırna basdı.

Səsə Qasim kişi oyandı. Sevincindən ağlayındı. Atanın taqəti sanki yoxa çıxmışdı, yerində tərpənə bilmirdi. Vasif atasına yaxınlaşıb, göz yaşlarını silib:

-Ağlama, ata, bir daha sizi gözü yaşlı qoyub heç hara getmərəm. - dedi.

Qasim kişi oğlunu yanında oturdub bir xeyli ona, zabit paqonlarına, paqonların üstə bərq vuran ulduzlara baxdı, köks ötürdü. Vasif atasının kövrəldiyini, bahar buludu tək dolduğu hiss etmişdi. Anası da kövrəlmışdı.

-Ata, o barədə düşünməyək, danışmayaq, ömründən keçən iki ildə onu düşünüb, çox ağlayıb, çox sızlamışam. Bir daha o günlərə qayıtmaq, onu düşünüb xatırlamaq istəmirəm...

Axşam düşmüdü, Vasif həyətə çıxdı. Ayın işığında özündən asılı olmayaraq Nigargilin evlərinə tərəf baxdı. Aynəbəndə əlləri qoynunda dayanan Nigar da Vasifin ata evinə baxırdı...

Ay buludlarının arxasında görünməz olanda Nigar da yoxa çıxdı...

QƏLBİN NURU ilə fəth olunan ZİRVƏ

*Azərbaycan ədəbiyyatında təkmisralı şeirin yaradıcısı
kimi məşhur olan şair PAŞA QƏLBİNURUN məntiqlə
zəngin yaradıcılığı RUH oxşayır, könül ovsunlayır...*

(PAŞA QƏLBİNURUN "Ağlıma gələnlər,
başına gəldi" kitabı və ümumən
yaradıcılığı haqqında düşüncələr)

Ədəbiyyat təsəvvür olunmaz qədər geniş hüdudlara malik ucsuz-bucaqsız təbiət kimiidir. Yaradıcı insanların bəhrələnməsi, istedadını aşkarla çıxartması üçün seçim etməsinə burada sonsuzluğa qədər mövzu genişliyi mövcuddur. İnsan beyni işlədikcə, şüurun dərk etdiyi, ruhun duyduğu nəsnələr yazılıqla, hadisələr nəzmə çəkildikcə poetik biçimə düşür və dəyərli bədii nümunələr yaranır. Söz yox ki, hər mövzu öz geyimində füsunkar olur, əsrarəngiz görsənir. Rəngarənglik təbiətdə olduğu kimi, ədəbiyyatda da gözəldir. Təbiətin mənzərələrinə baxdıqca zövq aldığı kimi ədəbiyyatı oxuduqca könül xoşluğu tapırsan, yaşamağa, yazıl-yaratmağa, gələcəyə gedən yolda qarşına çıxan maneələri dəf etməyə, sədləri aşmağa özündə güc hiss edirsən. Belə anlarda irəliyə böyük ümidiylə boylanır, sanki yox yerdən gözlərinə nur ələnir, çiçək açacaq sabahkı arzularının istiqamətinə inamlı addımlayırsan. Dərin mənalarla dolu gözəl həyat səni qırılmaz tellərlə özünə çəkib bağlayır. Casibəsindən çıxa bilmədiyin yaradıcılıq yollarına işq bir az da gur düşür.

Ədəbiyyat - həm də, sonsuzluğa qədər şaxələnmiş kainata bənzər. Sayışan ulduzların işığı könül oxşadığı qədər, bəzi xoşbəxt ədəbiyyat adamlarının əsərlərini oxuduqca da qəlb zövq alır, rövnəqlənir, bolluca mənəvi qida alır, sanki ruh təzələnir, cuşa gelir.

Yuxarıda qeyd olunanları büsbütün şair PAŞA QƏLBİNURUN yaradıcılığına aid etmək mümkündür. Onu tənitməgə ehtiyac yoxdur. İndiyədək əlinin şəfəsi on minlərlə insanın gözünə NUR verən, QƏLBİNIN NURuna boyanmış əsərləri yüz minlərlə insanın RUHunu oxşayan görkəmli simalardan biridir. Bu insan XX əsrin səksənin-ci illərində öz dəstə xətti ilə parlaq ədəbi cığırına işq saçan PAŞA QƏLBİNURdur.

*Kimi gördüm
boynunun əyriliyindən dedi.
Mən səni gözündəki
xəyalı görə sevdim.*

Boynunun əyriliyi...

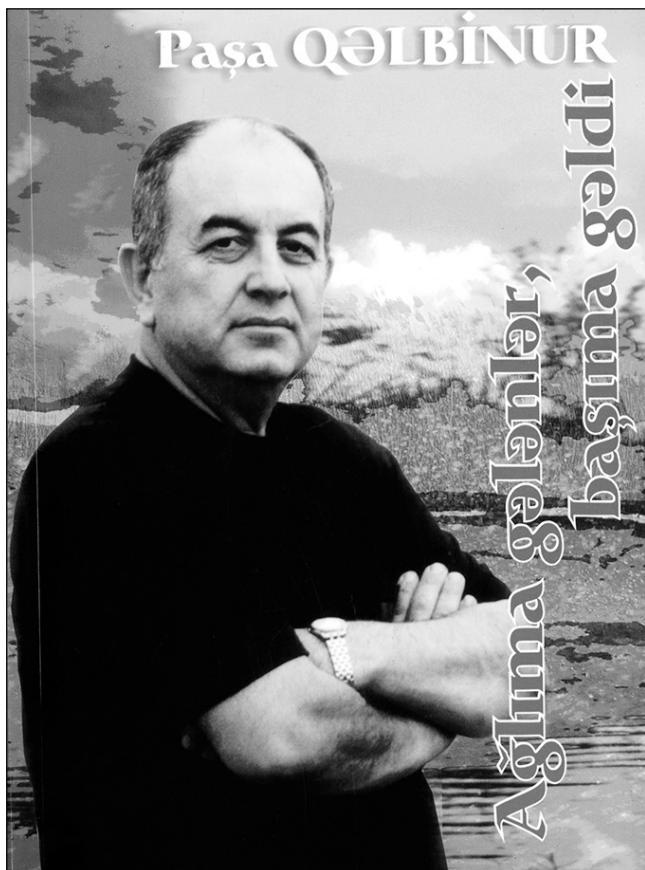
*Eh, əyilib torpağa,
bax, nə qədər istəsən,
dirləklənib yarpağa,
düşünə də bilərsən.*

Necə ki, ayaq üstəsən...

"Bənövşə" adlı bu şeiri şair 1978-ci ildə qələmə alıb. İndiyə kimi mindən çox şair bu mövzuya müraciət edib, bənövşənin təsvirini verib, dərdini sərgiləyib, əksərində uğurlu alınıb, hamısında "bənövşənin boynubüküklüyü" tərənnüm olunub, amma heç bir şair "bənövşənin gözünü, gözündəki xəyalı" görməyib. Bunu ilk görən, duyan, nəzmə çəkən, əlbəttə ki, PAŞA QƏLBİNURdur.

Mifologiya - özlüyünde bir elmdir, xeyli vaxtdır ətrafında fir-fir fırıldığımız MƏNTİQ ELMİ, bəsirət gözü ilə görünən aləm, ruhun duyduğu, hiss etdiyi varlıq. İnsanlar zaman-zaman bu elmə müraciət etmiş, maraqlanmış, hətta öyrənib istifadə etməyə cəhdər də göstərilmişdir. Amma böyük əksəriyyət qəbul edə bilmədiyindən üstündən sükütlə keçilmişədir. Bu elmi yalnız bəsirət gözü açıq olanlar görə, duya, anlaya bilirlər, bu elmi ruhu yüksək və ali materiyadan enerji almış adamlar qavraya, həyatda tətbiq edə bilərlər. PAŞA QƏLBİNURU belə xoşbəxt insanlardan biri hesab etmək mümkündür. Təsadüfü deyil ki, o, 30 mart 1952-ci il tarixində təvəllüd edib. Bir millət olaraq bünövrə ideologiyamızı götürdüyümüz ATƏŞPƏRƏSTliyin banisi ZƏRDÜŞT təqviminə görə, həmin gün "nur günü"dür. Aləmlərin rəbbi dünyaya gələn hər bir canlıya ömür yolu yazdı, qəlbini və beynini hər hansı bir faydalı missiya ilə yüklediyi kimi balaca Paşanın da QƏLBİNİ NURla doldurub, insanlara NUR bəxş etməyi bir missiya kimi onun beyninə yükləyib. Zərdüşt təqviminə görə, mart ayı - sağlamlıq ayı hesab olunur. Bəlkə elə bu üzdəndir ki, Paşa İsmayıllı oğlu Musayev həkimlik ixtisasını seçmişdir, özü də GÖZ HƏKİMİ İXTİSASINI.

Yüz minlərlə insanı müalicə edən, gözlərinə nur verən həkim PAŞA MUSA YEVİN missiyası yalnız bundan ibarətdirmi? Xeyr, ayrılmaz bir hissəsi olan ANA TƏBİƏT həm də ona istedad verib - şairlik istedadı. Təkcə əlin şəfəsi ilə insanları sağaltmaq, onların həyata yaşam tərzini qüvvətləndirmək azdır. Onun missiyası həm də

insanları sözlə ovsunlamaq, SÖZün sehrinə salıb həyat enerjisi ilə yaşayış-yaratmağa rövnəqləndirmək, səsləməkdir.

*Qəriblər torpağa sürtər üzünü -
Vətənin bir ovuc yaş torpağına...*

Müqayisə aparmaq istəməsək belə bunu mütləq qeyd etməliyik. Coxlarının əsərlərində torpağın insan tərəfində yeyildiyini oxumuşdum, sözün düzü, inanmamışdım, çünki nə görməmişdim, nə də təsəvvürümə getirməmişdim. Özüm də qurbətdən qayıdanda torpağı öpmüşdüm, alnına qoymuşdum. İndi PAŞA QƏLBİNURun bu misralarını oxuyanda səmanın ənginliklərində olub fantaziyanın deyil, əsl torpaq adamının, əsl vətəndaşın, əsl şairin nə və necə yazdığını anladım. BAX, BUDUR REAL HƏYAT - real həyatı təsviri nəzmə çəkib yüksəklərə qaldırmaq!

*Bir mələk qonaydı çıyılınə,
gecənin gec vaxtı,
Gecənin gözündən vurub saldığı,
Gündüz - eynəyini taxa biləydi,
Boylanıb bu günə baxa biləydi...*

Duyğusal insanlar dərhal başa düşərlər. 1982-ci ildə Hüseyn Cavidə həsr olunmuş şeirin bu bir parçasında on azı yarımla əsrin yükü var. Ədəbiyyat tarixində eynəkli adam kimi tanınan Cavid Əfəndini rejim həzm edə bilmədiyindən sürgünə göndərdi. Qədirbilən xalq əlli il keç-

mədən onun dəyərini verdi, yaradıcılığını qiymətləndirdi, anadan olmasının yüz illiyini yüksək səviyyədə qeyd etdi. Yüzlərlə qələm adamı kimi PAŞA QƏLBİNUR da qəlbində bəslədiyi CAVİD sevgisini misralara hopdurdu.

*Səbrimin içində boğuldum, Allah!
Bu qədər səbiri niyə vermisən?
Qəbrimin içində doğuldum, Allah,
Dənizi qurumaq üçün sərmisən...*

PAŞA QƏLBİNUR haqq şairidir. O, bir çox şeirlərində Tanrıya üz tutur, bəşəriyyəti maraqlandıran, heyrətə gətirən cavabsız sualları ONA ünvanlayır. Doğrudan da, bu qədər səbr, görəsən nə üçündür? Ermənilərə qarşı səbrimizin 30 yaşı tamam olur. Fələstinlilər İsrailə qarşı 60 ildir ki, səbr edirlər. Müsəlmanlar İmam Mehdinin zühr edib bəşəriyyəti düzəldəcəyini min ildən artıqdır ki, gözləməkdədirler. İnsanlar faciədən ağlayır, təskinlik tapır, dözür, səbr edir və ömür paylarını yaşayaraq köçüb gedirlər. Bəlkə insanların göz yaşlarıdır dəniz suyu, Tanrı onu yer üzündə sərib ki, qurusun? Amma göz yaşları qurumur ki, qurumur. Deyəsən, elə o üzədəndir ki, fəlakətlər səngimir.

*Polis təfəkkürü, həkim ülfəti,
Qarışış ruhumun dərinliyinə.
İlham pəriləri - nur səltənəti,
Zaman cocuq kimi dərs keçir mənə.*

*Dizimin təpəri, gözümün fəri,
Qolumun qüvvəsi 20 yaşında.
Alnumun qırışı yarım əsrdi,
Çəkdiyim əzablar qan yaddaşında.
Bir ömür arxada, biri qabaqda,
Anam, sevdiklərim, səmətim, dostlar...
Tapıb itirdiyim, tapacaqlarım,
Heç unutmadığım bir Allahım var!*

ŞAİR bəzən üsyən etmək istəyir, dünyada baş verənlərə, ədalətsizliyə, zülmə, haqsızlıqlara, ikili yanaşmala- rı, bir çox riyakarlıqlara və ümumiyyətlə insani hissələrə yad olan nə varsə, hamısına qarşı etiraz səsini ucaltmaq istəyir. Bir polis təfəkkürü bürüzə vermək, qayda-qanun yaratmaq üçün dünyanın nizama çəkmək iddiasına düşür. Amma tez də fikrini dəyişir. Axı bütün bu fitnə-fəsadları törədənlər də elə insanlardır. Axı şair özü də insandır və birinci növbədə onlara şəfa bəxş etməyi missiya kimi çıyılınlarında, qəbində, bütün varlığında daşıyan HƏKİM- dir. Ona görə də, səbrini basır, yenə də Tanrıya sığınır, hər şeyi Allaha tapşırır.

*Mənim öz üzəyim özümə düşmən,
Daha doğmalardan nə umu-küsüm?!
Dərdini-sərini, zamanın yükünü üzəyinə yükləyib
PAŞA QƏLBİNUR. Dağların dözə bilmədiyi ağırlığa
ürək necə dözsün? O üzədən gileyənir, bəlkə də...
Dahilərdən kimsə kəşf edib ki, sıfırla bir arasında son-*

suzluğa qədər rəqəmlər varmış... Bu kəşf Paşa Qəlbinurun da yaradıcılığında özünü möhtəşəm olaraq bürüzə verib.

Sən bahar deyilsən, bahardan əvvəl,

Qışdan sonra gələn yağmurlu günsən.

Milyonlarla insan fərqliqə varmir, qışın, yaxud da hansısa fəslin nə vaxt bitdiyinin, hansısa fəslin nə vaxt başladığının fərqlində olmurlar. Yalnız həssas insanlar bunu duyur, öz cismani və mənəvi varlığında hiss edirlər. Paşa Qəlbinur bütün varlığı ilə belə həssas insanlardan biridir.

Azərbaycan ədəbiyyatında **TƏKMİSRALIQ ŞEİRİN YARADICISI** kimi tanınır. Nədir bu təkmisralıq şeir?

Ehtiyac boylanır quyu dibindən, metal diş kimi...

***

Xərçəngin dişləri ürəyə batmır.

***

Ağzında uluyur dişim...

***

Hələ torpaq quluncunu qırmayıb...

***

Gecələr görünmür - duyular dəniz...

***

Səni tanıdım - tanıdım, Vətən...

Bu misraların sayını uzatmaq da olar. Amma nə ehtiyac? Hər bir misra ayrı-ayrılıqda dolğun məzmunlu bir şeir parçasıdır, poetik bir ifadənin bitmiş fikridir. Yüklüdür, mənalıdır, düşündürücüdür. Burda ağrıyan dişin fəryadı var, torpağın dadı duyulur, dənizin soyuğu ürəyi üzüdür... Paşa Qəlbinurun digər şeirlərində olduğu kimi təkmisralı şeirlərində də ləpələrin piçiltisi, torpağın quluncunun xırçılışı, ağrıyan dişin ufultusu eşidilir. Belə böyük, həssas qəlbə necə heyran olmayasan!?

Paşa Qəlbinur nə klassik şairdir, nə müasir, nə modernist, nə də postmodernist! Paşa Qəlbinurun poeziyası klassik üslübdən başlayaraq müasirliyi, modernistliyi, postmodernistliyi birləşdirən, yəni keçmişdən gələcəyə atılmış bir körpüdür. Bu körpünü keçmək üçün mütləq onun poeziyası ilə tanış olmalıdır.

Onun şeirlərində qəlibçilik duyulmur, baxmayaraq ki, hər biçimdə, hər ölçüdə poetik nümunələr yaratmışdır. Yüz dəfə işlənmiş qafiyəçilik onun poeziyasına yaddır. Ancaq şeir bəndlərinin son misralarında yaranan ahəngdarlıq ayrı-ayrı bəndləri bir-birinə elə pərcimləyir ki, şeir nümunəsi mükəmməl əsərə çevrilir.

Burada çox maraqlı bir məqama toxunmaq istəyirəm. Həkim peşəsi ilə bağlı poeziyaya çox vaxt ayıra bilməyən, ədəbi məclislərdən çox vaxt kənarda qalan, poeziya tədbirlərində məhdud sayıda iştirak edən Paşa Qəlbinuru Azərbaycan Yazıçılar Birliyinə üzvlüyü 1992-ci il-də qəbul edirlər. Halbuki şair 1987-ci ildən SSRİ Yazıçılar İttifaqının üzv olub.

Paşa Qəlbinuru Ramiz Rövşənlə, Rüstəm Behrudi ilə müqayisə edənlər, onların yaradıcılıqları arasında paralellər aşaranlar da olub. Amma ən yekun nəticə hər kə-

sin istedadının enerji aldığı mənbədir. Heç kim heç kimə oxşaya bilməz, hər kəs öz ruhunun işığında bərq vurur, necə ki, qalaktikada milyonlarla ulduz var və hər biri öz işığını saçır. Sayısan ulduzların bəzilərinin işığı az-az görünür. Bu, həmin ulduzun zəfişiqli olmasından deyil, digər ulduzlara nisbətdə daha uzaq və daha yüksəkdə olmasındandır. Paşa Qəlbinurun birinci missiyası həkimlikdir, insanlara şəfa verməkdir, qəlbindəki nuru insanların gözünə hopdurmaqdır. Şeir, poeziya məclislərindən kənarda qalması ucbatından təbliğatı zəifdir. Ədalət namə qeyd etmək lazımdır ki, o, öz yüksək mərtəbəsin-dədir.

Onlarla sənət adamı **PAŞA QƏLBİNUR** yaradıcılığı ilə yaxından tanış olmuş və dəyərləndirməyə çalışmışdır. Belə adamlardan bir neçəsini vurgulamamaq mümkününsüzdür.

"Paşa Qəlbinur uzun illərdir diqqətimi özünə çəkir - görkəmli oftalmoloq kimi. "Balaca biçaqla zülməti doğrayan", kimlərçünsə od oğurlayan insan təkin... - təbabət alimi kimi. Hələ SSRİ-nin "mənəm, mənəm" deyən, milli respublikaları öz əyaləti sayan vaxtlarında nəhəng imperianın yüksək mükafatlarını ala-alə... və nəhayət, şair kimi. Mən "Gənclik" nəşriyyatında işləyərkən Paşanın "Payız məktubu" şeirlər kitabını çapa hazırlayanda müəllifin professionalliginə heyran qaldım. O da diqqətimi çəkdi ki, Paşa yalnız kitabının redaktörsinə deyil, bədii tərtibatına, hətta texniki məsələlərə də can yanğısıyla yanaşır, təzə toplusuna dünyaya gələn ilkin övladı kimi baxır.

Düşünürəm, Paşa həmişə maraqlı olacaq. Çünkü həqiqət "doqquz göydən qovulanda" yaradıcı insan elə bılır onuncu göy də var və onun axtarışına çıxır". Bu gözəl bənzətmə və səmimi təsvir Hidayətindir.

Rəhman Babaxanlı isə bir başqa prizmadan yanaşır.

"Paşa özü düşünmədi bu adı. Onu yaxından tanıyanlar bu adı Paşaya yaraşdırıblar və Allah bilir ki, Paşaya bu ad nə qədər yaraşır. Mənçə, Paşa Dədə Qorqud dövründə yaşaydı, o kişi özü bu adı Paşaya yaraşdırırdı: **PAŞA QƏLBİNUR...**

Qiraqdan baxan elə bilir ki, heç dünyada Paşadan xoşbəxt adam yoxdur və qiraqdan baxan o qədər də səhə eləməz. Paşa bu xoşbəxtliyə layiqdir. Ancaq yaxınlar birlər ki, Paşa özü adı böyüklüyündə əzablar da çəkib.

...Bir şeirində "İşığın nə olduğunu işqisizlər bilər" deyir Paşa. Paşanın kim olduğunu da millətin bütün yaxşılırı bilirlər!"

Əlavə şərhə ehtiyac qalmadı. Paşa Qəlbinur elə **PAŞA QƏLBİNUR**du ki, var! Bir tərəfdən əlinin şəfası ilə insanların gözünün nuruna nur qatan HƏKİM, digər tərəfdən qəlbinin nuru hopmuş şeirləri, əzəmətli misraları, müdrik deyimləri ilə könüllər oxşayan **ŞAIR PAŞA QƏLBİNUR!**

*Böyük hörmət və ehtiramla,
ƏLİ BƏY AZƏRİ,
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü*

PAŞA QƏLBİNUR

MİN İLLİK ŞƏRAB

Min illik şərabı çəkdim başıma,
Bir az qan dadırı, bir az da şərbət.
Nalənin qoxusu vurdubəşəm,
Gördüm bir dənizdi... damlaşdı heyrət!..
Hər damla özü də min bir şəxsiyyət.
Nəşə də, əzab da, bayram da, yas da,
Hamısı bir yerdə sıxışdırılıb.
Gördüm alov qalxır, od yanır suda.
Güllələnib zaman,
Doğranıb an-an.
Zamanın qanına boyanıb hər yan.
Heyrətdən titrədim
Dəhşətliydi bu -
Eyni rəngdə idi təbəssüm, əzab.
Ayıldım saatın zənginə birdən,
Min illik gecəymış - min illik şərab!

GÖRƏ BİLMƏSƏM

Məni imtahana çəkir taleyim -
Suda balıq olub qarmağı görəm...
Məni imtahana çəkir taleyim -
Ov olub tətikdə barmağı görəm...

Yük oldu qeyrətim illər uzunu,
Boynuma minənlər yəhər bildilər.
Gözlərimdə çaxan ildirimləri -
Yadlar yox, doğmalar səhər bildilər...

Ürəyim - əlləri qabar fəhlədi,
Neylədim qiymətsiz, urvatsız oldı.
Mənim hər hüceyrəm qarışqa yüklü -
Bu yükün altında qəddim əyildi...

...Qurşağacan yerə mismarlanmışam,
Dizimdə fil gücü, zəncir çeynərəm.
Top atsan - elə bir qəzəbəm ki, mən,
Onu nəfəsimlə susdura billəm.

Məni imtahana çəkir taleyim -
Suda balıq olub qarmağı görəm...
Məni imtahana çəkir taleyim -
Ov olub tətikdə barmağı görəm...

SƏN VERƏN QƏLƏMLƏ

(Dostum Rüstəm Behrudiya)

Sən verən qələmlə yazdığınışım şeir -
Təzəcə ruhumnan ayrılan ürək.
Hələ döyüñür o, hələ diridi,
Ürəkdi günahkar, ruhdadı günah?..

Sən verən qələmlə yazdığınışım şeir -
Qaynaşan qarışqa yuvası kimi,
Nizami sirri...
Biz niyə o cürə nizam deyilik?
Allah ki, birdi...

Bilgədə yol üstü, "Qul bazarı"nda
Sinəmi bir ağrı, bir nisgil deşir.
Üzümə dikilən baxışlar kimi
Mənə nələr deyir, Allah, bu şeir...
Çinarın sinəsi - ağcaqayındı,
Çinarın kölgəsi - pəhləvan sırtı.
...Nəfsi bir milləti şikəst eyleyən
Nə qılinc olaydım, qələm, nə də ki.

Gözümü tox elə, nəfsim özündə,
Açgözlər vətəni satdılar, Allah!
Göy rəngli pul kimi torpaq gözündə -
Mənim yollarımda şeytan var, Allah!

Bilgədə yol üstü, "Qul bazarı"nda
Sinəmi bir ağrı, bir nisgil deşir.
Üzümə dikilən baxışlar kimi
Mənə nələr deyir, Allah, bu şeir...

HÖRÜMÇƏK TORUNDA CAN VERƏN CÜCÜ

Hörümçək torunda can verən cücü,
Sən ki bu dünyada yemdən savayı
heç nə tanımadın, heç nə bilmədin...
...Ölümən savayı
heç nə qalmadı...
Vizildadın - haray təpdin,
Əl uzadan olmadı.

Hörümçək torunda can verən cücü,
Dünyanın yem ucu, ölüm ucu var.
Bir də
dürlü-dürlü kefləri,
dürlü-dürlü dərdləri...
Hörümçək torunda can verən cücü,
Sənin azadlığın mənim əlimdə
bir su içimi...
Hörümçək başının üstünü alıb.

Mənim taleyimsə bir özgəsinin
Bircə imzasından asılı qalıb...

SƏBRİMİN İÇİNDƏ BOĞULDUM, ALLAH

Səbrimin içində boğuldum, Allah,
Bu qədər səbiri niyə vermisən?
Qəbrimin içində doğuldum, Allah,
Dənizi qurumaq üçün sərmisən...

Sağımdan, solumdan keçdi güllələr,
Heç biri, heç biri məni saymadı.
Sağımda, solumda uca pillələr,
Məni sinəsinə yaxın qoymadı.

Dişim, dirnağımla diddiyim günler,
Əyirdim - bir kəndir olmadınız siz....
Mən kiməm - meydansız, atsız bir çapar,
Ürəyimdə qanlı iz -
Arzularım at çapır.
Dünya meydanlarında
Kimlər bu qəlibə salıblar məni?
...Cinin, şeytanın da
Böyük əlləri, böyük dili.

Səbrimin içində boğuldum, Allah,
Bu qədər səbiri niyə vermisən?
Qəbrimin içində doğuldum, Allah,
Dənizi qurumaq üçün sərmisən...

BİR OV KİMİYƏM

Mən böyük ov kimi qovulmaqdadayam,
Yenə də mən sənə tapındım, Allah!
Çörək ağacından asma sən məni,
Nadan pəncəsinə atma, sən Allah!

Məni tanıyanlar düşmən tərəfdə,
Çoxdan çox oldular tanımayanlar.
Böyüdülmüş ruhum meşin hədəfdə,
Düşmənlər - qart, dostlar - cocuq Ayanlar.

Başımın üstündə Tanrı çıraqı,
Ayağım altında itgin torpağım.
Hər seyid duasız qiymətsiz olar,
Mənnən sevgi uman, uman qonağım...
İşqdan bir qala hörüb oturdum,
Oxlandı bürcləri gözəl dünyamın.
Nursuzlar pay alıb, çıxıb getdilər,
Qaldı zillətləri, buzu dünyamın...

Mən böyük ov kimi qovulmaqdadayam,
Yenə də mən sənə tapındım, Allah!
Çörək ağacından asma sən məni,
Nadan pəncəsinə atma, sən Allah!

MƏNİM ÖZ ÜRƏYİM ÖZÜMƏ DÜŞMƏN

Səfilsən, çekistsən, yoxsa killersən,
Nə belə durmusan yolumun üstə?
Zəhərli ilanlar, "şirin" iynələr,
Yuvami qurublar qolumun üstə?!

Əlvida, "dostlarım",
yoxuymuşsunuz...
Tanrıyla aramda yollar qısalır.
Tənhalıq nə imiş,
indi bilirəm,
Mən onu saymadım,
o, qisas alır.

Mənim öz ürəyim özümə düşmən,
Daha doğmalardan nə umu-küsüm?!
...Ya qolu zəncirli məhbusam, Allah? -
Qara zəncirimə çatır şir gücüm!..

Ya səfil, ya çekist, ya da killersən,
Nə belə durmusan yolumun üstə?
Zəhərli ilanlar, "şirin" iynələr,
Yuvami qurublar qolumun üstə?!

SUAL

O sözü soruşmaq istəyəndə mən
Cadar torpaqlara sular hopantək
Cürətim tükənir...
Bir arı pətəyi göydən qopantək
Havam iynələnir, göyüm göynəyir...

O sözü soruşmaq istəyəndə mən
Ayağım altından yer qaçıır, gülüm.
Küləklər oynadan bir yarpaq ikən,
Dönüb insan olmaq keçir könlümdən.

O sözü soruşmaq istəyəndə mən
İçimdə dalğalar baş-başa dəyir.
Dağlar ağrı çəkir, ağır gəlir çən
Yarpaq ağırlaşır, çinarı əyir.

Mənim ürəyimi bir bala bayquş
Yeyib ətə-qana dolur günbəgün.
Yeyir ürəyimi içindən o quş...

O gizli görüşlər səltənətində
O sırlı sualı - qara durnamdı.
Çırpinır qəfəsdə qanadı qanlı...
(Nə öldürə bildim, nə də dirildə...)

Ötürür ürəyimin içində bir quş,
Ürəyimin içində...

ÇINQILDA BALIQDAN ZƏLİLDİ BAĞRIM

Mənim günahlarım sənin yanında
Büllur düzlüğünə dözə bilmədi.
Böyük ürəyinin dalğalarında
Günah gəmilərim üzə bilmədi.

Düz yolda büdrədim... əzildi bağrim,
Ağrım - acılarım, qaynar, ay Allah!
Çinqilda balıqdan zəlildi bağrim,
Məni öz yuvama qaytar, ay Allah!

İçimdə ruhumun işığı sönür...
Tüstüsü qıvrılır, başımdan çıxır.
Hayana baxıram, işiq görünmür,
Günəşin yerinə ildirim çaxır...

Mənim günahlarım sənin yanında
Büllur düzlüğünə dözə bilmədi.
Böyük ürəyinin dalğalarında
Günah gəmilərim üzə bilmədi.

MƏNDƏN UZAQLARDADA

Məndən uzaqlarda... sən uyuyursan,
Masanda ağ güllər... ətiri gəlir.
Zəngimi sən məndən əvvəl duyursan,
Sayışır gözündə abi kölgələr...

Dodağı çatlayan həsrətin özü,
Əyilib bağrının su içir indi.
Uzağa zillənib gecənin gözü,
Zülmətin sonunda nur içindədi.

Qumar cazibəsi var bu həsrətin,
Doğulur sənsizlik havasında o.
Gecənin yağmuru, yasəmən ətri,
Qovrulur sinəmin tavasında o.

Kürəyimdən çıxan qanadlarım da,
Çırındı, tavandan çıxa bilmədim.
Yorğan iynəsiylə dodaqlarım da
Tikildi. Bağırdım... haya gəlmədin...

O qara çay var ha, ocaqda dəmlı...
Ruhumun çiçəsi cilik-cilikdi...
Telefon telləri səsindən nəmli,
Göylər həsrətimnən dəlik-dəlikdi...

Gecə də yalandı - nağıllar kimi,
Gecə də talandı - ağıllar kimi.
Mələklər çəkibdi mənim içimi,
Mən quru qəfəsəm, ya nəyəm, Allah!

Hanı qanadlarım, qollarım hanı?
Taniya bilmirəm özüm-özümü.
Əl-ələ vermir heç sözüm-sözümlə,
Bir yerə baxmir heç gözüm-gözümlə.
Çaşmışam bu həsrət səltənətində,
Çıraqı yansa da işığı yoxdu.
Bağırdım, səsimin sorağı yoxdu,
Özüm eşitmirəm, kimsə də yoxdu.
Yoxdu deyəndə ki, insanlar çoxdu.
Ancaq məni duyan adamlar yoxdu,
Mən danışan dildə anlaşan yoxdu...

Bu boşluq doludu mən olmayanla,
Dünya beləmidi sən olmayanda?!

RƏNA MİRZƏLİYEVA,
İsmayıllı RTŞ-nin metodisti

O, DÜŞÜNÜR, DÜŞÜNDÜRÜR

(Oqtay İsmayıllı yaradıcılığı haqqında düşüncələr)

*Əbədi yaşamaq istəyən insan
Gərək öz canından sözə verə can.
Qılınç tutanlardan sür-sümük qalıb,
Qələm tutanlardan "Xəmsə", "Gülüstan".
Oqtay İsmayıllı*

Qədim ənənələrə, özünəməxsus məziyyətlərə malik Azərbaycan ədəbiyyatı dərin və zəngin bir ümmana bənzəyir. Zaman-zaman bu ümmanın şöhrətini yaşıdan, şöhrətləndirən azmanlarla bir sıradə onun varisliyini qoruyub saxlamağa çalışan yeni nəfəs, yeni ruh sahibləri, bölgələrdə asta-asta, usta-usta söz deməyə çalışanlar da az deyil. Bu mənada təkrarolunmaz təbii gözəlliyi, şanlı tarixi və bir çox əzəmətli işləri ilə əsrlərə səs salan İsmayıllı da öz saz, söz sahibləri ilə ədəbiyyatımızı, poeziyamızı şöhrətləndirən töhfəsini vermişdir. Onların hər birinin öz səsi, öz ünü vardır. Bu töhfədarlardan biri də bütün mənalı ömrünü gənc nəslin tərbiyəsinə, şərəflə müəllim peşəsinə həsr etmiş istedadlı şair, zəngin mənəviyyata, geniş dünyagörüşünə malik **OQTAY İSMAYILLI FƏRZƏLİYEVDİR.**

Böyük vətənpərvərlik duyğusu ilə doğulub boyabaşa çatdığı torpağın adını özün təxəllüs götürən bu, daha çox mənəvi zənginliyinə görə seçilən səmimi insanı görəndə Seyran Səxavətin "Qaçaqəç" romanından aşağıdakı sətirləri xatırlayıram: "Bu yaşimdə da başa düşmürəm ki, belə adamların Yerdə nə işi var? Bəlkə, onları göndəriblər ki, yerdəkilərin işini sahmana salsınlar, onların üzünü Allaha sarı çöndərsinlər - yoxsa göylər adamının Yerdə nə iti azib ki?!"

Əxlaqi mədəniyyəti, halallığı, savadı, vətənpərvərliyi, təəssübkeşliyi ilə fərqlənən, zəngin təfəkkür,

dərin zəka, tükənməz istedad sahibi, el-obasına, adət-ənənələrimizə, milli qürurumuza sadiq, hətta sadəcə varlığı ilə insanlıq adına şərəf gətirənlərdən biri, dəyərli ziyanlı - bunlar Oqtay İsmayıllını xarakterizə edən xüsusiyyətlərdən bir neçəsidir.

Oqtay Baba oğlu Fərzəliyev (**OQTAY İSMAYILLI**) 10 iyun 1955-ci ildə İsmayıllı rayonunun Diyalı kəndində anadan olmuşdur. Kənd orta məktəbinə tərifnamə, Azərbaycan Pedaqoji İnstututunun (indiki ADPU) dil-ədəbiyyat fakültəsini fərqlənmə diplому ilə bitirmişdir. 1976-cı ildə təyinatla Laçın rayonuna göndərilmiş və 3 il həmin rayonun Şeylanlı kənd orta məktəbində ixtisası üzrə müəllim işləmişdir. 1979-cu ildən indiyədək Diyalı kənd tam orta məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənlərini tədris edir. O, fəaliyyətinin ilk günlərində yaradıcı ruhda çalışmağa başlamış, təlimin yüksəldilməsinə səy göstərmiş, məktəb və rayon təşkilatlarının bir sıra tədbirlərində fəal iştirakçı, bəzən təşkilatçı olmuşdur.

80-ci illərin sonunda rayonun dil-ədəbiyyat müəllimlərinin Diyalı kənd orta məktəbinə elmi ekspediysiəsi təşkil olunmuş, O. Fərzəliyevin X sinifdə ədəbiyyat fənnindən dediyi açıq dərs və həmcinin onun məktəbdə dil-ədəbiyyat fənlərinin tədrisi haqqında metodik məruzəsi diniñilərək müzakirə edilmişdir. Qərara alınmışdır ki, iş təcrübəsi öyrənilərək yayılın. 1989-cu ildə Oqtay müəllimin dərsində iştirak etmiş Pedaqoji Kadrların İxtisasının Artırılması İnstututun əməkdaşı Məhəbbət Osmanov onu rayonun ən yaxşı müəllimlərindən biri kimi səciyyələndirmiştir.

Təlim-tərbiyə sahəsində qazandığı yüksək nəticələrə və ictimai tədbirlərdə fəal iştirakına görə dəfə-

lərlə Rayon İcra Hakimiyyətinin, Rayon Təhsil Şöbəsinin, həmçinin bəzi digər təşkilatların Fəxri Fərمانlarına və pul mükafatlarına layiq görülmüşdür. 1990-ci ildə ona "Metodist müəllim" adı verilmiş və şəkli RTŞ-nin "Şərəf lövhəsi"nə vurulmuşdur.

Rayonda çıxan "Zəhmətkeş" qəzetinin 12 iyun 1990-ci il tarixli nömrəsində RTŞ-nin metodkabinet müdürü F. İsbatov "Yaradıcılıq axtarış deməkdir" adlı məqaləsində O. Fərzəliyevin iş təcrübəsini ətraflı işıqlandırılmışdır.

Onun şagirdləri fənn olimpiadalarının rayon turunda həmişə fəal iştirak etmiş və yüksək nəticələr qazanmışlar. Oqtay müəllimin şagirdi Məhsəti Fərzəliyeva 2001-ci ilin noyabr ayında "XXI əsrə Azərbaycanı necə görmək istəyirəm" mövzusunda keçirilmiş inşa müsabiqəsinin Respublika turunda I yerə layiq görülmüşdür.

Oqtay Fərzəliyev ali kateqoriyalı müəllimdir. Onun adı Təhsil Nazirliyinin "Şərəf kitabı"na yazılmışdır.

O. Fərzəliyev 1970-ci ildən rayon, 1980-ci ildən isə respublika mətbuatında əsasən şeirlərlə çıxış edir. 1990-ci illərdə "Zəhmətkeş" qəzetində "Müqəddəs söz günü" adlı rubrika açıdaraq, burada əsasən folklorla bağlı uydurma sayılan mətləblərin əslində həqiqət olduğunu müxtəlif elmlərə aid faktlarla sübut etməyə çalışmışdır. Həmin rubrikanı daha beş il "İsmayıllı xəbərləri" qəzetində davam etdirmişdir.

O.Fərzəliyev nəşr olunmuş 50-dən artıq elmi-kültərli və 2 metodik məqalənin, daha 10-larla mədəni, ictimai-siyasi xarakterli yazıların müəllifidir. Onun doğma kəndinin keçmiş ilə bağlı yazdığı iri həcmli tarixi-ethnoqrafik məqaləsi rayon qəzetində hissə-hissə dərc olunmuş, sonra Lətifə xanım Əliyevanın "Diyalı" kitabına daxil edilmişdir.

O.Fərzəliyev "Oqtay İsmayıllı" imzası ilə əsasən şeirlər (qismən hekayələr) yazar. Şeirləri "Yaşıl budalar", "Azərbaycan", "Poeziya günü", "Dağ çiçekləri", "Abşeron inciləri", "XX əsr Şirvan şairləri", "Ana Vətənlə döyünen ürəklər" almanaxlarına salmışdır. 3 kitab müəllifidir. İlk kitabı olan "Dodaqla dil arasında" 2007-ci, "Rübaiər" 2008-ci, "Müqəddəs söz günü" 2012-ildə nəşr edilmişdir.

Şairə ilk uğurlu yolu böyük qələm ustamız Musa Yaqub arzulayıb. "Azərbaycan gəncləri" qəzetinin 12 sentyabr 1981-ci il tarixli nömrəsində onun təqdimatı ilə "Kövrəklilik, incəlik" adlı yazı, sonra isə Oqtayın "Göy qurşağı" adlı şeiri respublika oxucusunun mühamkiməsinə verilmişdir.

Vəssalam! Oqtayın tərcümeyi-halı buradaca bitir. Bu onun görünən tərəfidir. Bəs qəlbindəki görünməyən, özündən yüksəkdə duran duyğuları, düşüncələri, sözünə baxmayan, iradəsinə tabe olmayan mənəvi tə-

latümləri, hislərin çaxnaşmasını, bir sözlə, ayın o biri tərəfini görməyə kiminsə qüvvəsi çatarmı?

Bəli, söz xəzinəsinin qapısı da "sim-sim" kimidir, hər döyənin üzünə açılmır. Bunun üçün işıqlı mənəvi göz və dərin duyğu sahibi olasan gərək. Çünkü insanı insan edən, onu canlı varlıqların alisinə çevirən qəlbində daşıdığı ümman qədər dərin söz xəzinəsidir. Bu mənada min illərin o tayından süzülüb gələn, əsrlərin sınağına sinə gərən ədəb incilərin işığında yaşadığımız dövrdə həyatı, hadisələrin əsl mahiyyətini, ürəyinin dərin guşələrindəki bütün sərt və kövrək hissələri bənzərsiz ilmələrlə, könül oxşayan naxışlarla müasir yüksək zövqlü oxucuya çatdırmaq əlinə qələm alan hər söz sahibindən böyük ustalıq tələb edir.

OQTAY İSMAYILLI ilə səhbətimizdən onun poetik dünyasına işıq salan ömür yolundakı bəzi gizliləri üzə çıxdırdım. Maraqlı ola biləcəyini düşünərək onları qeyd etməyi lazımlı bildim. İlk şeirini (müəllim haqqında) VI sinifdə oxuyarkən yazıb. İki il sonra isə rayon qəzetində "Söz" adlı şeiri dərc edilib. Tələbəlik illərində az-az yazsa da, çap olunmağa meyil etmədiyi üçün yazılarını saxlamayıb. Bəlkə də, qrup yoldaşlarının xatirə dəftərlərində zarafatyanaya şeirlərindən hansılsa qalır. Səhbətindən məlum olur ki, ədəbiyyatı öyrəndikcə, klassiklərin əsərlərinə daha dərin-dən bələd olduqca inanıb ki, söz sənəti Nizami, Nəsimi, Füzuli və digər korifeylərin - rasionalizmlə poetizmi ən yüksək səviyyədə sintez edə bilənlərin işidir. Qalanlarına onların xəzinələrindəki daş-qəşlərdən ləzzət almaq xoşbəxtliyi yetər.

Poeziyada da, həyatda da Xaqanını, Nəsimini, Fü-

zulini özünə ideal seçən yazar: "Əgər Nəsimi qələmimə layiq bircə şeirim olsaydı, mən də şairlik iddiamı ortaya qoyardım. Füzuliyanə bircə misram olsaydı, şair adına şərik çıxmağa cəsarət edərdim", - deyir.

*Heç kimsə deməsin: şairdir Oqtay,
Baxıb Füzuliyə, utanıb ölləm!* - misraları da bu məsuliyyətin təsdiqididir.

Müəllim işlədiyi ilk il yarım ərzində bircə misra da yazmayan Oqtay mənəvi sıxlıqlardan qurtarmaq üçün qələmə sığınmalı olur. Təyinatla göndərildiyi Laçın rayonunun ucqar Şeylanlı kəndində vərdiş etmədiyi tənhalığı, "pedaqoji sürgünü" kağız-qələmin sirdaşlığı ilə yüngülləşdirir.

Şeirə ikinci dönüşündə yazdığı ilk poetik parçanı - satirik dialoqu ustad şairimiz M.Yaqub rayon qəzetiндə verir. Həmin şeir ("Altı kişinin söhbəti") "Kirpi" jurnalında da dərc edilir. Bununla da "Oqtay İsləməlli" imzası rayon qəzetində müntəzəm, respublika mətbuatında və almanaxlarda isə arabir görünməyə başlayır. İlk kitabının 1985-ci ildə nəşr ediləcəyinə verilən vəd ildən ilə "sürüsdürülür" və bu da Oqtayın 90-ci ildən çap həvəsinin sönüməsinə səbəb olur. 20 Yanvar faciəsi və Azərbaycanın salındığı ağır vəziyyət də ona sarsıcı təsir edir. Onun fikrincə, məğlub qələm sahibinin xalqa deməyə sözü olmamalıdır.

*Yazmaqla bu dünya düzəlsə idi,
Bircə dərd qalmazdı Sabirdən sonra,* - deyən müəllim 90-ci illərdəki şeirlərinin yalnız bəzilərini rayon qəzetində dərc etdirir. Ümumiyyətlə, Oqtay şair kimi tanınmağa heç vaxt həvəs göstərməyib.

2000-ci ildə atasını itirən O İsləməlli tamamilə özünə qapılıb, ağrı-acısını yalnız dəftər-qələmlə böülüsməyə başlayır. Üç ildə başqa janrlar bir tərəfə, ancaq rübai formasında 2000-dən artıq poetik parça "dünyaya gətirir". Yazar, ancaq özü üçün, öz ağrılı könlünü kiritmək üçün, dolan ürəyini boşaltmaq, yüngülləşmək üçün. 2006-ci ildə Şahməmməd Dağlaroglu ədəbi mühitdən tamamilə kənara çəkilən Oqtay müəllimin "saqqızını oğurlayır" və heç olmasa rayon ədəbi mühiti ilə qaynayıb-qarışmağı təkiddir. Onun təkidi ilə razılaşan O İsləməlli deyir: "*Dostlarımdan ikisinə: Qəhrəman Cəfərova və Şahməmmədə heç cür etiraz edə bilmirəm*".

2007-ci ildə çoxdan görmədiyi tələbəlik və ürək dostu Qəhrəman Cəfərov onu axtarış tapır, ilk kitabını hazırlatdıraraq öz hesabına nəşr etdirir. 2008-ci və 2012-ci illərdə daha iki kitabının nəşri qayğısını öz üzərinə götürür. Bu gün də təvazökarlıq edərək şairlik iddiasından uzaq olduğunu deyən Oqtay dostunun təkidi ilə daha üç iri həcmli kitabını nəşrə hazırlayıb.

O İsləməlli hay-küçüklük dən, şüarçılıqdan, süni, yaşanmamış duyğuların nəzmə çəkilməsindən uzaqdır. Bunun səbəbini özünəməxsus tərzdə belə izah edir: "Mən oxucu üçün yox, özüm üçün yazıram. Özümlə oyun oynamayacağam ki!" Şairin cəmi bir neçə şeiri ilə tanış olmaq bəs edir ki, poeziyanın onun üçün əyləncə deyil, həyatının ən ciddi işi olduğuna inanasañ. Onunla söhbətdən aydın olur ki, yazdığı dəqiqələr öz daxilinə işiq tutduğu, özünü araşdırıb daha yaxından tanıdığı anlardır. Bu zaman o hər şeyin məhiyyətinə varmağa, ən incə, sezilməz cəhətlərini görəməyə, gördükərini saf-çürük etməyə çalışır. Onu təsvir predmetinin tez görünən zahiri tərəfləri deyil, məğzi, cövhəri cəlb edir. O İsləməlli yazarkən ağıl və hislərinə tam sərbəstlik verir. Onunla kağız-qələm arasında heç kim, heç nə dayanmır. Hər şeiri ilə sanki özünü əleyir, təmizlənməyə, durulmağa çalışır. Qaratikanın yarpaqlarındakı təravəti, qızılıgülün gövdəsindəki tikanların vahiməsini bütünlükə duymaşa səy göstərir. Bir sözlə, duyğusal bir insan kimi hər şeyin məğzini anlamağa, öz idrəki daxilində mümkün qədər dərindən dərk etməyə, bu çətin anlaşılan gerçəklilikdə onların da, özünün də yerini tapmağa can atır, narahat ruhunu sakitləşdirmək üçün bu sırlı dünyanı və zamanı məhz özünü təmin edəcək formada (əsasən poetik biçimdə) incələməkdən yorulmur. Belləliklə də, özünü qane edən mənəviyyatını cilalayan, belə demək mümkündürsə, "mən"ini Nəsimi timsalında biçimləməye biliçək bir fəlsəfi sistem qurmağa çalışır. Onun düşüncələrini izlədikcə məlium olur ki, insan yalnız nurlu əməlləri, xeyirxahlığı, dünyaya təmənnasız sevgisi, ali mənəviyyatı və düşüncələri ilə tam zülmətdə işiq selinə çevrilir. Bu anda söz və hisləri adilikdən çıxarıb poetik ab-havaya kökləməyi bacarır.

Düşüncəsinin geniş miqyası Oqtaya daim müxtəlif ideya və mövzular verdiyi kimi, şəxsiyyətində olan təvazökarlıq və səmimilik də poeziyasına hopur, onun əhval-ruhiyyəsinin, ruhunun, düşüncələrinin açıq-aydın, boyasız ifadəsinə imkan yaradır. Bu mənada tənqidçi Akif Hüseynovun şairin ilk addımlarını atdığı vaxt dediyi fikirlər bu gün də aktualdır: "O. Fərzəliyev dünyaya poetik nəzər sala bilir və onun baxışı ilə ən adı cizgiler də qəfil poetik gözəllik kəsb edir. Bütün həqiqi şairlər kimi, Oqtayın da əsas qabiliyyəti bundadır. Yazan var ki, qafiyə də qoşur, fikir də söyləyir, amma ürəyi kütdür, görə bilmir. Oqtayda duyan ürək var. Bu şeirlər ürəkdən səzülüb gəlir. Askar görürsən ki, o, şeiri mahnı kimi qoşur. Hər şeirin öz ritmi, öz musiqisi var, əvvəldən axıracan axarlı bir ritm təhkiyəyə hakim kəsilir".

50 ilə yaxın yaradıcılıq təcrübəsinə malik olan O İsləməlli bütün mövzulara və onların xirdalıqlarına

toxunub, narahat qəlbinə təskinlik verəcək dərəcədə dərk etməyə çalışıb. Yazdıqları adı bir insanın qeyri-adi dünyani özünəməxsus poetik-fəlsəfi təhlilidir. Onun minlərlə rübai'ləri də, iki minə yaxın başqa formalı şeiri də, bəzi iri həcmli nəşr əsərləri də bu təhlinin nəticəsində yaranıb. Onların hamısı səmimidir, çünkü şairin öz təbirincə desək, özünü başqalarına yox, özünə tanıtmaq, özünü bütöv şəkildə görmək istəyinin məhsuludur. Buna görə də o, xəyalında qurduğu dünyaya çekilib heç kəsdən tərif gözləmədən, təmənna ummadan, hər hansı iddiadan uzaq duraraq zamanın ağrı-acısını ürəyindən sözə-süzə yazır. Adətən, şairin ətrafına münasibətini şeirləri deyər. Şeirlərində zamanın reallıqlarını, təzadlı dünyamızın gerçəkliliklərini əks etdirməyə çalışan Oqtay dünyaya XEYİR və ŞƏR prizmasından baxlığına görə hər şəyi ikili görür. Etiraz və təsdiqlər, iqrar və inkarlar onun könül kitabından qırmızı xətt kimi keçir. Ona görə də yazılarının əksəriyyətində düşüncələr tama-mile təzadlar üzərində biçimlənir. Ümumiyyətlə, gerçəkliyin təzadlı təsviri O.İsmayıllı yaradıcılığının əsas xüsusiyyəti kimi diqqəti dərhal cəlb edir. Hətta "Elmi cəhalət", "Körpə kişi", "Bir az gecdir, bir az tez", "Cənnətlik cinayətkaram", "Ümid yoxdur, amma var", "Şərq və Qərb", "Müdriklik və axmaqlıq", "Güllüş və göz yaşı", "Həyat və ölüm", "Yuxu və oyaqlıq" və bir sıra başqa şeirlərinin adlarında da təzadlar özünü göstərir.

Onun şeirlərinin lirik qəhrəmanı həmişə özündən narazıdır: "Vətən itkisini, yurdaşların qaçqınlıq acılarını unudaraq xoşbəxtlikdən yazmaq necə mümkün ola bilər?! Çaxnaşan dünyyanın bələlərini yalnız özgələrində görənlər gülündür. Mən də şərin tügən etməsində hamı kimi günahkaram. Ona görə də yazılarımda özümü daha çox qinayıram", - deyir. Bu fikir rübai'lərinin birində daha konkret məzmunda verilir:

*Qorxuram qiyamət qopan zamanda
Qoyulam minlərlə qatıl yanında:
Bir qətlən öünü ala bilmədim,
Mənim də payım var tökülmən qanda.*

Dünyanı dəlicəsinə sevən, onun quru çöpünü belə insana ilahi hədiyyə sayan şairin fikrincə, bu aləmdən tez ayrılmak daha yaxşı olar. Ağlasığın görünən bu qənaətin poetik izahı inandırıcı və ibrətlidir:

*Həyati çox çirkənləndirdik,
Ləkə-ləkə olub donu.
Dünyadan tez gedim gərək
Az korlamaq üçün onu.*

O.İsmayıllı dünyayı korlayan, qana bulaşdırın-

adamlarla bir yerdə yaşadığı üçün özünü günahkar bilir. Onları məhəbbət, şəfqət yoluna çəkə bilmədiyi üçün, hətta, bəzən ümidsizləşərək təbiətə sığınır:

*İnsanların dilini nəsə tapa bilmədim,
Daşın, quşun dilini öyrənəm bundan sonra.*

Oqtay yüz milyonlarla insan üçün döztülməz olan həyatı azca da olsa yüngülləşdirə bilmirsə, özünü də yaşamağa layiq hesab etmir. Ancaq ümidsizlik onda keçəri bir duyğudur, inamının yeni bir qüvvə ilə dirçəlməsi üçün kiçik fasile təsiri bağışlayır. Dərdlər ürəyinə yük olsa da, nikbin arzularla yaşayan şairin poeziyası mənəvi şadlıq, nikbin ruh, sağlam əqidə, sabaha, gələcəyə inam üzərində köklənmidir, çünkü onun əsas missiyası eybəcərliyi sadəcə tənqid etmək deyil, dünyanı gözəlləşdirmək üçün çalışmaqdır. "Ölümə hazır deyiləm" şeirində "nə qədər ki bircə haqqı öz yerinə qoya bilməmişəm, deməli, ləyaqətli ölümə hazır deyiləm və ona görə də hələ yaşamaq isteyirəm" fikri üstə köklənib.

Dünya mızanının getdikcə pozulduğunu görüb hə-ray salan, sivilizasiyanın ən yüksək əsrində 27 milyondan çox insan övladının kölə olmasına, hər qırx saniyədə bir insanın intihar etməsinə, qaçqınların sayının altmış milyondan keçməsinə, terrorun Şərqdə həyat tərzinə çevriləməsinə, ələcsiz xəstəliklərin bəşərin qəniminə dönməsinə, aramsız müharibələrdə mərd oğulların nəsil qoymadan həlak olmasına, qorxaqların isə künc-bucaqda gizlənərək törəyib artmasına, hər nəslin gələcək nəsil üçün daha böyük problemlər qoyub getməsinə, övladlarımıza məhəbbətlə əməllərimizin getdikcə haçalanmasına etiraz səsini ucaldan şairin fikrincə, insanlıq üçün məhəkət daşı humanizmdir. İnsanı sevməyən İlahini də sevməz. Allah ömrü ona görə verib ki, insan günbəgün xeyirə tərəf dəyişə bilsin:

*Hər gün bir az dəyişməsəm,
Yaşamağım nəyə gərək?!*

Bəli, O.İsmayıllının yaradıcılığında ilk baxışda bir-birinə zidd görünən fikirlər çoxdur. Amma bir az diqqət yetirdikdə aydın görünür ki, həmin təzadlar hər hansı bir ideyanı müxtəlif rakurslardan təsdiq edən fikirlərdir. XEYİRlə ŞƏR həm hər yerdədir, həm də həmişə bir yerdə. Məsələn, bir şeirində:

*Mən nəfəsimə düşmən oldum,
Tamah ruhuma qənimdir,-
deyirsə, digərində eyni inamla:
Cənnətsiz bağrım çatlayar,
Tamahum nə xoş tamahdır, - fikri ifadə olunub.*

Lakin bu düşüncələr öz-özünə zidd getmək kimi anlaşıla bilməz, çünkü onlar bir isteyin ifadəsidir. Dünyəvi tamah çirkinliyə, səmavi tamah (cənnət arzusu) isə paklığa aparır. Fərqi yoxdur, birinci tamahdan qaçmaq da, ikinci tamaha uymaq da insanı mənəvi təmizliyə sövq edir. İblisinət və mələkxislət adamları nəzərdə tutaraq:

İnsani mənimtək sevən tapılmaz,

Yoxdur mənim kimi ondan qaçan da, - deyərkən yenə də fikir dolaşılığı yaratır, çünkü həm məhbətlə qol açası, həm də nifrətlə qaçması insanlar var. Beləcə mərəzlə bəxtəvərlik də uyuşdurulur:

Məhbəbtə mərəzi bəxtəvərlikdir.

Həmçinin kamalla dəlilik də eyniləşir və insanı ali məqama ucaldır:

*Allahın eşqilə dəli olandan
Kamala yetişib ağıllanmışam.*

Şair hamının səadətini özünükü bilir, eyni zamanda hamının bədbəxtliyi də onunkudur. "Yaşamaq xoşbəxtliklə ölçülürsə, mən yaşamamışam" qənaətinə gələn Oqtay həm də bu fikirdədir ki, əzablı günlər də ömürdəndirsə və onlar daha çox uzanırsa, qanlı-qadalı anların ağrısı illərə də bəsdirse, çox uzun ömür yaşayıb.

O.İsmayıllı Tanrıya, yerə, göyə, təbiətə, həqiqətə bağlı şairdir. Şeirləri ona görə təbiidir ki, qoynunda yaşadığı təbiəti yaxşı duyur, görür, oxuyur, düşünür və düşündürür. Dağın, daşın, gülün, çıçəyin, ümmənin, şəraqlaşın, qəlb oxşayan küləyin, insanın mənəvi dünyasının, sevgisinin səsini dinləmək, onu hamını sehrləyən poeziyaya çevirmək O.İsmayıllı şeirinin gözelliyidir.

Şeir insanlığın nəgmələridir, şair isə bu nəgmələrin mahir ifaçısı. İnsanın ən gözəl hissələrinin tərənnümü olan bu nəgmələri onun özündən başqa kim daha gözəl ifadə edə bilər ki?! Dağlar qoynunda yerləşən, gözəl təbiət mənzərələri ilə görünənləri valeh edən Diyallı kəndində dünyaya göz açdığını görə O.İsmayıllı şeirlərinin laylasını bu kəndin mehi, çayı, bulağı çalıb. Lakin o, təkcə bu kəndin gözəlliklərini tərənnüm etməklə, problemlərini qələmə almaqla işini bitmiş hesab etmir, Vətəni, bütövlükdə dünyamızın gözəlliklərini vəsf edir, onların problemləri ilə yaşıyır. Şairin "lirik mən" i təkcə özünün deyil, minlərin, milyonların ürəyinin döyüntülərini eks etdirməyi, hamının etməyi bacarır.

O.İsmayıllı düşünür ki, otun, gülün, ağacın, torpağın ağrısı, bəlkə də, insandan çoxdur. Hər şeyin öz hissəsiyati, öz dili var. Onları dərk etməyənə, anlamayana qədər həqiqi günah və savablarımıza, həqiqi kimliyimizi təsəvvür edə bilməyəcəyik. Görəsən, üzdüyüm

çiçək, sindirdiğim budaq, gövdəsini bıçaqla qazdımım ağaç mənə nə qədər lənət yağıdır? Mən onların gözündə qatil deyiləmmi? Bəlkə, onların qarğısıdır qəlbimizi rahat olmağa qoymayan? Şairin qənaətinə görə, qopardığı hər tumurcuqla, üzdüyü hətta ən kiçik bir bitki ilə insan öz qəlbindəki şəfqəti, insanlığı, işığı zərrə-zərrə itirir. Üstəlik ona təbiətin də mərhəməti, Allahın da şəfqəti damla-damla azalır. Axi onları da Allah sevə-sevə yaradıb, varlıqlarını vacib bilib:

*Tanrı mehridir hər çiçək,
Mələk üzüdür hər ləçək.*

Beləcə, hətta əzdiyi otun da və onun sahibi olan Tanrının da qarşısında günahkarlıq hissində üzülməyinin nəticəsində özünü ittiham edən bəzi şeirləri (o cümlədən, "Məni qarğış tutub") yaranıb. Ona görə də otun, quşun dilini öyrənim bundan sonra" fikri başından çıxmır. Dağ-daş, torpaq, bitkilər bəşərdən əvvəl yarandığı üçün daha uludur, kainat üçün daha dəyərlidir. "Yaşamaq haqqı onlara bizdən əvvəl verilibsə, bunda bizim anlaya bilmədiyimiz hikmət var" inamı ilə Oqtay yazar:

*İnsandan əvvəl doğulub,
Ot, ağac bizdən uludur.
Daş adı daş sayma sən,
O da bir dağın oğludur.*

Şairin qənaəti belədir ki, sonbəşik insan bu həqiqəti nəzərə almaqla dünyada öz yerini müəyyən etməli və çoxdan pozmağa başladığı ilahi harmoniyanın bərpasına çalışmalıdır. İnsan "təbiətə qalib gəlmək" iddiası ilə nəinki öyünməli deyil, əksinə bu fikirdən üşənməlidir. Canlı və cansız saydığımız bütün varlıklar Tanrıının barmaqları kimidir. Onların hər hansı birini incitmək Tanrıni incitməkdir.

Bəli, təbiidir ki, şair özünü təbiətdən ayrı təsəvvür edə bilmir. Özü ilə gülü, ağacı, daşı müqayisə edəndə məhz onların ilkin təmizliyi tamamilə qoruyub saxlaşdığını görür və işıqlı bir həsəd hissi ilə dolur. Xüsusilə, qayaların yanında könlünə sırı bir məmənunluq dolur. "Xoşbəxtən, Qara qaya" şeirində bütün insanı qüsurlardan xalı olan bir qayanı özünə örnek görməsi təbiət qarşısındaki pərəstiş duyğusundan mayalanır. Milyonlarla canlı növü içərisində təbiilikdən insan qədər uzaqlaşanın olmadığını görən Oqtay əzab çekir. Ancaq yenə şairə xas olan predmetlərə təzadlı münasibət özünü dərhal bürüzə verir: bu əzab onu saflaşdırıldığı üçün xoşdur.

O.İsmayıllının şeirlərində çiçək, ağac obrazlarının başqa kiçik cizgilərinə qədər diqqətlə işlənmiş

daş obrazı da var. Qəribə olsa da, Oqtay daşlara yalnız möhkəmlik, mərdlik, sarsılmazlıq rəmzi kimi baxır, həm də onları canlı varlıqlar sayır. Şair onları duyur, hissiyyat dililə səhbət edir, öləndən sonra da ürəyinin daşlaşış qalmasını arzulayır.

Gördüyümüz kimi, O.İsmayıllı yalnız insan sevər deyil, həm də otsevər, susevər, daşsevərdir. "Payızda bitən çiçək", "Bu gülü payızdan gizlədə biləm" şeirlərində soyuğun vəhmindən titrəyən çiçəklərin ağrısını çox reallıqla əks etdirmişdir.

"Harada torpaq varsa, onun bətnində həyatın ruhu var", - deyən şair bu ruhu binaların, asfalt yolların altında boğmaqdan mümkün qədər çəkinməyi məsləhət görür.

Şairin fikrincə, hər körpə Allahın bəşəriyyətə misli-bərabəri olmayan töhfəsidir. Onların acliqdan, susuzluqdan tələf olması, öldürülməsi, işgəncələrə məruz qoyulması bəşəri müsibətlərdir. Hər ölüən uşaqla bütün bəşəriyyət sarsıntı keçirməlidir. Bir uşağın həyatdan köçməsini yerin-göyün zəlzələsi, insanlığın faciəsi kimi anlamağının nəticəsində "Hara aparırlar o uşağı?" şeiri yaranmışdır. Müəllif günahsız bir körpə həyatının sona çatması ilə, ölümün mütləq hökmü ilə razılaşa bilmir, həyəcanla dəfn karvanını geri qayıtmaga səsləyir:

*Qoparıb atmayın aləmin
bu ilahi bəzəyin, süsün,
Qaytarın, qoyun böyüüsün!
O hələ cavan olmalıdır,
Ürəyi eşqlə dolmalıdır,
Bir sona seçib toy etməlidir,
Oğul-qız böyüitməlidir.
Vallah, bu dönyanın çarxı çevriləcək,
Bundan sonra necə olacaq axı gələcək? -
bir ev tikilməyəcək,
bir yer əkilməyəcək,
bir yol çəkilməyəcək ...
Hara aparırlar axı o uşağı?...*

İnsana verilmiş mənəvi sərvətlər içərisində məhəbbətdən ülvisi, dəyərlisi yoxdur. O.İsmayıllının məhəbbət şeirlərinin əsas leytmotivini ülvi sevgi hissəleri təşkil edir. Şairlərin, demək olar ki, hamısı eşqə ülviyyət, qüdsiyyət prizmasından baxır və tərənnüm edir. Amma Oqtayın bu mövzuya münasibətində müəyyən fərqli məqamlar da var. Onun şeirlərində tez-tez insani sevgi ilahi sevgi çalarlarına bələnir, klassik poeziyamızdakı kimi fəlsəfi mahiyyət alır. O, uğursuz məhəbbətdən danışarkən sevdiyinin vəfa-sızlığından gileyənmir, əksinə həsrətin onu saflasdırığı, əzabın mənən ucaldığını bildirir. O.İsmayıllı

kamil məhəbbəti (insana, dünyaya, İlahiyə) ömrün mənası, ruhun sağlamlığı hesab edir. Nakam məhəbbətin iztirablarında paklaşdırıcı qüdrət var: onu qəbul edən aşiq sanki qaranlıqdan işığa düşür, tikanı gül, zə-həri məlhəm kimi dərk edir: "Eşqin ağusu da mənə kövsərdir", - deyən şair fəlsəfi, kamil məhəbbəti həm fanini, həm də baqını nurlandıran əbədi işiq mənbəyi kimi səciyyələndirir:

*Tanrı eşqimizi edib ki məşəl,
Hər iki dünyaya gur işiq salsın!*

Şairin fikrincə, bütün düşüncə tərzləri (mifik, dini, elmi və poetik) ulu, kamil məhəbbətin dərkinə və təsdiqinə gətirib çıxarmalıdır. Çünkü Tanrı hər şeyi sevə-sevə yaradıb. Dünyada ən qədim və ən təzə şey insanı mələyə çevirməyə qadir olan eşqdır. İnsanı öz həmcinsinə, həqiqətə, təbiətə, Allaha qırılmaz tellərlə bağlaya bilməyən hər hansı təlim ən azı mənasızdır, faydasızdır. Kainat və həyat yalnız sevda ilə tam dərk edilə bilər. Onun mahiyyəti quru, soyuq mühaki-mələrlə açıla bilməz:

Kainat öz sirlərini sevda elmində gizlədir,
Dünya elmini öyrədir Oqtayı nadan eləmə!

Oqtayın bu sarsılmaz inamı öz təbiiliyi və səmimi-liyi ilə oxucusunu da inandırır. Şair bəşəri və ilahi eşqi insanın qoşa qanadı sayır, ona sahib olanların mələyə, arxa çevirənlərin isə şeytana döndüyü, insanın ən ali missiyasının "sevda zirvəsinə can atmaqdan" ibarət olduğu qənaətinə gəlir. Şair üçün ən ağılaşımaz sırr budur ki, niyə bəzi insanlar məhəbbət, şəfqət əvəzinə, nifrəti seçilir, həm özünü, həm də ruhunu lə-kələyir, məhv edir. Məhəbbət kimi bir xəzinə varken insanların özünü mənəvi cəhətdən müflis etməsi, Tanrı-nın yaratdığı qəlbə İblisin hakim kəsilməsi Oqtaya görə, idrakin intiharidir. İnsan hər hansı əməli edər-kən əvvəlcədən yaxşı düşünməlidir ki, bu mənə diri ikən nə verəcək, ölümdən sonra nə. Axı bəzi xeyirlərin sonradan zərər, bəzi zərərlərin isə xeyir olduğunu çoxumuz görmüşük. İnsanın öz çırq qəlbini öz əli ilə söndürməsinə təəssüf edən Oqtay yazır:

*Dünyagırlıq ruha qəsddir,
Cox xeyirlər bizə nəsdir.*

Şair düşünür ki, tez-tez ölcəyini fikirləşməsi, ilahi məhkəmənin qorxusunu hiss etməsi insanı şər əməllərdən çəkindirir, ona həyatın dəyərini daha çox anladır, ürəyinə işiq təmizliyi gətirir:

*Heçər dənəcəyik, hər kim də olsaq,
Mərəz tapacağıq, həkim də olsaq.
Lap belə dünyaya hakim də olsaq,
Bizə də məhkəmə qurulacaqdır.*

Malik olduğu intellekti, istedadı, zəngin həyat təc-rübəsi, fəlsəfi təfəkkürü ilə çoxlarından fərqlənən şairin özünəməxsus fərqli düşüncələri az deyil. O, gü-nahsız insanın qətlini yalnız insana, xalqa, bəşərə qarşı yox, daha çox Allaha qarşı cinayət hesab edir, cüñki hər şey yaradanına məxsusdur. Başqalarından fərqli olaraq, o, ikinci ömür arzusundan uzaqdır. Bü-tün proseslər ibtidaidən aliyə getdiyinə görə cavaniq üçün də xiffət çəkmir. Ölümü həyatın başqa formada davamı, daha yüksək, idrak üçün əlçatmaz səviyyədə olan mövcudluq sayıır. Düşünür ki, varın yoxa, yoxun vara çevriləməsi həm elmi, həm də dini baxışlara zid-dir. Əgər yaratdığı ilahi nizamı pozacaqdısa, Tanrı onu heç yaratmadı da. Deməli:

*Yaşayır sağ da, ölen də,
Amma ki, yurdub başqadır.*

O.İsmayıllı deyə biləcəyi soyuq, saxta sözün cəza-sını ən əvvəl və ən sərt şəkildə özündən alacağından qorxan qələm sahibidir. O, hər misrasının amansız tənqidçisidir. Əsərlərini birnəfəsə yazsa da, üstündə dönə-dönə işləyir, duyğularının sərrast və tutumlu ifadəsi üçün daha uğurlu olan sözləri axtarır. Heç bir şeirini ilk variantda olduğu kimi saxlamır. Məsələn, Oqtayın "qaralama dəftəri"ndən "Dağlar, sizə güvəni-rəm" şeirinin ilk bəndinin dörd variantını oxuyanda çox təəccüblənmişəm: sözə bu qədər məsuliyyətlə yanaşmaq, misra və bəndlərin üstündə bu qədər "tər axitmaq" məni riqqətə gətirib. O, vaxtaşırı əvvəlki şeirlərinə də qayıdır, özünü təmin etməyən söz və misralara əl gəzdirir. Şair "İsmayıllım" şeirini əvvəlcə sərbəst formada yazımış, sonra səslənməsində müəyyən qüsurlar hiss etdiyi üçün onu yeddibölümlü formaya salmış və ilk kitabına daxil etmişdir. Ancaq həmin şeiri dörd il sonra xeyli dəyişərək yerli qəzet-də dərc etdirib.

Oqtayın həcmə böyük şeirləri də var, amma onlar mətləbi uzatmağın nəticəsində yaranmayıb, əksinə onlarda da fikirlər mümkün qədər yığcam ifadə edilib. Ümumiyyətlə, O.İsmayıllı lakonikliyə həmişə meyillidir. Bunun nəticəsində beş, dörd, üç, iki, hətta təkmisralı şeirləri yaranıb. Şair üçün istənilən misra ya ikincisini əlavə edərək beyt yaratmaq asan işdir. Ancaq Oqtay hər misraya ruhən doğma misra tapmirsa, onu zorla başqasına qovuşdurmur. Onun "Tək misralarım" şeirinin poetik izahat səciyyəli giriş parçası-ya diqqət yetirək:

*Ey tək misralarım, küsməyin məndən,
Çiçək misralarım, küsməyin məndən.
Sizin həsrətiniz - mənim gözümüz
Həmişə qaynayıb daşan göz yaşı.
Çətin deyil mənə söz seçmək, amma
Axtarmadım sizə ömür yoldaşı.
Qorxdum həmdəminiz layiqsız ola,
Ləkə sala sizin pak adınıza.
Layiqsız həmdəmlə ömür sürüncə,
Bahar arzulayıb payız görünçə
Tək qalib qızının öz odunuza.*

İndi isə həmdəmsiz misralardan bir neçəsi:

- ◆ *Sən anamdan irəlisən, ana dilim.*
- ◆ *Qovaqlar - quşların gümüş sarayı.*
- ◆ *Kərəm sinəsidir günbatan üfüq.*
- ◆ *Füzuli beytidir cüt durna səfi.*
- ◆ *"Segah" üstdə bəstələndi ilk eşqim.*
- ◆ *Payız gülür indi görüş yerində.*
- ◆ *Hər xılqət - bir eşqin ciyərparası.*
- ◆ *Qayalar delfin tək oynasıր seldə.*
- ◆ *Soyadım Nəsimi olaydı gərək.*
- ◆ *Yurdumun daşı da çiçək kimidir.*
- ◆ *Çəməndə daşdan da gül ətri gəlir.*
- ◆ *Yollar axıb gedir lal çaylar kimi.*
- ◆ *Göz yaşımı ha sixram, əzilmir.*
- ◆ *Sevirəm, deməli, mələyəm indi.*

Bizcə, uğurlu deyimlərdir, hər biri bütöv poetik lövhədir, "şəirdə qafiyə olmalıdır" inamı ilə əlavə misralara ehtiyac yoxdur.

O.İsmayıllının dediyinə görə, yazdığı şeirlər sonradan gözündən düşür, bəziləri hətta onu üzüdür də. Şair keçirdiyi hisləri, təbii duyğularını ürəyincə ifadə edə bilmədiyi düşünür, "Görünür, ürəyimdə soyuq guşələr çoxdur", - deyir.

O.İsmayıllının bütün janrlarda (hətta indi unudulmuş tuyuq janrında da) əsərləri var. O bunu forma zənginliyi xətrinə etməyib. Sadəcə olaraq, hər duyğu, hər mövzu öz geyimini özü seçilir, öz məzmununa görə biçimlənir. Fikrimizi sübut üçün bir misal da göti-rək. "Oqtayın ölümü" adlı kiçik poema iki hissədən ibarətdir. Birinci hissə sərbəst formada olsa da, ikinci hissə heca vəznindədir (yeddibölümlü). Müəllif əsərlərinin formasına diqqət yetirsə də, məzmunu heç vaxt ona qurban vermir.

Məlumdur ki, çoxəsrlıq divan ədəbiyyatımızın bə-zəyi olan rübai janrı son əsrdə işləkliyini xeyli itirib. Rübaini lakonikliyinə, oynaqlığına, dərin poetik fikri heyranedici şəkildə ifadə etməsinə görə bayati kimi şahanə incilərə bərabər tutan şair bu janrın ustasının şərəfinə öz qızının da adını Məhsəti qoyub:

*Ey ulu Məhsəti - şeirin xatını,
Sənət dünyasının kral qadını,
Adını hər saat yad etmək üçün
Qızımın Məhsəti qoydum adını.*

Əsasən üç ildə (2000-2002-ci illərdə) yazdığı iki mindən çox rübaidə Oqtay yalnız o dövrün əhval-ruh-iyyəsini, düşüncələrini deyil, uşaqlıq və gənclik illərinin yaşıntılarını da əks etdirib. Müasir insanı düşündürən elə bir problem yoxdur ki, o, bütün çalarları və incəlikləri ilə bu poetik parçaların mövzusu olmasın. Digər janrlardakı şeirlərində olduğu kimi rübailelində də giley-güzar, ağrı-acı, narazılıq çoxdur və onların böyük əksəriyyəti şəxsi həyatı ilə bağlı deyil, dünyani bütümüş naqışlıkların doğurduğu acı duyğulardır. O.İsmayıllının bəşəri sevinc və kədərlə yoğrulmuş rübaileləri həm də onun dilimizin zənginliyindən, Şərq ədəbi ənənələrindən necə məharətlə istifadə etdiyini göstərir. O, cəmi dörd misrada ibrətli süjetlər də yaradır. Məsələn:

Fətəli şah etdi bir gün iftixar:
"Mənim ürəyimdə dörd yüz qadın var".
Sürü yatağıyla eşq otağının
Fərqi qanımdı o küt hökmər.
Və yaxud:
Sahlar daim kinlə coşub-daşdılar,
Qoşun topladılar, meydan açıdılar.
Elləri qurğuna verdilər, sonra
Özləri barışb qucaqlaşdılar.

O.İsmayıllı klassik və müasir poeziyamızın forma incəliklərini də dərindən mənimsəmiş, hətta sərbəst və heca vəznlərinin xüsusiyyətlərini birləşdirərək sərbəst qoşma adlandırdığı yeni janr yaratmışdır. "Həyat yuxudu" ("Müqəddəs söz günü", səh. 339-340) şeiri bəndlərdəki misraların sayına və qafiyələnmə formasına görə qoşma, misralardaki hecaların müxtəlif sayda olmasına görə isə sərbəst şeirdir. Onun bir neçə bəndini nümunə kimi veririk:

*İblisin əlində kamandır zaman,
Günlər zəhərli oxudu da.
Həyatdan dərdinə istəmə dərman,
Verə bilməz, vallah, yoxudu da.*

*Gəlin insaf gözümüzü yummayaq,
Vaxt-bivaxt üstünə cummayaq.
Yazlıq dünyadan çox şey ummayaq,
Kasibdr, olanı budu da.*

*Çoxumuzu cəzana gətirər,
Azımızı arzumuza yetirər.*

*Üçdə biri torpaqdır, bitirər,
Üçdə ikisi şor suyu da.*

Xaqani, Nəsimi, Füzuli yaradıcılığını kifayət qədər öyrənən və onların ədəbi təsirini daim hiss edən Oqtay hansı əsrin şairi olduğunu unutmur, öz orijinal düşüncə tərzini qoruyub saxlamağı, çağdaş oxucunu heyrətləndirməyi bacarrı. Məsələn, Nəsiminin "Mənəm, mən" qəzəlinin təsiri ilə yazdığı eyniadlı şeirini müqayisə etsək, fikrimiz daha aydın olar. Nəsimi yazar:

*Mən mülki-cahan, cahan mənəm, mən,
Mən haqqə məkan, məkan mənəm, mən.
Mən ərşilə fərşü kafü nunam,
Mən şərhü bəyan, bəyan mənəm, mən...*

18 beytlik bu möhtəşəm əsər sırf "ənəlhəq" məzmunu daşıyır, insanın bütün canlılardan üstün olduğunu, sahibləndiyi parlaq mənəvi keyfiyyətlər sayəsində Tanrı dərəcəsinə yüksələ bilməsi fikrini əsaslandırır. O.İsmayıllı isə insana xas olan həm ilahi, həm də şeytani xüsusiyyətləri qarşılaşdırır və şeirini təzadlar üzərində qurur:

*Kağız, katib, qələm, pozan mənəm, mən,
Məclis mən, qopuz mən, ozan mənəm, mən.
...Qatıləm, qurbanam, pak günahkaram,
Həm qanlı qılincam, həm qan mənəm, mən.
...Bədxah Əhrimənəm, xeyirxah Hürmüz,
Zəbur, Tövrat, İncil, Quran mənəm, mən.
Xilqətin tacıyam, eşqəm, işığam,
Adı dəhşət saçan insan mənəm, mən.*

O, heç bir şablonlaşmış, şübhə doğurmayan fikrin əsiri deyil; zərrədən sonsuz kainata qədər hər şeyə öz baxışı var. "Müqəddəs söz günü" adlı elmi-kütləvi məqalələr silsiləsi bunun nəticəsində yaranıb. "Müqəddəs müqəssir" poemasında da Adəmlə Həvvannın tamah ucbatından cənnətdən qovulması kimi ümumi fikrin əksinə gedərək, onların qadağanı qəsdən pozması, halal zəhmətlə yaşamağı havayı yeyib-içməkdən üstün tutması haqqında öz poetik versiyasını ifadə edib. Əlbəttə, Oqtay yüz milyonlarla insanın inancını danmaq niyyətində deyil: o, məşhur süjetə tamamilə əks tərəfdən baxmaqla, ən böyük günaha poetik bəraət qazandırmaqla halal zəhmətin insan üçün şərəf olduğunu, onun ömrünü mənalandırdığını, əməyin ülviiyyətini diqqət mərkəzinə çəkir. Həm də həmin əsərdə belə bir qəti inamını bildirir ki, dünya evi ancaq qadın əli ilə sahmana salınıb süslənməlidir.

Şairi düşündürən məsələlərdən biri də indi daha aktual olan soykökü müzlə bağlılıq problemidir. Avro-

palaşmaq xətti milli mənliyimizə bircə zərrə də zərər vurmamalıdır. Qərbin elm və texnologiyalarından bəhrəlmək vacibdir, lakin xalqımızın mənəvi aləmi o qədər parlaqdır ki, hər hansı bir yad düşüncə, özgə əxlaq tərzi onu tutqunlaşdırıa bilər. Çağdaş Avropa əxlaqına vurğunluq xalqımızın minillər ərzində formalasmış monumental mənəvi dəyərlərinə iflicidici təsir göstərərək, onu amorf hala gətirə bilər. Millimənəvi köklər üzərində dayanmayan toplum birliyini, bütövlüyünü və sonda Vətənini qoruyub saxlaya bilməz. Belə narahat fikirlər Oqtaya "Bilgə xaqanın vəsiyyətləri" adlı poemasını yazdırıb:

*Ey meydanın qaplanı türk!
Asimanın tərlanı türk!
Bir əldəki barmaqlar tək
əlbirsənsə,
dilbirsənsə,
üstündəki mavi səma
ovulmasa tufanlarla,
de, səni kim yixa bilər,
kim sənə kəc baxa bilər?!
Qolun kimi qüdrəti qol tapılar mı?!
Yolun kimi bir doğru yol tapılar mı?!
Nə qədər ki, sən sadıqsən birliyinə,
dörd tərəfin düşmən olsa,
qorxu yoxdur əsla sənə.*

Zorun və nifrətin getdikcə dünya siyasetində daha çox söz sahibinə çevrilməsi, apokalipsis ideyaların güclənməsi O.İsmayıllıni daim narahat edir. O deyir: "Anlaya bilmirəm, necə olur ki, iki şər adam bir-biri ni harada olsa, tapıb birləşir, gücə çevrilir, amma minlərlə, milyonlarla yaxşı adam əl-ələ verməyi bacarmır və ya istəmir? Dəhşətli dilemmadir!" Ona görə də dünyanın korlanmasında şair yaxşı adamları daha çox günahkar sayır:

*"Gözüm toxdur deyib" durur yana mərd,
Tutur onun yerin ya gic, ya namərd.
Yaxşı adamların güzəsti daim
Gətirir bəşərə təzə-təzə dərd.*

Oqtay xeyirlə şərin barışmaz mübarizəsindən, tez-tez fəzilətləri üstələyərək fəlakətlər törədən qəbahətlərdən söz açsa da, bəşəri kədərlə dolu, bəzən satirik şeirlər yazsa da, bu onun inkarçı əhval-ruhiyyədə olmasının demək deyil. Əksinə, eybəcərlikləri göstərmək, nifrətini bildirməklə onların əksi olan gözəllikləri xatırladır, paklığa ehtirasla can atmağa, şərəfli insan adına daha çox layiq olmağa çağırır. O, istər lirik, istərsə də satirik şeirlərində ancaq fəzilətləri təsdiq edir.

O.İsmayılli poeziyası bir tərəfdən milli-mənəvi

dəyərlərimizə bağlırsa, digər tərəfdən yurd - Vətən sevgisi haqqındadır. Şair insanın varlığını dirilik və ölümlə yox, Vətənlə bağlayır:

*Var olsa, var olluq bu ulu yurdla,
Yox olsa, yox olluq Vətənlə birgə.*

O, Vətən mövzusundakı şeirlərində həm özünü, həm də milyonlarla soydaşımızı qınayır, yurd itirmək dəhşətini daha çox duydurmağa çalışır. Oqtay "Vətən" məfhumunu da Tanrıının adı qədər müqəddəs sa-yıır. "Torpağının xeyli hissəsi işgal altında olan, çoxlu sayda qurban verən bir xalqın susmağa, dözməyə haqqı yoxdur. Vətən məşəqqətlərə, itirdiklərimizə görə bizi bağışlamayacaq!" - deyir. O, Azərbaycanın neçə yerə parçalanmasında istisnasız olaraq hamımızın günahkar olduğunu, yalnız şəhidlərimizin öz borclarını tamamilə verdiyini düşünür.

Bugünümüzü və gələcəyimizi xilas etmək üçün bircə yol var: cəmiyyətin monolitliyi. Oqtay ulularımızın qurduğu bir sıra böyük türk dövlətlərinin çökəməsinə səbəb olan səhvin bir daha təkrar edilməməsi üçün birlik ideyasını tez-tez tərənnüm və təbliğat mövzusuna çevirir.

*Hərə köçün bir tərəfə sürməsin,
Yığışaq bir od-oağın başına!*

İnsan üçün ata, qardaş, övlad itkiləri çox ağırdır. Şair də bu faciələri yaşayır. Zaman belə yaraları tədricən sağaldır, insani təbiətin hökmü ilə barişdirir. Amma Oqtayın barışa bilmədiyi, hətta ildən-ilə onu daha çox ağrından bir dərd va: Xocalı soyqırımı. O deyir: "Xocalı faciəsinin həqiqi mənzərəsinin az-çox aydınlaşmağa başlığı zaman özümə ilk dəfə ölüm arzuladım. İndiyədək də tez-tez rüsvayçılıq duyğusunu üreyimi qanadır:

*Xocalıdan sonra yaşamaq eyib,
Gərək öldürəydi xəcalat bizi!"*

Nöqsan, bəla və faciələrə görə bəşəri, xalqı qınamaq, özgələrini ittiham etmək dəbdədir. Ancaq Oqtay bu düşüncədən tamamilə uzaqdır. O, nəinki yaxasını kənara çəkməyi, özgələrini qınağa və ittihamlara qərq etməyi ağlına gətirmir, hətta şərin tügən etməsində özünü birinci günahkar sayır:

*Xocalı boydadır rüsvayçılığım,
Heç kim ağlamasıñ oləndə mənə!*

İnsan dünyadakı proseslərə biganə qala bilməz. Harada baş verməsində asılı olmayıaraq, hər bir hadi-

sə hər bir kəsin taleyinə az-çox təsir edir. Ona görə də qələm sahibləri qlobal problemlərin çözümündən və dəyərləndirilməsindən kənarda qala bilməzlər. O.İsmayıllının beynəlxalq mövzularda mövqeyi aydınlaşdır və sərtdir: qlobal oyunçuların qaldırıldığı toz-tozanaq Şərqi, o cümlədən bizim başımıza yağır. İkiüzlü siyaset bizim bugünüümüz və gələcəyimiz üçün xeyli qeyri-müəyyənliklər, təhlükələr yaradır. Bəlkə də, şair bir az kəskin deyir, ancaq yanın adam hayqırmalıdır:

*Bəşərda bəşərlik qalıbmı nəsə?
Qalmayıb Xocalı qalmayan yerdə!*

"Gəlməkdədir", "Qərb və Şərq" kimi şeirlər məhz ikili standartlar məngənəsində sıxlıan bir insanın ittiham dolu etirazlarıdır.

Şairin fikrincə, kişinin üç vəzifəsi var: Vətəni, uşağı və qadını qorumaq. Hər üçünün taleyi üçün cavabdehlik kişinin üzərindədir. Azərbaycan qadınınu ülviliyin, gözəlliyyin canlı mücəssəməsi sayır. Hansı qadın bədbəxtidirsə, mütləq günahkar kişidir.

Onun üçün ağa - qul, hökmdar - gəda kimi bölgü yoxdur. Kimliyindən asılı olmayıaraq, fəzilətli və qəbahətli var. Ən adı insan pak qəlbə ilə böyükdür, şərəflidir, idealdır. Ən ali məqamlı adam paklıdan məhrumudursa, cılızdır, nifrətəlayiqdir:

*Tac qoyulan neçə-neçə kəllə var,
O kəllələr heç qart daşa yaraşmur.*

O.İsmayıllı yeri düşdükcə özünü cəmiyyətdəki nəqlikləri ifşa etməyə qadir bir qələm sahibi kimi göstərir. Satiralarında lokal yox, qlobal eybəcərlikləri, bütün bəşəriyyətin taleyinə kölgə salan çirkinlikləri ifşa və oxucu nifrətinə hədəf etməyə çalışır. Şair satırı yazmağının səbəbini onunla izah edir ki, ancaq yaxşı cəhətləri görüb, eyforiya içərisində yaşamaq pisliklərin maneəsiz artmasına götərib çıxarıır. Göz hər yerde şəri axtarmalı, dil hər yerdə onu ifşa etməli, əl hər yerdə onun kökünü qazib məhv etməlidir. Xeyirə xidmət ancaq belə ola bilər. "Sat, Adəm övladı, sat", "Rüşvət" və başqa şeirlər buna parlaq nümunədir.

Dünyanın işığa, yoxsa zülmətə bürünəcəyi, gələcəyin nurlu, ya qaranlıq olacağı insandan asılıdır. İnsan Qiyamətə qədər qərar, fərman sahibidir. Şair bu düşüncə ilə xəyalən hər kəsə üz tutub deyir:

*"Yerdə Tanrı çıraqıyam mən", - deyə
İşığını saç torpağa, saç göyə.
Çevrilərdi dünya, vallah, pətəyə,
Ari qədər ari olsa hər kəsin.
O.İsmayıllının obrazlar sistemində özünü göstərən*

poetik vasitələr çoxdur. Onun istifadə etdiyi bədii təsvir və ifadə vasitələri lirik qəhrəmanın duyu və düşüncələrini, daxili ovqatının psixoloji məqamlarını şəraite uyğun daha təsirli şəkildə, sadə xalq dilində, hamının anlayacağı tərzdə üzə çıxarır. Oqtayın şeirləri ifadəliliyi, obrazlılığı ilə seçilir, onlar təşbeh, epitet, metafora, bədii suallarla, öz yerinə düşən leksik vahidlərlə zəngindir. Onlar təzədir, tərdir, şeirdə fikrin rəngarəng poetik ifadə tərzinə xidmət edir.

Adı sözlər onun qələmində yeni məna cəalarları qazanır və uğurlu poeziya nümunələrinə çevrilir. Onu şeirlərdə sözlərin musiqisini səsləndirən şair də adlandırmış olar. Şeirlərinin dadi-duzu, şirinliyi oxucu damağından getmir. Fikirlərimin təsdiqi üçün seçdiyim bəzi nümunələri təqdim edirəm.

Təşbehlər

Kərəm məhəbbətin səməndəridir.
Füzuli beytidir cüt durna səfi.
Əsl şair xalqın əzabkeşidir.
Hər layla bir kiçik Azərbaycandır.
Labirintdir həyat yolu.
Dünya məhəbbət evidir.
Hər zirvə bir çılçıraqdır.

Epitetlər

Tülqanad beşik, qanisojuq bəşər, div tamah, ilahi şərbət, od damcılars, leysanlı göz, daşköynək dağ, alovlu qönçə, şam canım, bülbül könlüm, qızılgül ömrüm, keşiş fələk, qurd qayğılar, kölə ruh, qurdlaşan gözümüz, solğun səadət, qatıl qəm, qəlp mərd, insan sevincinə həris ehtiyac, qanadlı divanə, diri daş, hədiyyə sevinc, odlu qönçə, məchul dərya, qərənfil köynəkli yer, hökmürəvan şər, ilahə anam, çıraq kişi və s.

Metonimiyyalar

Barmağın üzüklü görüb "vay" dedim.
Bu dünya yadına salarmı məni?
Dünya hələ duza gedir.
Kəllələşir İvan ilə Sam dayı.
Türkün çıraqını Tanrı yandırıb.

Metaforalar

Rəqib çiçəkləndi, mən vağam oldum.
Cinayət hökm etdi, qanun oldu lal.
Xalqları siyasət yandırıb-yaxar.
Ləçəklər uyuyar yanaq-yanağı.
Dava-dərman dəliləşib.
Qəm qırmızı geyib oynar.
Açıılır səmanın qızıl çıçəyi.

Təzadlar

Gah qara geyinər, gah ağ bəxtimiz,
Əzaba, nəşeyə calaq bəxtimiz.

Öldürdüm könlümdə yad istekləri,
İndi mən cənnətlik cinayətkaram.

Ağılsız məxluqlar ağılla yaşar,
Ağıllı məxluqlar dönüb dəliyə.

Cənnət bağçasından daha gözəldir
Bu eşq əzabından viranə könlüm.

Bürü məni qara telə
Canım ağa bükülüncə.

Arxa - gənclik, ön - qocalıq,
Arxa öndən irəlidir.

Xeyir sağa çəkir, şər sola dartır,
İki coşmuş nərin arasındayam.

Ağladan ağlamaz, güldürən gülməz,
Yaşadan yaşamaz, öldürən ölməz.

Bədii suallar

Qurd ilə quzunun nə barışıg?!
Şərəf bahasına nədir yaşamaq?!
Milyon il yaşasın, buz verərmi bar?!

Ziyamı var fəzilətdə,
Xeyirmi var qəbahətdə?!

Nəşəxor da, bəng də bizik,
Nə döyürük dizimizə?!

Təkrirlər

Bir böyüdək bir oğulu, bir qızı.
Mən məni mən edən bir sənətkaram.

Məni nə yer, nə göy sevər,
Nə ulduzam, nə torpaq, qum.
Nə sərvərəm, nə cəngavər,
Nə zərim var, nə də zorum.
Gah müttəhim, gah inkirik,
Gah təsdiqik, gah inkarıq.

Həm dənizik, həm qayığıq,
Həm sərxoşuq, həm ayığıq.

Alliterasiyalar

Şər olub bölüşmə Şərin şərini.
Behişt əzabkeşə bəxşis olacaq

Bir misrada neçə cümlə:
Niyə gəzir Şər başıdik,
Qırır, sökür, ha qur, ha tik.

Şairin şifahi xalq ədəbiyyatından, el deyimlərin-dən yetərincə faydallanması da şeirlərində şirinliyi və səmimiyyəti artırır:

Ağlıma gəlmirdi qaçıram səni,
Oğrunun yadına daş saldın, ay qız.

Yaraladı məni, saldı yatağa,
Atamın evini yıldırda, getdi.

Bəxtəvər başına qonşu çadırın;
Yatacaq qoynunda o qız sübhədək.

Nəzirim var, qəbul olsun
Ölüb qoynunda qalmağa.

Şairin ümumi yaradıcılığının tərkib hissəsi olan bu yazıların uğur qazanmasının əsas səbəbi onun söz ehtiyatının zənginliyi, müşahidə qabiliyyətinin yüksəkliyidir. Oqtayın poeziyası kimi, içtimai mahiyyət daşıyan publisistik əsərləri də yeni nəсли milli-bəşəri ruhda tərbiyə işinə xidmət edir. Bu isə milli əxlaq və düşüncəyə, azərbaycanlıq məfkurəsinə söykənən şairin amalından doğur.

Müxtəlif qəzetlərdə dərc olunan məqalələri onun tədqiqatçılıq səriştəsi, axtarıcılıq inadkarlığı və özü-nəməxsus təhlil üsulu ilə diqqəti cəlb edir.

Pedaqoji işlə bərabər, vaxt tapıb bədii yaradıcılıqla məşğul olan bu ziyanın yaradıcılıq məziyyətlərin-dən bəhs edəndə görürük ki, şeiri kimi publisistikası da ruhumuzla həməhəngdir, doğmadır. Adı həyat həqiqətlərini çox sadə, aydın, amma iibrətamız şəkildə mənalandırır, insanları mənəvi təkmilləşmə yolu ilə xoşbəxt etmək istəyini gizlətmir.

O.İsmayıllının xarakteri olduğu kimi daha çox "Özümlə söhbət" adlı nəşr əsərində əks olunub. Yüzlərlə miniatür dialoqlardan ibarət olan bu əsərdə müəllif özü ilə üz-üzə duraraq gördüyü, duyduğu bütün gerçəklilikləri öz xislətinə, mərifətinə, düşüncə

tərzinə uyğun olaraq incələyib və bu zaman fikri bəzən yanıldır bilən, başqa çalarlarla əlaqələndirməyə imkan verən məcazlardan mümkün qədər qaçmağa çalışıb. Bu çoxsaylı miniatür sual-cavab başqalarına yol göstərmək, nəsihət amacı ilə yazılmayıb. Onlar müəllifin özünü özünə olduğu kimi tanıtmaq, şəxsiyyətini dəyərləndirmək istəyindən yaranıb. Əsəri oxuyanda dahi rus tənqidçisi Belinskinin Puşkinə həsr etdiyi məqalələrindən birindəki fikri xatırladı: "Şairin yaradıcılıq fəaliyyətinin mənbəyi onun şəxsiyyətində ifadə olunan poetik ruhundadır, buna görə də onun əsərlərinin, ruhunun və xarakterinin izahını birinci növbədə şairin şəxsiyyətində axtarmaq lazımdır". Bu cəhətdən Oqtayın poeziyasını özünəməxsus şəkildə biçimləyən daha bir şəxsi keyfiyyətini onunla söhbət zamanı aşkar etdim: "Yazdığını dəqiqlər öz daxilimə işiq tutduğum anlardır. Bu zaman mən Tanrınu da unudub, hər şeyin mahiyyətinə varmağa, ən incə, sezilməz cəhətlərini görməyə, saf-çürük etməyə çalışıram. Ağıl və hislərimə tam sərbəstlik verirəm. Hər şeirimlə özümü ələyirəm, təmizlənməyə, durulmağa çalışıram. Qaratikanın yarpaqlarındaki təravəti, qızıl gülün gövdəsindəki tikanların vahiməsini bütünlükə duymaşa səy edirəm. Bir sözlə, hər şeyin möğzini alamağa, öz idrakım daxilində mümkün qədər dərinindən dərk etməyə, gerçəklilikdə onların da, özümüz də yerini tapmaşa can atıram. Heç bir elmi-fəlsəfi təlim, ideologiya məni tam təmin etmir. Onlar reallığa az, ya çox dərəcədə (amma tamam yox) uyğun fikri modeləldir. Buna görə də öz narahat ruhumu sakitləşdirmək üçün bu sırlı dünyani və zamanı məhz məni təmin edəcək formada (əsasən poetik biçimdə) incələməkdən yorulmuram. Beləliklə, mən özümü qane edən, mənəviyyatımı cilalayan, mənim "mən"imi Nəsimi timsalında biçimləyə biləcək bir fəlsəfi sistem qurmağa çalışıram".

Ağrı-acılarını vətəndaş qeyrətilə, həm də zəngin təsvir elementlərilə ifadə etməyə çalışan vətənpərvər, el-obamiza, adət-ənənələrimizə, milli qürurumuza sadıq, zəngin təfəkkür, tükənməz istedad sahibi, sağlam ruhlu, açıq ürkəli, əxlaqi, mədəniyyəti, halallığı, savadı, təəssübkeşliyi, uşaqlıq illərindən əlində od kimi, çıraq kimi gətirdiyi saflığın parlaq təcəssümü, xeyir-xah, qayğıkeş insan, istedadlı şair, gözəl publisist, sadə, iddiasız xarakteri ilə seçilən dəyərli ziyanlı O.İsmayıllı ilə həmsöhbət olmaq, könül rübabını dinləmək, Vətən, torpaq, bütöv Azərbaycan sevgisiylə yoğrulan poetik düşüncələr silsiləsi izləmək oxucunu qeyri-adi bir aləmə aparır. İnanıram ki, Oqtayın yandırıldığı söz məşəli çox insanın ömür yoluna işiq salacaq, düşüncə-

lərini nura boyayacaq. Çünkü "Dünyanın taleyi söz əlindədir" deyən şair milli-bəşəri tərbiyə, pak əxlaq, saf mənəviyyat tərənnümçüsüdür.

Mən bu yazida Tanrıının bəxş etdiyi istedadını hər gün cilalayan, taleyini müqəddəs sözə həsr edən, bu yolda özünü "mən varam, düşünürəm" ideyası ilə təsdiq etməyə çalışıyan bir əyalət yazarından söhbət açdım. Onun düşüncələrinin qısa xronikasını verməyə çalışdım. Bəs onların ümman dərinliyini ifadə etməyə kiminsə gücü çatarmı?

Şeirləri özünə bənzəyən, həm canında, həm sözdən həyatın çox üzünü görmüş bir qocanın bişkinliyi və hər şeyə tükənməz maraqla, heyrətlə baxan uşaqın sadələvhlüyü olan O.İsmayıllı həm zamanın övladı kimi ona oxşayır, onunla dəyişir, onun hər sevincini, dərdini yaşayır, həm də amalını, bütöv, toxunulmaz saxlayır. O.İsmayıllı "Zaman sənə saz olmasa, sən zamanla saz ol" əqidəsini heç vaxt qəbul etməyib. Belələri qəlbən nə qədər sinsalar da, Allah məqamında gördükəri vicedana xəyanət etmirlər.

*Əyilmir nakəslərə,
Şamşax qalır beləcə.
Çiyində illər yatr,
Uşaq qalır beləcə -
Şairin yaşı olmur.*

Sınaqdan çıxmış bir həqiqəti ifadə edən Fərqanə Mehdiyevanın bu misraları sanki paklığı, kövrəkliyi ilə hələ də uşaq yaşlarında olan, nakəslərə əyilməyən, mənəvi qəməti dümdüz, ürəyində illərin dərdini, kədərini daşısa da, çöhrəsi gülümşər, alnıaçıq O.İsmayıllının portretini yaratmış olur.

Məqamı gelmişkən burada filologiya üzrə fəlsəfə doktoru ağsaqqal alim-şair Ağasən Bədəlzadənin 17-18 noyabr 2016-cı ildə "Ədalət" qəzetində dərc etdirdiyi "Yanar bir ürəyin qığılçımları" adlı məqaləsində iki sitati xüsusiylə vurğulamaq istəyirəm: "Oqtay İsmayıllının bütün şeirlərində Prometey atəşi hiss olunur. Oqtayın şeiri xalq ruhu ilə yoğrulan, ürəkdən gələn, təbii və son dərəcə müdrik şeirlərdir, salon şeirləri deyil".

"Oqtayın Vətən, xalq haqqında qoşmalarında güclü bir vətəndaşlıq sevgisi, vətəndaş qüruru vardır. Onun Vətən haqqında yazılan şeirlərində gurultulu pafos, şüarçılıq, süni poza, psevdopatriotizm, marş intonasiyası zərrəcə də olsun yoxdur. Misralar onun ürəyinin qanı ilə yoğrulub".

Bu da OQTAY İSMAYILLİNİN təsvir etməyə çalışığım PORTRET CİZGİLƏRİ...

2017-ci il.

DAMƏT SALMANOĞLU

ƏZƏLDƏN BELƏ DÜNYA

Sən dünyanın işinə bax,
Fırlanan gərdişinə bax.
Təkəri səs etsə belə,
Hərdən sınan dişinə bax.

Haqqı nahaqqı satanın,
Hamiya qarmaq atanın,
Haram yeyib boy atanın,
Axırətdə halına bax.

Əzəldən belədi dünya,
Əzər səni zalım dünya.
Qocalsa da fani dünya,
Sən onun cavanına bax.

Rəhm eləməz yazıq olsun,
Bələkdəki cocuq olsun.
Ələyində qalan olsan,
Sənə qıyan gözünə bax.

Nə dostu var, nə düşməni,
O sevməz onu sevəni.
Ağlatsa sevməz güləni,
Onda olan xislətə bax.

Səninlə etmirə dəstluq,
Nədi səndə ona xoşluq?
Bəxtində yaransa boşluq,
Tanrı olan varlığa bax,

Talehi yazan da Odur,
Yazını pozan da Odur,
Sənə aman verən Odur,
İlahide qüvvətə bax.

GÖYƏRÇİNİM

Sanki səmalardan gətirdi külək,
Bu gülün eşqinnən əriyir ürək.
Hər sözdən inciyir o nazlı mələk,
Qısqanır hər kəsə neyləyim, deyin?

O gülün aşiqi mən özüm oldum,
Onu görməyəndə bulud tək doldum.
Ona sadiq olub, sadiq də qaldım,
Qısqanır hər kəsə neyləyim, deyin?

Onunla yaxınıq bir nəfəs qədər,
Saçının öpürəm hər axşam-səhər,
Qız, səni sevirəm dünyalar qədər,
Qısqanır hər kəsə neyləyim, deyin?

Dünyanın xoşbəxti biz olduq, deyim,
Gözəlim, göyçəyim, həm göyərçinim.
Barı özün söylə, söylə ki, bilim,
Qısqanır hər kəsə neyləyim, deyin?

YALANDI DÜNYA

Qarışma dünyanın qeylü-qalına,
Açarlar yüz oyun sənin başına.
Çevrilər baharın qarlı qışına,
Onsuz da yalandı, yalandı dünya.

Aldanma hər kəsin şəkər sözünə,
Mələk simasında girər gözünə.
Baqla qapıların, qoyma qəlbinə,
Onsuz da yalandı, yalandı dünya.

Həmişə sözümüz düz üzə dedim,
Gözünə düz baxdım, düz sözü dedim.
İçimnən gələni, haqq sözü dedim,
Onsuz da yalandı, yalandı dünya.

Min oyun açdılar çəşdi fələk də,
Qurdular yoluma hiylə, kələk də.
Damət, yaşayırsan gözəl ürəklə,
Onsuz da yalandı, yalandı dünyə.

ONUN GÖZLƏRİNİ YURD BİLƏCƏYƏM

Ürəyim döyüñür təlaş içində,
Belə bir yaşımda sevdaya düşdüm.
Sevdiyim gözəldir, bəlli biçimdə,
Özüm də bilmədən sevdaya düşdüm.

Alıbdıl özümü mənim özümnən,
Doymuram mən onun ala gözünnən.
O şirin dilinnən, şirin sözünnən,
Özüm də bilmədən sevdaya düşdüm.

Qoparıb ruhumu bədənnən, Vallah,
Şükr edim mən sənə yaradan, ALLAH,
Qurtuldum dərd-qəmdən, heç çəkmirəm ah,
Özüm də bilmədən sevdaya düşdüm.

O gələn yollara gül əkəcəyəm,
Bu yaşda, bu sində mən sevəcəyəm.
Onun gözlərini yurd biləcəyəm,
Özüm də bilmədən sevdaya düşdüm.

NİYƏ İNSAN ÖMRÜ VƏFASIZ OLUR?

Dostlar yüz il ömür arzulayırlar,
Allahın verdiyi ömrü sayırlar.
Yüz il yaşasam da cavan sanarlar,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ.

Bu gün tamam olur əlli doqquz yaş,
Ürəyim kövrəlir, ağarıbdı baş,
Tanrı qismət etsə yaşaram yüz yaş,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ.

Nəvələr sevinclə "baba" deyəndə,
Baxıb gözlərimə mənlə güləndə,
Həyat var nəvənin hər kəlməsində,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ.

Niyə insan ömrü vəfasız olur,
Dünyanın köksünə vəfasız dolur?
Bir yanda gül açır, bir yanda solur,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ.

İlahi, bir ömrü bizə az çəkdiñ,
100 ilin nədir ki, səddini çəkdiñ.
Yaşam sənədinə özün qol çəkdiñ,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ.

Hələ sinəm üstə sevgi gül açıb,
Məhəbbət ətirli qönçə gül açıb,
Yaşamaq həvəsin ömrümə saçılıb,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ,

Göyərçin qonubdu ciynimə mənim,
Dağlıb dağımdan dumanım, çənim.
Doyarsa, inciyər gözəl mələyim,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ.

Döz tufan-borana, döz sən, ay ürək,
Yoxsa vaxtsız solar sinəmdə çiçək.
Damət məhəbbətlə yaşasın gərək,
Ürəyim dünyadan doymayıb hələ.

SƏNİN'LƏ

İndicə ayrıldım indicə səndən,
Elə bil ruhum da çıxdı bədəndən,
Sevdaya salmışan, gülüm, ilk gündən,
Getmə uzaqlara, getmə, ay gülüm.

Getsən könül bağım xəzana dönər,
Bu qəlbim ağlayar gözlərim sənər,
Səninlə hər tərəf nura bələnər,
Getmə uzaqlara, getmə, ay gülüm.

Gedərsən, ürəyin mənsiz odlanar,
Öpərəm, öpüşdən üzün xallanar,
Arxanca da qəlbim sizə yollanar,
Getmə uzaqlara, getmə, ay gülüm.

Damətin yuxusu çin olur hərdən,
Sırrımı deyəcəm incimə məndən,
Yuxuda gördüm ki, ünvanım sənsən,
Getmə uzaqlara, getmə, ay gülüm.

QALARSAN

Dərd-qəmə məlhəmdir sevib-seviləmək,
Sevgini qəlbində duyub hiss etmək,
Mələksimə yarla danışib gülmək,
Ömrünü artırı, cavan qalarsan.

Səni sevdiyini gözündən oxu,
Danışib güləndə sözündən oxu.
İnanma hər sözə, yalandır çoxu,
Bir az da müdrik ol, tənha qalarsan.

Yalandan and içər, sevirəm söylər,
Sənsiz nəfəs alar, almaram deyər.
Bəlkə də iblisdir, mələk görünər,
Uyma şirin dilə, peşman qalarsan.

Həqiqi sevənlər and içməz, lələ,
Diqqətlə bax ona, gözünü zillə.

Sevənin gözləri baxar fərəhlə,
Onunla bir ömür, birgə qalarsan.

Könül sarayının mehmanı olar,
Ömrün başdan-başa sevinclə dolar.
Həsrət uzaq durar, kədər qeyb olar,
Sevgi sarayında taxda qalarsan.

GÖZÜ YOLDAYAM

Dinlədim ikicə kəlmə sözünü,
İntizar qəlbimə xoş hissələr doldu.
Axır ki, üzbəüz gördüm üzünü,
Gül cöhrən özümü özümdən aldı.

Sənin nurlu siman, aydın gözlərin,
Parlayan Günəşmi, Ulduzmu, Aymı?
Yüz ölçüb-biçilmiş dürüst sözlərin,
İlahi bəxş etmiş gözəl bir paymı?

Tərbiyə, nəzakət, təmkin, ağılla,
Fikrini sakitcə bəyan etdin sən.
Gözələ xas olan səslə, qururla,
Bəs mənə söz verdin, hara getdin sən?

Həsrət toxumunu üstümə səpib,
Nisgilli qəlbimə sən gəl xal olma.
İlahi nurunu hüsnümə səpib,
Bakirə sevgimdə yetim xal olma.

Ələmə üstümə kədəri, qəmi,
Sənsiz mən, əzizim, bil nə haldəyam.
Getməyir başımdan sevdanın dəmi,
Hüsnünü görəndən, gözü yoldayam.

ADƏM VƏ HƏVVƏ

Qərar verdi ALLAH torpaqdan insan,
Qəlbinə ruhunnan əta etdi can.
Ağılı, kamalı O etdi ehsan,
Adın Adəm oldu sənin, ey insan.

Cənnəti ərmağan etsə də ona,
Düşündü əsəri çatmayıb sona.
Yaratdı Həvvəni bir yar donunda,
Xoş gün yaşasınlar cənnət bağında.

Gəzinirdi Adəm çay kənarında,
Dalmış xəyallara cənnət bağında.
Bir mələk göründü onun gözüñə,
Özünə bənzətdi, xal yanağında.

Bu gələn mələyin üzündə nur var,
Kövsər hovuzunda çımrə yuyunar.
Günəşdən qızınar, üzündə də ar,
Saçları ipəkdir, nazik qırılan.

ALLAHIN nəzəri var üstlərində,
Ülvilik var idi məhəbbətində,
Ürəklər barışdı, verdi səadət,
Yanaşılıb birlikdə etdilər söhbət.

Gözünü çəkməyir Adəm xanımnan,
Həvvaya yönəlib, huş gedib başdan,
Sonunda qurtuldu o tənhalıqdan,
Şükranın eylədi tək yaradannan.

Gəzib dolandılar xoş hal içində,
Yaradan yaradıb gözəl biçimdə,
Cənnət meyvələrin daddılar bir-bir,
Çətinə asanı etdilər səbir.

Qoxlayın, meyvədən dadmayıñ əsla,
Dedilər Adəmə, həm də Həvvaya,
Uymayıñ şeytanın fitnə-felinə,
Düşməyin siz onun pis kəməndinə .

Lənətə gələsən hiyləger şeytan,
Uydular iblisə, tutuldu nöqsan,
Həmən o meyvəni bərk təriflədi,
Onların nəfsini çox itilədi.

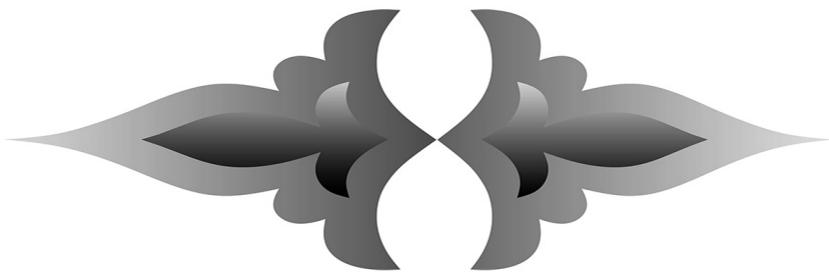
Qovuldu cənnətdən Adəmlə Həvvə,
Olmadı dərdlərinə heç bir şey dəva,
Ayrılıq yaşadı Adəm ağladı,
Nur üzlü yarına o həsrət qaldı.

ALLAHIN hökmünə kim olur ası,
Yıxılar, sökülər onun dünyası.
Əl açıb yalvarsan O Yaradana,
Gələcəkdir cavab əlbət duana.

Adəmin səhvindən düz 40 il ötdü,
Yaradan rəhm edib səddi götürdü,
Əmr etdi görüşün Mina dağında,
Yer üzündə artsın insan oğlu da.

Bax, belə yarandı insan övladı,
Yaşadı, yaratdı insan çoxaldı,
Əkdilər, biçdilər ruzi tapdılar,
Bizim yer üzünə hakim oldular.

Əcdadın Adəmnən gəlib, eloğlu,
Yetirdi yer üzü Nəbi, Koroğlu,
Əl çəkin günahdan, qeybətdən, şərdən,
Cənnətdə içginiz olsun şərbətdən.

CAMAL ZEYNALOĞLU

(*hekayələr*)

YAXŞILIQ

1996 - ci ilin isti yay günlərindən biri idi. Nahar-dan sonra iş otağında əyləşib növbətçi jurnallarını nəzərdən keçirirdim. Mehmanxanada çalışan polis otağıma daxil olub, cavan bir oğlanın məni görmək istədiyini bildirdi. Əlimlə işaret elədim ki, gəlsin. İçəri ariq, sisqa, üst-başından cin hürkən bir oğlan girdi. Cavan olsa da, ilk baxışdan onu dilənçiyə bənzətdim. Əlimi atıb cibimdən pul çıxartdım ki, ona verim.

-Yox, yox, lazım deyil, Nazim müəllim, - oğlan etiraz elədi. - Siz məni düz başa düşmədiniz. Mən pul üçün gəlməmişəm. Mən işləmək istəyirəm. Mənim özümdən başqa bir qardaşım, bir bacım da var. Biri 11, digəri isə 13 yaşındadır. Valideynlərimizi avtomobil qəzasında itirdik. Əsil çətinliklərimiz də elə ondan sonra başladı. Doğma bibimiz evimizi əlimizdən aldı, bizi küçəyə atdı. Guya atamın ona çoxlu borcu varmış... İndi işləyib qardaş və bacımı saxlamaq istəyirəm. Sizin xeyirxah bir insan olduğunuzu öyrənib yanımıza gəldim. Düşündüm ki, bəlkə burada mənə münasib bir iş tapıldı. Nə iş desəniz, öhdəsindən gələ bilərəm, Nazim müəllim.

Oğlani diqqətlə bir də başdan-ayağa süzdüm. Doğrusu, dedikləri məni də kövrəltmişdi. Stul çəkib oturmasını töklif etdim.

-Neçə yaşın var? - soruşdum.

-On altı yaşım, Nazim müəllim.

-Bəs indi bacı-qardaşınızla harada yaşayırsınız?

Bibiniz sizə qarşı niyə bu qədər qəddar olub?! O, nə haqla evinizi ələ keçirib? O, bunu hansı haqla edib? Onu qanun qarşısında cavab verməyə məcbur etmək lazımdır. Belə adamlara həddini bildirmək gərəkdir. Bəs niyə lazımı yerlərə şikayət etmirsiniz?

-Nazim müəllim, siz Allah lazım deyil! - Oğlan nə-

dənsə ehtiyat edirmiş kimi matdəm-matdəm üzümə baxıb duruxdu. - Bibimizin cəzasını biz bəndələr yox, Allahım özü verəcək...

Danışığın xoşuma geldi. Bir də təkrarən soruşdum:

-Bəs indi harada yaşayırsınız?

-Uzaq qohumumgildə, həyət evidir, kiçik bir otağıni da bizə verib. Sağ olsun, belə bir günümzdə bizi yenə də o, həyan durdu.

-Adın nədir?

-Bağışlayın, Nazim müəllim, adımı deməyi unut-dum. Adım Pərvizdir.

-Yaxşı, Pərviz, bir fikirləşim, görün sənə nə iş tapırıq. Hələlik isə... - Sözümü yarımcıq saxlayıb, müavinimi çağırtdırdım. Ona oğlanın əvvəlcə hamamlanmasını, sonra isə əyin-başının təzələnməsini tapşırırdım...

Onlar gedəndən sonra xəyalən bir anlığa da olsa, yaxın keçmişə qayıtdım. Gözümün qabağına yeniyetmə çağlarıım, cavanlığım gəldi. İş axtaranda mən də elə Pərviz yaşında olardım. Əgər Haşim Ələkbərzədənin köməkliyi olmasaydı, Allah bilir, indi haralarda idim. Onun xeyirxahlığı ilə həm işə düzəldim, həm də ali təhsil aldım... Elə bu kresloya da onun təqdimatiyla oturmuşsam...

Aradan üç saatdan artıq vaxt keçdi, müavinimlə Pərviz artıq qayıtmışdır. Mənim göstərişimi gözləyirdilər.

Pərvizi az qala tanımayacaqdım. Təzə kostyum əməlli-başlı görkəmini dəyişmişdi, çöhrəsinə xoş təbəssüm qonmuşdu.

-Bax indi olmusan yaraşıqlı bir oğlan. İndi mehmanxana işçisinə oxşatmaq olar səni, - gülümsədim və ruhən özümdə bir rahatlıq, yüngüllük hiss elədim...

-Çox sağ olun, Nazim müəllim. Sizin bu yaxşılığınızı heç zaman unutmayacağam, - deyə Pərviz utancaq halda minnətdarlığını bildirdi.

-Təşəkkür etmək hələ tezdir. Sənə münasib bir iş də tapmışıq. Artıq mərtəbə inzibatçılara bu barədə göstəriş də vermişəm; bütün mərtəbələrin camaşırını sən paylayacaqsan.

Az bir vaxtda Pərviz öz bacarığı, qabiliyyəti və davranışı ilə işçilərin hörmətini qazandı. Nə iş tapşırısaydın, onu can-başa, dərhal yerinə yetirirdi. Həm də istiqanlı, səmimi, ünsiyyətcil olduğu üçün işçilərlə çox tez dil tapmağı bacarırdı.

Bir neçə il keçdi...

İkinci mərtəbənin inzibatçısı Xalidə xanım ərinin itirmişdi. Qızı ilə yaxınlıqdakı beşmərtəbəli daş bina da yaşayırırdı. Qız hansı institutdasa təhsil alırdı və tez-tez mehmanxanaya, anasının yanına gəlib-gedirdi. Xalidənin yaxşı qohum-əqrəbəsi, sayılıb-seçilən, imkanlı yaxınları vardı.

Bir-iki dəfə Pərvizin Xalidənin qızına oğrun-oğrun, həsrət dolu baxışlarla baxmasını sezmişdim. Odur ki, ürəyimdəkiləri Xalidəyə açıb deməyi qərara aldım. Onu yanına çağırıb, hal-əhval tutandan sonra mətləbə keçdim:

-Xalidə xanım, elə bilirom açıq söhbətim sizin də ürəyinizcən olar. Neçə illərdir bir-birimizi tanıyırıq, bu illərdə sevincimiz də bir olub, ağrı-acılarımıza da. Kişisiz evdə yaşamaq qadın üçün o qədər də asan deyil. Qızınızın da artıq ailə qurmaq vaxtıdır. Kim bilir, qarşısına necə oğlan çıxacaq?! İndiki zamanədə yaxşı oğlan tapmaq da çətindir. Bir də var ki, özün tanıldığın, xarakterinə, insanlığına bələd olduğun birisi ola. Mən Pərvizi nəzərdə tuturam. İnanıram ki, Pərviz sizə həm yaxşı övlad, həm də etibarlı kürəkən ola bilər.

Xalidə gözləmədiyi bu söhbətdən sonra bir xeyli fikrə getdi.

-Dediklərinizlə tam raziyam, Nazim müəllim, - handan-hana başını qaldırıb cavab verdi. - O da düzdü ki, indi yaxşı oğlan tapmaq çətindir. Pərviz pis oğlan deyil. Burada işlədiyindən bəri onun barəsində bir dəfə də olsa, nə bir narazılıq, nə də bir pis söz eşitməmişəm. Ağılı, işgütər və çox qanacaqlı oğlandır. Ancaq bu barədə qızımın da fikrini bilmək lazımdır. Əgər qızımın xoşuna gələrsə, vallah vasitəçi olaram. Qoy xoşbəxt olsunlar...

Vəzifə kreslosuna heç vaxt güvənməmişəm. Çünkü bu kreslo heç kim üçün daimi deyil. Bu kresloya bir gün oturan, bir gün də onu tərk edər.

Nə isə... Vəzifədən uzaqlaşdırıldım. İllər keçdi...

Evdə otururdum, heç yere çıxmırdım. Daha doğrusu, insanlardan qaçırdım. İçimdə insanlara qarşı bir boşluq yaranmışdı. Əvvəllər tək olanda darixirdim, təklidən qorxurdumsa, indi isə tək qalmağı xoşlayır-

dım. Daha o maskalı simaları görmək istəmirdim. Tək qalandan içim rahatlanırdı...

Vəzifədə olduğum vaxtlar ev telefonum zənglərdən susmaq bilmirdi. İndi isə elə bil ev telefonum da yox idi. Əvvəllər gündə üç dəfə yemək üçün mənə zəng edən "dostlar"ımın da daha səsi gəlmirdi. Nə qəribə həyatda yaşayıraq. Bu gün vəzifən, pulun varsa, çoxlu dostların, tanışların da var, adamlar arasında böyük hörmət-izzət sahibsən. Hami səninlə hesablaşır, hər kəs səni öz məclisinin ağsaqqalı sayır, hər kəsdən ağılı görünürsən, qarşında baş əyənlərin və əmrinə müntəzir duranların sayı çoxalır. Vəzifən, pulun yoxdur, səni heç it yerinə də qoymurlar. Ax, insanlar, insanlar... Necə də cilddən-cildə girirlər...

Artıq ehtiyata yiğdiğim pullar qurtarmışdı. Arvada aldığım qızılları da satmışdım. Əlbəttə ki, onun razılığı ilə. Hiss edirdim ki, get-gedə evdə qanqaraçılıq yaranır, nüfuzum günü-gündən aşağı düşür. Bir gün arvad dözməyib: "nə vaxta kimi evdə oturacaqsan? Ni-yə dost-tanışlarına zəng edib iş istəmirsen? Bir vaxtlar hamiya kömək edirdin?! Hər gün ətrafında yüzlərlə adam fırlanırırdı, bircə dəfə də olsa, təkbaşına yemək yemirdin. Dostlarını həmişə süfrənin başında əyləşdirirdin. İndi necə oldu sənin can qardaşların?! İndi də qoy onlar sənə kömək əllərini uzatsınlar!" - deyib üzümə bozardı.

Arvada heç bir söz deyə bilmədim. Çünkü haqlı məzəmmətə nə deyəsən?

Sabahı gün axşamtərəfi maşınla şəhərə çıxmışdım. Yaxın tanışlarından biri ilə həm işlə bağlı söhbət edəcək, həm də borc pul alacaqdım. Nərimanov parkına çatar-çatmaz DYP işçisinin məni izlədiyini gördüm. Onlar səsgücləndirici ilə mənə maşını saxlamağı bildirildilər. Düzü onların bu hərəkətinə bərk əsəbləşdim və onlara acıq vermiş kimi, maşını saxlamayıb yoluma davam elədim. Çünkü heç bir yol hərəkət qaydasını pozmamışdım. Yol polisi isə məni töqib etməkdə davam edirdi və mənim inadkarlığımı görüb maşının sürətini bir az da artırıb qabağımı kəsdi.

Maşından düşmədim. Onsuz da qanım qara idi. İşsizlik, pulsuzluq hövsələdən çıxartmışdı məni. Üstəlik evdə arvad danlağı... Bunlar nə vaxta qədər davam edəcəkdi, bilmirdim.

DYP maşınından cavan bir oğlan düşüb mənə yaxınlaşdı. Bir istədim dişimin dibindən çıxanı ona deyim, hirsimi onun üstünə tökəm ki, nə səbəbə mənim qabağımı kəsmisiniz?! Amma özümü güclə saxladım. Axı bu, mənim etikama yad hərəkət olardı...

Yol polisi özünü təqdim etmədən:

-Nazim müəllim, salam! Necəsiniz? Bizi arxanızca çox sürdürdünüz haa... Məni tanımadınız? Pərvizəm də... - gülümsədi.

-Necə yəni, hansı Pərviz? Nazim müəllim, mehmanxanada işləyəndə məni işə götürdünüz, mənə dayılıq elədiniz. Bunu unutmaqmı olar?

-Hə, hə, indi tanıdım. Forma da yaxşı yaraşır sizə. Allah saxlasın! Əslində insanlar bir-birinə kömək etmək üçün yaranıblar. De görüm, şəxsi həyatın nə yerdədir? Evlənmisənmi?

-Bəli, Nazim müəllim. Sizin o zaman məsləhət gördüyünüz xanımın qızı ilə ailə həyatı qurmuşam. Bir oğlum var. Sağ olsunlar, məni yol polisinə də işə qayınanamın qohumları düzəltdi. Düzünü deyim ki, keçən bu müddət ərzində sizi çox axtarmışam, amma bir kimsə sizin üvanınızı mənə vermədi. Sizə ömrüm boyu minnətdaram. Bu günüm üçün məhz sizə borcluyam. Çox istərdik ki, bizə qonaq gələsiniz. Evdəkilər buna çox sevinərlər. Bu da mənim üvanım və əlaqə telefonum. Növbədə olmasayıdım, buradan sizi buraxmazdım, birbaş evə aparardım, - deyə Pərviz sevindiyindən sanki ucaqadı.

Siqaret çəkmək istədim, amma baxıb gördüm ki, siqaretim də qurtarıb. Pərvizdən bir siqaret istədim.

-Bu dəqiqə, Nazim müəllim! - Pərviz cəld qaçaraq, yaxınlıqdakı dükana girdi.

Çox keçmədi əlində bir blok "Marlboro" siqareti ilə qayıtdı.

-Bir bloku neyləyirdin, ay Pərviz! - etiraz etdim.

-Yox, yox, Nazim müəllim, bu elə siz çəkdiyiniz siqaretdir. O zamanlar həmişə bu siqaretdən çəkərdiniz. - Pərviz blokun ağızını açıb, bir qutu siqaret götürüb mənə uzatdı, qalanını isə blokla birləşdirənək pəncərəsindən oturacağa qoydu.

Mən Pərvizlə səmimi görüşüb ayrılanda:

-Nazim müəllim, sizi gözləyəcəyik haa! Gəlməsəniz, evdəkilər çox inciyərlər, - dedi.

-Yaxşı, narahat olma, vaxt olan kimi sizə baş çəkəcəyəm, - deyə onu əmin etdim.

Düşündüm ki, nə yaxşı Pərviz harada işləməyi mi soruşmadı.

Maşını işə saldım. Pərvizin aldığı siqaret blokunu götürüb, "bardaçoka" qoymaq istərkən gözümüz həm də pul sataşdı. Səhv etməmişdim. İki yüz dolar idi. Demək, bunu Pərviz qoyub buraya. Maşını süre bilmədim, müherriki söndürüb, çəşqin halda ətrafa boylandım, Pərvizi axtardım. O, çoxdan getmişdi... Başımı əllərimin arasına alıb, maşının sükanına söykədim. Beləcə, bir neçə dəqiqə içimdəki təlatümlü hissələrlə baş-başa qaldım.

Bir tərəfdən sarsıldım, digər tərəfdən sevindim. Sarsıldım, ona görə ki, Nazim gör nə günə qalıb ki, oğlu yaşında uşaq ona "hörmət" edir. Sevindim, ona görə ki, vaxtilə əkdiyim ağacın ilk məhsulunu, nübarını daddıım.

Maşını oradan birbaş bazara sürdüm. Evə yaxşıca bazarlıq elədim.

Pərvizin əli düşərliyimiş. İki həftədən sonra, nəçə illərdən bəri başımın üzərində dolaşan qara buludlar çəkilib getdi, həyatıma yenidən Günəş doğdu. Axır ki, "yuxarıdakılar"ın yadına düşdüm. Çağırıldılar...

Yeni vəzifə... Yeni yaşam tərzi... Tam başqa bir həyat başladı mənimcün.

Üç il fasılə verən telefon zəngləri yenidən canlanmağa başladı...

17.06.2009

ÖLÜM DOĞMALIĞI

-Hansı Pərviz? - təəccübələ soruşdum.

Rahib həmişəki kimi bu gün də yolunu "qul bazarı"ndan salmışdı. O, əvvəllərdə olduğu kimi səhər alət dolu qutusu çiynində bir neçə məhəlləni gəzib, dolaşmışdı. Fikirləşmişdi ki, bəlkə, qarşısına bir Allah bəndəsi çıxa, ona bir iş təklif edə. Amma sonda heç nə alınmamışdı və dönmüşdü qul bazarına. O bazara gələnlər də canlı-başlı adamları seçib işləməyə aparırdılar. Kim idi sifətinin sümükləri donqarlaşmış Rahibə baxan...

İndi o, xəyalən qapını açıb evə necə girəcəyi barədə fikirləşirdi. Düşünürdü ki, uşaqların gözünün içi necə baxacaq? Qapıdan içəri girən atasını yenə də əlibəş görən balaca Zəminə hansı hala düşəcək... Bütün bunlara dözmək üçün ürəyi gərək daş olaydı.

Rahibi ən çox narahat edən balaca Zəminənin küskün, məsum baxışları idi.

Rahib hiss elədi ki, ürəyi sıxlır. Əvvəlcə avtobusun pəncərəsini bir azca araladı. Üzünə dəyən sərin külək əhvalını qismən yüngülləşdirdi. Amma az keçməmiş ürəyi daha bərk cancmaga başladı. Elə bil ki, kimsə xəncər salıb köksünün altını ovurdu. O, dərindən nəfəs almaq istədi, nəfəsi də çatmadı. Hiss elədi ki, boğular, buna görə başını pəncərədən bayırı çıxarmaq istədi. Bu zaman sürücünün kobud və yekəxana səsini eşitdi:

-Alə, başını içəri sal! Məni xətaya salma!..

Həli get-gedə daha da pisləşən Rahib oturduğu yerdəcə ilan kimi qırılıb açılmağa başladı. Rəngi ağappaq ağarmışdı. Deyəsən, yanında oturan adam

da onun özündə olmadığını hiss elədi:

-Qardaş, deyəsən özünü pis edirsən, nə olub?
-Ürəyim sıxılır.
-Məndə "Validol" var...

O, cibindən bir dərman çıxarıb ona uzatdı.

-Çox sağ ol, - Rahib tələsik dərmanı alıb dilinin altına qoyma.

-Eh, qardaş, indi ürəyi ağrımayan adam tapmaq olarmı? - deyə yanındakı adam ona təskinlik vermək üçün dil-dil ötməyə başladı. - Məncə çətin. Hamısı dərddən, fikirdəndir. Yumruq boyda ürək bu qədər yüksək, ağrı-acıya necə dözsün. İllah da ki, bu dərd gənű-gündən arta...

Kişi çox danışdı. Arada Rahibə elə gəldi ki, onun səsini yuxuda eşidir. Ya da haradasa radiodan gəlir.

"Validol" handan-hana təsir elədi. Rahib başını qaldırıb pəncərədən bayırə baxanda, mənzil başına çatdığını gördü. Amma o, ayağa qalxıb qapıya yaxınlaşanda ürəyi bir daha sancdı. Buna görə də, dişini düşinə sıxıb bir təhər gümüşü ştanqdan asıldı. Bunu görən yol yoldaşı:

-Elə mən də bu dayanacaqda düşürəm, - dedi. - Əgər özünü pis hiss edirsənsə, mən sizi evinizə kimi apararam.

-Yox, yox, çox sağ ol, qardaş, özüm gedərəm, - deyə Rahib çətinliklə də olsa, qəddini düzəldib yolluna davam elədi.

O, asta addımlarla evə gəlib çatdı. Qapını döydü. Açılan olmadı... Bir də döydü. Amma yenə də kimsədən səs-səmir çıxmadi. Sonra yumruqlarını düyünləyib, gözlük yerindən ikiəlli çırpdı. Yenə də içəridən səs gəlmədi. Əvəzində qonşunun qapısı açıldı.

-Rahib qardaş, Zəminə zəhərlənmişdi. Təcili yardım çağırıldıq. Baxıclar, sonra da xəstəxanaya apardılar. Mən də getmək istədim, ancaq Gülarə qoymadı. Dedi ki, Rahib qayıdanda deyərsən, xəstəxanaya gəlsin... Uşağın vəziyyəti pis idi, lap haldan düşümdü... - deyə qonşu evdə baş verənlər barədə müfəssəl məlumat vermək istədisə, Rahib imkan vermədi.

-Hansı xəstəxanaya? - deyib təlaş içinde onun sözünü yarımcıq kəsdi.

-Deyəsən, "Semaşko"ya...

Rahib əlavə heç nə soruşmadan əlindəki alət dolu qutusunu elə qapının yanındaca tullayıb, iti addımlarla pilləkənləri aşağı endi.

Özü də bilmədi ki, xəstəxanaya necə çatdı. Qəbul şöbəsindən öyrəndi ki, zəhərlənmə diaqnozu ilə xəstəxanaya gətirilən 5 yaşlı Zəminə Muradova 9-cu palatadadır. Rahib qaça-qaca palataya girdi. O, küncləkçi çarpayıda halsız uzanmış qızını görən kimi onu qucaqlayıb, hönkür-hönkür ağlamağa başladı. Palatada başqa bir xəstə qız uşağı da vardi.

Rahib yanındakılardan onun adını eşitdi. Başına pərvanə tək firlanan qızın adı Aytən idi. Qohum-əqrəba, yaxın adamlar, həkim-professorlar onun hər istəyini bir anda yerinə yetirirdilər.

Təzadlı bir möqam yaranmışdı palatada.

Rahibin uşaq kimi ağladığını görən 10 yaşlı Aytənin başına yiğilənlər ona təəccübə baxdılar. Onlar sanki indi gördülər ki, palatada ağır vəziyyətdə olan daha bir qız uşağı da var.

-Bəsdir, ağlamaqdansa, get bu dərmanları al, gətir, - deyə Gülarə astadan, ancaq acıqla dilləndi. - Həkim dedi ki, uşağa təcili "Qemodez" köçürülməlidir.

-Uşaq nədən zəhərlənib? - bu dəfə Rahib əsəbi halda soruşdu.

-Deyəsən, kilkə balıqdan...

-Deməli, üç gündən qalmış kirkəni uşağa vermisən?!

-Bəs nə etməliydim? Evdə yeməyə ondan başqa bir şey var idi? - Gülarə təzədən üzünü Rahibə bozartdı.

-Bəs həkimlər bir şey eləməyiblər?

-Gətirən kimi mədəsini yudular, vəssalam. Burada kimdir ki, baxan. Pulun varsa, yaxın gələcəklər, yoxdursa...

-Ata, məni ölməyə qoyma da, - deyə bayaqdan bəri gözlərini yummuş balaca Zəminə zariya-zariya dilləndi.

Rahib bu sözləri eşidən kimi, qızını yenidən qucaqlayıb bağrına basdı.

-Bu nə sözdür, qızım. Sən olmasan, mən nə edərəm?! Bir neçə günə ayağa durub evimizə gedəcəyik. Bax, indi gedib bu dərmanları alıb gətirəcəyəm, sonra saqlacaqsan, - deyə Rahib sonuncu cümləsinə nədənsə, özü də inanmadı. Çünkü onun bu dərmanları almağa pulu yox idi. Ona görə də, qızı eşitməsin deyə, Gülarəni kənara çəkib piçiltili səslə:

-İndi mən nə edim? - dedi. - Axı, bunları almağa pulum yoxdur. Bu gün də heç bir iş olmadı.

-Sənin heç olmasa, "Qemodez" almağa da pulun yoxdur?! - deyə Gülarə ərini yazıq-yazıq süzdü.

-Yaxşı, yarım saatə qayıdırıram, - deyə Rahib iti addımlarla palatani tərk etdi.

Səhərdən bəri Rahiblə Gülarə arasındaki səhbətə qulaq kəsilən balaca Aytən başqları eşitməsin deyə, babasını çağırıb onun qulağına piçildədi:

-Baba, mənə pul ver də...

-Buyur, qadası, nə qədər isteyirsən götür. Pullarım, varım-dövlətim hamısı sənə qurbanıdır, - deyə Ramiz adlı ağsaçlı, cantaraq kişi cibindən çıxartdığı pulları nəvəsinə uzatdı.

-Çox sağ ol, baba! - deyə Aytən babasının üzündən öpdü.

Bu zaman dəhlizdən qışkırtı eşidildi. Hami oraya qaçıdı. Rahib pilləkənlər çatmamış, dəhlizdəcə yerə uzanmışdı. Onun ətrafına çoxlu adam toplanmışdı.

Gülarə yerə yixılanın Rahib olduğunu görüb uca- dan tükrüpədici səslə qışkırdı:

-Vay!!! Evim yixildi. Allahım, indi mən nə edəcəyəm!?

Həkimlərdən kimsə gəlib dedi ki, onu tez reanimasiya otağına götürmək lazımdır. Gülarənin səsi xəstəxanani başına götürmüdü. Hami onu sakitləşdirməyə çalışırdı. Ona məsləhət verdilər ki, bu hadisədən uşaq xəbər tutmasın.

Rahibi reanimasiyaya götürürəndən sonra, dəhlizdə sakitlik yarandı. Bu hadisədən Aytənin babası daha çox sarsılmışdı. Özünü itirmiş Gülarə nə edəcəyini bilmirdi. Ata reanimasiyada, balaca qızçıqaz isə palatada insanların laqeydiliyi, biganəliyi və soyuqluğu ucbatından olumla-ölüm arasında çırpındı. Bu vaxt reanimasiya otağının qapısı açıldı. Gülarə tez özünü oradan çıxan tibb bacısına yetirdi:

-Ay bacı, ərimin vəziyyəti necədir? - deyə təlaş içində soruşdu.

-Əriniz geniş infarkt keçirib. Həkimlər əllərindən gələni edirlər, - deyə tibb bacısı iti addimlarla ondan uzaqlaşdı.

-Necə?! İnfarkt! - Gülarə əlləri ilə başına döyəcəldi və ümidsiz halda dedi. - Yازiq Rahib, həyatda bir gün görmədin. Bizi də bədbəxt elədin, özünü də...

Gülarə həyatdan, hər şeydən əli üzülmüş halda, hələ heç nədən xəbəri olmayan palatada ağır vəziyyətdə çarpayıda uzanan tifil körpəsinin yanına getdi. O, Zəminəni qucaqlayıb bağırna basdı. Balaca Zəminə güclə eşidiləcək səslə anasından soruşdu:

-Ana, bəs atam gəlmədi? Axı, dedi ki, indi qayıdib gəlirəm.

Bu sözləri eşidən Gülarənin ürəyi dözməyib uca- dan hönkürdü.

Səhərdən bəri bu qeyri-adi mənzərəni seyr edən Aytənin anası Xədicə xanım yaxınlaşıb ona təskinlik verdi:

-Yaxşı deyil, uşağa pis təsir edər. Özünü təmkinli apar. Özünü elə göstər ki, uşaq bunu bilməsin.

-Ana niyə ağalyırsan? Mən sağalmayacağam? Axı, atam dedi ki, tezliklə sağalıb evə birgə gedəcəyik, - deyə balaca Zəminə palatadakıların diqqətini özünə cəlb etdi.

-Yox, balam, sənə görə ağlamıram. Bundan sonrakı qara günlərim üçün ağlayıram, - Gülarə yenidən kövrəldi.

Bu vaxt Aytən çarpayısından durub, Gülarənin yanına gəldi və babası verdiyi pulu onun ovcuna basdı.

-Bu nədir, qızım? - Gülarə təəccüblə Aytənə, sonra da əlindəki pula baxdı.

-Xala, get bu pulla "Qemodez" al, gətir. Zəminəyə sistem qoşun, - deyə Aytən yalvarıcı tərzdə dil-ləndi.

-Yox, ay bala, bu nə xəcalətdi bizə verirsən, - Gülarə etiraz etmək istədi.

-Siz Allah uşağın qəlbini qırmayın, götürün. Düzü, səhərdən hamımız çəşib qalmışq, - deyə Aytənin anası Xədicə xanım Gülarədən pulu götürməsini xahiş etdi.

-Allah səni saxlasın, qızım.

Gülarə balaca Aytənə minnətdarlığını bildirib tez palatadan çıxdı. O, dəhlizdə yenidən həmin tibb bacısı ilə qarşılaştı. Tibb bacısı Gülarəni görçək soruşdu:

-Bacı, xəstənin heç qohumu-zadı yoxdur, bəyəm?

-Niyə yoxdur, hamısı rayondadır. Başımı itirmişəm, bilmirəm uşağın hayına qalı, yoxsa o bədəbəxtin? - Gülarə təngnəfəs cavab verdi.

Balaca Aytən sistem qoşulandan sonra özünü yaxşı hiss etməyə başladı. Bir azdan həmin tibb bacısı gəlib Gülarəni dəhlizə çağırıb və həyəcanını gizlətmədən:

-Bacı, əriniz keçindi! - dedi.

Gülarə bu dəfə qışqırı bilmədi. Balaca Zəminəyə görə hər şeyi içində boğdu.

Həkimlər kimsəsiz meyidi yarmaq istədilər, amma Aytənin babası qoymadı. O, həkimlərin qulağına nəsə piçıldadı. Çox keçməmiş, bir neçə həkim tibb bacıları ilə bərabər balaca Zəminənin çarpayısı başında pərvanə kimi fırlanmağa başladılar. Onlar insani duyğuların, humanizmin nə olduğunu, sanki indi anlamağa başlıyırdılar...

Meyidi təcili yardım maşını ilə evlərinə apardılar. Rəhmətliyin rayondakı qohum-əqrəbasına zəng vurdular və onların gelişini gözləməli oldular.

Rəhmətliyi köhnə qəbiristanlıqda dəfn etdilər. Üç günlük dəfn xərcini də balaca Aytənin babası Ramiz öz üzərinə götürdü...

Həmin gündən sonra balaca Zəminə ilə Gülarə Aytəngilin ailə üzvlərinə çevrildilər. Aytənin atası və babası Gülarəgili korluq çəkməyə qoymadı...

Bayramların birində Aytənin təkidilə Ramiz babaının ailəsi yenə də Zəminəgilə toplaşmışdır. Büttün varlığı ilə bu yaxınlığı dərk edən Gülarə və qızı Zəminə Aytəni ağuşlarına sixaraq, sözlə deyiləsi mümkün olmayan qeyri-adi doğmalıqla onu öpüşlərə qərq edirdilər

Bundan sonra, ölüm və olum həqiqətlərinin yaratdığı doğmalıq bu iki ailə arasında illər uzunu davam etdi...

BİR ŞAİR TALEYİ

Tanınmış şair FƏXRƏDDİN ƏZİZ yaradıcılığı haqqında söz açmaq mənim çoxdan ki arzumdu. Çünkü qələminə, yaradıcılığına və şəxsiyyətinə böyük hörmətim olan bir şairin hər uğuruna sevinmiş, hər yeni kitabı işıq üzü görəndə onunla bərabər fərəhlnəmişəm.

Hələ XX əsrin səksəninci il-lərindən tanıdığım Fəxrəddin Əziz Mingəçevir şəhər qəzeti-nin nəzdində fəaliyyət göstərən və bölgədə kifayət qədər məş-hur olan "Kür" ədəbi birliyinin fəal üzvlərindən biri idi. Hələ o zaman müntəzəm çap olunan şair bədii və obrazlı yazıları ilə diqqəti cəlb edirdi. Sovetlər dö-nəmində Fəxrəddin Əziz dövrü mətbuatda müntəzəm çap olunurdu. Bununla belə mərkəzi ədəbi dərgilərdə yerlərini "möhkəmlətmış" bir çoxları ra-yonlarda yaşayan şairlərə iro-niya ilə yanaşırıldılar. Indi za-man keçib, xəlbir ələnin və ki-min kim olduğu aşkarlanıb. Çünkü qaynayan bu-lağın gözünü yumməq olmaz.

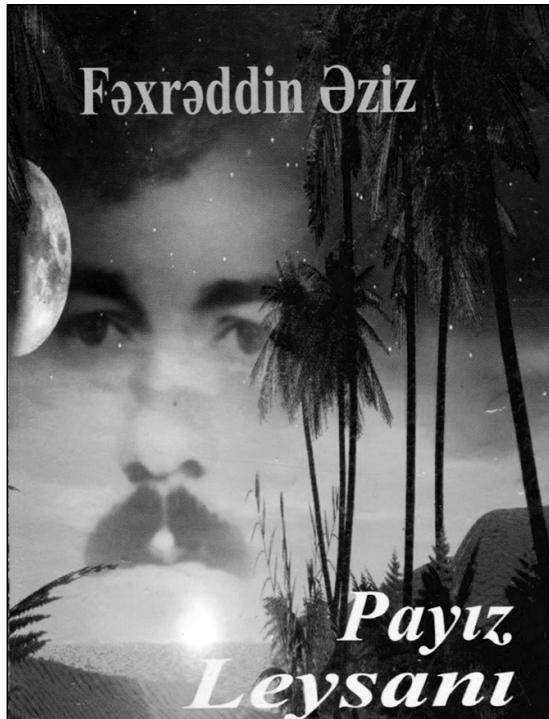
Şair özü bu haqda belə yazır:

*Sonradan tanıdlılar,
O ki var qınadılar:
Ay saqqalı ağarmış,
Yaxşı yazmağın varmış,
Hardasan neçə vaxtdı?*

Fəxrəddin Əziz məhsuldar şairdir, amma kə-miyyət dalınca qaçmır. O, şeirlərini, sanki bəslə-yə-bəsləyə, siğal çəkə-çəkə, sözləri bir-birinə ci-lalaya-cılalaya yazır.

*Fəxrəddin şirindi beçə balından,
Şairin nəfəsi duyulan şeir.
Saflaşa-saflaşa ürəkdən gəlir,
Qızıl zərrəsi tək yuyulan şeir.*

*Kirpiklə qazılar, gözlə yazılar,
Ocaqla alışar, közlə yazılar.
Ən ülvı, ən incə sözlə yazılar,
Xəzinə sayilar doyulan şeir,
Şairin nəfəsi duyulan şeir.*

Bəli, Fəxrəddin Əzizin şeirlərinin hər kəlməsində şairin nəfəsi duyulur. Qafiyəsi, rədifi və başqa göstəriciləri yerində olmaqla şairin şeirlərində bir məlhəmlik, bir doğmaliq duyulur. Bu, şairin səmimiyyətidir ki, şeirlərinə hopub.

Nə yaxşı ki, Fəxrəddin Əzizin yaradıcılığında insanı düşündürən, duyguları oya-dan, ruhu təzələyən şeirlər bol-boldur. Bəlkə də şairi ədəbi mühitdə tanıdan, el arasında nüfuz qazandıran belə şeirlərin bolluğu dur. Şairin rəngarəng şeirlərin-dən görünür ki, onun üçün mövzu kasadlığı yoxdur.

*Fəxrəddin, günaha boyun əyilsə,
Yenə süfrədəki payın yeyilsə,
Mənim böyüdüyüm oğul deyilsə,
Mənə oğul demə, ay vətən, daha.*

Şairin vətən sevgisi belə tərənnüm olunur. Fəxrəddin Əziz bir çox şairlərin müraciət etdiyi əbədiyaşar mövzulara da müraciət edib. Amma hər bir mövzuda yeni yanaşma olmasa da onun özünəməxsus yanaşma tərzini mövzunu aktuallaşdırıb, yeniləyib, doğmalaşdırıb. Şairin məhsuldar dövrüdür. O, daha inamla yazır, yaradır, çünkü ötən əsrin səksəninci illərindən ədəbi mühitdə cövlən edən şairin gənclik çılğınlığını indi müdriklik əvəz edib.

Ramiz İsmayıł

FƏXRƏDDİN ƏZİZ

QOYMAYIN

(əsgər oğullarımıza)

Üzünə qan çəkib göylərin üzü,
Qaralan axşamı, gələn gündüzü.
Ay ərən oğullar, sizədi sözü,
Qoymayıñ bu savaş sonraya qalsın.

Dərdi göz yaşıdı gur bulaqların,
Laləli düzlərin, barlı bağların.
Qalası alınıb qala dağların,
Qoymayın bu savaş sonraya qalsın.

"Sağ ol" a dəymədi verdiyim çörək,
Qan tökən qanında boğulsun gərək.
Dönmək məqamıdı, qayıdın görək,
Qoymayın bu savaş sonraya qalsın.

Taleyin, qismətin üzü dönəndə,
Namərdliyi gördük məşhər günündə.
Tarix qarşısında, millət önungdə,
Qoymayıñ bu savaş sonraya qalsın.

El adı gələndə oğul sərt olar,
Düşmənə göz dağı olan mərd olar.
İntiqam olmasa, bax, bu dərd olar,
Qoymayın bu savaş sonraya qalsın.

Yenə göy gurladı, ildirim çaxdı,
Demək bu savaşın bu gündü vaxtı.
Daha gözləməyin vədi uzaqdı,
Qoymayın bu savaş sonraya qalsın.

Günəş dan yerindən çıxanda gəlin,
Analar yollara baxanda gəlin.
Qeyrət yumruğunu sıxanda gəlin,
Qoymayıñ bu savaş sonraya qalsın.

Şığıyın yel kimi, imtahandı bu,
Çünkü özümüzə son gümandı bu.
Qisasa qisasdı, qana qandı bu,
Qoymayın bu savaş sonraya qalsın.

BİLƏYDİK

Pisliyini görmez idik dünyanın,
Adı uşaq kimi baxa bileydi.
Aləm nurumuzdan heyrətlənərdi,
Ağlım zirvəsinə çıxa biləydi.

Haqqı car eləyib söhbətdə, sözdə,
Sevincə dənəydi hər üzdə, gözdə.
Bədniyyət gələndə öz içimizdə,
Yandırı bileydi, yaxa bileydi.

Başa keçirəydik haqqı qananı,
Ağlar qoymaydıq bircə ananı.
Tutub gül-çiçəyə bütün cahani,
Qədir-qiyətini baha bileydi.

Ərşə ucalanda neçə nəgməmiz,
Açaydıq göylərin qucağında iz.
Bəşərin insanlıq bayrağını biz,
Ən uca zirvəyə taxa biliydk.

Varsa Fəxrəddinin sözü, sənəti,
Açıb söyləməyin vaxtı qəti.
Birliyə tapınib hər xəyanəti,
Biryolluq taxtından yıxa biləydik.

ÇAĞIRIŞ

Od tutub alışan, yanın adamlar,
Gelin oğul kimi, bir az tez olun.
Sabaha müqəddəs bir çağrıış var,
Kükərəyin, çağlayın, yenilməz olun.

Keçin firtınadan, ötün tufandan,
Yarın səngərləri, qorxu bilməyin.
Çəkinmək nə lazım sisdən, dumandan,
Adı doğulmaqdı bir gün ölməyin.

Hələ bənövşələr boynu bükülü,
Hələ ciğirlərin tozu durursa.
Tikanlı məftillər tarım çəkili,
Taleyə yazılan yazı durursa.

Demək günlərimin qaradı ağı,
Hələ ürəklərin yarası qandı.
Mənim güvəndiyim vətən torpağı,
Bölüm-bölüm olan Azərbaycandı.

Ocaqlar başında görsünlər sizi,
Sınaq meydanında "əhsən" desinlər.
Elə yaşadın ki, öz sevginizi,
Bu yurdun üstündə əsən desinlər.

Şöhrət dastanını yazın sabahın,
Hərdən sevindirin istəyənləri.
Haqqın, ədalətin yoluna çıxın,
Olun gələcəyin səsləyenləri.

ƏLİNDƏ

Söz danışdım, duymayanlar tapıldı,
Qazan kimi qaynayanlar tapıldı.
Taleyimlə oynayanlar tapıldı,
Qərib oldum bu zamanın əlində.

Ömür sürüb gün yaşayam, nə fayda,
Pis yanında mən yaxşıyam, nə fayda.
Könül verdim min yaxşıya, nə fayda,
Hökəm varmış bir yamanın əlində.

Zaman döndü, əyri gəldi, düz itdi,
Ümid yeri astar oldu, üz itdi.
Yellər əsdi, yol bağlandı, iz itdi,
Azib qaldım sis, dumanın əlində.

Axır gündə haqq yerbəyer olacaq,
Hər sevgidən bir nişanə qalacaq.
Dünya min yol boşalacaq, dolacaq,
Yerin, göyün, asimanın əlində.

Hayandadı bu sahmanı düzəldən?
Ay Fəxrəddin, qoyma gedir söz əldən.
Təmənnalı olmamışdım əzəldən,
Yaxam qalıb hər umanın əlində.

NAĞIL

Qayalar yapıcı, zirvələr papaq,
Yamaclar yaxalıq, düzənlər yataq.
Burda piçıldayı neçə dil, dodaq,
Bir igid nağılı, ərən nağılı.

Bu nağıl suyundan içib, sulanıb,
Bu nağıl arzumdan keçib, ballanıb.
Necə unudasan, ötüb, dolanıb,
Min illik bir ömrü sürən nağılı?

Olanı-keçəni sorușmaliyam,
Oduna, közünə qarışmaliyam.
Hələ nəvələrə danışmaliyam,
Nənəm yaddaşımı hörən nağılı.

Dünəni torpağı, daşı durursa,
Daşın da tarixi, yaşı durursa,
Ayı, günü, yayı, qışı durursa,
Hani o günlərin görən nağılı?

Fəxrəddin Əzizdən uzaq oldusa,
Bəxtə neyləyəsən göz yiğildisa?
Hər tale axırdı bir nağıldırsa,
Neyləyim Allahım verən nağılı?

AXTARMA MƏNİ

Hani o dolaylar - ürək qızdığı?
Dikimdən aşdığım, yolu azdığım.
Neçə nəğməsini özüm yazdığını,
Suları, selləri axtara məni.

Burda gözəlliyyə gətirdinsə şəkk,
Naşı, bu səhmana toxunma, əl çək.
Yenə tumarından nazlana çiçək,
Ətirli gülərə axtara məni.

Yurd mənə anaydı, mən ona bala,
Saldı qəribçilik məni bu hala.
Açam əllərimi gəldiyim yola,
Öz obam, ellərim axtara məni.

Ömrü firtınada, qarda itirdim,
Fəxrəddin, qoy deyim harda itirdim.
Elə bir məqamda yerdə itirdim,
Çətin o illərim axtara məni.

BELƏ KEÇDİ

Ocaq üstə çox dilədik dostları,
Gec sinadıq, gec ələdik dostları.
Axır gəlib cəm elədik dostları,
Belə keçdi bu dünyanın bir günü.

Sağlıqların hər kəlməsi bir inci,
Dost görüşü üstələdi sevinci.
Duz-çörəyə salam verdik birinci,
Belə keçdi bu dünyanın bir günü.

Qayalardan süzülürdü şəlalə,
Qarışındı çəmənində gül gülə.
Bu yer qonaq görməmişdi bir belə,
Belə keçdi bu dünyanın bir günü.

Biləmmədik bir yuxuydu, nağıldı,
Başımızdan qəm havası dağıldı.
Ötən, keçən, qohum, qonşu yığıldı,
Belə keçdi bu dünyanın bir günü.

Deyib-güldük, can dilədik, can oldu,
Dost həsrəti bu gün bizdən yan oldu.
Vaxt uzandı, gecə düşdü, dan oldu,
Belə keçdi bu dünyanın bir günü.

Şirin-şəkər xatirələr dil açdı,
Fəxrəddinin arzuları gül açdı.
Bircə görüş min görüşə yol açdı,
Belə keçdi bu dünyanın bir günü.

PAYIZ LEYSANI

Taleyim neçənci xəzanı görür,
Günlər yarpaq kimi solur göz görə.
PAYIZ LEYSANIyla göz yaşı tökürlər,
Eşqini axtarıb gəzəndə hərə.

Hələ gün dönəcək, axşam düşəcək,
Sevgi bağlanacaq piçiltılardan.
Gör neçə oğlanla qız görüşəcək,
Keçib həyəcandan, uçuntulardan.

Küçə fanarı da sönübü bu axşam,
Sahilin bir payız gecəsi gəlir.
Sevib-sevilənlər əl tutub qoşa,
Neçəsi gedirsə, neçəsi gəlir.

Bir qız nəfəsi tək təzəliyində,
Dünya şirin-şirin uyuyur indi.
PAYIZ LEYSANININ gözəlliyyində,
Həvəsim mürgüdən oyanır indi.

Yağ ki, həsrətimdən bir iz qalmasın,
Ay üstə ay gəlir, illər üstə il.
Onsuz da nə fərqi, mənimçün də heç,
Otuz il əvvəlki o günlər deyil.

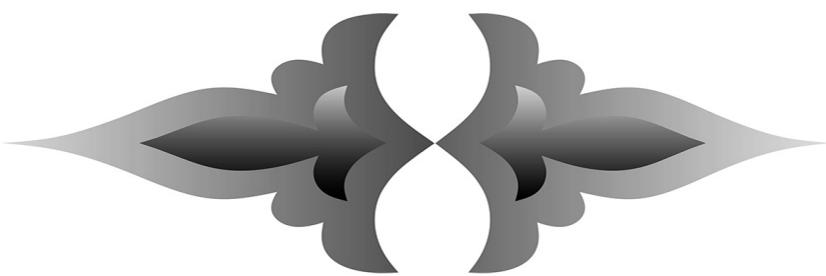
Yenə aşib-daşan arzularımla,
Nə bilim, bəlkə də vurulasıyam.
Dünyanın yağışlı payız axşamı,
Düşünə-düşünə yorulasıyam.

Bu axşam yağımağa yeri-yurdu çox,
Amma çıxıb getmir göyün buludu.
Bu leysan göylərin son qəhəri, yox,
Şeirimin kükrəyib daşan ruhudu.

Yuyar izlərimi PAYIZ LEYSANI,
Səngidər bu yolda sazaqlar məni,
Itəndə ayların, günlərin səni,
Götürüb gedəcək uzaqlar məni.

Neçə xatirəni oyadır səsim,
Inadım döz deyib, dayanır hələ.
Bu yağış altında bahar həvəsim,
Payız yaddaşında yuyunur hələ.

RƏŞİD BƏRGÜŞADLI

ADƏT VƏ HAQQIN KƏLLƏLƏŞMƏSİ

(novella içində novella)

Əli Bəy Azərinin "Qəribə tramvay sərnişini" adlı novellasını oxudum və gördüm ki, nəşrimizin obrazlar rəfində hələ çox obrazlarımızın yeri boşdur... Adama belə kəf gələn "ifritə" qarşı hələ görməmişdim. Əsər fikirlərimi parallel düşüncələrə apardı. Mətnə düşməyə nərdivan tapaq...

Bilmirəm Vudro Vilson kimdir, amma gözəl bir fikri var. Deyir ki: "Əgər sən mənim yanımı bərkimış yumruqlarınla gəlsən, səni ondan da böyük və bərk yumruqlarımla qarşılıyacağımı şübhən olmasın". Həmişə insanlar can deyib-can eşitmirlər ki, arada-bərədə yumruq da danışır, təpik də. Kökü də çox vaxt hara getsə, ürf-adət, insan qanunları, oturuşmuş ənənələrə gəlib çıxır. Adətlə qaydanın kəllələşməsi şeytanın düşündüyü çox məkrili şəltədir. Misal çəkim, avtobusa bilet almışam, demək, rahat oturacaqda mənzil başınadək əyləşmək haqqı qazanmışam. Amma yanımda ələm ağacı kimi dikəlmış özümdən yaşılya, qadına, uşağa öz yerimi peşkəş etməliyəm. Etməsəm təriyəsiz, qanacaqsız oluram, el-aləm üstümə dolu kimi tənə tökər. Sözsüz ki, vicdanın mental tələbi kimi öz yerini səndən çox ömür yaşayıb başını daşlarda əzmiş, ya da gələcəkdə əzəcək birinə verəndə rahat olursan. Bu hərəkətimiz hər iki halda rəhmdilliyimizin, yazığımızın gəlməsi əlamətidir. Bunun altqatında bir əfi ilan yatır - istəyirik ki, kimlərinsə bizə də yazıçı gəlsin, kiməsə yazıçı-mız göldiyi üçün özümüzü yuxaqəlblı insan sayırıq, özümüzü yazılıq günə salırıq... Fəxr edirik ki, Adamıq,

adamlığımız var. Bu xeyirxahlığı başqasından gözlöyirik və tələb də edirik. Burda bir pay da həmdərdlik var. Ən azından bu vətəndə başa dəyən daşların sayılıhesabını, daşların necə bərk olduğunu özün də görürsən və bir gün vətən daşları arasında sən də tam əziləndən sonra diqqət və qayğıya ehtiyacın olacaq - yəni sabaha qoyulmuş depozit yaziqliq deyək...

Amma elə yaşlı da var ki, dirsəyi-diziylə böyrünüdürtmələyir: "tez ol e, dur, oturum!"...

Əli bəyin novellası da elə bundan bəhs edir:

-Cavan oğlan, bəlkə nənəyə oturmağa yer verəsən? - gör ha, trolleybus bombalamboş ola-ola Allahın lənəti gəlib özünü dirəyib tək-tənha sərnişinin böyrünə. Bununla səsini kəssə nə var ki, adam balası kimi qalxıb zəhərə dönmüş rahatlığını soyuqda-sazaqda verərsən bu iblissə. Diliyanmış dilini dinc saxlamır axı, başlayır üdüləməyə, - Mənim yerimə bir cavan qız olsayıdı, illah da yubkası gödək, yaxası açıq, o dəqiqə ayağa qalxıb yer verərdin. Elə bilirsən, görməmişəm? Ayağa durub oturacaqdan bircə qarış aralanmırınız ki, girəvə düdükcə, özünüzi ona sürətiniz. Sonra da gözünüzü sinəsinə zilləyib durursunuz. Guya ki, bilmirsiniz qadının orasında nə olur, elə bil ömürboyu heç görməmisiniz, ya da süddən yanıqsınız. Az qalırsınız gözünüzlə xalxin məməsini dartıb çıxardasınız. İndi nolar ki, ələyi ələnmiş, xəlbiri sovrulmuş qoca, qartılmış bir qarıyam. Yaxşı ki, hələ yol pulumu ödəməyi xahiş eləməmişəm. Şükür Allah'a, pensiya alıram, özümə bəs edir...

-Yaxşı da, bəsdirin!.. - adam bu dialoqu oxuduqca hırsı başına vurur, nifrətin yüksəlir, az qalırsan ki, yumruğu geydirəsən bu qarının 80 yaşının üstünə... Arvadın da məqsədi elə qurcalayıb ya qan çıxarmaq, ya da söz qoparmaqmış. Ümumiyyətlə, nasırlar üçün yaşlı adamların deyingənliliyi, tənha insanların gəvəzəliyi çox ciddi eksperiment mövzusudur...

Arvad bir az yumşalır, çünki, qandan qabaq söz çıxıb. Söz də dili gödək edər axı:

-Mən hər gün bu tramvayla evə gedirəm. Hər gün də eyni yerdə otururam. Sən bu gün mənim yerimdə əyləşmişən. Özü də qanacaqsızlıq edib ayağa durmaq istəmirsin. Dağıl səni, belə zamana! Arada pərdə qalmayıb, böyük-kiçiyə hörmət qalmayıb!..

-Mən həmişə böyüyə-kiçiyə hörmət saxlamışam, amma trolleybus tamam boşdur axı, niyə elə mənim yerimə göz dikmisiniz, oturmağa yer qəhətdir?!... - gerisi novellanın müqtəsinə keçiddir və özünüz oxub görəcəksiniz...

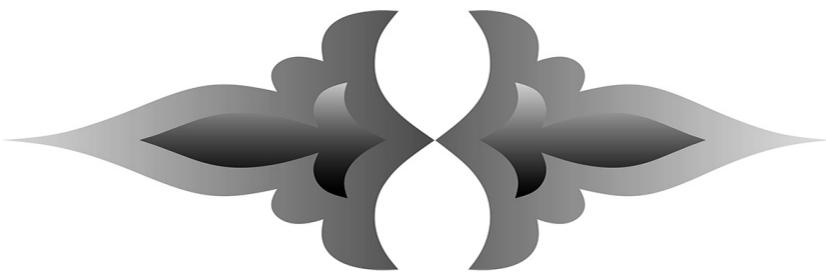
Özümün də qocalanda ehtirama ehtiyac duyacağıni hiss edirəm, odur ki, başqasına yer verməyin indidən tərəfdarıymam. Amma ictimai nəqliyyatda özündən yaşlılara, qadın və uşaqlara yer vermək məsələsi fərqli beyinlərdə eyni cür qaynamır. İngilislər deyir ki, yaşılı insanlara yer verməklə biz onların sağlamlığına ciddi ziyan vurmuş oluruq. Çünki, müəyyən yaşdan sonra insanların daha çox fiziki hərəkətdə olması onların səhhəti üçün daha faydalıdır. Cavanlaşmaq istəyən yaşılı nəslə istirahət etməməyə çağırın cərrah Skarteltt Mak Nelli bu məsələdə baltanı lap kökündən vurur, - Qocalmanı fəallaşdırın birinci amil qidalanmadırsa, ikinci amil passiv həyat, depressiv psixologiyadır. İctimai nəqliyyat vasitələrinə mindikdə qocaların ayaqüstü qalmağı olduqca faydalıdır. Onlara yer verən cavanlar yaşlıların ölümələrini sürətləndirirlər. Yaşlılara metroda, yaxud avtobusda yer verərkən öz-özünüüzə bir düşünün, ayaqda qalmaq onlar üçün əvəzedilməz idmandır"...

Yeri gələndə, adamı ifritə halına salan atmosfer olmasa heç kim idbarlaşmaz. Heç novelladakı bu qəribə sərnişin də ifritə deyilmiş. Başımıza dəyən bütün daşları bir yerə toplasaq da, qəbul etməliyik ki, oturacağın haqqını vermiş adamı yerindən məcburi durquzmağa ixtiyarımız yoxdur. Könüllü duranlara isə o qədər duafsana etməliyik ki, bu hərəkətin necə gözəl bir comərdlik olduğunu bütün ətrafdakılar anlasın, fərəhlənsin hər dəfə bizə isti yerlərini fədə edəndə.

Ədəbiyyatı yaradan insandır və ona görə yaradır ki, sonunda insan yarada bilsin. Dolayısıyla, ədəbiyyat, düşünən insan yetiştirmək sənetidir. İnsan nə vaxt yetişir? O vaxt ki, sual verməyə, öyrənməyə

başlayır, - "Bu niyə belədir?". Bu mətn də adamı düşündürə bilir. Novelladakı qadının məqsədi düşündüyüümüzdən tam fərqlidir, nə ifritədir, nə də virt-virt qarı, əksinə, bir az genişürekli, azca qayğıkeş, daha çox da baməzənin biriymiş. Əsərdən aldığım ilkin impuls bu oldu ki, əgər "gəl oturaq, bir az söhbət edək" cümləsi ilə kimə müraciət etsək, düyünlənmiş yumruqlar boşalar, adamın səni mələyim sözlərlə salamlayacağına əmin ola bilərsiniz. Hirs-hikkənin arasında bircə kəlməlik xoş sözə fürsət tapa bilsək insanların bir-birinə hörməti artar və onlar söhbət əsnasında oxşar cəhətlərini taparlar, əmin olarlar ki, bircə dəqiqə bundan önceki qan çanağına dönmüş gözler onların doğma orqanı deyilmiş. Damılmas faktıdır ki, heç kəs öz ayranına turş deməz və heç vaxt özünü başqasından ağılsız saymaz. Min dəfə deyilsə də - beynimizi çıxarıb bazar piştaxtasına qoysalar, heç kim Eynşteynin, Hüqonun, Dostoyevskinin, Lütfi Zadənin beyninə yaxın durmayacaq - hər kəs yenə öz ağlını mətəh bılıb başına geydirəcək. Ədəbiyyatın bu sahədə gücü ondan ibarətdir ki, sənə ağıl verən, düşündürən adam deyil, cansız kağıza yazılmış diri cümlələrdir. İnsanı danişqıla bəd niyyətindən daşındırmaq daha ağırdır, nəinki, onu ədəbiyyatla baş-başa qoymaq. Hər kəsdə bir əminlik var ki, o, ətrafi məchul hündürdən seyr etdiyi üçün hər şeyi aralıdan yerli-yataqlı göre bilir və bunda əmin görünürər. Kitabla, sanballı əsərlə tək qalandı isə suallarla içimizdəki əminliyi silkələyirik. Və onda görürük ki, əmin olduğumuz şeylərin çoxunda yanılırmışq - istə ürf-adət, ənənə olsun, istərsə də qanımıza işləyən bəzi mental qaydalar. Bircə onu bilirem ki, biz istəsək də oturuşmuş qaydaları dəyişmək, başqalarını sizin kimi düşünməyə məcbur etməkdən zülm iş yoxdur. Amma bu mövzularda bolluca fərqli eksperimentlər aparmaqla insanlara ən azından bu məsələlər barədə düşünməyin günah olmadığını inandıra bilərik. Ədəbiyyatın yalnız inandırma vasitəsi başqalarını da bizim kimi düşünməyə, bizimlə razılaşmağa cəlb edə bilər. Düşünməliyik ki, hətta, dünyanın hansısa yərində yaşılı adama yer verəndə onun xətrinə dəyir, bundan inciyirlər, onda müasir cavanlığımızı "tərbiyəsiz", "mədəniyyətsiz" adlandırmağa gəlin tələsməyək. Çünki, onlar pul verib oturmaq haqqı qazanıblar və onları yerindən durquzmaq tələbimiz nəhaqdır. Linkolnun çox gözəl ifadəsi var, - "Balla daha çox həşərat tutmaq olar, nəinki zəhərlə". Qələm yağızının damarıyla birləşəndə zəhəri də bal kimi şirin edib "yedirməyi" bacarır. Əli bəy bu mənada incə bir məsələnin sol cinahını yarib və bizə yeni hədəf göstərib...

14 noyabr 2017

ƏLİ BƏY AZƏRİ

QAPIÇI

(hekayə)

**"Bir Mkrťçda olan milli qeyrət
bütün Qarabağ bəylərində olmadı"
Həsən bəy Zərdabi**

Hər bir qadın xəyalən qurduğu güllü-çiçəkli baharınnın o xoş anlarını qoca yaşlarında belə, hər zaman gözləməkdədir. Bəzən bir xoş söz də onun həyatını allı-güllü laləzara çevirə bilir, xüsusən də o sözü gözlədiyi kişidən, əziz-giramından eşidəndə. Hərdən də bunun əksi olur. Otuz il, qırx il, lap elə daha çox müddətdə bir yastığa baş qoyduğu ərindən könlündə bəslədiyi o xoş sözü eşitməyəndə, xəyalında qurdüğü o xoş nəvazişi görməyəndə bir anın içində şahmar ilana dönür, könlünü oxşayan bir qucaq sevgi dünya boyda nifrətlə əvəzlənir. Onun üçün əziz olan insan bir göz qırpmında dünyasının ən pis, arzuolunmaz adamına çevrilir.

Ömrünün altmış beş ilini arxada qoyan Nazlı da bu gün beləydi, lap bahar buludu kimi dolmuşdu, bir himə bənddi ki, şimşək təki çaxşın, ildirimlartək gurlayıb aləmi bir-birinə qatsın. Ərindən indiyə kimi görmədiyi hərəkətlər onu narahat etməyə başlamışdı. Düz qırx ildi onunla birləkdə yol gəlirdilər, qız-oğul dünyaya gətirmişdilər, böyüdüb oxutmuş, ailə qurmalarına köməklik göstərmışdılər; hər işdə dayaq durmuşdular. İndi, maşallah, övladlarının hərəsinin öz evi, öz ailəsi, öz işi vardi. Yaşlı vaxtlarında tez-tez olmasa da həftə səkkiz-mən doqquz nəvələrini getirirdilər. Hər yerə qoşa gedib, qoşa gəlmışdilər. İndi iki il olardı ki, Nazlı təqaüdə çıxmışdı, Elxas isə yaşda ondan böyük olsa da hələ işləyirdi, cünki kişinin elm dərəcəsi vardi, alimdi. Alımlar üçün qanunda təqaüd yaşı müəyyənləşmirdi, nə qədər ki, canın suludur, yəni potensialın var, işləyə bilərsən.

Bütün bu illər ərzində Nazlı ərinin "ağır oturub batman

gələn" biri kimi tanımişdı. İndi birdən-birə onda bu yorğalıq hardandı? İyirmi-iyirmi beş yaşlı cavan oğlanlar kimi qıvraqlaşması onu narahat edirdi. Qadın beyninə də min cür müəmmalar dolurdu. Onun da lap birincisi... yenə də qadın şübhələriydi. Kim idi onun ərinin bu yaşında qıvraqlaşdırıb dingildədən? Maraq Nazlinin beynini qurd kimi yeyirdi.

Səhərdən ütünü bəhanə eləyən Nazlinin fikri-zikri ancaq ərinin hərəkətlərindəydi, azacıq kostyumun pençəyini ütüləyir, tez-tez də əl saxlayıb güzgünen qabağında "bəzənib-düzənən" ərinə göz qoyurdu.

Elxas boynunu sağa-sola əyərək tez-tez qalstukunu düzəldir, seçdiyi qalstukun geydiyi köynəyə uyğun gəlib-gəlmədiyini müəyyənləşdirməyə çalışırdı. Odur ki, gah bu böyrü üstə durub güzgüdə özünə baxırdı, gah da o biri böyrü üstə çevrilirdi. Tez-tez də əlləri ilə saçını arxaya darayırdı, sanki dahilərdən, böyüklərdən kiməsə oxşatmaq istəyirdi özünü. Havayı deyildi, uzun ayrılıqdan sonra tələbə yoldaşları, onların arasında orta məktəb partasından yoldaşlıq elədikləri də vardı, onu yada salmış, dostlarından birinin oğlunun toyuna çağırılmışdılar. "Pul yazdırmaq lazım deyil, eləcə sən gəl, görüşək", demişdilər.

-Yaxşı, görək. - Axır ki, Nazlı özünü saxlaya bilməyib atmacasını atdı. - Az bəzən, qız, xanım görünüşünə getmirsən ha...

-Nədi, paxılılığın tutur? Uşaqlarla bir neçə saat bir yerdə olacaqıq. Gör neçə ildir bir-birimizi görmürük. Bir də adam qız, xanım görünüşünə gedəndə yaxşı bəzənməlidir? Bəlkə elə qızlarımız da toyda olacaq, bizim qrupda cəmi on bir nəfər oğlan idik, qızlar bizdən çoxuydu.

-Uşaqlar e... - Nazlı sözünü bitirməyə ərinə imkan vermədi, ağzını bütüb ütüsünü sürtələdi. - Uşaqlara bir

bax! Bu gün-sabah nəvələriniz ərə gedəcək, siz hələ də bir-birinizə "uşaqlar" deyirsınız. Az qalır yaşıınız yetmiş haqlasın e... Yetmiş yaşında da uşaq olar?

-Diqqətli ol, sən öz işini gör. Bax ha, yandırmayasan. Başın qarışar, pencəyi yandırsan. Geyməyə başqa kostyumum yoxdur.

-Sənsən də.., "özünə kostyum al", deməkdən dilimdə tük bitib. Sən isə köhnə kostyumu geyib nimdaşını çıxartmayınca nə ondan əl çəkə bilirsən, nə də gedib özünü nə təzəsini alırsan.

-Ağzımı açdırma.., artıq pul oldu, gedib almadım?

-Pul niyə yoxdur? Artıq pulun olanda da tez qoyursan qırğa ki, kitabımı çıxaracağam. Kitab çıxartmağa pul toplaya bilirsən, təzə kostyum almağa yox...

-Arvad, bu sən baş açası iş deyil. Sənin işin pencəyi ütüləyib mənə verməkdir.

...Nazlı ərinin qəribə hərəkətlərini hələ səhər tezdən müşahidə etməyə başlamışdı. Çayı qızdırıb yataq otağına qayıtdı ki, ərini yuxudan oyatsın. Baxdı ki, Elxas gülüm-səyir və halından çox razıdı. Onu yuxudan dərhal oyatmadı Nazlı, dayanıb bir xeyli müşahidə apardı. Elxas yərində qurcalanır, gülümsəyir, yuxusunun ləzzətini çıxarırdı. Nazlinin səbri çatmadı axıra kimi dayanıb baxmağa, paxillığı, bəlkə də qısqanlığı tutdu ərinə. "Cavan, yeniyetmə oğlan deyil ki, yuxusunu qarışdırıñ. Şeytanlar yoldan çıxarıb ona huri-mələk möclisi düzəltsinlər. Yaşlı adamdı, bu yaşda o, yuxuda nə görə bilər ki, halından belə meyxoşdu?"

-Elxas, qalx, dərsə gecikirsən!

Səs Elxasin başının üstündə ildirim kimi çaxdı, şaq-qıldı. Amma Elxas təmkinini pozmadı, belə şaqqıltıla-ra artıq öyrəncəliydi. Elə həmin gülərzifətlə yuxudan oyandı, gözlərini açıb başının üstündə duran arvadına zillədi. Elə bil heç yuxuda deyil gerçəkdə görürmüş, nə idisə həmin yaştıları. Yuxusunu qarışdırıñ da heç huri-mələklər deyil, dost-doğmaca arvadı Nazlı imiş.

-Nə olub?

-Heç nə. - Nazlı dodağını büzbü çiyinlərini çekdi.

-Bəs onda nədi Ərəbzəngi kimi başının üstünü kəsib-sən? Qoymazsan bir havır gözümüzün acısını çıxaraq?

-Hmm... Gözümüzün acısını almağa bir bax! Allah biliñ neçənci qat yuxunu yatırdın. Özü də, deyəsən, yenə yuxunu qarışdırıñdım.

-Yox, ay Nazlı, nə yuxunu qarışdırıñ. Bu dəfə əsl kef idi.

-Deyirəm də... Yenə də o universitetdəki laborantkaların hansınısa xəyalına gətirmisən... - İstədi desin ki, qucaqlayıb özünə sixmişdin, amma demədi, dilini sürütləyib saxladı.

-Sən də e.., ay Nazlı, elə öz xülyalarındasən. - Elxas da arif adamdı, arvadının nəyə him-cim elədiyini göydə tutdu. - Qadın ki, qadın. Siz heç vaxt düzəlməyəcəksiniz. Bir ayağım bu dünyadadı, bir ayağım gorda, sən hələ də

məni gah müəllimlərdən hansınasa, gah da laborantkalarla qışqanırsan. Heç ayib deyil..?

-Deyirsən, düz danışmırı? Siz müəllimlər axı öyrənibsiniz hamını kəsib tökməyə, yalanını çıxarmağa. Karam, yoxsa koram? Heç eşitməmişəm, bir dənə də olsun kinoya baxmamışam, anadangəlmə əlimə birçə kitab alib oxumamışam. Bilmirəm o universitetlərdə nələr baş verir?! Hələ heç tələbələri demirəm. Qiymət almaq üçün az qalırlar müəllimlərin kirpiklərini aralayıb gözlərinə girsinlər. - Nazlinin gül ağızı açılmışdı, bir az da keçsəydi...

-Yaxşı, ay Nazlı, bəsdir daha. Mən nə hayda, sən nə hayda. Gül kimi yuxu görmüşdüm. Ovqatımı yenə təlx eylədin. İndi mən bu ovqatla auditoriya qarışına necə çıxacam?

-Lap yaxşı. Həmişə necə çıxmışan, indi də elə çıxarsan. Müəllim deyilsən? Hamiya hər vəziyyətdən çıxməğι siz müəllimlər öyrətmir, bəs kim öyrədir? Müəllimi gecə yarısı şirin yuxudan oyatsalar da gərək sorğu-suala hazır ola. - Yorğanı dartıb ərinin üstündən qaldırdı. - Qalx, əl-üzünü yu, keç mətbəxə, yeməyin hazırlır.

-Bircə bu işinə əla!

-Qarnın olmasa bunu da deməzsən.

-Yox, canım, ciddi sözümdür. - Elxas yataqdan qalxbı Nazlini öpmek istədi, amma arvadı buna imkan vermədi, üzünü o tərəfə çevirib ərinin yaxasından itələdi.

-Minnətin olsun, aaz! - Elxas ağzını turşudub əynini geyiməyə başladı.

Əl-üzünü yuyub mətbəxə təzəcə keçmişdi ki, Nazlı gəldi. Qadın marağının onu rahat buraxmırı.

-Səni dədiyin goru, danış görün, yuxuda kimi görmüşdün? Cavan idи? Gözəl idи?

-Gəlib danışaram. İndi danışsam dərsə gecikə bilərəm.

-Yox e.., buraxmaram. Eləcə çörək yeyə-yeyə ucundan-qulağından danış. Görüm bu gecə səni hansı arvad yoldan çıxarıb.

-Bu gecə çox qəşəng bir yuxu gördüm. - Elxas bunu deyib ciddiləşdi. - Səni niyə bu qədər maraqlandırır mənim yuxularım?

-Başqa vaxt olsayıdı, soruşturmazdım. Amma deyirlər, səhər obaşdan görülən yuxular çin olur. Deyirəm bir-dən... Həm də bilmək istəyirəm görüm səni yoldan çıxaran o ləçər kimdir ki, yuxuda bu qədər xoşallanırdın?

-Gördüm ki, getmişəm qəbiristanlıq - Qurd qapısındaki qəbiristanlıq.

-İraq olsun. Sənin qəbiristanlıqda nə işin var? Özü də Qurd qapısındaki qəbiristanlıq. Yenə Biləcəridəki köçkün qəbiristanlığına getsəydi, dərd yarıydi, deyərdik ki, ölenlərimizi yada salıb qəbirlerini ziyarətə getmişən.

-Sən də bir dayan görək. Qəbiristanlıqda kimi görsəm yaxşıdır?

-Mən nə bilim kimi görübsən.

-Azadı.

-Bizim bu Qəriblərdən olan Azadımı?

-Hə də. Orta məktəbi də bir yerdə oxumuşuq, institutu da. O, heç orta məktəbdə də yaxşı oxumurdu, institutu da birtəhər başa vurdu, demək olar ki, sürünə-sürünə.

-Azad qəbiristanlıqda nə edirdi? Olmaya rəhmətə gedəni olub, xəbər tutmamışan?

-Baahooo, desəm, inanmazsan. Azad qəbiristanlıqda sex açıb - mərmər sexi. Bəlkə iki milyonluq mərməri vardi.

-Doğrudan e.., Qurd qapısındaki qəbiristanlıq axı bəhələ yerdir. Orda hələm-hələm adamlar ölüsünü dəfn edə bilmirlər.

-Hə, Nazlı, Azad məni görüb hal-əhval tutan kimi gitəyləndi.

-Nə dedi?

-Dedi ki, müəllim, ta məşhur olandan sonra görünüb-eləmirsiniz. Sorağınızı ancaq televiziyyadan, radiodan alırıq. Deyirdilər, indi də Almaniyada kitablarınızı çap edirlər, çox sevindik. Adam yazıçı olanda nə olar. Kitablarınızdan bir-ikisini də bizə göndərin, boş vaxtlarımızda oxuyaq. Azad elə bunu deyən kimi əl atdı cibinə. Nə qədər desəm də əl çəkmədi, bir qırmızı yüzlüyü zorla dürtdü cibinə, dedi, bu da kitabın şirinliyi.

-Sağ ol Azad.

-Nazlı, bu hələ harasıdır. Azadın yanında bir qaradı-biriq kişi vardi. Azad tanış elədi, dedi ki, Həmid kişidir, qəbiristanlığın müdürü. Özü də biz tərəflərdəndir, Qara-bağlıdır, Xocavəndin Qaratorpaq kəndindən. O da məni tanıdı. Dedi, haqqınızda çox eşitmışəm. Uşaqlar elə hey sizin kitabları oxuyurlar. Təzə kitabınızdan birini də mənə göndərərsiniz, apararam uşaqlara. Həmid kişi də bunu deyib bir sari əllilik dürtdü cibimə. Vallah, utandığımdan o pul kimi saraldım.

-Sağ olsunlar, mən heç bilməzdim ki, kitabların səni belə mərtəbəyə qaldırıb. Həm də qəbiristanlıq işçisi olan, kitaba belə yüksək dəyər verəsən! - Nazlı başını buladı. - Hə, sonra nə oldu?

-Day nə olacaq? Maşını sürüb gəlirdim ki, yolda biri-si sixişdirdi, karixdim. Sükani yiğisdirə bilmədim, buferi sürtdüm bardyura. Bir az əzildi, bir də boyası getdi. Cibimdə pul var idi deyə evə gəlmədim. Birbaş sürdüm Dərnəgülə. Orda böyük qaraj var. Canavar kimi uşaqlar işliyir orda. Bir saatın içinde maşını söküb yiğirlər. Maşını Qorxmaz adında bir dəmirçiye göstərdim, başladı düzəltməyə. Əzilmiş yerlərin düzəltmişdi, kraskasını vurmaq istəyirdi ki...

-Belə tez?

-İndi kraskanı şotka ilə vurmurlar, sənin dezodarantın kimi fisqirdirlər, bildinmi?

-Mən nə bilim axı.

-Hə, Qorxmaz kraskanı vurmağa başlamışdı ki, Viddi gəlib çıxdı.

-Hansı Vidadi?

-Aaz o parabeyini deyirəm də, bazarkomun oğlu, biziñən oxumurdu? Həmişə məndən köçürürdü, yenə də səhv eliyirdi.

-Hə, yadına düşdü, sonra da bir müddət kənd məktəbində direktor işlədi. Ancaq səni heç vaxt unutmurdu, bayramlarda həmişə payını göndərirdi.

-Hələ bir deyirsən göndərməsin də? İnstiitu mənim hesabımı oxumuşdu.

-Sənin yox, bazarkom dədəsinin pulunun hesabına. Hə, nə isə, sözünü de.

-Görüşdük, hal-əhval tutduq. Soruşdum ki, sən burda nə eliyirsən, nə desə yaxşıdı? Dedi ki, mən bu qarajın müdürüyəm. İnanırsan, əlim qaldı ağzında.

-Burda təccüb eləməli nə var ki. Atası bazarkom olanın qarajı da olacaq, hələ deyirsən anbarı da.

-Nazlı, sən təsəvvür eləmirsen e.., bu qarajın ərazisi, bəlkə, bir hektardır. Qarajda yüzdən çox adam işləyir. Elektrik ayrı, motorist ayrı, dəmirçi ayrı, akkumulyatora baxan ayrı, təkər yamayan, yağı dəyişən, antifriz tökən, amortizator nizamlayan, nə bilim e.., maşına nə qulluq la-zımdırsa, hamısı burda. Bir də bir diaqnostika aparatı qo-yubular. Xəstəni müayinə edən kimi bunlar da maşını müayinə edib xarab yerini deyirlər. Yanasan, a texnika...

-Day, denən qaraj yox, hər şeyi olan bir qəsəbədir ki.

-Hə, bircə diskotekası çatışdır. O da axşam saat yedidən sonra qarajı bağlamasalar ustalar kafedə onu da təşkil edərlər - böyük kafesi var qarajın.

-Sonra nə oldu? Vidadi necə yola saldı səni?

-Biləndə ki, maşını götürmişəm, sərazən ustaya gözünü necə ağartdısa, Qorxmaz dərhal işini bildi. Nə qədər elə-dimsə bircə manat da götürmədi. Sağ olsun Vidadi, məni qapıdan yola salanda əlini cibimə saldı. O dəqiqə bildim ki, pul qoyur cibimə. Duyuq dündüyümü görüb ağızımı açmağa macal vermədi. "Təzə kitabın çıxan kimi birlincisini götürüb gelirsen, yoxsa eşitsəm ki, məndən qabaq başqasına aparıbsan, inciyərom", dedi. Darvazadan aralanın kimi baxdım ki, yüz manatdır. Sağ olsunlar, məni heç yaddan çıxarmayıblar.

-Elə bu? Bəs sonra nə oldu?

-Sonra sürdüm maşını peşə məktəbinin qabağına. Dədim, cibdə pul var ikən bir yaxşı bazarlıq eliyim. Axi peşə məktəbinin qabağında hər bazar günü kənd təsərrüfatı məhsullarının həftəbazarı təşkil olunur.

-Hə, heç xəbərim yox idi.

-Necə xəbərin yoxdu? Bu ki, yarım ildən coxdur təşkil olunur.

-Deyirlər e.., ancaq bilmərdim ki, peşə məktəbinin də qabağında kənd təsərrüfatı məhsullarının yarmarkası təşkil olunur.

-Hə, elə maşını təzəcə salmışdım məktəbin qabağına, qıraqa verib saxlamaq istəyirdim ki, gördüm pilləkəndə iki-üç nəfər durub siqaret çəkir. Maşını saxlayıb baxdım.

Kimi görsəm yaxşıdır?

-Mən nə bilim kimi görmüsən? Özün de də...

-Alik - Fəttah kişinin nəvəsin.

-Hə, tanıdım. Institutda oxuyanda bir dəfə də olsun atası arxasında gəlmədi, elə həmişə babası gəlirdi.

-Bəs elə uşaqlıqdan babası saxlayıb onu. Metirkasın yazdıranda gedib kənd sovetinin yanına. Deyib uşağın adın Əli yaz. Kənd soveti də həm orta məktəbdə rus sektorunu oxuyubmuş, həm də əsgərlikdən təzə gəlibmiş. Yeri gəldi, gəlmədi, hamıyla yarırusca danışırımsı. Götürüb uşağın adın Əli əvəzinə Ali yazıb. Fəttah kişi bir az hirslenib,ancaq hara çatasıydı onun hırsı, hikkəsi. Axırı razılaşıblar ki, adın sonuna bir "k" hərfi də əlavə etsinlər. Beləliklə, uşağın adı qalıb Alik.

-De, görüm, Alik qardaşığın neylədi səninçün?

-Day neyləməliydi? Müavini Əjdərə tapşırı ki, müəllimə bir yaxşı bazarlıq elə. Mənim heç xəbərim də olmadı. Biz Aliklə onun kabinetində çay içib durana kimi Əjdər müəllim baqajı ərzaqla doldurdu. Görüşüb ayrlında Alik müəllim bir əlini kürəyimə vurub o biri əlini yavaşça saldı cibimə. "Alik, bu olmadı" deyib etiraz etmək istəyəndə sözümüz kəsdi. "İnciyərəm, dedi. Eşitmışəm, təzə kitabın çapdadı, inşallah çıxan kimi götürüb gəlirsən. Həm məktəbdə tədbirini keçiririk, həm də... yuyuruq!"

-Bəs sonra nə oldu?

-Sonra nə olasıdır? İmkən verdin ki, nəsə də olsun. Ərəbzəngi kimi başımın üstünü kəsdirib qışqırdın. Elə qışqırdım ki, dost-tanış da yoxa çıxdı, bir anın içində pullar da uçub-getdi. Sən həmişə beləsən, elə həyatda da, yuxularda da.

Nazlı acı-acı gülümsündü.

-Heç bilirsənmi belə olanda Zöhrə qocam nə deyirdi?

-Nə deyirdi sənin o məktəb görməmiş qocan?

-Deyirdi ki, ac toyuq yatıb yuxuda dari görüb.

...Elxas həmişəki kimi məktəbdən günortadan sonra qayıtdı. "İştaham yoxdur" deyə günorta yemoyindən imtina elədi. "İştahan yoxdur, yoxsa iştahani qaqlarınla ley-peyə saxlayırsan?" deyə Nazlı atmacasın atıb soruşduqda bir az da hirsəndi.

-Tutaq ki, lap elədi. Sonra?

-Sonra da sənin can sağlığı. Deyirəm son vaxtlar belə birtəhər olmusan.

-Yəni nətəər?

-Demirsən ki, ay arvad, bizi toyə çağırıblar. Geyin, dur düş yanına. Gedək, bir az şənlənək.

-Nədii, könlünə toy düşüb?

-Niyə də düşməsin? Restorana aparmırsan, gəzməyə getmirik, ilboyu Bakıdan qırğa çıxmırıq. Nədi, mən adam deyiləm? Yoxsa, qorxursan ki, toyda səni pis gəstərəm? Qızlarınız məni bəyənməyələr?

-Nazlı, Allah eşqinə, məni cin atına mindirmə.

-Sən heç cin atından düşmüsən ki? Mən səni tanıyan-

dan, elə cin atının belindəsən.

-Nazlı, dedim axı, məni toy sahibi yox, uşaqlar dəvət edib. Pulumu da onlar yazdıracaq. Düz qırx ildir bir yerə yiğişməriq. Hamisinin əli uzundur. Vəzifədədlər, pulludurlar, imkanları hər yere çatır. Beş kitabı hazırlır, pul dərdindən çapa göndərə bilmirəm. Deyirəm bəlkə, insafa gəldilər, kitabların çapına kömək elədilər. Yuxusunu da görmüşəm. Özün deyirsən ki, səhərə yaxın görünlən yuxular çin olur.

-Nə deyirəm ki. Təki elə olsun!

Nazlı daha heç nə demədi. Vaxt gəlib çatdı, Elxas kostyumunu ütüləyib geyindirdi və toya yola saldı.

-Allah ürəyince versin. Təki sən deyən kimi olsun. Amma uşaqlara uyub cavanlığını yada salma.

-Yenə öz dediyindəsən e.., bu yaşıda da məni qısqanırsan.

-Onu demirəm. Deyirəm ki, cavanlığını yadına salıb qaqlarının sağlığına çox içmə. Ürəyin xəstədir, dözməz.

-Noolub aaz, mənim ürəyimə. Lap on beş yaşlı yeniyetmənin ürəyi kimi döyünür.

Elxas kefi kök evdən çıxdı. Nazlı onun arxasında bir diş qənd tulladı.

Toy "Yegane" restoranındaydı. Ətrafda belə dəbdəbəli, möhtəşəm ikinci bir restoran yoxuydu. Deyirdilər, Dədə Mamedin restoranı. Elxas bunu elə-belə sövgəlişti eşimmişdi. Kimidi bu Dədə Mamed, nə iş iyəsiydi, Elxas bilmirdi, heç maraqlanmamışdı da. Bir də nəyinə görəkdi, beşdə alacağı yoxdu, üçdə verəcəyi. Toy sahibi də hər kimiydisə, Dədə Mamedin uzaq, ya yaxın qohumlarındandı. Çünkü hər kəs burda toy sıfariş eləməzdı.

İndi bunlar hardan düşdü Elxasın yadına. Son vaxtlar sponsor hesabına kitab çıxartmaq dəb halını almışdı. Kitab yananlar axtarıb, arayıb varlı adamlar tapirdilər. Sonra da kitablarını onların hesabına çap elətdirirdilər. Giriş hissəsində də həmin haminin, sponsorun bütöv bir səhifə rəngli şəkilini verirdilər. Səhifənin arxasında da onun tərcüməyi halını yazırıllar. Guya ki, Hacı Zeynalabdin Tağıyevdən millətə miras qalan xeyirxahlıq missiyasını indi Filankəsov Bəsmənkəs Hətəmkəs oğlu ciyinlərində daşıyır. Necə ki, ciyinlərini qarşınızdakı kitabın ağır yükünün altına verib. Hardansa Elxasın da ağlına belə bir fikir gəldi. İndi müxtəlif vəzifələrdə olan tələbə yoldaşları nə kömək edərlər, edərlər. Əsası toy sahibi ilə tanış olub onun vasitəsilə Dədə Mamedə çıxməqdır. Bu boyda dəbdəbəli restorana sahib olan adamın əlində bir kitab çap elətdirmək nədi ki?!

Restorana çatanda gözlərinə inanmadı. Bura doğrudan da, olduqca dəbdəbəli, möhtəşəm bir bina idi. Başında tacı da vardı. Restorandan daha çox malikanəyə, şah sarayına oxşayırırdı. Cöldən sakit görünse də içəridə insanlar qaynaşırırdı. Elxas içəri keçib dazbaş, yekəpər, ortayaşlı birisi ilə qarşılaşdı. Boğazında qırmızı qalstuk və gözlərində bahalı eynək olduğundan toy sahibinin yaxın

adamı zənn etdi. Salamlaşış gözaydınılığı verdi. Müəllim yoldaşlarını soruşdu.

-Xoş gəlmisiniz, buyurun! - Qırmızı qalstuklu onu foyedən salona keçirdi. Hardasa lap arxa tərəfdən on dördüncü, ya on beşinci cərgəni göstərib:

-Müəllim, sizin uşaqlar ordadır, buyurun, keçin! - dedi.

Elxas sağa-sola baxmadan göstərilən masaya doğru irəlilədi. Guya baxsaydı nə olacaqdı, kimi tanıyacaqdı. Amma istəmədi baxsın, birdən kimsə tanıyardı. Durub görüşər, öz masalarında oturmağa dəvət edərdi. Niyə də olmasın, azdan-çoxdan tanınan yazıçılardandı. Kim istəməzdi tanınmış yazıçı ilə bir masada əyləşsin. Sonra da şəkil çəkdirsin. İnternetdə paylaşın, dost-tanış arasında lovğalansın; baxın, bu mənəm, tanınmış yazıçı ilə birlidə, toy masası arxasında.

Salonun yarısını keçmişdi ki, tələbə yoldaşlarının əyləşdiyi masanı lap aydınca gördü. Deyəsən, masa dolu idi, hər halda dolu görünürdü, masada qadın da vardı, ancaq kişilər çoxluq təşkil edirdilər. Bəli, tələbə yoldaşlarıydı, Elxas ilk baxışdan onları ayırd edə bilməsə də təxminini tanıdı. "Necə də qocalıblar, ilahi, bu qırx il nə tez gəlib keçdi. Yenice big saxlayan şəvərək oğlanların indi başı dazlaşib, sıfətləri qat bağlayıb, qarınları necə də qabağa çıxıbdı. Ciyinlərini çəkib, tellərini yana ataraq naz satan nərmənəzik qızların görünüşündən əsər-əlamət qalmayıbdır" - bir anlıq Elxasın beynindən yalnız bu fikirlər keçdi. Baxdı ki, masanın qabağında dayanıb, birinci kiminlə görüşəcəyini, harda, kimin yanında oturacağınnı götür-qoy eləyir. Masanın baş tərəfində bir boş yer vardı, lakin keçib oturmazdan əvvəl hamıyla görüşmək lazımdı, on bir nəfər masa arxasından qalxıb onunla görüşməyəcəkdilər ki!

-Qızlar, salam! - İlk olaraq aşağı tərəfdə oturub ona tərəf baxan qızdan başladı.

-Əleyküme salam. - "Qız" bir az ciddi görkəm alıb cavab verdi, görünüşündən tanımadiği hiss olunurdu.

-Yasəmən deyilsən? Qara, uzunsaçlı kız? Məni tanımadın? - Elxas gülümsəyərək soruşdu.

-Hə, Yasəmənəm, amma o qara, uzunsaçlı qızdan əsər-əlamət qalmayıb, nəvə-nəticə sahibiyəm. Sizi kimsə oxşadıram, amma ayırd edə bilmirəm. Doğrudan tanımadım. - "Qız", daha doğrusu yaşlı qadın ciyinlərini çəkdi, o biri üç qadın da ona baxıb irişdilər.

Elxasa elə gəldi ki, heç "oğlanlar", indi artıq kişiləşmiş tələbə yoldaşları da onu tanımayıblar, elə bu an, bu dəqiqliq tanışlıq verməsə onu məsxərəyə qoyub gülüşəcəklər. Yaman güləyən qrup idi onların qrupu, adlarını çöpəgüləyən qoymuşdular, hər şeyə gülürdülər; fərqi yoxdu, barmağını yuxarı qaldır, ya yumruğunu, güləcəklər. Özü də gülmək var, gülmək; bunlar lap qəşş eliyib gülənlərdəndi.

-Mənəm də Elxas İlyasov.

-Axı sənin bir adın davardı.

-Hə. Elə kənddə də hamı məni Eyvaz kimi tanıydı.

-Ohooo, Eyvaz!

-Ay səni xoş gəlmisən, Xan Eyvaz!

-Bizim məclisimizi feyziyab elə, yoldaş İlyasov!

Hamısı bu sözə bənd imiş kimi yerbəyerdən səsləndilər.

Qucaqlaşma, görüşmə, öpüşmə anları bir-iki dəqiqə çəkdi. Elxas qrup yoldaşları olan qızlarla da əl tutub görüdü. Sonra ona göstərilən yerdə əyləşdi.

-Götürün, görək. - Şədoğlan badəsini qaldırıb təklif sürdü. - Şərəfə. Qırx ildən sonra bir yerə yişşəməyimizin, görüşməyəyimizin şərəfinə. Ə, ordan qızlara şəmpən süzün.

-Bəlkə tamadanın çıxısını gözləyək! - Elxas astadan dilləndi. - Axı o da nə isə sağlam deyir. Biz də sağlamımızı onun sağlığına qoşaq.

-Sən onlara fikir vermə. Şərəfə!

Şədoğlan badəsini bir az da yuxarı qaldırıb irəli uzadı. Taqqataraq toqquşdurdu. Və neçə ilin tamarzıları kimi başlarına çəkdilər. Mishamis masanı başına götürdü. Əl atıb masadan nələrsə götürüb ağızlarına təpişdirildilər, kimisi xiyar turşusu, kimisi alça, kimisi də təzə pomidoru eləcə bölmədən ovrduna basdı. Misilti marçılı ilə əvəzləndi.

-Yeyin, için, kef eləyin. - Baloglan özünü tarazlayıb ortalığa söz atdı. - Dünya beş günlündür, onun da cəmi ikisi şənbə, bazara düşür.

-İndi nə deyirsən, bu yaxşıdır, yoxsa pisdir? - Qədiməli soruşdu.

-Baxır nəbzini hansı tərəfdən tutarsan? - Vüqar tez cavablandırıldı. - Şənbədən tutarsan, iş günləri də ley-peylə keçər. Yox, istirahətini bazara saxlarsan, azara düşərsən.

-Nə azarına? - Bədrəddin təəccübünü gizlətmədi. - İstirahətdə nə azar?

-Birinci gün işə çıxməq azarı boğazını üzər, qoymaz bir damcı da içəri keçsin.

-Yaxşı, Götürün. - Baloglan badəsini qaldırıb. - Yaxşı deyil, tamada gözləyir.

Badələri qaldırdılar, toqquşdurdu. Və xor dərnəyində keçirilən məşqlər təki hamı bir nəfər kimi başına çəkdi. İçib yenidən süfrəyə girişdilər.

-Hə, Elxas, danış görək nə işlə məşğulsan? - Bədrəddin soruşdu.

-On ildən artıqdır ki, Şərq-Qərb universitetində müəllim işləyirəm. Bir də yaradıcılıqla məşğulam, yaziram.

-Hə, sən universitetdə oxuyanda da nə isə yazırın. - Valeh əlavə etdi.

Elxas baxdı ki, tələbə yoldaşları onu yaxşı tanımlırlar. Səhərdən kefləri durulurdu, indi yazmaq məsələsi ortaya atılan kimi burunları sallandı. Odur ki, söhbəti bir az dərinləşdirmək istədi.

-Məni heç oxuyursunuzmu?
 -Hardan tapıb oxuyaq? Heç olmasa kitabın çıxıbmı?
 Gözlənilməz sualdan Elxas duruxdu.
 -Siz mənimlə məzələnirsınız? Artıq mənim on iki kitabım çıxbı.
 -Ət ağa haqqı xəbərimiz olmayıb.
 -İki kitabım osmanlı türkəsinə uyğunlaşdırılıb, böyük tirajla Türkiyədə çap olunub.
 -Pah atonnan! - Əl-ələ vurdular. - Halal olsun!
 -Bir kitabım alman dilinə tərcümə edilib Berlində çap olunub.
 -Əla!
 -Gürcü, Rus, Özbək dillərinə tərcümə olunanları demirəm, onlar özümüzükülərdir, keçmiş Sovet ailə üzvlərimizdəndirlər.
 -Bravo!
 -Yaşasın!
 -Halal olsun!

Tələbə yoldaşları onu alqışladılar, amma Elxas onların səsində bir sevinc duymadı, bir səmimiyyət hiss etmedi.

-Doğrudan mənim yazdıqlarından xəbəriniz olmayıb? - Elxas ciddiləşdi.

-Sənə "sən ölü" demirəm, vallah xəbərimiz olmayıb. - Baloğlan hamının əvəzindən xəbər verdi.

-Axı sən nə yazırsan? - Şadoğlan elə maraqla soruşdu ki, Elxasın özündə də nə yazdıqlarına maraq oyandı.

-Necə nə yazırsan? - Elxas acı-acı gülümsədi. - Yazıçı nə yazar? Roman, povest, hekayələr...

-Həə... belə de... Mən də deyirəm bəs...

-İndi mən ölkənin ən məşhur, ən məhsuldar beş yazıçılarından biriyəm. Orta məktəb dərsliklərinə ən çox hekayəsi daxil olmuş yeganə yazıçıyam. Sizin bundan da xəbəriniz yoxdur?

-Vallah, xəbərimiz yoxdur.

-Bəs siz məktəbdə necə dərs keçirsiniz? Keçdiyiniz dərsliklərə baxmırıñızmı? - Elxas bu yerdə lap hövsələdən çıxdı. - Mən bəziləri kimi texellüs də götürməmişəm. Familiyami da dəyişməmişəm. Familiyamin sonluğunə zadə, li, li də artırmamışam. Eləcə institutda oxuyanda necə Elxas İlyasov idimsə, eləcə də qalmışam. Odur ki, sizi başa düşə bilmirəm. Necə yəni siz şagirdlərə keçdiyiniz dərsliklərdə mənim on bir hekayəmdən birinə rast gəlməmisiniz?

-Ə kişi, birincisi, sənə deyirik rast gəlməmişik, deməli rast gəlməmişik. İndi dərsliklərə fikir verən kimdir. Hər il yeni dərslik yazırlar. Heç bilmirsən kim yazıb, necə yazıb. Gündə bir xoruz səsi eşitməmiş dərsliklər üzə çıxarırlar. Bunların hamısına baxmağa vaxt lazımdır. Bütün də ona vaxt yoxdur. İndi hamı testlə məşğuldur. - Şadoğlan bəzi məsələləri açıqlamağa çalışdı.

-İkinci, lap xəbərimiz olub, həə, noolsun? - Baloğlan əlindəki badəni toqquşdurmadan, sağlam gözləmədən

başına çəkdi, xiyar turşusunu ağızına basıb gəvələyə-gəvələyə sözünə davam etdi. - Sözünün mustafasını de.

-Daha sizə sözüm yoxdur. Mən səhv eləyib bura gəlmışəm. Sizinlə oturmağın, vaxt öldürməyin heç bir adı, mənası yoxdur. Həmişə toyda. - Elxas bunu deyib ayağa qalxdı və asta addımlarla masadan uzaqlaşdı.

-Elxas...
 -Xan Eyvaz...

Arxadan səsləndilər... Qədimalı ayağa qalxıb onu saxlamaq istəsə də Valeh qolundan tutub aşağı oturtdu.

-Yox bir, böyük yazıçı olub, tanımamışq. O boyda Səməd Vurğun vur-tut altı kitab yazıb. Heç onların adlarını yadda saxlaya bilmirik. İndi mindən çox kitab yanan var, biz nə bilək kim kimdir.

Elxas foyeyə çıxdı, ora adamlı dolu idi. Toy təzə başlasa da burada iki-bir, üç-bir yığışib söhbətləşir, çay içir, siqaret çəkirdilər. Müəllim yoldaşlarından kiminsə onun arxasında gəlib geri qaytarmağa cəhd göstərəcəyindən ehtiyatlandı. Durub süpürləşməyəcək ki, ayıbdır, görənlər nə deyər. Sakitcə çıxmığın da mənası yox idi, toydan gedəndə kiməsə gözaydınliyi vermək gərekdi. Bu heç yaxşı olmadı. Elxas çıxışa doğru eyham-eyham addımla dıqca foyedəkilərin hamisini nəzərdən keçirdi, hərə öz kefindəydi, heç ona fikir verən də yox idi. "Necə də həvəslə golmişdim. İndi dilxor halda çıxbı gedirəm, amma ayaqlarım heç getmək istəmir. Elə bil bir maşın daş daşıtdırıblar".

Elxas öz-özünə sakitcə danışa-danışa restorandan çıxdı. Binanın çölündə qapıcıdan başqa heç kim yox idi. Qəşəng geyimi vardı qapıçının - qusarlara, süvarilərə bənzədilmişdi. Heyif ki, at belində deyildi. Odur ki, dərhal aralaşmadı, elə qapının ağızında bir siqaret çıxarıb yandırdı. Birdən qapıcı da toy yiyələrindən olar, onda elə siqaret çəkməyə çıxmışam.

-Müəllim, siqaretinizdən birini olar? - Qapıcı dərhal bir siqaret istədi.

"Adına, sanına bax; Dədə Mamedin restoranı. Amma qapıçının özünə siqaret almağa pulu yoxdur. Bəlkə də vərdişdəndir, belələri adətkar olurlar. İşə düşdük də. Əvvəlcə siqaret, sonra alışqan, sonra həftəbecər söhbət, dəlinca tanışlıq, dəlinca da bütöv avtobioqrafiyan, de gəlsin!" Hirs vurdu Elxasın təpəsinə, elə acıqlı-acıqlı da cavab verdi:

-Sən hardan bildin ki, mən müəlliməm? Alnıma yazılib? - Dərhal cibindən bir siqaret çıxarıb ona uzatdı və dəlinca da alışqanını çıxarıb yandırdı ki, söhbət uzanmasın, öz yolu ilə rahat çıxbı getsin.

-Təşəkkür edirəm, sağ olun. - Qapıcı siqaretini yandıran kimi təşəkkürünü bildirdi, düz iki dəfə təzim elədi, deyəsən mərifətli adama oxşayırı. - Belə zəmn etdim. İndiyə kimi zənnim məni hələ aldatmayıb.

Hərəsi bir-iki qülləb vurdu siqaretinə, aradakı sükütu yenə də qapıcı pozdu.

-Müəllim, niyə dilxorsunuz? Restorana toya gələrlər. Gələrlər ki, pul xərcəsinlər. Olmaya mənə verdiyiniz bu bir siqaretin fikrini çəkirsiniz?

-O nə sözdür e.., sən mənə deyirsən? - Elxas bilmədi cibindəki siqaret paçkasını çıxardıb qapıçının başına çırpsın, yoxsa əlindeki siqaretin közünü onun gözünə soxsun, eləcə tərs-tərs süzüb özünü ələ almağa çalışdı. Bu gün onunku heç getirmirdi, yuxusunu qarışdırılmışdı, bir yandan. Evdə arvadı atmacasından qalmamışdı, burda da tələbə yoldaşları. İndi də qapıçının belə deməyi onu lap hövselədən çıxartmışdı. - Vermek istəməsəydim, verməzdim də... Zorla cibimdən siqaret çıxartmayacaqdın ki..!

-Orası elədir, müəllim. Heç istəməyə də bilərdim. Elə siz deyən siqaret çəkən də deyiləm. Bunu sizə görə elədim. Gördüm dilxorsunuz, dedim bəlkə adama bir siqaret çəkib söhbət edək, yüngülləşəsiniz. Mənim də vaxtim getsin. Onsuzda sizli-sizsiz mənim işim gecə yarıyadək qapıda durmaqdır.

Elxasin hırsı bir az soyudu, özünə gəlməyə başladı. Baxdı ki, qapıçı heç də elə-bele adama, əldə-ayaqda itənə oxşamır. Heç tələbə yoldaşlarına da tay deyil, hər kimdisə yüksü adama oxşayır. Bəlkə də onunla söhbət et-sə, bir az yüngülləşər, dilxorçuluğu keçib gedər.

-Axı biz heç tanış da deyilik. - Elxas müraciət etdi.

-Adın nə mənəsi var. Qapıçı elə qapıçıdır. Qapıçının adı nə olsa da heç bir əhəmiyyət daşımir.

-Niyə elə deyirsiniz? Mən öz adımla fəxr edirəm: Elxas İlyasov.

-Həə.., tanıdım. Siz axı məşhur adamsınız. Ona görə də adınız necə olsa belə böyük əhəmiyyəti var. - Qapıçı razi-razi gülümsündü, elə bil əziz-giramını tapmışdı. - Mən sizi çoxdan tanıyıram, daha doğrusu adınızı eşitmisəm. Bəlkə də iyirmi ildən artıq olar.

-Hardan tanıyırsınız? Məni necə tanıdınız? - deyə Elxas maraqla soruşdu.

-Əsərlərinizi oxumuşam, siz məşhur yazıçısınız. Heç təsəvvürüm də gətirməzdim ki, nə vaxtsa sizinlə yan-yanaya durub siqaret çəkə-çəkə həmsöhbət olacağam. Bu mənim üçün böyük xoşbəxtlikdir.

-Şükürler olsun sənə, ilahi! Məni də el arasında tanıyan birini urcahma çıxardın. - Elxas əvvəlcə üzünü göyə tutub əllərini qabağa uzadaraq dua etdi. Sonra yönünü qapıçıya tərəf çevirdi. - Mənim üçün çox maraqlıdır, zəhmət olmasa danışın, məni necə və haradan tanıdınız.

-Bilirsiniz?! - Qapıçı siqaretindən bir qullab vurub fikrə getdi, sümürüb ciyerinə udduğu tüstünü havaya buraxdı, ağızının, burnunun tüstüsü bir-birinə qarışdı. - Çətin illər idi. Hərki-hərkilik günü-gündən artmaqdı. Onda mən orta məktəbdə müəllim işləyirdim - tarix müəllimi. Milli pulumuz getdikcə elə sürətlə dəyərdən düşürdü ki, müəllim maaşına dolanmaq olmurdu. Mən də bəzi başqaları kimi günortadan sonra əlavə iş axtarmağa

başladım. Bakıda mümkün deyildi, müəllim hara, fəhləlik hara, görərlər, tanıyarlar, ayıbıdır. Əvvəlcə Sumqayıtda toplaşan fəhlələrin yanına getdim. Təsəvvür edirsinizmi, günorta Bakıda dərsdən çıxırsan, iki-üç perəski yeyib mədəni aldadırsan, sonra da elektriçka ilə Sumqayıta, fəhləçilik eləməyə gedirsin ki, orada səni tanıyan olmaz. Bu minvalla günlər gəlib keçdi. İş olurdu da, olmurdu da. Elə bu vaxtlar olardı, yaz vaxtıydı. Nasosnuda, bağlar tərəfdə iki nəfəre bir həyətdə iş götürmüştük, yer belləyirdik. Bir də gördük bir Kamaz kitab getirdilər əraziyə. Deyəsən, boşaldıb yandırmaq istəyirdilər, ya da yarğan vardi, ora töküb üstünü torpaqlayacaqdılar. Söhbətlərin-dən belə başa düşdük ki, kimsə varlı bir adam kitab mağazasının yerini alıb restoran tikdirmək istəyir. Kitablar da nə kitablar - hamısı teptəzə, çoxunun hələ qatı açılmayıb. Görəndə hayifim gəldi, yanıb cibiriğim çıxırdı. Özümü saxlaya bilməyib yaxınlaşdım. Xahiş etdim ki, o kitabları mənə hədiyyə etsinlər. Əvvəlcə gülüşdülər. "Fəhlə babasan, kitab sənin nəyinə gərəkdir" dedilər. Uzun sözün qisası, birtəhər dil tapıb razılığa gəldik. İki günlük qazancımı onlara yanacaqpulu verib kitabları aldım. Ondan sonra yaşadığım binanın zirzəmisində yer düzəldib kitab mağazası açdım. Nə başınızı ağrıdım, elə o vaxtlardan sizin kitablarınızla tanış oldum. Bir az xoşuma gəldi deyə sonralar təzə kitablarınız çıxan kimi alıb gətirirəm. Nə bilim, belə də...

-Deməli, kitablarım xoşunuza gəlib?

-O vaxtlar xoşuma gəlməşdi. İndi bir o qədər də yox...

-Necə, necəə? - Elxas təəccübünü gizlətmədi.

-Əvvəllər oxumağa, ümumiyyətlə, yeni bir kitab tapmaq olmurdu. İndi o qədər sizin kimi kitab yazan ortaya çıxıb ki, bilmirsən kimi oxuyasan.

-Onların çoxu yazmayı məndən öyrənib. Düz deyir-sən. Yazmayı məndən öyrənənlərin indi özləri də məni bəyənmirlər.

-Sizdən nə öyrənmək olar ki? - Qapıçı arsız-arsız irişdi. - Sizin özünüzə çoxlu öyrənmək lazımdır hələ.

-Başa düşmədim...

-Burda başa düşüləsi nə var ki..? Mən bu iyirmi - iyirmi beş ildə on minlərlə kitab oxumuşam. Ona görə də belə arxayın-axayın danışıram.

-Bu müddət ərzində bir belə kitab oxumaq mümkün deyil.

-Əsas məsələ də elə ondadır. İnsan hamı tərəfindən mümkünüyüm olmayan bir işi eləməlidir. Mən bunu edə bilirom. Kitabı dəhşət dərəcədə sürətlə oxuyram.

-Buyur, bir siqaret də götür. - Elxas siqaret paçkasını Qapıçıya uzatdı.

-Çox sağ olun, doydum.

-Hə, onda danış. Mənim kitablarımnda nəyi tapa bil-məmisən ki, xoşuna gəlməyiblər?

-Çox şeyi. Hətta adı şəylərə belə qorxa-qorxa yana-

şırsınız, adam inanmaq istəmir yox, inana bilmir.

-Məsələn...

-Məsələn, yazırsınız ki, bir maşın daş daşıyan kimi yorğun idim. Amma cümləni hadisələrin gedişinə uyğunlaşdırıa bilmirsiniz.

-Niyə uyğunlaşmır? Bizdən qabaqkılardan da bunu ya-zib.

-Xəbəriniz varmı ki, Viktor Hüqo bir ay səfirlər arasında yaşayıb, sonra "Səfillər" romanını yazıb.

-Demək isteyirsən ki, mən bu cümləni yazmaq üçün gedib "Karyer Qasım"ın daş karxanasında kubik daşımala-hıydım? Nizami Gəncədən kənara çıxmadan bütün dün-yanın gərdişini təsvir edib.

-Axı o Nizamiydi. - Qapıcı şəhadət barmağı ilə yuxarıını göstərdi. - Odur ki, dünyada ən yüksək zirvədədir. Min ildir ki, onun ayağı səviyyəsinə hələ heç kimin başı qalxmayıb.

-Biz də az oxumamışq, az görməmişik. Həyat təcrübəmiz də zəif deyil.

-Yaxşı olar ki, tam dəqiq bildiyiniz, öz həyatınızda rast gəldiyiniz şeyləri yazasınız. Bu, bəlkə də, bir az maraqlı olardı.

-Sənin dediyindən belə çıxır ki, hər yazıçı məhdud bir sahəni yazmalıdır. Bəs onda başqa sahələr?

-Mən belə deməzdəm. Yaziçı tekce öz yaşam tərzində hər gün yeni-yeni sahələrlə rastlaşır. Dediym odur ki, hazırlayacağın məhsul öz qazanında bişməlidir. Süfrəyə çiy yemək qoymaq yaramaz. Götürək sizin "Vaqon mühafizəcisi" kitabınızı. Ucardan çıxır vaqonunu götürüb gedirsin Rusiyaya. Yol boyu ancaq iyrəncliklərdən bəhs olunur. Nooldu, bunların içində bir dənə salamatı tapılmadı? Demirəm ki, kimisə ideallaşdırmaq gərəkdir, yox, olduğu kimi görünse, yaxşıdır.

-Reallıq bundan ibarətdir...

-Siz dəmir yolu relslərinin qıraqındakı ikinci, üçüncü evi görə bilməmisiniz. Adama da elə gəlir ki, Dərbənd-dən Vladivostokacan yolboyu yaşayanların hamısı oğraşdır, alkaşdır, fahişədir. Belə olmaz axı. Düzdür, vağzal uşaqları bir az vələduzna olurlar, day, bu dərəcədə yox. Onların arasında da yaxşları o qədərdir ki...

-Yazmaq üçün nə təklif edərdin?

-Rəhmətliyin nəvəsi, indi hadisələr elə sürətlə cərəyan edir və yayılır ki, heç kimi heç nə ilə heyrətləndirmək olmaz.

-Yenə də...

-Indi insanların ruhlar dünyası ilə, yadplanetlilərlə əlaqəsindən yazılırlar. Böyük bir Hind qoşununun Himalay dağındaki mağarasında bir naməlum bədheybət tərəfindən məglubiyyətindən yazılırlar. Siz də başlamışınız ki, dükançı polis rəisi ilə necə mübarizə aparır, sonda necə intiqam alır, alverçi türk mallarının poddelkalarını necə hazırladır, geydirmə malları orijinal adı ilə müştərilərinə necə sıriyır, nə bilim nə..., nə. Adı... primitiv...

həyati nələrsə... Bunlarla heç hara getmək olmaz.

-Heç bilmirəm, sənə necə təşəkkürümü bildirim. İndiyə kimi heç bir məclisdə eşitmədiyim sözləri mənə deyirsən.

-Müəllim, inciməyin. Bunları elə-belə sözgəlişi de-dim. Siz yaxşı yazıçısınız. Diliniz də şirindir, oxumaq olur. Adama ləzzət eliyir...

-Bilirsiniz, qapıcı qardaş, bir vaxtlar yazıçıların hörməti bambaşqaydı. Elçiliyə gedəndə ağsaqqal qismində yazıçı aparıldilar ki, boş qayıtmaların. Indi tamam başqa əyyamdır.

-Onu da özünüz eləmisiniz. Bu məsələ ötən əsrin doxsanıncı illərinə qədərdi. O vaxtlar əyyam dəyişmə-yə başladı və "Bəxt üzüyü" adlı kino çıxdı ortalığa. Mo-su obrazı yaratmaqla ortaya çıxmada olan bütün yazıçı, şair nəslinin üstünü xətlədiniz. İndi şair, yazıçı de-yəndə hamı göz öününe Moşunu gətirir. Belə cəmiyyət-dən nə gözləyəsən, müəllim?

-Maraqlı səhbətlər edirsiniz. Al, bir siqaret də çək.

Elxas cibindən siqaret və alışqanı çıxardıb Qapıcıya uzatdı. Qapıcı paçkadan bir siqaret çıxarıb yandırdı, alışqanı geri qaytardı. Elxas alışqanı və siqaret qutusunu cibinə qoyub gözlərini Qapıcıının ağızına zillədi ki, görsün daha nə deyir. Qapıcı ağızındaki siqareti sümürdü, sümürdü. Siqaretin közü yavaş-yavaş böyüməyə başladı. Köz böyüdü, böyüdü və Qapıcıını görünməz et-di.

-Qapıcı qardaş, Qapıcı qardaş...

Elxas baxdı ki, Cavid parkındadır, başını da böyük bir plafona dirayıb, içindəki lampaya baxır.

-Bissimillah. Bissimillah. Mən bura hardan gəlib çıxdım? Məni bura kim gətirdi? Bəs qapıcı hara yoxa çıxdı? Biz ki, indicə səhbət edirdik, siqaret çəkirdik.

...Gecənin bir aləmində Nazlı erinin bərk xorultusu-na və sayıqlamasına yuxudan ayıldı. Elxas xor-xor xoruldayırdı. Xoruldayırdı yox e, traktorun matoruna qoşulmuş su nasosu kimi xorna çəkirdi. Yavaşça başından itələdi ki, xorultusu kəssin. Elxas dərhal yuxudan ayıldı.

-Səndən çıxmıyan iş, bu nə xorultudur salmışan? Özü də bərk sayaqlayırdın. Olmaya, yenə yuxunu huri-mələklərlə qarışdırılmışan?

-Qapıcı necoldu? Hara yoxa çıxdı?

-A kişi, nə qapıcı? Heç nə vaxt gəlib yerinə girmisən, xəbərim olmayıb.

-Qapıcı da, quşar geyimli. İndicə burdaydı ki. Siqaret çəkirdik, səhbət edirdik.

-Yat. Yaxşısı budur yat.

-Hə. Hə. İndi yadına düşdü. Gecə yuxuda gördüküm Həmid kişiyə oxşayırdı, qəbiristanlığın müdürü Həmid. Hə, hə, oyudu, özüydü. Qapıcı elə həmin adamıdı. Bir o qədər səhbət etmişik, necə də tanımamışam.

-Yenə yuxunu qarışdırılmışan. Qapıcı, qapıcı... - Nazlı üzünü o tərəfə çevirib yorğanı başına çəkdi.

FAİQ HƏSƏNOV

Faiq Paşa oğlu Həsənov 15 dekabr 1939-cu ildə Qərbi Azərbaycanın Qaraqoyunlu bölgəsinin Salah kəndində (Ermənistanın təbeçiliyində olan İcevan rayonu) anadan olub. 1958-ci ildə bölgənin Polad kənd orta məktəbinin medalla bitirərək Azərbaycan Dövlət Universitetinin kimya fakültəsinə daxil olmuş, 1963-cü ildə həmin fakültəni bitirmiştir.

1963-cü ilin avqust ayından 1964-cü ilin fevral ayına qədər Gəncə alüminium zavodunda işləmiş, 1965-ci ilin avqust ayına qədər Sovet ordusu sıralarında xidmət etmişdir.

1965-ci ilin sentyabrında ATU-nun üzvi kimya kafedrasına assistent vəzifəsinə qəbul edilmişdir. 1973-cü ildən baş müəllim, 1980-ci ildən isə dosent vəzifəsində çalışır. 1979-cu ildə kimya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün dissertasiya müdafiə etmişdir. 50-dən çox elmi əsərin müəllifidir. "Üzvi kimya praktikumu", "Bioüzvi kimya" dərsliklərini və 10-dan çox dərs vəsaiti və tədris metodik işləmələr nəşr etdirmiştir. Əczaçılıq və tibbi biologiya fakültəsinin tələbələrinə üzvi kimya və bioüzvi kimya fənnlərindən mühəzirə və təcrübə məşğələ dərsləri aparır.

Kimya elmləri namizədidir, Dosentdir.

Bu günədək aşağıda adları qeyd olunan kitabları çap edilmişdir.

"Üzvi kimya praktikumu", Bakı, "Təbib" nəşriyyatı, 1993. 388 səh.

"Bioüzvi kimya", Bakı, "Şirvannəşr", 2002. 360 səh.

"Qaraqoyunlu, Göyçə, Borçalı və mən", Bakı 2004.

"Qaraqoyunlu, Qaraqoyunlular və mən", Bakı, 2007.

"Bioüzvi kimya", Bakı, "Uniprint", 2010. 506 səh.

"Müqəddəs duyğular", Bakı, 2011. 403 səh.

"Hikmət aləminə soyahət", Bakı, 307 səh 2017

Faiq Həsənov elmi yaradıcılıqla, tarixi və etnoqrafik araşdırırmalar aparmaqla yanaşı həm də bədii yaradıcılıqla məşğuldur. Məzmunlu, məntiqli və düşündürүүçü şeirlər müəllifidir.

ELM

Gecədə bir saat elm öyrənmək,
Bütün gecə ibadətdən üstündür.
Allahın elçisi demişdir bunu,
Elm, ağıl əsil insan üçündür.

Bircə günün elmə sərf edilməsi,
Üstündür düz üç ay oruc tutmaqdən.
Ey insan bunu da peygəmbər deyib,
Çalış deyiləni dərk elə və qan.

Həzrət Əli demişdir ki, ey insan,
Elm puldan, maldan qat-qat üstündür.
Peygəmbərlərdən miras qalıb elm,
Elm adamı safdır, tamdır, bütündür.

Elm elə torpaqdır, onda heç bir vaxt,
Yanlış fikir göyərməyib, göyərməz,
Ağıl və elm səninlədir sənəgər,
Onu heç kim səndən ayıra bilməz.

Elmi olub, əməli olmayanın,
Aqibəti zərərlidir, zərərli.
Elm sərkərdədir, təcrübə əsgər,
İkisi bir yerde olur dəyərli.

Malı, pulu paylaşıqca azalır,
Ancaq elmi paylaşıqca çoxalır.
Elm əziz, şərafətli mirasdır,
Elm adamı elmdən ləzzət alır.

Mal qalsa könəlib, qiymətdən düşür,
Elmsə qaldıqca artır qiyməti.
Elm sahibini qoruyur, amma,
Sahibi qoruyur malı, dövləti.

HİKMƏT ALƏMİNƏ SƏYAHƏT

Ey dostum torpaqdan yaranmışan sən,
Gərək daim ona bağlı qalasan.
Əsil insan olmaq üçün gərək sən,
Torpaq kimi təvazökar olasan.

Həyatı dərindən qavramaq üçün,
Əvvəlcə kəşf elə, öyrən özünü.
Özünü tanıyan Haqqı tanıyar,
Açıq saxla sən bəsarət gözünü.

Aqilsənsə sonrəni gör, fəryad et,
Əvvəl fikir gəlir, sonra da əməl.
Hər nə tikirsən tik, tez dağılacaq,
Əgər möhkəm qurulmayıbsa təməl.

Surət dəyişəndi, inanma ona,
Məzmuna fikir ver, mənəni axtar.
Hər an hesabat ver özün özünə,
Atalar deyib ki, axtaran tapar.

Bu fani dünyaya gələni ağla,
Qərib yerə səfər etdiyi üçün.
Dünyadan gedənə ağlama qəti,
Haqqın dərgahına getdiyi üçün.

Onu bil ki, içdən gələn ağlamaq,
Yüz dəfə yaxşıdı üzdən gülməkdən.
Bircə anda ölüb, qurtarmaq xoşdu,
Kiminsə öündə hər gün ölməkdən.

Bir şam yandırsa digər bir şamı,
O öz işığından heç nə itirməz.
Aqil məclisində min nadan olsa,
Oradan heç biri heç nə götürməz.

Güzəşt etmisənsə bir nəfərə sən,
Əvəzini Tanrı özü yetirər.
Etdiyinin səbəbini söyləmə,
Çünki, güzəşt qiymətini itirər.

Dünya qədər var-dövləti olsa da,
İnsanı doyuran süfrə ağıldı.
Qəlbin yuxudasa, demək ölmüsən,
Qalan hər nə varsa, quru nağıldı.

Pul ən yaxşı ağa, ən pis nökərdi,
Çalış nə ağası, nə nökəri ol.
Təravətli, nadir gülə bənzəyib,
Vaxtında açılıb, vaxtında da sol.

Hər bir şeyi olan xoşbəxt deyildir,
Çünkü, beləsinin hissi küt olur.
Ehtiyac insanda maraq yaradır,
Ürək məhəbbətlə, nur ilə dolur.

Təsəvvürün mahiyyətlə düz gəlsə,
Tapacaqdı öz yerini həqiqət.
Sevinc qapısının açarıdır səbr,
Onunla tapılır haqq, ədalət.

Əgər bir qəbahət iş görübsənsə,
Əvvəl utan, sonra qızar və ağla
Kamil insan bir zərrədə günəşdi,
Qəlbini ən kamil insana bağla.

Əksliklər vəhdəti var dünyada,
Bulud ağlamasa, çəmənlər gülməz.
Varlıqancaq yoxluq vaxdı görünür,
Dərdsizlər dərdlinin qədrini bilməz.

Çoxdu ətrafında dostun, tanışın,
Yaxşı məsləhəti dinlə, əməl et.
Hərdən insan bilmir nə etdiyini,
Bilənlərdən öyrən, haqq yolu ilə get.

Deyirlər ki, bir səhv yoldan qayıtməq,
Yetmiş dəfə Həccə getmək deməkdir.
İnsanın şərəfi, şöhrəti, adı,
Doğru yol, saf ürək, halal əməkdir.

Savab olduğu üçün düz yol göstərmək,
Belə yol göstərdim mən, Faiq müəllim.
Nəyi bilirdimsə onu söylədim,
Bundan başqa nəyə çatır ki, əlim

İKİ DÜŞMƏNİ VAR İNSAN OĞLUNUN

İnsana üzünə baxmaqla deyil,
Aradığına görə dəyər ver, inan.
Layiq olmadığın tələb edəndən,
Hər zaman, hər yerdə uzaqda dayan.

Mədəsinə qul olanlar yazıqdı,
Ona görə düşür tələyə insan.
İki düşməni var insan oğlunun,
Biri öz nəfsidir, digəri şeytan.

Nəfsə nə var ki, öz evindədir,
Ağıl həmin evə gəlir sonralar.
Yerli gəldi, yersiz qaç, savaşında,
Əgər kim güclüsə, o qalib olar.

Görünür şeytana nisbətən tamah,
Daha çox qorxulu, çox pis şeytandır.
Şeytan çox uzaqda deyil, bil ki, o,
İnsanlar içində bəzi insandır.

Ruzi tamahından üstün olanlar,
Xoşbəxt bəndəsidir uca tanrıñın.
Elə bağlı təfəkkürü dərinlər,
Yox əvəzi belə bağın barının.

Kal üzümə bənzər insanın səbri,
Nə qədər çox qalsa çox şirinləşər.
Səbri böyük, zəkası dərin olan,
Arayıb, axtarıb, haqla birləşər.

Mərhəmətdə çalış günəşə bənzə,
Qüsürü örtməkdə gecə kimi ol.
Daş-qası ilə deyil, məna ilə bəzən,
Qoy həmkarın olsun saf qəlb, doğru yol.

Tanrıñı, dünyani, insanları sev,
Faiq müəllim, sevənlərdə kin olmaz.
Ölümdü yuxuda olması qəlbin,
Diriykən ölmüşdən heç bir şey qalmaz.

KƏDƏRİ DƏRD ETMƏ, SEVİNCƏ UYMA

Əsil insan gileylənməz heç nədən
Giley qəlbə qaraların işidir.
Dövrəni duymağa çalışar hər an,
Aqillərə dünya cənnət içidir.

Ey könül, hikmətə söykən həmişə,
Hikmətlə açılır hər şeyin sırrı.
Elmlə, məntiqlə, müdriklik ilə,
Öyrən bu aləmi, bu göyü, yeri.

Dünyadan böyüdü sənin iç dünyan,
Orda sevinc də var, kədər də vardır.
Kədəri dərd etmə, sevincə uyma,
İnsanlığın dostu düz etibardır.

Bu dünyani necə anlayırıqsa,
Elə ona uyğun yaşayırıq biz.
Pis əməli atıb, yaxşını tutaq,
Qoymayaq əyriyə möhtac olsun düz.

De hansı xeyir iş görmüş olarsan,
Korlar bazarda güzgülər satsan.
De görüm hansına yazığın gələr,
Zər ilə zibili bir yerə qatsan.

Çalış dediyinə inananlara,
Heç zaman, heç yerde yalan danışma.
Bu olduqca böyük bir xəyanətdi,
Yersiz yerə coşma, kükrəmə, daşma.

Özündən çox razı olan insanlar,
Ədəbdən, ərkandan yoxsul olarlar.
Belələri girmək istərlər qəlbə,
Ancaq, qapı arxasında qalarlar.

Atəş də, həsəd də yandırır, ancaq,
Atəş odunları yandırır, yaxır.
Yaxşını, savabı yandırmaq üçün,
Həsəd zəhər olub, qəlblərə axır.

Ehtirası ağlından üstün olanlar,
Hikmət aləmindən uzaq olurlar.
Bəziləri bir az çox yaşasa da,
O dünyaya köcməmişdən solurlar.

Ey dost, qəlb qapısı açılar tezçə,
Əgər döyürlərsə ədəb-ərkanla.
Qəlbə təmiz, üzü nurlu olana,
Həmişə açıqdır, o qapı, anla.

Könül dünyasına səyahət eylə,
Bağlı qapılara ondadır açar.
Faiq müəllim, hər kəs mərifəti ilə,
Öz nurunu bütün dünyaya saçar.

KAMIL İNSAN

Kamil insan dür töksə də ağızından,
Yenə də özündən narazı qalır.

Məna dünyasının aşiqi olur,
İlhamı məzmundan, məntiqdən alır.

Nadan özü bilmir nadanlığını,
Lakin o kənardan aydın görünür.
Elə bilir pərvaz edir göylərdə,
Anlamır ki, cirkablarda sürünür.

Ən aydın, ən bəsit həqiqətləri,
Yarımçıq insana qandırmaq olmur.
Nə edirsən elə, belə qəlblərdə,
Aqillik işığı yandırmaq olmur.

Elə ilk baxışdan bir neçə sözlə,
İnsanlar bildirir kim olduğunu.
Ağzını açantək bilirlər onun,
Dünyaya nə verib, nə aldığını.

Axı, nə etməli, söz demək üçün,
Sözün xiridarı olasan gərək.
İlk növbədə tanışaraq, özünü,
Həqiqət meyari olasan gərək.

Qəfəsə salınmış quş kimidi söz,
Qəfəs açılantək pərvazlanır o.
Nurlu söz Simurqtək uçur, hey uçur,
Daim işıq saçır, daim yanır o.

Söz ilə qurulur, dağılır dünya,
Söz sərrafi uca dağdan ucadı,
Sözün qüdrətini bilən hər zaman,
Yenilməz cavandı, müdrik qocadı.

Söz öz sahibinə müvafiq olur,
Onlar arasında heç bir fərq olmur.
İnsanlıq taxtına yüksələn kəsin,
Sözü gültək açır, heç zaman solmur.

Mənasız, məzmunsuz, məntiqsiz sözü,
Faiq müəllim, çalış çıxmasın üzə.
Elə sözlər yetişdir ki, tanıtdır,
Onun qüdrətilə dünyani bizə.

DOSTUN NAXƏLƏFSƏ, DÜNYA NEYLƏSİN

Sən də bu dünyadan, bu gedışatdan,
Hərdən bir az narazılıq edirsən.

Ona nə vermisən, ala bilmirsən,
Şükür et ki, dayanmadan gedirsən.

Qoca deyib, bəyənməyirsən onu,
Görmürsənmi ağarmayıbdı başı.
Bilmirəm cavandı, yoxsa ki, qoca,
Təzəcə milyarda çatıbdı yaşı.

Onu bil ki, kim nə versə dünyaya,
Ya gec, ya tez əvəzini alacaq.
Bir gün gedəcəksən, ancaq və ancaq,
Əməllərin səni yada salacaq.

Dostun naxələfsə dünya neyləsin,
Bu işdə dünyanın nə günahı var?
Onun elədiyi yaxşılıqları,
Bir anın içində unutmaq olar?

Alimlər, adillər, mərdlərlə birgə,
Nadanlar, naməndlər olub, olacaq.
Mürəkkəbliyi ilə gözəldi dünya,
Bu dünyada qoyulan iz qalacaq.

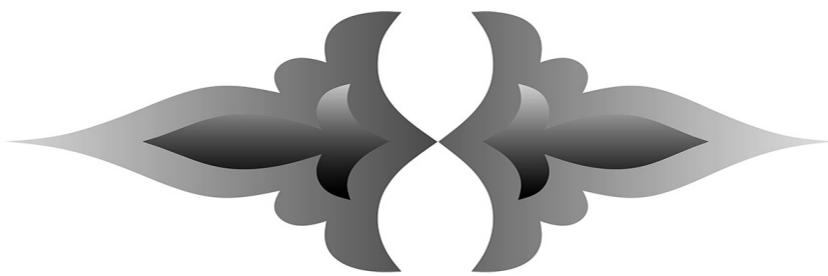
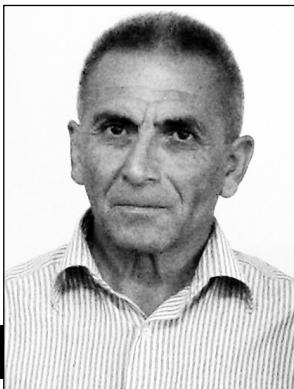
Etibarsız, etiqadsız insana,
Nə qədər yaxşılıq etsən itəcək.
Öz kökü üstündə cücməyibsə,
Qızılğıl əkəcən, qanqal bitəcək.

Kişini qadınla, qızılı odla,
Qadını qızilla sınamaq olar.
Babalar hər kəsə dost deməyiblər,
Dostu dar gündən sınayıb onlar.

Sənə olan yaxşılığı unutma,
Unut elədiyin yaxşılıqları.
Elədiyin pisliyi də unutma,
Hər şeydən uca tut əhdidi, ilqarı.

Etdiyinə edəcəyi dostunun,
Bəribəşdan məlum deyilsə, yetər.
Sən onu yaxşı bil, yadda saxla ki,
Beləsi düşməndən betərdi, betər.

Faiq müəlliməm, bil ki, hər zaman,
Çalışmışam, doğru yolla getmişəm.
Acı da dadmışam, şirin də, ancaq,
Əvvəl-axır öz arzuma yetmişəm.

AYAZ İMRANOĞLU

MƏZUN ALBOMU

(hekayə)

Elimiz, obamız erməni işgalinə məruz qaldıqdan sonra çoxları kimi mənim də doğmalarım, qohum-əqrəbam məcburi köçkünə çevrildilər.

Fürsət düşdükçə məcburi köçkünlük taleyi yaşayan yaxınlarımı axtarib tapar, dərdlərinə şərik olardım.

Şəhərdəki tələbə yataqxanalarında, yarımcıq tikililərdə həmkəndlilərim məskunlaşmışdır. Onların arasında yaşca məndən böyük olan, özümə dost, böyük qardaş bildiyim Mütəllim müəllimin ailəsi də vardı. Mütəllim müəllimin həyat yoldaşı Kamilə xanımsa mənim sinif yoldaşım olub. Onlar yaşadıqları yataqxananın qonşuluğundakı yardımçı binada təşkil olunmuş məktəbdə məcburi köçkün uşaqlara dərs deyirdilər.

Köçkünə dönən gündən onların hələ bir dəfə də ürəkdən deyib-güldükərin, sevindiklərin görməmişdim. Sanki, sevinmək, deyib-gülmək onlara yasaq olunmuşdu. Danışanda çox sakit danışırıldılar. Elə bil o haylı-küylü kənddən gəlməmişdilər. Bu halı bütün köçkünlərdə müşahidə etmişdim.

Kiçik bir otaqda dörd nəfərlik ailəsi ilə yaşıyırı Mütəllim müəllim. Arada onlara da baş çəkirdim.

Bir gün yenə onlara qonaq düşdüm. Qonaq deyəndə yazıq məcburi köçkünlər nə haydaydılar ki, hələ bir qonaq da qarşılıyayırlar. Onlar kimisə qonaq dəvət edəndə evim demirdilər. "Qaldığımız yer"- deyirdilər. Amma stoldakı təzə balıq qızartması, müxtəlif təamlar bu dar otağı çox geniş göstərirdi.

Söhbət həmişə olduğu kimi bu dəfə də kəndimizdən, onun bənzərsiz təbiət gözəlliklərindən düşdü, qonaqpərvər adamlarından danışa-danışa işğal günlərinə gəlib yetişdi. Kamilə xanım yurd itkisindən, Mütəllim müəllim fədakar döyüşçülərimizdən ağız dolusu danışsa da xəyanəti, satqınlığı da ürək ağrısı ilə vurğulayırdı. Mütəllim müəllim ermənilərə havadarlıq edən rus hərbiçilərin dən, hətta muzdlu zənci döyüşçülərdən danışanda əsəblərini cilovlaya bilmir, həmin an yumuruqları düyünlənirdi. Dünyada təkləndiyimizdən hegemon dövlətlərin ikili siyaset oyunu oynadıqlarını deyirdi.

Kamilə xanımsa yanğısı ürək parçalanı, sinə dağlayan idi:

-Dolu evimdən bir çöp də götürmək imkanım olmadı. Səhər-səhər hay düşdü ki, ermənilər kəndimizin üstündəki təpəliyi də alıblar. Ermənilərin tırtıllı tanklarının səsi aydın-

ca eşidilirdi. Tankların üstündəki xaç nişanlarını görəndə etim ürpəşdi elə bildim ki, mühasirəyə düşmüşük. Həmin anlar yazıq Xocalıların ahı-fəryadı qulaqlarında cingildədi.

Uşaqları qoltuğumuza vurub Araza doğru tələsirdik. Həmişə həsrət, nisgil yanğısı olan Araz çayı indi ümid, inam ünvanına dönmüşdü. Arxadan gələn güllə səsləri şidirgə yağan yağışı xatırladırıdı. Bir tez Arazi adlayıb qonşu dövlətə keçə bilsəydik, ermənilər ora risk etməzdii güllə atsınlar.

"...Arazi adlayıb Güneyli soydaşlarımıza pənah gətirmişdik. Amma burada da çox qalmaq olmazdı. Çünkü hər gün mollalar, fars sərbazlar əli silahlı gəlib, İrandan getməyimi zi tələb edirdilər. Avtobuslarla yola düşdük. Beş gün orda, üç gün burda qala-qala Bakıya gəlib çıxa bildik" - deyib Kamilə xanım dərin köks ötürüb nəsə fikirləşmiş kimi handanhana sözünə davam etdi: - Bilirsən məni yandıran o qurulu evimdən çox iki şeydir. Anam Mizayanın əlləri ilə toxuyub mənə cehizlik verdiyi xalça divarımızdan asılı qaldı. Bir də ki, xalçanın üstündəki məzun albomum. İndi yəqin ermənilər o qəribə çəsnili xalçanı özlərininki kimi xarici ölkələrdə sərgiləyir, ya-xud muzeylərində saxlayırlar. Bəs məzun albomum?! On il birgə oxuduğumuz sinif yoldaşlarının hər birinin şəkli orda cəm olmuşdu. Onuncu sinifin buraxılışından yadigar idi". (Onda orta məktəblər on illik idi)

Kövrələn kimi oldu.

Bu kiçik otaqda qızı Yeganənin, oğlu Vüsalın orta məktəbin buraxılış - Məzun albomları göz oxşayırdı. Hətta Mütəllim müəllimin öz şagird illərinin məzun albomu da vardı. Sinif yoldaşlarından alıb təkrarın çıxardırmışdı. Kamilə xanımın "bəs mənim məzun albomum?" suali gözlərində çoxsaylı nidalar yaradırdı.

Mütəllim, Kamilə xanım müəllim olduqlarından onlar üçün məzun albomunun əhəmiyyəti çoxdur. Çünkü hər il onlar buraxılış sinif-

ləri üçün məzun albomu hazırlatdırıran şagirdlərinə baxanda Kamilə xanımın içindəki xatirələr sizildiyir. Məzun albomlarında müəllimə kimi onun da şəkili salınır. Onun da bir vaxtlar məzun albomunda sevimli müəllimlərinin şəkillərivardı ki, o müəllimlərinin çoxu indi həyatda yoxdur, dünyasını dəyişib.

Amansız müharibə insanların sonsuz arzularını, ümidi lərini beləcə puç edir. Amma hansısa müdriklərdən biri deyib ki, ümid ağacı bar verməsə də o məğlub adına yaddır.

Bir ay olacaqdı ki, dostumun yanına getmirdim. İndi gedirəm. Axı bu gün onların ailə qurmalarının otuz ili tamam olur. Bir dəstə gül bağlatdırıb getdim.

Məndən də başqa qonaqlar vardi.

Gül dəstəsini Kamilə xanıma verib sonra da onu verdim. Sandılar ki, şokalad "karobka" sı alıb gətirmişəm:

-Aç, bax, əziz sinif yoldaşım. - dedim.

Açıdı və bir an duruxan kimi oldu. Handanhana gülümşədi. Elə bil söz tapa bilmirdi danışın. Tezcə məzun albomunun şəkillərinə baxıb köks ötürdü:

-Hatəm şəhid oldu. Elçinin öldüsü, qaldısından xəbər çıxmadı. Nəcəf əsirlikdən döndükdən sonra elə də çox yaşamadı...

Hamı diqqətlə Kamilə xanıma baxındı. Onunsa göz yaşları az qala məzun albomunu islatmışdı. Kimsə dedi:

-Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

-Bunu mənə verirsən, bəs özün?

-Narahat olma, sinifikom. (Kamilə xanım sinifimizin sinif nümayəndəsi olmuşdu) Yادından çıxıbsa, deyim. Mən sinif yoldaşımla ailə həyatı qurmuşam. Bizdə iki ədəddir. Biri bəs edər.

Dediyim bu söz bayaqkı gərginlikdən adamları qurtardı. Üzlərə təbəssüm qondı.

-Düzdür, düzdür, ikinizə biri bəs edər.

Kamilə xanımı bəlkə də bu neçə ildə ilk dəfə idi ürəkdən sevinən gördüm.

LALƏ İSMAYIL

KƏNDİMİN

*(Kəndimizdə yadımda qalan yer
adlarını əks etməyə çalışdım)*

Önü Xustub dağı, Süsən meşəsi,
Arxa "Dərəzəmi" cənnət guşəsi,
Güney kəkotusu, kol bənövşəsi,
Bəzəyidir yazqabağı kəndimin.

"Quzeyzəmi", "Seyidimli" yan-yana,
"Dağdağanlar", "Xırmanmərək" bir yana,
"Ördəkli göl" gəl-gəl deyir insana,
Cənnət idi solu, sağı kəndimin.

"Kəndyeri"ndə haça armud sapsarı,
"İydəlik" rəng çalır gümüşü, sarı,
İtburnu, yemişan, əzgil kolları,
Dərman idi qol-qucağı kəndimin.

"Kotançuxuru"nda şəhə batardıq,
Ağ süpürgədən şələlər tutardıq,
Çiyələyi ətirindən tapardıq,
Başqa idi topalağı kəndimin.

"Günükoroğlu"nun ətli zoğalı,
"Nəsirinbostanı", alma bağları,
Böyükən kolları, payız çağları,
Qızarardı gül-yanağı kəndimin.

"İncirli"nin ağşanısı bal kimi,
"Qılıncyeri" lalələrdən şal kimi,
Qayalarda xına daşı xal kimi,
"Qoşaçınar" tel darağı kəndimin.

Seçilərdi "Qaraqüzey" sünbülü,
"Ağalarbəyli"nin xarı bülbülü,
Təbiət yetirən "Qızılgüllüy"ü,
Vardır cənnət kimi bağlı kəndimin.

Ərik kimi sap-sarıydı ənciri,
Seçilərdi yarpağından "Zincyeri",
Qaymağı sap-sarı, yağı, pendiri,
Əsgilməzdi dost-qonağı kəndimin.

"Topalınbağı"nda yayı qalardıq,
Yolumuzu "Cəvizlər"dən salardıq,
"Müzəffərbulağı"na qonaq olardıq,
Gəl deyərdi hər bucağı kəndimin.

"Yalzəmi"də oqlaq, quzu otlardı,
"Arxüstü"ndən söyüd qolun qatlardı,
"Kurum"un turşməzə narı çatlardı,
Bal sözərdi dil-dodağı kəndimin.

Yol kənarı qırxbuğumdan alışar,
Mərvəcəsi kola-kosa darişar,
Şahpencərlə xincilovuz yarışar,
Məlhəmi bağayarpağı kəndimin.

"Xocamırzəyeri" "quzuqulağı",
"Hacimusadərəsi"nin bulağı,
"Kəhrizüstü" mal-qaranın yatağı,
"Köhnə Dəyirman"ayağı kəndimin.

"Keçigüneyi"ndə kəkliyin səsi,
"Battaqlı"da nənənərgiz nəfəsi,
"Ximel" yamacında palid kölgəsi,
Min aləm hörübür cağı kəndimin.

"Kiştəpəsi" qüvvət versin ürəyə,
Aş "Qulunpadarı"n, keç" Pədərə"yə,
Boylan ətrafına, bax mənzərəyə,
Yerindədir təm-tərağı kəndimin.

"Qırındılıq" günəbaxan zəmisi,
"Xoşqadərə" bu torpağın demisi,
"Şəfiyeri", bir də "Muğanzəmisi",
Ətəyinin gen balağı kəndimin.

"Tamaşınbağı"ndan enib dərəyə,
"Noxudlu"da pay bağlayan hərəyə,
"Panbıqlı"da qonaq olsan çörəyə,
Bilərdin nədir üz ağı kəndimin.

"Musanındaşı"na yazı yazdığını ,
"Mollanınxırməni", çoban yasdığı,
Dədəm, əldə quran, ayaq baslığı,
Müqəddəsdir toz-torpağı kəndimin.

"Əmirxanyeri "ndən qalxdın yuxarı,
"Şeyidməmməd yeri" şəhid məzarı,
Gizlin qalmış qərinələr qübarı,
Sırlı qaldı çox marağı kəndimin.

Qorunardı "Sofular"tək ocağı ,
"Pir dağdağan "açardı qol-qucağı ,
Niyyət edən yandırardı çıraqı,
Dildə idi səs-sorağı kəndimin.

"Qarağasılı" kəndin məzarıstanı,
"Ağyouş"un meli dillər dastanı,
"Uzundərə" boyu bağlı, bostanı,
"Yolüstü"dür qapalağı kəndimin.

"Kişkəran"ın boyu duman sürünen,
Üzümçülər enə "Vedisderi"nə,
"Mərəhbəynu"nda qoruqçu görünə,
Qov-qaça düşə uşağı kəndimin.

"Ortadərə" sallayardı qaşını,
Çaşdırardı dovşan ilə daşını,
Qar altında keçirərdi qışını,
Ovla bol idi ovlağı kəndimin.

Novruzu həsrətlə gözləyərdilər,
Həvəslə xan, vəzir bəzəyərdilər,
Kosanı evbə ev gəzdirərdilər,
Gözəl idi bayramçağı kəndimin.

İgidlər atlatı minib çapardı,
Atın dırmağında daşlar qopardı,
Kişnərti səsindən qulaq batardı,
Şirin idi ötən çağrı kəndimin.

Bizsiz qan ağlayır "Gənclik bulağı",
Qəhrindən çatlayır "Öküzyatağı",
"Tursunçay" dərəsi, İslam bulağı,
Tökülübdür qaş-qabağı kəndimin.

Laləyəm, köksümü qaralayıblar,
Məni öz yurdumdan aralayıblar,
Könlümü qırıblar, paralayıblar,
Silinməz sinəmdən dağı kəndimin.

GEDİRƏM...

Gedirəm, ümidim Allaha sarı,
Bir səhər mehində dönəcəm geri.
Üzülüb arxamca ağlama barı,
Əmanət al, götür xatırələri.

Gedirəm, yollarım daşlı, tikanlı,
Mənsizlik qəm olub sıxacaq səni.
Ayağım qandallı, ləpirim qanlı,
Yoxluğum sovurub yıxacaq səni.

Gedirəm qaranlıq, mənzilim məzar,
Orda son gümanım tapılacaqmı?!
Bir kərə üzümə gülməyən bahar
Qədərsiz bəxtimə açılacaqmı?

Gedirəm, ciynimin ağır şələsi,
Çatıb köksüm üstə odun, ocağın.
Bitməzmi həyatın ahı, naləsi?!
Hər yanda bir ölüm açıb qucağın.

Gedirəm, Laləni sanma bivəfa,
Arxamca kədərdən izim qalacaq.
Yarandım, yaşlandım, çəkmədim səfa,
Bircə giley dolu sözüm qalacaq.

NEMƏT BƏXTİYAR

*Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü,
"Qızıl Qələm" Media mükafatı laureati*

TARİXİ ABİDƏLƏRİMİZ... silsiləsindən

Eşq, məhəbbət aşiqi - Xarı bülbül əfsanəsi və Vətən həsrətli Ağabəyim ağanın hüznülü taleyi...

Qarabağ xanı Pənahəli xan Nadir şahın yanında xidmət etdiyi dövrlərdə özünü qüvvətli, qüdrətli sərkərdə kimi göstərmişdir. Sərt xüsusiyyətləri ilə yanaşı onun qəlbində həmişə rəhim-ədalət də özünə yer tapırıdı. Eyni zamanda Pənahəli xanda şeirə-sənətə, musiqiyə böyük maraq olmuşdur. Məclislərdə hər kəsi axıradək dinləyərək, şeirə-sənətə və başqa işlərə yekun qiymət vermək istədədi vardı...

Övladlarının təhsilli, savadlı yetişməsinə diqqət göstərərdi. Oğlu İbrahim xanın nəvəsi Xurşudbanu Natəvanın və qohum xanımların savad almalarına icazə vermişdi.

Ağabəyim ağa Qarabağ xanı İbrahim xanın qızı Xurşudbanu Natəvanın bibisidir. O, təxminən 1780-ci ildə Pənahabad şəhərində (İndiki Şuşa şəhərində) anadan olmuşdur. Onun gənc yaşlarında şeirə, sənətə böyük həvəsi olduğu üçün şeir də yazardı, özü üçün arada züm-zümə edirmiş, musiqi alətində - udda qəmili notlarla ifa etməyi öyrənmişdi.

Molla Pənah Vaqif İbrahim xanın vəziri idi. O, həm də istedadlı uşaqları müəyyən edərək dərslərə cəlb edirdi. Ağabəyim ağa da Vaqifdən dərs almış, böyük qabiliyyət sahibi olmuşdur.

*Əfsus ki, yarım gecə gəldi, gecə getdi.
Heç bilmədim ömrüm necə gəldi, necə getdi.*

Bu bircə beytdə, elə bil ki, musiqi kədərə qarışır,

kədər də ömürə. Nədir müəllifi kədərləndirən? Təkcə yar vusalımı?... Deyilənlər görə, onun Cavanşir adlı isteklisi olmuşdu. Ancaq o, Şuşada qalmışdı. Təsadüfən onu qadın libasında Tehrana şah sarayına gəlib Ağabəyim ağa ilə görüşmək istəyir, ancaq bu baş tutmur.

Böyük qəlbli bir şairə xanımın, bu beysi illəri və qərinələri aşib, zəmanəmizə qədər gəlib çatmış, özü ilə şairin kədərini bizə gətirib çatdırmışdır. Onun diplomatik fəaliyyəti də olmuşdur, fransız, rus dillərini bilmüşdir. Ağabəyim ağanın həm həyatı, həm də ya-radıcılığı haqda yəqin ki, çox az da olsa məlumatlar vardır. Həyatı hadisələrə, əfsanələrə qarışmış bu az məlumatlar bir şairəbli azərbaycanlı xanımın incə qəlbini haqqında çox söz deyir, danişir...

İran xanı Qarabağ xanlığına hücum edir, müharibə zamanı çox itki, tələfat olsa da Ağa Məhhəmməd şah Qacar Şuşaya gəlir. Buranın abi-havası, füsunkar gözəlliyyi onu heyran edir və çox xoşuna gəlir. 1797-ci ildə Ağa Məhhəmməd şah Qacara xəyanət nəticəsində öz adamları tərəfindən sui-qəsd təşkil edilərək, onu öldürürler. Başını kəsərək İrana - Qacarın bacılarına göndərirlər. Bu hadisə Qarabağ xanlığı ilə İran arasında ixtilafları daha da dərinləşdirir. Bundan sonra Ağa Məhhəmməd şah Qacarın iki bacısı hakimiyyət başına gələn Fətəli şahdan Qarabağ xanlığından qardaşının intiqamını almağı tələb etməyə başlayırlar, onu rahat buraxırlar...

İbrahim xan yenidən qanlı müharibənin başlamamasının qarşısını almağa çalışır, onu sülh yolu ilə həll etməyə çağırır. O, Qarabağ xanlığı ilə İran arasında münasibətləri düzəltmək üçün qızı Ağabəyim ağanı Fətəli şahın istəyini qəbul edərək ərə verməyə razılıq verir.

Qırx qəflə-qatır cehizlə Ağabəyim ağa Tehrana gəlin köçürürlər. İran Şahlığında saray xidmətçiləri bu izdivaca qısqanlıqla yanaşırlar. Qarabağdan gələn, təzəcə həddi buluğa çatmış, bu gözəl xanımı - Ağabəyim xanımı ilk gündən, Fətəli şahın gözündən salmaq üçün yollar axtarırlar. Xidmətçilər bilirdilər ki, Fətəli şah öz anasını çox sevirdi, ona gözəl, xanımı layiq paltarlar tikdirmişdir.

Onlar bundan istifadə edərək ilk gecə, bəylə, gəlinin görüşü zamanı, Ağabəyim ağıaya Fətəli şahın anasının paltarını geyindirirlər. Görüş zamanı Fətəli şah məyus olaraq, gözlərinin qabağına anasının şəkli peyda olur. O gündən onlar ər-arvad ünsiyətində olmayışdilar.

O, 1801-ci ildən 1832-ci ilədək ömrünün sonuna kimi Vətən həsrəti çəkə-çəkə Tehranda yaşamışdı. Bununla da bir azərbaycanlı qızının Vətən həsrətinə qatlaşması minlərlə vətəndaş qanının tökülməsinin qarşısını almışdır. Minlərlə qız-gəlinin, ağbirçək ananın göz yaşı tökməyə qoymamışdır. Buna görə də şairənin bizə gəlib çatmış beytlərində tek yar vüsalının həsrəti yox, həm də böyük bir Vətən həsrəti duyulur. Ancaq Vətəndən uzaqda insan "Heç bilmədim ömrüm necə gəldi, necə getdi" deyə bilər.

Ağabəyim ağıaya istinad edilən bir bayatı da vardır:

*Mən aşiqəm, qara bağ,
Qara salxım, qara bağ.
Tehran cənnətə dönsə.
Yaddan çıxmaz Qarabağ.*

Bu bayatı haqqında dillərdə bir tarixi rəvayət də dolaşır...

Deyirlər ki, Qarabağdan gəlib Tehranda "banuyi-hərəm" olmuş Ağabəyim ağanı gözü götürməyənlər Fətəli şaha bu bayatını çatdırılmış, üstəlik də demişdilər ki, Qarabağlı bu "qızçıqaz" Tehranda oturub Tehranı bəyənmir. Şah incik halda Ağabəyim ağanı hüzuruna çağırtdırır. Şairə hazırcavablıq edərək şahın fikrini yayındırmağa çalışır:

-Mən elə deməmişəm, Şahım! Sizə başqa cür çatdırıblar, mən belə demişəm:

*Mən aşiqəm, Qarabağ,
Şəki, Şirvan, Qarabağ.
Tehran cənnətə dönür
Yaddan çıxmur Qarabağ.*

Bu hazırlıq Fətəli şahın xoşuna gəlir, eyni zamanda Ağabəyim ağanın gözlərindəki kədəri də görür. Ona hörmət bəsləməyə başlayır, bu kədəri azaltmaq istəyir.

-Qarabağa qayıtmadan başqa nə arzun varsa de, yerinə yetirim.

Ağabəyim ağa bir qədər fikirləşdikdən sonra cəsəratini toplayır:

-Şah sağ olsun! Qorxuram arzum sizə toxuna, ona əməl etməkdən boyun qaçırasınız.

Fətəli şah bir qədər də təkəbbürlənir:

-Nə vaxtsa mənim sözümü geri götürdüyüm, ya sənin sözünün yerə düşdürü olubmü? - deyir.

-Elə isə, icazə verin, ata evindən gətirdiyim qiyamətli daş-qasıları, cehizlərimi satıv.

Fətəli şahın təəcübü böyük marağa çevirilir:

-Məgər mənim xəzinəmdə pul qurtarıb, ya var-dövlətim sənə azlıq edir? Bütün İran məmləkətinin var-dövləti sənin əlinin altında olduğu halda, atanın sənə qoşduğu cehizi satmaq nəyinə lazımdır ki?

Bəyimağa yenə ağıllı cavabı ilə şahı susmağa məcbur edir:

-Şahım, mən sizin sarayınızda yaşayıram, geydiyim paltar da sizindir, yediyim çörək də. Bəs onda bəzək-düzəyim niyə atam evindən gətirdiyim olsun? Bəs Sizin mənə bağlılığınız daş-qasılarla nə vaxt bəzənəcəyəm? Sizin mənə bəxs etdiyiniz daş-qasılar atamın verdiyindən həm çoxdur, həm də gözəldir. Hər dəfə üstümdəki bəzəklərə baxanda sizin yadınıza köhnə ədavət, mənim də yadına mərhum atam, Vətənim Qarabağ düşür. Mənim, keçmiş xatırlamağım sizə sənət kimi, sizin də keçmiş xatırlamağınız məni sixır. Bu sixintidə birdəfəlik qurtarmaq yaxşı olardı!

Fətəli şah fikrə gedir, bu ağıllı sözlər qarşısında heç bir söz tapa bilmir. Bilmir ki, nə cavab versin, razılıq verməyə məcbur olur.

Qayıdır ki, yaxşı, bəs sənin daş-qasılarının satıldığıni bilsələr, mənə nə deyərlər? Məni xalq içində rus-

vay etmək isteyirsən?

-Arxayın olun, şahım! Siz məndən naxələflək gör-məmisiniz, ölüncən də görməyəcəksiniz. Bu sırrı yerdə ikimiz, göydə isə Allah-teala biləcəkdir.

Lakin Fətəli şah yenə razı olmaq istəmir:

-Axı pul sənin nəyinə gərəkdir? Nəyin çatdır? Sə-nə nə lazımdırsa, nə qədər pul isteyirsənsə, mən verə bilərəm. Bütün xəzinəm həmişə sənin üzünə açıqdır!

Ağabəyim ağa bu sözlərdən şahın yumşaldığını duyur, tez cavab verir:

-Elədir şahım! Siz sabahdan bütün saraya elan edərsiniz ki, xəzinəni mə-nim üzümə açırsınız. Mən isə xəzinənə əvəzinə daş-qaşlarımı, cehizlərimi xərcleyərəm, buna özüm üçün bir bağ salmaq isteyirəm. Elə bir bağ ki, orda ancaq mən gəzəm. Bu bağ ancaq mə-nə məxsus olsun, bu bağda hər çiçək, hər kol ancaq mənim zövqümlə əkil-sin, buyurun ki, heç kəs mənim işimə qarışmasın.

Fətəli şah razılığını bildirir, səhəri gün elan edir ki, şah xəzinəsini Ağabəyim ağanının üzünə açıbdır. Dünyanın hər yerindən on bacarıqlı bağbanlar saraya dəvət olunurlar. Ağabəyim ağa öz fikirini bağbanlara bildirir: "Elə bir bağ salacaqsınız ki, Şuşada bitən hər bir ot, ağac, gül burada bit-sin. İş başlanır, Şuşanın dağından - də-rəsindən, karvan-karvan torpaq daşı-nır. Şuşada bitən hər bir ot-ələf, gül-çiçək, kol, ağac bu bağda da əkilir, diqqətlə becərilir. Nəhayət, bağ hazır olur, şairənin arzusuna əməl edərək bağın adını "Vətən bağı" qo-yurlar. Hər şey hazır olduqdan sonra Ağabəyim ağa bağı gəzməyə çıxır, bağ, doğrudan da gözəl idi. Mə-hərətli bağban əlləri gül-çiçəklə bərabər, sanki Şuşanın dağ-dərəsinin havasını da, ətrini də köçürüb bura gətirə bilmişdilər.

Şairə bağı gəzib-dolanır, buradakı hər şey onun zövgünü oxşayırdı. Lakin nə qədər axtarırsa bağda xarı-bülbül gülü tapa bilmir. Yenidən bağda işləmiş bütün bağbanlar arxaya çağırıldırlar. Ağabəyim ağa məsələni bağbanlara bildirir. Bağbanlar yenidən iki-qat səyle işe başlamalı olurlar. Lakin nə qədər edir-lərsə, xarı-bülbül gülü "Vətən bağı"nda bitmir ki, bit-mir. Bağbanların illərlə çəkdikləri zəhmət hədər gedir...

Xarı bül-bül Şuşadan Tehrana "Vətən bağı"na köç-mür ki, köcmür...

Bəs qərib bir şairənin Vətən həsrətini azaltmaq isteyən xarı-bülbül necə gül idi?

*"Vətən bağı" əl-əlvandır,
Yox üstündə xarı-bülbül.
Nədən hər yerin əlvandır,
Köksün altı, sarı bülbül.*

Müəllif demək isteyir ki, qəfəsdə uzun müddət oturduğu üçün gülə qovuşmaq üçün həsrət çəkərək ürəyinin istirablarını, dərdini bədənidən xaricə biru-zə verərək köksünü altı yanıb, saralıb sarı rəngə bo-yamışdır. Bu hadisələri özünə şamil edərək, yəni Şah

sarayında Vətən həsrəti ilə ürəyinin alışib - yanmasına bənzətmişdir. Xarı-bülbül güldən daha çox bir möcüzəyə bənzəyirdi, bu gülü ancaq görmək onun haqqında tam təsəvvür yarada bilər. Onun heç bir ətri də yoxdur. Xırda bənövşəyi rəngli ləçəkləri, otaların bu rəngli başqa gül-çiçəklərin içərisində çox çətinliklə seçilir. Gülün üç ləçəyi olur, simmetrik quruluşuna görə aydınca gör-mek olur ki, gülün dörd ləçəyi ol-malı imiş.

Bu dördüncü ləçəyin yerində isə ariya bənzəyən, üstündə cü-culərdə, böcəklərdə olduğu kimi naxışları, məxmər kimi nazik tüküklərlə örtülü bir böcək (xar) var.

Belə bir təsəvvür yaranır ki, böcək gülün dördüncü ləçəyini yeyib. İndi isə başını gülün orta-sına soxub, çünki böcəyin başı da görünmür. Gülün düz ortasında isə bir bülbül oturubdur. Bülbülün ciy-nində iki balaca ləçək vardı, gülün öz ləçəklərinin rəngindən bir azca tündü. Ləçəklərdən təxminən on-on beş dəfə balaca. Aydınca görünür ki, bu ləçəklər bülbülün qanadlarıdır.

Bülbülün dimdiyi də, gözləri də, başı, boynu bə-dəni də aydınca görünür. Hətta gülü əlinə alanda belə inanmırısan ki, bülbül də, gülün bir ləçəyinin yerində bitmiş ariya bənzər bir böcək də canlı deyil, ancaq bitkidir.

Xarı-bülbül haqqındaki rəvayətdə deyilir:

"Bir zamanlar bütün bitkilər canlı olmuş, onlar da in-sanlar kimi danışmışlar, sevə bilirmişlər. Sevinib gülə bilirmişlər. Bülbül o zamanlar gülü sevir, bütün gül-çiçəklər də bu məhəbbəti alqışlayır. Hər gün sübh tezdən bül-bül gülü üstünə qonub ona məhəbbət mahnısı oxuyarmış, gül-çiçəklər də bu nəğmənin tə-ranələri altında rəqs edərdi, şənlənərmış.

Amma xar belə bir şadyanaqlığa, sevgiyə, məhəbb-

bətə dözə bilmir, qısqanır, onun paxılılıqdan az qala bağırı çatlaşın, hamının sevinci onun qəzəbi imiş. Nəhayət, xar bu sevincə son qoymaq isteyir, gülü bülbül-dən ayırmak üçün gəlib ona öz ürəyini açır, sevgisini bildirir. Gülxarı (tikani) ilə rədd etməyə çalışır. Açıqlanan xar gülün saplağı ilə yuxarı dırmaşır, onun bir ləçəyini yeyir. Bülbül gülün məhv olduğunu görüb fəryad qoparır. Bütün gül-ciçəklər də bu fəryada qoşulurlar. Lakin fəryad heç zaman daşqəlbilərə təsir etməyib, xarın daş qəlbi yenə yumşalmır, yenə gülü yeməkdə davam edir, onda hamı Allah-təalaya yalvarır ki, onların canını alınsın, amma gülə bülbülün eşqinə, məhəbbətinə qiymasın. Onların ah-naləsi qəbul edilir. Hamı bitkiyə çevrilir. Gülxarı, bülbül, xar da üçlükdə bir gülə çevrilirlər. Hər il də elə beləcə üçü də birləşdə bitirlər. Gül-ciçəyin bu fədakarlığı, öz həyatlarının gülə bülbülün eşqinə, məhəbbətinə qurban verməsi bülbülü riqqətə getirir. O indi də hər səhər tezdən bitkiyə çevrilmiş gül-ciçəklərin yanına gəlir. Amma daha mahni oxumur, ah-nalə edir. Daha heç zaman güllərin üstünə qonmur, çünki ilk məhəbbətini unutmayıbdır...

Xar isə xəcalətindən başını gülün ləçəkləri arasında gizlədir, həmişəlik dünya işığına, gözəlliyyətə həsrət qalıbdır...

Bəs bülbül niyə mehz bu gülü seçmişdir, onun üzərinə qonmuşdur? Çünki həmin gül özünə ancaq bülbülü seçmişdir. Başqa gül-ciçəklərin xahəni çox olur: yarpaqları, iyələri, tikanları...

Bü guldə isə nə yarpaq var idi, nə iyə, nə də tikan. Onun bircə sevgilisi var idi: bülbül! Bülbülün eşqi, məhəbbətinin hər an onu xilas edəcəyinə əmin idi gül.

O zamanki, gül-ciçəklər fədakarlıq edib canlarını bülbüllə gülün eşqi-məhəbbətinə qurban vermişdilər, xarı-bülbül də söz vermişdir ki, bu fədakarlığın cavab olaraq ancaq onlar bitkiyə çevrildikləri yerdə də bitəcək, ayrı heç yana getməyəcəkdir. Belə də olur. Xarı-bülbüllə bitkiyə çevrildiyi Şuşa torpağından başqa, dünyanın heç bir yerində rast gəlmək mümkün deyildir. Hətta ən məhərətlə bağbanlar da əlləri ilə belə bu gülü başqa torpaqda yetişdirə bilmirlər.

Hətta böyük bir insanın, vətəndaş şairə xanımın Ağabəyim ağanın Vətən həsrəti-qəriblik həyatı da, heç olmasa bu həsrətini azaltmaq naminə də bitmir ki, bitmir..."

Ağabəyim ağanın həssas qəlbli şairəlikdən əlavə onun elmə böyük marağı olmuşdur. Tarix, coğrafiya elmindən mükəmməl xəbəri olmuşdur. Qarabağın və onun qonşuluğunda olan yaşayış məntəqələrində yaşayan tayafarin adət-ənənələrinə bələd idi.

*Mən aşiqəm, qara bağ,
Qara salxım, qara bağ,*

*Tehran cənnətə dönsə
Yaddan çıxmaz Qarabağ*

***

*Mən aşiqəm, Qarabağ,
Şəki, Şirvan, Qarabağ,
Tehran cənnətə dönür,
Yaddan çıxmır Qarabağ.*

Bu misralar Ağabəyim ağanın fitri istedad sahibi olmasının, savadının, musiqi duyumunun təzahürü kimi özünü bürüzə vermişdir. Qəlbindən heç bir vaxt Qarabağı yadından çıxara bilməməsini dilə gətirərək bayatını həzin səslə, ağı formasında pəsdən oxumuşdur. Həzin, pəsdən zümrümə etmək qabiliyyəti də olmuş, bu qəmli bayatıları musiqi aləti - udda ifa etmişdir.

Bu barədə əlavə söz demək fikrim yaranır. XIX əsrde zərbi-muğam geniş təşəkkül tapmışdı, aşiq musiqisi yaranmağa başlayırdı. Şikəstə formasında pəsdən, qəmli notlarla misraları yaranandan sonra ona uyğun musiqi də yaranmağa başlamışdı. Belə hesab etmək olar ki, Ağabəyim ağa tərəfindən sözləri yazılmış, onun tərəfindən musiqi bəstələnilməsi və ifa etməsi nəticəsində "Qarabağ şikəstəsi" kəşf olunmuşdur.

Daha sonra müasir müəlliflər tərəfindən "Qarabağ şikəstəsi" nə əlavələr olunmağa başlanılmışdır. Xanəndələr tərəfindən canlı zil səslə ifa olunaraq şairlərin şeirlərinə yeni misralar əlavə olunmuşdu. Böyük şairimiz Səməd Vurğunun "Azərbaycan" şeirində bir bəndə də əlavə edərək oxunur.

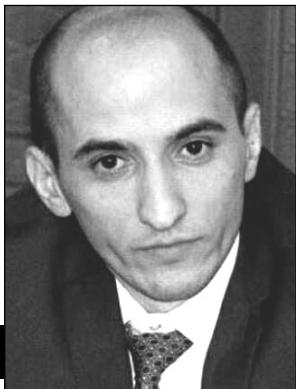
*Könlüm keçir Qarabağdan,
Gah o dağdan, gah da bu dağdan,
Axşamüstü qoy uzaqdan,
Havalansın Xanın səsi,
Qarabağın şikəstəsi*

Yenilik və müasirlik əlavə olunmuşdur və bu formada ifa edilməkdə davam edir. Bayatılar altı hecadə olsa da "Azərbaycan" şeirində bu misralar səkkiz hecadan ibarətdir.

"Qarabağ şikəstəsi" pəsdən, zümrümə ilə daha yanğılı insanların ürəyini kövrəldir.

Gözəl şairə, fitri istedad sahibi, Qarabağ həsrəti "Qarabağ şikəstəsi"nin yaradıcısı Ağabəyim ağa 1832-ci ilədək, ömrünün sonuna kimi Vətən həsrəti çəkə-çəkə Tehranda yaşamışdır və Darül-İman adlanan Qum şəhərində dəfn olunmuşdur.

Görkəmli şairə Ağabəyim ağanın həyat və yaradıcılığı tədqiqat mövzusu olduğu üçün araşdırılmasına böyük ehtiyac var.

TURAL ADİŞİRİN

BİZİM GÖRÜŞÜMÜZ

Bizim görüşümüz uzaqdan-uzaq,
Bizim görüşümüz qarlı bir sazaq.
Ya səni, ya məni soyudacaqdır,
Sonra öz qütbünə qayıdacaqdır.

Arzumuz başqadır, yolumuz başqa,
Bəs harda, haçandan tanışmışıq biz.
Yoxsa o günlərə qayıtmaq üçün,
İndi görüşlərdən yapışmışıq biz.

Gör neçə sakitik yay sularıtək,
Qaynar qəlbimizdə susur hay-haray.
Kövrək bir ürəyin arzularıtək,
Keçir gözümüzdən görüşlər lay-lay.

Bizim görüşümüz payız sükutlu,
Hansı günlərə hələ ümidi.
Yanırıq yanğıımız qalır ürəkdə,
Alova dönürük, közə dönürük,
Ayrlılıq çağında vüsal deməkdən
Görüş çağlarında buza dönürük.

Bizli də, bizsiz də ötdükcə zaman,
Məhəbbət yolunda lap çəşriq ki...
Hər görüş bir az da yaxın olmaqdən,
Hər görüş bir az da yadlaşrıq ki...

Bəlkə nəzərlərdən yayınaq daha,
Bəlkə heç düşməyə duyuq görüşlər.
Gedək xatirəylə qızınaq daha,
Bizi isitmeyir soyuq görüşlər.

ÖMRÜMƏ HƏSRƏTİN KÖCÜR

Boğa bilməyirəm acı qəhəri,
Solmuş ümidimi biçib gedirsən.
Mənə söz vermişdin bir yaz səhəri,
İndi başqa evə köcüb gedirsən.

Kövrək duyğulardı qəlbimə dolan,
Könlümü sirdəş da ala bilməyir.
Niyə ürəyimin sahibi olan,
Evimin sahibi ola bilməyir.

Bir uşaq kimiydim, gücsüzdüm bayaq,
Bu necə qəzəbdi sinəmdə dindi.
Gözünü qan tutmuş bir dəli sayaq,
Toyun qabağını kəsimmi indi?

Kaş, bütün sevənlər mənimtək sevə,
Nisgil var ürəkdən çox çətin köcür.
Sən gəlin köçürsən başqa bir evə,
Mənimsə ömrümə həsrətin köcür.

ILLƏR

Tüstü havalanıb, göydə əriyir,
Ocaq səkisində kül düşüb qalır.
Durna qatarıtək vaxt köç eləyir,
Durna qatarından tel düşüb qalır.

İllərdən süzülüb söz təmizlənir,
Təmiz göz yaşından göz təmizlənir.
İl var, xəcalətdən qaçıb gizlənir,
İl var ki, üzünə irişib qalır.

İl ötür, qovuşur o yol bu yola,
Yaş gedir qabağa, il gedir dala.
İllər başımızda dönür xəyala,
Sonra alnimizda bürüşüb qalır.

Dünya nə dəmdədir, könül nə dəmdə,
Fikrin başı göydə, ayağı qəmdə.
İl var çöküb qalır quru rəqəmdə.
İl var xatirəyə ilişib qalır.

ÜRƏYİMDƏ

Qapına gələcək xoşbəxtlik bu yaz,
Axtar o ünvani, gəz ürəyimdə.
Dərdimi bir kəsə aça bilmirəm,
Qaralıb, pas atıb söz ürəyimdə.

Yoxdur bu həsrətə dözməyə halım,
Qalmayıb başımda huşum, kamalım.
Yanıram oduna düşüb, a zalım,
Atəş bəbəyimdə, köz ürəyimdə.

Bu dəli könlümdür səndən pay uman,
Əgər sevirsənsə od tut, alovlan.
Baxışın üstümə səpilən zaman,
Elə bil gül açır yaz ürəyimdə.

Düşmüşəm eşq adlı ağır dərdə mən,
Çəkmişəm pis gözə qara pərdə mən.
Gəzmərəm nə kənddə, nə şəhərdə mən,
Səni axtararam öz ürəyimdə.

BİLMİRƏM

Dünya məni dərdə salır,
Üzündən keçə bilmirəm.
Ağlasam qəlbim yumşalır,
Gözümdən keçə bilmirəm.

Nədir faydası bu qəmin?
Gedin Məcnundan öyrənin.
Füzuli kimi iynənin,
Gözündən keçə bilmirəm.

Hər çür savaşdan keçirəm,
Qurudan, yaşdan keçirəm,
Yol açıb daşdan keçirəm,
Özümdən keçə bilmirəm.

TORPDAQDAN PAY OLMAZ

Torpaqdan pay olmaz, olmaz demişlər,
Görürsən hərəsi bir tindən çıxır.
Deyəsən, dirilib qara keşislər,
Kərəmin heyfini vətəndən çıxır.

Özüm doğma ikən bəs niyə yadam,
Xalq üçün ölümə gedən ağlamır.
Barmaq kəsiləndə qışqırır adam,
Günbəgün bölünür, vətən ağlamır.

Eh, mənim dünyadan nə xəbərim var,
Qardaş əl eləyir, gəl bizə sarı.
Doğulan günümüzən bir səfərim var,
Gedəm, qismət ola Təbrizə sarı.

Nə gün qazanmışq biz özümüzçün,
Ayrı yaşayırıq indi bu gündə.
İkiyə bölünmüş vətənimizçün,
Kimlər cavabdehdi qanun öündə?

Dərdimdi ağlayan Araz səsində,
Mən o nəgmələri dirlərəm az-çox.
Bəs niyə cinayət məcəlləsində,
Xalqı bölənlərə sorğu-sual yox?

TÖKÜLƏR ARAYA GİLEY QAR KİMİ

Tökülər araya giley qar kimi,
Hava soyumamış soyudar bizi.
Aralı düşərik ulduzlar kimi,
Qoymaz görünməyə boran, qar bizi.

Mən qarı, çovğunu başında gəzən,
Yağışlı, yağmurlu soyuq bir qışam.
Ayaza, borana, tufana dözən,
Gileydə əriyən bir adammışam.

Biz niyə küsmüşük bir sözə görə,
Söz olar araya giley girəndə.
Küsənlər barışır bax bizə görə,
Sən isə qaçırsan məni görəndə.

Demə ki aramız olubdur sərin,
Torpaq buza dönər qar qarlayanda.
Barişmaq həvəsi küsülülərin,
Başlayar ağaclar puçurlayanda

VƏTƏN DƏRDİ

Dayan
Əl saxla şair .
Özünü çox düşünüb ,
Özünü çox dinlədin .
Birinə könül verib,
min dəfə inildədin .

Tək dərdimiz de bumu?
Öz vicdanın özünü
Bu an rahat qoydumu?
Gör bu Vətən nə deyir?!
Bir soruş gör dərdi nə
Bir qulaq as dərdinə;

Bu millətin, bu xalqın
dərdi - sərindən danış
Düşün,
Düşün,
Düşündür,
Bir az dərindən danış.

Danış Cıdır düzünün
Milə boyanmağından,
Qan qusan Qarabağın
qana boyanmağından.

Murova baxa- baxa,
Ağrıdağ ağrı çekir.
Baxışında bir imdad
Savalana göz dikir.

Yarasından qan damır,
Göyçə kömək istəyir.
Borçalı son nəfəsdə
Nəsə demək istəyir...

Yaz Vətənin dərdini
yanıqlı nəğmə kimi
Yayılsın saz diliylə!

Arazi dilə gətir,
Deyiləsi dərdi var,
danış Araz diliylə!

Sərhədin o tayından
Təbrizin harayını
Götür Bakıya ötür ,
Zəngəzurdan salam al,
Dərbəndə salam götür .

Bircə dəfə dinləsən
bu yurdu , bu torpağı.
Görərsən nalə çekir
hər saralan yarpağı...

Şeirə çevir bu dərdi.
Bu harayı, bu ahı...
Sinələrə dağ çəkdir!
Vətən ana deməkdir,
Vətən namus deməkdir!!!
Özümüzü düşünüb rahat,
ağ günə çıxdıq,
Özümüzə ev tikib;
Vətən - evini yıxdıq.

Biz toy büsat içində,
sənsə qara bağladın.
Yol gözləyən ana tək
"bala" deyib ağladın.
Oğlunsa fəxr elədi
soyunu öyə - öyə ,
Özünə oğul dedi
döşünə döyə - döyə.

Hani mənim babamın
mənə qoyduğu miras; -
O əmanət - o Vətən?
Sabah da öz balama
Nəyi tapşıracam mən?
Düşündünmü bunu sən?!

Yaz bu Vətən dərdini,
müqəddəs kitab elə!
Dilləndir
Dindir onu,
Şeirinə xitab elə!
Şairin hər xitabı öz xalqına görk olar.
Cəmiyyətin hesabı
Şairindən sorular!!!

HƏYATIN AMANSIZ SINAQLARININ BƏDİİ TƏSVİRİ

(Gülnaz Abdullayevanın (Əli Heydər ilə birlikdə) "Qinama məni" romanında personajların sərt həyat imtahanları qarşısında mübarizəsi)

XXI əsrin ilk illərindən Azərbaycan ədəbiyatında roman janrına müraciət edən yazıçılar, çox güman ki, yaradıcılıq boyu daha çox manevr etmək imkanlarından bəhrələnmək, müəyyən zəmində baş verən hadisələrin axarını nəsil şəcərələrinə müvafiq davamlı məcrada aparmaq məqsədini qarşıya qoyublar. Bu, çox zaman yazıçının özünün iştirakçısı olduğu hadisələrin, yaxud da kimlərinsə nəql etdiyi epizodların birləşməsin dən hasil olduğundan təsvir kifayət qədər canlı və uğurlu alınır. Gülnaz Abdullayevanın "Qinama məni" romanını belə uğurlu əsərlərdən hesab etmək mümkündür. (Qeyd edək ki, roman Əli Heydərlə birgə yazılıb).

Gülnaz Abdullayevanın yaradıcılığına nəzər saldıqda dərhal yazıçının "Ayrılıq" kitabı göz öünüə gəlir. Cəmisi on beş hekayə və essesi toplanmış bu kitab yazıçının böyük və şirin dil zənginliyindən, geniş müşahidə qabiliyyətindən, hadisələri düzgün, mənalı məcra ya yönəltmək məharətindən və geniş manevr etmək bacarığından xəbər verir. Kitabda diqqət çəkən əsərlərdən biri "Qinama məni" adlanır. (Romandan söhbət açmaq üçün bu kiçik parçanı mütləq nəzərdən keçirmək lazımdır).

"Bir gün gülə-gülə qulağıma "Mən səni sevi-rəm" demişdin. Demişdin və utanıb qaçmışdin. Illər nə tez keçdi. Büyüdük, hərəmiz bir ali

məktəb qapısına üz tutduq. Bir gün institutun qapısında səni gördüm. Dünyani mənə verdilər. "Odur" dedim. Sənin gözlərin isə məndən aralı kimisə axtarırdı. Birdən sənin yanında başqasını gördüm. Uşaqlıq xatırələrim söndü getdi. Səni unuda bilmədim. Hara baxdımsa,

özündən də ağır xəyallarınla qarşılaşdım. Hər dəfə səninlə görüşəndə sən öz sevgindən danışdın. Mən yandım, istədim sənə keçmişləri xatırladım. Qorxdum əyiləm, sınam, alçalam. Səni yandırmaq üçün hər dəfə görüşəndə özümdən yeni-yeni sevgi macəraları uydurdum, qəhrəmanlar fikirləşdim. Mənim üçün ən ağır gün sənin toyun olan gün idi. Səhərə qədər yatmadım. Səssiz-sessiz ağladım. Səni unutmaq istədim, unuda bilmədim. Özümə söz verdim ki, səni bir daha fikirləşməyim. Mümkün olmadı...

Illər beləcə keçdi. Sən bəlkə mənim adımı da unutmuşdu. Mənsə səni unuda bilmədim. Bir gün sənin əmin oğlu üçün qapımızı döyüd elçilər. Ürəyim saned. Niyə sənin elçilərin deyildi?

Sevə bilmədim heç kimi. Beləcə xəyalınlı yaşaya-yaşaya saçılıma dən düşdü.

Bir gün tale bizi yenidən rastlaşdırıldı. Sən qəlbimdəkilərdən xəbərsiz mənə ürəyini açdın. Vaxtilə piçiltiyla qulağıma dediyin sözü indi "qoy, hamı eşitsin" deyə ucadan qışqırdın.

Niyə axı bu qədər gecikdin, əzizim? Illərlə yanından ötüb keçmişən, amma məni görməmisən. Gecdir, çox gec. Indi eşidənlər mənə nə deyər? El qınağından qurtarmaqmı olar? Yaxşı bax üzümdəki o qırışlara! Mənim tay-tuşum nənədir. Çox gecikdin, əzizim, çox. Illərlə səni gözlədim... Mən o uşaqlıq illərimdəki "səni" sevirdim, indiki "səni" yox. Həyatmı dəyişmişdi səni, yoxsa var-dövlətmə?

Qınama məni... qınama məni. Bu gün həmişəlik itirdim səni!"

Bu təkcə bir yazıçı əsəri, rəssam tablosu, müsiqiçi bəstəsi deyil, sadədən də sadə bir xanımın ərşə yüksələ biləcək səviyyədə fəryad, nalə ki-mi ürək piçiltildər. Amma bu piçiltildə o qədər qürur, özünəinam, milli qeyrət, el qınağı - el namusu var ki, istənilən bədii əsərdən, tablodan, bəstədən qat-qat yüksəkdə dayanır. Gülnaz Abdullayeva bu kiçik parçanı nə vaxt qələmə alıb, deyə bilmərəm, amma onu bir zərgər də-qıqliyi ilə deyə bilərəm ki, məhz bu kiçik parça qələmə alınandan sonra yazıçının ürəyinin dərinliklərində adıçəkilən romanı yazmaq istəyi baş qaldırıb. Elə o gündən də zehnində romanın süjet xətti qurulub, epizodlar formalaşdırılıb, personajlar düşünülüb. Bu tək mənim "öncəgörənliyim" deyil, həm də Gülnaz Abdullayevanın "Ayrılıq" kitabına "Ön söz"ü ilə xeyir-dua verən məşhur yazıçı **OQTAY SALAMZADƏ**nın qənaətidir: "Oxucu özü də mütaliə boyu sevən gənclərin bir-birindən, ananın baladan, insanın öz vətənidən müxtəlif səbəblər ucbatından ayrılmاسından, məkrli məhəbbət səhnələrində baş verən hadisələrdən agah olduqca hər bir hadisə-yə ayrı-ayrılıqda ürək ağrısı ilə öz qiymətini verməli olacaqdır". O, bu sözləri yazanda bunları hardan bilə bilərdi? Onda hələ "Qınama məni" romanından heç söhbət də getmirdi! Deməli, Oqtay Salamzadə Gülnaz Abdullayevanın əsərlərindəki ürək yanığısını duyub, bunları öncədən xəbər verməkdə haqlıymış.

"**Qınama məni**" romanı dərin fəlsəfi-psixoloji süjet xəttinə məxsus məzmunlu nəsr əsəridir. Əsər kənardan, bəlkə də, xoşbəxt görünən bir nəslin gərgin dramatik faciələrlə üzləşmə-sində həyatın amansız sınaqlarına mərdanə sinə gərmələri üzərində qurulmuş hadisələrdən bəhs edir.

Roman təbiət təsviri ilə başlayır. Bakının

bulvarında kiçik mənzərə - "Mirvari" kafesinin qabağındakı oturacaqda əyləşib dincələn gənc-lər və Qoca ilə Qarı. Onların kimliyi ilk baxışda bəlli olmasa da hiss olunur ki, əsərin qəhrəmanı odur. "**Bu O, idı, Gülnar...**" Az qalırsan qışqırıb deyəsən ki, Gülnar yox, Gülnaz... Mətnin yiğicisi hərfin birini səhv yazıb, axı əlyazmadə çoxları z hərfinin ortasındaki xətti çəkmirlər, r hərfinə oxşayır. Bəlkə də belədir...

Bir çox yazıçılar axı öz həyatlarını, rastlaşdıqları hadisələri qələmə alırlar... Yazıçı essedə də sonda qəhrəmanını öz sevgisi ilə rastlaşdırı-mdı və əbədi olaraq onu itirdiyini söylətmışdı, ləp "Leyli və Məcnun"dakı kimi: "Get, a Leyli, sən o Leyli deyilsən..." Burda isə Leylinin dilindən deyiliirdi. Ömrünü onun sevgisi ilə başa vurmağa hazırlaşan saçlarına dən düşmüş vaxtı neyləyəcəkdi onu qəbul edib?

...Bu zaman iki gəncin oturacaqda mübahisə etdiyini görür Gülnar. Həyatı, yəni saçlarına lo-pa-lopa qar ələnənə qədər yaşadığı ötən günləri kino lenti kimi onun gözləri qarşısında canlanır. (Taniş süjetdir, bir çox məşhur yazıçıların müraciət etdiyi sicilləmə... həyat dramıdır).

Burada əsərin ikinci qəhrəmanının da adı bəlli olur: **Fərhad**. (Maraqlıdır, yazıçı niyə əsərin ilk səhifəsindəcə oxucuya istədiyini çatdırı-sın? Nə isə burada bir "əmma" var, özü də sirli-sehirlə bir əmma!)

Fərhad orta məktəbi bitirib şəhərə gəlir, ali məktəblərdən birinə qəbul olur. Tələbəlik dövründə sırf təsadüfdən rastlaşdığı bir qızə aşiq olur. **O qızın adı Bahardır**. Fərhad qızın adını öyrənsə də tanış ola bilmir. Hətta harada oxudu-ğunu da bilmir. Bircə onu öyrənir ki, Bahar tibb üzrə təhsil alır. Amma harada? (Yeri gəlmışkən qeyd etmək lazımdır ki, Gülnaz Abdullayeva yazıçı fəndindən, məhz məharətlə istifadə etməyi bacaran yazıçıdır. Romanın ilk səhifələrində sadə, həyatda çoxlarının rast gəldiyi və talelərin başlangıcı ola biləcək epizodlardan istifadə etməklə əsərin oxunmasını vacib detal ki-mi ortaya qoyur. İndi doğma bir mövzunu, tanış məzmunlu bir romanı oxuma, qatlayıb bir kəna-ra at, görün necə atırsan?!)

Tale onları metroda qarşılaşdırır. Fərhad Baharı gördüyü kimi elə sırf təsadüfdən də çoxmil-yonlu şəhərdə rastlaşır və bu dəfə şansını əldən

vermək istəmir. Baharın arxasında düşüb onuna tanış olur. Beləliklə, ünsiyyət qurulur və Fərhad ali məktəbi bitirən kimi elçi göndərir. Amma elçilər boş qayıdır. Baharın atası şəhərli olduğundan iki ayağını bir başmağa dirəyib durur, qızının rayonlu oğlanla ailə qurmasına razılıq vermir. (Rayonlu - şəhərli anlayışının son məqamı! Hər hansı bir formada bu məsələ çözülməlidir, ya yox? Cəmiyyətin hələ də həzm edə bilmədiyi məsələ öz həllini mütləq tapmalıdır.)

Bakıya təyinat alan Fərhad bir neçə ildən sonra yenidən elçilərini göndərir. Baharın atası bu dəfə də adamın kirayədə qaldığını, rayonlu olduğunu bəhanə gətirərək gənclərin ailə qurmasına razılaşdır.

Nəhayət, yeddi il sonra Fərhad üçüncü dəfə elçi göndərir. Bu müddət ərzində o, şəhərdə işlərini qaydasına salıb, hətta valideynlərinin köməyi ilə ev də alaraq şəhərdə qalıb yaşamağına qərar vermişdir. Bu dəfə razılıq əldə olunur və uzun müddət intizarda olan gənclər bir-birinə qovuşurlar.

Gülnaz Abdullayeva əsərin bu hissəsinə qədər Fərhad və Baharı mükəmməl obraz kimi tanıdırı bilmüşdür. Baharın atasının xarakterinə də nisbətən işq sala bilmüşdir, qızının taleyini, gələcəyini düşünən ata, əlbəttə ki, gənclərin bir-birinə olan müqəddəs sevgisini belə nəzərə almadan kor-təbii razılıq verə bilməzdə. Yaziçı burada onu qınaq hədəfinə çevirməyib, əksinə övladının gələcəyini düşünən, onu xoşbəxt görmək istəyən bir atanın daxili iztirablarını önə çəkməyə çalışmışdır. Bununla belə, adı da çəkilməyən BAHARIN ATASının xarakterinə tam aydınlıq gətirilməyib, necə ki, onun sonrakı taleyi də bəlli olmayıbdır. (?)

Öz xoşbəxtliyinə qovuşan Fərhadın şən günləri uzun sürmür. Bahar xərçəng xəstəliyinə tutulur və üç azyaşlı uşağını Fərhadın öhdəsinə buraxıb həyatla vidalaşır.

Buydumu Fərhadın müqəddəs sevgisinin mükafatı?

Adətən ərləri cəbhədə, vətən yolunda şəhid olmuş gəlinlər yorulmadan namusla çalışır, gəcəni gündüzə qataraq işləyib fədakarlıqla övladlarını böyüdürlər. Bir çox əsərlərin qəhrəmanları belə gəlinlərdir. Bu dəfə tale (**Yaziçı Gülnaz Abdullayeva**) arvadı vəfat etmiş kişinimi sına-

ğa çəkməyi qarşısına məqsəd qoymuşdu?

Öhdəsində üç uşaq - Elçin, Solmaz və Gülnar olan Fərhada nə qədər ağır olsa da o, bütün çətinliklərə sinə gərməyə cəhd göstərir, heç bir kənar dəstək olmadan uşaqlarını böyütməyə çalışır. Özü də elə çalışır ki, uşaqlar ana nəvazişindən məhrum olduqlarını hiss etməsinlər. Beləcə, onların həyatı öz axarınca gedir. Amma nədəndirsə evin sonbeşiyinə - Gülnara diqqət daha artıqdır. Bu, Fərhadının seçimidir, yoxsa Gülnaz Abdullayevanın, hiss olunmur.

Bir gün Fərhad yatanda Bahar onun yuxusuna gəlir. Bahar uşaqlarının üzündən öpür, Fərhada razılığını bildirib gedir. (Qəlbən sevən hər kəs yuxularında (ölmüş olsa belə) öz sevgilisini görür. Hələ ki, izaholunmaz bir hissdir, mifologiyadır, hamının şüuraltı bir hissidir bu).

Gülnar rəssamlıq texnikumunda oxuyanda yaşlı bir müəllim ona vurulur. Gülnar bu xəbəri ciddi qəbul etməsə də ürəyinə xal düşür. Beyni ni qurd kimi yeyən xəbər, bəlkə də, onun gələcək uğursuzluqlarının siqnalıdır. Amma nə fayda ki, bunu nə Gülnar qavrayıb anlaya bilir, nə də ona vurulan Həmid müəllim. "Taylı tayın tapmasa günü ah-zarla keçər" deyib atalar.

O dövrün (hədисələr Sovet hakimiyyəti illərində - XX əsrin səksəninci illərində baş verir) pambıq, üzüm yiğimində mütləq şagird və tələbələrin əməyindən istifadə olunurdu. Gülnargilin qrupu pambıq yiğmaq üçün Bərdə rayonuna göndərilir. Onların briqadasına rəhbərlik Həmid müəllimə tapşırılır.

Həmid müəllim 35-37 yaşlarında bir kişidir. Avtomobil qəzasına düşdüyündən şikəstlik qazanıb, yeriyəndə qızının birini çekir. Ehtiyat etdiyindən aile qura bilməyib. Bərdəyə - pambıq yiğmağa yollanandan çox keçmir ki, Həmid müəllimin Gülnarı sevməsi özünü bürüzə verir.

Gülnar özü də hansıa müəllimin ona vurduğu xəbərini əvvəlcədən almışdı. Amma Həmid müəllimi təsəvvür edə bilmirdi. Bu xəbəri alanda sarsılr, halı pisləşir və gənc qız acı taleyi ilə barışmaq halına düşür. Yaziçı burada öz məharətini göstərərək xüsusi situasiya yaratmışdır. Şübhəsiz ki, bu yaşda bir müəllimin qızı yaşda olan şagirdinə sevgi etirafı mümkünzsüdür. Odur ki, Gülnarın rəfiqəsi Şəhlanın yeməkxanada Həmid müəllimin unutduğu bloknotu

tapması ilə sərrin açılması səhnəsi təsvir olunur. Başdan başa Gülnarın rəsmi ilə dolu bloknotu Şəhla gətirib Gülnara verir. Ani sarsılsa da özündə güc toplayan Gülnar bir-neçə gündən sonra bloknotu Həmid müəllimə qaytarır və bununla da hər şeydən xəbərdar olduğunu bürüzə verir. (Bu səhnə türk yazıçısı Gültəkinin romanı əsasında çəkilmiş "Çalıquşu" filmindəki bir fragməntə - Yusifin nəvəsi yaşda olan gənc müəlliməyə - Fəridəyə vurulması səhnəsinə çox bənzəyir).

Bundan sonra Gülnar orda qalıb tələbə yoldaşları ilə pambıq yiğə bilmir və icazə alıb, arxasında gələn atası ilə şəhərə qayıdır.

Burada müəllim - tələbə münasibətində çat baş verir, nə qədər ki, aradan pərdə qaldırılmışdı, birtəhər ötüşürdülər, amma ortadan pərdə qaldırıldından sonra bu mümkün olmur. Pərdəni Həmid müəllim - Şəhla - Gülnar üçlüyündə ən cəsarətli olan qaldırmayıdı, o da qaldırır. Lakin Gülnar o qədər pak, saf qızdır ki, bundan sonra bir müddət onların heç biri ilə üzləşmək istəmir. Hətta o, içindəki istəyi də başa düşə bilmir; Həmid müəllimə qarşı onda yaranan ünsiyət nədir; sevgidir, müəllimə qarşı olan hörmət və ehtiramdır, yoxsa sıkəst, zəif bir insanın yağınlığına olan mərhəmətdir? Burada yazıçı bir psixoloq - özü də məktəbli psixoloqu, pedaqoq müəllim kimi bu hissələri açıqlamır, oxucunu intizarda saxlayır, hadisələrin məcrasını zamanın axarına, taleyin hökmünə buraxır. Deyəsən elə yeniyetməlik dövründə belə də olur. Yeniyetmələr hissələrini ağılla, şüurla deyil, instinctdən idarə edirlər, hər an bir qorxu, cəmiyyətin qınağı ilə üzləşəcəkləri hissini yaşayırlar.

Daha sonra Gülnar - Həmid - Zöhrə üçbucağı yaradılır. Zöhrə Həmidlə bərabər müəllim işləyir, yaşı da ona uyğundur, vaxtında ailə qura bilməyib. Gülnarın məsələsindən xəbər tutandan sonra ona qarşı aqressivlik nümayiş etdirir. Gülnar Zöhrəyə hər şeyi aydınlaşdırırsa da ikinci ona inana bilmir. Eyni zamanda Gülnar onları yuxuda görür. Sonra jurnalı müəllimlər otağına qoyanda Zöhrənin qaşıqla Həmid müəllimə tort yedirdiyi səhnə ilə qarşılaşır. Gülnarın halı pisləşir və jurnalı qoyan kimi oradan uzaqlaşır. Həmid müəllim onun arxasında düşüb izah etməyə çalışır. (Məncə, bu səhnə - Həmid müəllimin

Gülnarın dalınca düşüb nə isə izah etməyə cəhd göstərməsi olmamalıydı, çünkü AZƏRBAYCAN KİŞİSİNİN psixologiyasında belə bir şey hələ formalasdırılmayıb).

Sonra Fərhad ikinci amansız zərbəni alır - oğlu Elçin dünyasını dəyişir, azyaşlı nəvəsi yetim qalır...

...Əsərin burası qədər necə dramatik və faciəvi start götürdüyü barədə az da olsa ehtimal yarandı. Yeqin ki, bundan sonrası da təsəvvür etməmək mümkünüsüzdür. Həqiqətən də güclü dramatik məzmunlu bir əsərdir "Qınama məni" romanı.

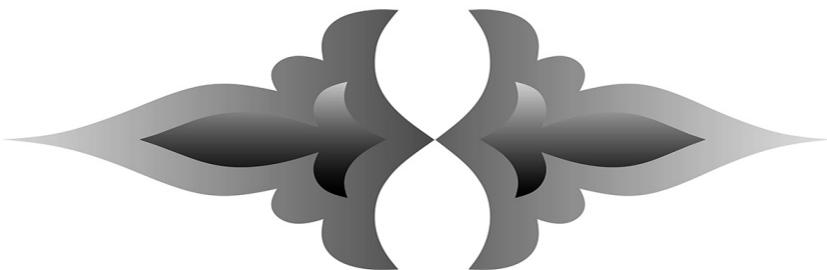
Gülnaz Abdullayeva bir yazıçı kimi heç bir personajın tərəfini saxlamayıb. Qələm azad şəkildə onların həyat trayektoriyalarını cizgiləyib. Kimisi doğma vətəndə dərdləri ilə baş-başa qalıb, kimisi Avropaya üz tutub. Harda olurlarsa olsunlar, onların daxilində bir millilik hakim kəsilib - bu millilik YAZIÇININ SÜJET BOYU NƏZARƏT MEXANİZMIDİR.

"Qınama məni" romanı real həyatı təsvir edir. İnsanlar adı, elementar hadisələrlə üzləşirlər. Burada Xeyirlə Şərin mübarizəsi davam edir. Bu mübarizə min illər boyu davam edən mübarizənin yeni formasıdır. Demək, belə nəticəyə gəlmək olar ki, Gülnaz Abdullayeva əsərdə keçmişdən gələcəyə körpü salmağa cəhd göstərmişdir.

Dostluq, namərdlik, inam, yalan, sərtlik, mülayimlik kimi bir-birinə əks olan mexanizmlərinin dişləri arasında əzilsələr belə personajların mübarizə əzmi, vətən sevgisi bir an da olsa səngimir. Həyatın ən çətin anlarında da sarsılmırlar.

Romanı müasir əsərlər sırasında uğurlu hesab etmək mümkündür. "Qınama məni" vətənpərvərlik tərbiyə edən romandır, insanları mübarizliyə, milli mənafələrin qorunmasına, insani xüsusiyyətlərə sədaqətli olmağa səsləyir. Geniş auditoriyalar, xüsusən də şəxsiyyət kimi formalaslaşmaqdə olan gənclər üçün daha əhəmiyyətlidir. Oxumağa, öyrənməyə və həyatın sərt üzü ilə imtahanına çəkildikdə bəhrələnməyə dəyər.

**Böyük hörmət və ehtiramla,
Əli bay Azəri**

GÜLNAZ ABDULLAYEVA

ANA ÜRƏYİ

(*hekayə*)

Azərbaycan Yazıcılar Birliyinin üzvü

Lalə çiçək mağazasından bir dəstə qızılıgül seçdi. Anası bu gülləri çox sevirdi. Qəbirstanlığa doğru uzanan yol ona çox uzun və darıxdırıcı gəldi. Anasının məzarına yaxınlaşışçı çiçəkləri mərmər güldana qoydu. Şəklə baxan kimi göz yaşları ara vermədən axmağa başladı. "Ana, niyə məni tək qoyub getdin? Niyə məni düşünmədin? Niyə belə oldu axı?" Hıçkırır, ciyinləri tez-tez qalxıb endirdi.

-Lalə, qızım, daha bəsdir, ağlama. Gedək.

Lalə səsə çevrildi. Arxasında yenə o Qadın dayanmışdı. Lalə qadının qəbirstanlıqda da onu izləməsinə təəccüb etdi. "Hər addımda məni izləyən bu qadın kim olar? Bəlkə Ceyhunun qohumlarındandır?"

Qadın nəvazişlə Lalənin qolundan tutdu. Indi qadının da gözləri yaşarmışdı:

-Gedək, qızım.

-Siz kimsiniz axı?

-...

-Bu gün anamın ölü günündür. Mən tək qalmış istəyirəm.

-Gedək, qızım, qurbanın olum.

"Qızım" sözünü elə mehriban söylədi ki, yenidən Lalə hönkürdü.

-Ağlama, mənim balam. Sənin anan sağdır, ölməyib.

Lalə təəccüblə qadına baxdı. Bilmədi ağlasın, ya gülsün... Qadına baxmaqda davam edir, ürəyində onu məzəmmətləyirdi. "Bu nə səfehləyir? Anan ölməyib... Təskinlik verməyi də bacarmır".

Onlar qəbiristanlığın darvazasından çıxıb şəhərə tərəf üz tutdular. Qadın Lalə ilə elə səmimi, elə mehriban danışındı ki, elə bil uzun illər idi onu tanıyırdı. Laləni təəccübləndirən qadının yolu çox yaxşı tanımıası idi. Evlərinin qabağına çatanda qadın sağollaşış getdi. Lalə onun arxasında: "Axı siz kimsiniz?" - deyə çıçırdı. Külək onun səsini uzaqlara apardı. Qadın arxaya çevirilib gülümşəyərək əlini havada oynatdı. Lalə ağır addımlarla bloka girib ikinçi mərtəbəyə qalxdı. Qapını açdı. Atası hələ də ezamiyyətdən qayıtmamışdı. Divanda əyləşdi. Anasının divardan asılmış portreti yenə ona baxıb gülümşəyirdi. Göz yaşları yenə ya-naqları boyunca axmağa başladı.

Anası rəhmətə gedəndə Lalənin on üç yaşı var idi. İndisə Lalə universitetin üçüncü kursunda oxuyurdu. Geoloq olacaqdı. Ceyhun da onunla eyni qrupda təhsil alırdı. Atası Salman da geoloq idi.

Ertəsi gün Lalə universitetdən çıxıb evə gedəndə yenə o qadını gördü. Ağacın altında dəyanan qadın Laləni görçək irəli yeridi.

-Lalə, qızım, salam. Dünəndən özünü necə hiss edirsən?

-Sağ olun! - deyib Lalə sual dolu nəzərlər-lə qadına baxdı. - Məni haradan tanıyırsız? - deyə maraqla soruşdu.

-Mən səni körpəlikdən tanıyıram, Lalə.

-Anamı da tanıydız?

Lalə hiss etdi ki, qadın tutuldu. Üzünü günahkarcasına yana çevirdi. Lalə bu alçaqboylu, sarışın qadına baxdı. Ona elə gəldi ki, qadının başı bədəninə nisbətən daha böyükdür. Gülməkdən özünü güclə saxladı. "Bəlkə Ceyhunun qohumlarındandır" deyib yenə də özünü yiğişdirdi.

Yol boyu Lalə hiss edirdi ki, bu qadının hər şeydən, hətta evlərinin quruluşundan, mebelin düzülüşündən, hər şeydən xəbəri var.

-Siz Ceyhunun qohumusuz?

-Hansı Ceyhun? Səni ötürən o oğlanımı deyirsən, qızım?

-... - Lalə utandı.

- Bəs onda...

-... Lalə qadından aralanıb bir qədər aralıda onu gözləyən Ceyhuna yaxınlaşdı. Qadın hələ də yolda dayanıb həsrətlə onların arxasında baxındı.

Axşam Lalə dərslərini hazırlayarkən telefon uzun-uzadı səsləndi. Lalə dəstəyi qaldırdı.

-Salam, Lalə.

Yenə o qadın idi. Lalə səsindən tanıdı onu.

-Siz bizim nömrəni haradan bilirsiniz?

Qadın suala cavab verməyib soruşdu:

-Lalə, yenə təksən? Atan yenədəmi eza-miyyətdədir? İstəyirsən sizə gəlim?

-Yox, yox... Siz nə danışırsınız?... Mən qor-xmuram. Həm də atam evdədir.

Artıq Lalə bu qadından qorxmağa başladı. Dəstəyi yerinə qoydu.

Yenə zəng. Qorxa-qorxa telefona baxdı. Götürmədi. Telefon aramsız zəng çalırdı. Kö-nülsüz dəstəyi qaldırdı.

-Qızım, dəstəyi niyə qaldırmırsan? - Bu atasının səsi idi.

-Ah, atacan, sənsən? Nə bilim, bir qadın elə hey zəng vurur. Deyir mən səni yaxşı tanıyıram. Nə isə... Necəsən, ata? Nə vaxt gəlirsən?

Salman isə Lalənin suallarını eşitmirdi.

-Nə qadın, Lalə? Səni haradan tanırı?

-Ata, bilmirəm. Məni izləyir. Eybəcər bir qadındır.

Salmanın sanki nitqi tutulmuşdu:

-Necə deyirsən? Kök, yekəbaş, sarışın? Bir gözü əyri baxmır ki? Hə? Sən onu harada görmüsən?

-Hə, ata, elədir. O gün qəbirstanlıqda gördüm onu. Elə onda tanış olduq, adı Cəmilədir.

Dəstək Salmanın əlindən düşdü.

-Dud....dud....dud...

Atasının bu hərəkəti Laləyə çox qəribə gəldi. Atası, görəsən, qadının adını eşidən kimi niyə əsəbləşdi? Lalə heç nə anlamırdı.

Ertəsi gün dərsdən qayıdan Lalə atasını ev-də gördü. Atasının boynuna sarıldı, üzünü üzü-nə söykədi. Salman qızının saçlarından, alnın-dan öpdü.

-Mənim ağıllı balam. Deyəsən, atan üçün möhkəm darıxmışan. Dərslərin necə gedir? Dostumuz Ceyhun necədir?

-Yaxşıdır, ata. O gün anamın qəbri üstünə getmişdim. Gözlədim sən də gələsən, gəlmə-din. Məcbur olub tək getdim.

-Gələ bilmədim, qızım. İş yaman çoxdur. Sabah birlikdə gedərik.

Axşam yeməyindən sonra Lalə televizorun qarşısına keçdi.

-Yaxşı, Lalə, danış görüm telefonda dedi-yin o qadın kimdir?

Lalə başına gələnləri danışdı. O, danışdıq-ca atası əsəbləşir, rəngi qaralırdı. Birdən Lalə atasının dizləri üstündə oturub başını onun ciyininə qoydu.

-Ata, axı o qadın kimdir? Sən eşidən kimi pis oldun, tanışındır?

Salman nə cavab verəcəyini bilmədi.

-Ata, sən o qadının kimliyini bilirsən?

-Hə, qızım bilirəm. Ananın rəfiqəsi idi. Yaman qaraürək, xəbis bir qız idi, cavanlığında.

-Danış, ata. Niyə susdun? Deyərsən qaraü-rəkdir? Bir buna bax eee... Mənə elə "qızım, qızım" deyir ki... Allah eləməsin... Nə yaxşı ki, o mənim anam olmayıb.

Salman yatağına uzandı. Səhərin açılması-

nı səbirsizliklə gözləyirdi.

Salman səhər yeməyini Lalə ilə birlikdə yedi. Sözləşdilər dərsdən sonra qəbr üstünə getsinlər. Zərifənin ölümündən yeddi il keçsə də Salman onun ölümünə inanmırıdı. Bu gözəl, qayğıkeş insanın yoxluğuna heyfslənirdi.

Salmanın tək bir arzusu var idi... "Yeganə balasını xoşbəxt görmək".

Ata-bala qəbiristanlığa çatdılar. Salman əlindəki çıçəkləri qəbrin üstünə qoydu. Lalə birdən qəbirlərin arasında dayanıb onlara baxan həmin qadını gördü. Atasının böyrünə yavaşça toxunub:

-Ata, dediyim qadın yenə buradadır.

Salman başını qaldırdı. Bir az aralı qəbirlərin arasında dayanıb onlara baxan Cəmiləni gördü. Əsəbindən nə edəcəyini bilmədi. Əlləri titrəyir, nəfəsi kəsilirdi. Amma həyəcanını bürüzə verməyib başını aşağı saldı. Artıq Cəmilənin Bakıda olması ona gün kimi aydın idi. "Yaxşı bəs niyə onu və qızını kölgə kimi izləyir? Axı iyirmi il əvvəl körpəsini Salmanın üstünə atıb "Mən başqasını sevirəm" deyib, ona qoşulub gedən Cəmilə bəs indi nə istəyirdi?" Bu fikirlər Salmanı evdə də rahat buraxmırıdı. Telefon zəng çaldı. Lalə o biri otaqda idi. Salman dəstəyi qaldırdı.

-Alo, eşidirəm.

-Salman...

Bu səs Cəmilənin idi.

-Axı sən niyə bura zəng vurursan? Niyə Laləni izləyirsən? Sənə nə lazımdır?

-Salman o sənin qızın olduğu kimi mənim də qızımdır.

-Yoox! - deyə Salman haray çəkdi. Atasının səsinə Lalə o biri otaqdan gəldi.

-Ata, nə olub?

Salmanın rəngi ağarmışdı.

-Get mənə bir stəkan çay gətir. - Salman Laləni özündən uzaqlaşdırmaq, tək qalmaq istəyirdi. Bir azdan Lalə əlində çay qayıtdı. Stəkanı atasının qarşısına qoyub onun boynunu qucaqladı. Üz-gözündən doyunca öpdü. Salman kövrəldi. Lalə hiss etdi ki, atasının yadına yenə anası düşüb.

-Ata, anamı çoxmu sevirdin?

-Əlbəttə, qızım. O, çox gözəl insan idi.

-Ata, bəs necə olur ki, anam kimi gözəl bir insan pis qadınla eee... adı nə idi... hə.... Cəmilə ilə rəfiqə idi?

-Bilmirəm, qızım.

-Ata, doğrudan da, o qadın çirkindir. Ayağı da axsaqdır. Gözü də çəp.

-Qızım, elə demə. O dediklərin fiziki qüsurlardır. Ən böyük naqislik isə mənəvi naqislikdir. O qadının həm zahiri, həm də daxili çirkindir. Belələrindən uzaq olsan yaxşıdır. Eşitdin, Lalə? Onunla rastlaşsan düz keç. Özünü görməməzliyə vur.

-Baş üstə, ata.

-Di, get yat gecən xeyrə qalsın, Laləm mənim.

Sonrakı günlərdə də Lalə hər gün o qadını görürdü. Bir dəfə qadına tərəf ayaq saxlayıb hiddətlə soruşdu: "Axı siz məndən nə istəyirsiniz?"

Qadın məhrəm baxışlarla Laləyə baxıb:

-Qızım...

Lalə onu sözünü bitirməyə qoymadı:

-Mənə qızım demə. Mənim anam ölüb.

-Qulaq as Lalə, sənin anan ölməyib.

Lalə iri qara gözlərini qadının üzünə zillədi. Ona elə gəldi ki, qadının gözü bir qədər də əyildi. Qadının dəli olduğunu zənn etdi.

-Qızım, fikirləşirən ki, bu qadın dəlidir yəqin. Lalə, sənin anan mənəm.

Lalə gözləri bərəlmiş halda geri çekildi.

Qadın dedi:

-Al bax, sənə çox şey aydın olar.

Lalə uzaqdan köhnəliyi bilinən şəkilləri əlinə alıb nəzərdən keçirməyə başladı. Salman həmin qadınla ziyafətdə, dağda, hər yerdə. Bir şəkildə Salman həmin qadınla idi. Qadının qucağında körpə. Lalə həyəcanından nə edəcəyini bilmirdi. Bibiləri, əmiləri- bütün ailə bu qadınla şəkil çəkdirmişdi. Təkcə atasının şəkli yox idi burada.

-Siz mənim qohumumsunuz?

-Yox, Lalə, mən sənin ananam. - deyə qadın peşiman-peşiman dilləndi.

-Siz deyəsən doğrudan dəlisiniz... Mənim anam Zərifə xanımdır. O da vəfat edib. - de-

yərək şəkilləri qadının üstünə atıb qaçmağa başladı.

Atasına əhvalatı olduğu kimi danışdı. Salman nə edəcəyini bilmirdi. Açıb həqiqəti Laləyə desinmi? Onsuz da sınıq olan qəlbini yenidən qırmazdım? Zərifənin - o müqəddəs insanın ruhunu incitməzdəm?

Salman Cəmilənin ifritə olduğunu bilirdi. Özündən nə isə uydurub Zərifə xanıma böhtan ata bilərdi. Pianonun üstündəki şəkildən Zərifə xanım ona baxırdı. Şəkil sanki dilə gəlib:

-Salman, niyə qorxursan? Açıb həqiqəti, Laləyə de. O böyük qızdır artıq, hər şeyi başa düşər.

Üç gün sonra Laləni qarşısında əyləşdirən Salman nəvazişlə dedi:

-Lalə, artıq böyük qızsan. Həqiqəti bilməlisən.

Lalənin ürəyi sanki qopub yerə düşdü. Atası görən niyə belə həyəcanlıdır?

Salman hüznlü səslə qəmli bir əhvalat nəql etdi:

-Mən rayondan Bakıya təhsil almağa gələndə dayımgildə qalırdım. Zərifə dayımın yeganə qızı idı. Dərslərimizi bir yerdə hazırlar, bir yerdə gəzməyə çıxardıq. Zərifə filoloq olacaqdı. Artıq mənim də, Zərifənin də tələbə yoldaşlarımız bizim məhəbbət macəramızdan xəbərdar idilər. Dostumun Cəmilə adlı bir bacısı var idı. Bu qız məndə həmişə ikrah hissi oyadırdı. Necə oldusa həmin qız Zərifə ilə aramıza girdi. Dünyalar qədər sevdiyim Zərifədən ayrıldım. Cəmilənin toruna elə düşmüştüm ki, vaxtilə duz-çörək yediyim bu evi, dünyalar qədər sevdiyim dayımı da unutdum. Cəmilə artıq hamilə idı. Mütləq onunla evlənməli idim. Toy etdim. Sən dünyaya gəldin. Sənə görə Cəmiləyə də hörmət etməyə, ona isinməyə başlamışdım. Cəmilə bir gün mənə işləmək istədiyini bildirdi. Sən körpə idin. Cəmilə isə israr edirdi. Sənin üçün dayə tutdum ki, evdə söz-söhbət olmasın. Cəmilənin isə gündən-günə təkcə geyimi deyil, xasiyyəti də dəyişirdi. Bir gün səni - bir yaşı hələ tamam olmamış körpəmi üstümə atıb bir mühəndisə qoşulub getdi. Gedərkən:

-Mən səni heç vaxt sevməmişəm. Məqsədim səni Zərifədən ayırmaq idi. Bu uşaq da mənə lazımdır. - dedi.

O, gedəndən sonra məni yaşadan təkcə sən idin. Səni böyüdüb boy-a-başa çatdırmaq mənə çox çətin gəlirdi. Həyat məni yenidən Zərifə ilə rastlaşdırıldı. O, mənim xəyanətimi bağışladı. Səni öz balası kimi sevdi. Həyatının mənası sən idin. Səni o qədər sevirdi ki, mən yadına düşmürdüm. Amansız ölüm onu tez apardı. Səndən nigaran getdi. Öləndə:

-Salman, balamdan müşayat ol. - deyib gözlərini əbədi yumdu.

Lalə hönkür-hönkür ağlayırdı. Göz yaşları aramsız yanaqlarından aşağı şüzlürdü. Ürəyi az qalırdı partlasın. Bilmirdi necə hərəkət etsin... Cəmilənin övladı olduğu üçün xəcalət çəkirdi. Zərifənin sevimli siması gözünün önündən getmirdi. Səhərə qədər Zərifə onun çarpayısının ətrafında gəzişər, gah üstünü örətər, gah da saatlarla ona durub tamaşa edərdi.

Salmanın üstündən elə bil dağ götürüldü. İndi Lalə nə cür hərəkət edəcəkdi? Cəmiləni bir ana kimi qəbul edəcəkdimi?

Bir neçə gün keçmişdi. Lalə telefon zənglərinə cavab vermir, instituta getmirdi. Salman isə işə qayıtmalı idı. O bütün bunların nə ilə qurtaracağıını gözləyirdi.

Lalə isə... fikirləşir... elə hey fikirləşirdi. O, səhərin açılmasını səbirsizliklə gözləyirdi. Yenə bir dəstə qızılıgül alıb qəbiristanlığına doğru irəlilədi. Fikirli idı. Qadının səsi onu xəyaldan ayırdı. Sanki onu ildirim vurdu. Günlərlə içində qalan sözlər vulkan kimi püs-kürdü:

-Çəkilin mənim yolumdan. Məni siz dünəyaya gətirmisiniz, bilirəm, buna görə xəcalət çəkirəm. Amma məni böyüdən Zərifə anam olub. Mən sizə nifret edirəm. Çəkilin mənim yolumdan.

Lalənin səsi aləmi götürmüştü:

-Rədd olun!!!

Lalə anasının məzarına yaxınlaşıb çiçəkləri məzarın üstünə qoydu. "Anam, mənim anam!" - deyə piçildədi. Geri dönəndə qadının kölgə kimi yox olduğunu gördü.

ŞÜKÜR MÜSEYİBOĞLU

MƏNİ NIYƏ DOĞDUN, ANAM?

Ömrüm keçdi qovğalarda,
Burulğanda, dalğalarda.
Xoşbəxtliyim röyalarda,
Viranədir yurdum tamam.
Məni niyə doğdun, anam?

Arzularım sıralandı,
Güllələndi, yaralandı.
Hürkdü, məndən aralandı,
Həsrət məni sıxır yaman,
Məni niyə doğdun, anam?

Od tutmuşam qarlı qışda,
Söndürmədi qar, yağış da.
Alovlandım kəc baxışda,
Kül oluram zaman-zaman,
Məni niyə doğdun, anam?

Düz sözə də yoxdu inam,
İndi dəbdən düşüb yaman.
Pərvazlanıb uçur "yalan",
Düz olandı düzdə qalan,
Məni niyə doğdun, anam?

Yubatdım hər günlərimi,
Bada verdim illərimi,
Sənə deyim sözlərimi.
Ömür payım oldu talan,
Məni niyə doğdun, anam?

KÖRPƏ ZƏHRANIN HARAYI

Al qanıma boyandım
Öz doğma ocağında.
Mən cənnətə yön aldım
Nənəmin qucağında.

Ana, isti qucağın,
Yaman yadına düşür.
Buz bağladı ocağın,
Günün necə ötüşür?

Ata, qönçə çiçəkdən
Mənə bir çələng bağla.
Qəbrim üstə ürəkdən
Lay-lay Zəhram, de ağla!

Axı, gül açmadım mən,
Üzdülər qönçə vaxtı.
Zalimin əllərindən
Qanım hər yana axdı.

Bu dünyada heç nədən
Kam almadım doyunca.
Dönməz yola düşmüşəm,
Ağlaram yol boyunca.

Arzular bulağından
Yolum aralı keçdi.
İlk anından, çağından
Bildim ki, dünya heçdi...

İNDİ HƏMİN ŞUŞA DEYİL

Düşmən taptağında inləyən torpaq,
Hər gün fəryad edər, gözləri dolar.
Bitirməz nə çiçək, nə yaşıl yarpaq
Həsrət yağışında saralar, solar!

Soruşsan Şuşanın hali necədi?!
Çekilib üstündən günəş də, ay da.
Dumandı, çiskindi, zülmət gecədi,
Deyir qaçqın düşüb bahar da, yay da.

Pozuldu sərhəddi, səddi o gündən,
Əyninə geyindi qara libası.
Kədərdən əyildi, qəddi o gündən
Gözləyir qayıtsın, doğma balası.

Unutma Şuşanı, unutma qardaş!
Şuşanı bəxş etmiş bizə babalar.
Əgər unudulsa, "Gələcək təlaş"!
Südün halal etməz vallah analar.

QISQANCLIQ DA SEVGİ ƏZABIDIR

Dünya od tutsa da söndürmək olar,
Məhəbbət alovu sönəsi deyil.
Axar çayları da döndərmək olar,
Sevgi yarı yoldan dönəsi deyil.

Batsa da günəşim, məni yandırır,
Rövnəqi sevginin, bərqi sevginin.
Bu miskin kölnümü hey dolandırır,
Yorub əldən salır, dərdi sevginin.

Günəşə, aya da qısqanır məni,
Deyir: - Ay da mənəm, günəş də mənəm.
Dolanma, gül üçün çölü, çəməni,
Çəməndə gül də mən, çiçək də mənəm.

Ürəyin yansa da axtarma, çeşmə,
Bir damla göz yaşım sənə bəs eylər...
Giryən bulağımdan aralı keçmə,
Yoxsa, sevda ahı sənə qəsd eylər.

Bəs, onda neyləyim, hayana gedim?
Sevgi əzabından qurtulum bir az.
Çarəsin deginən, mən əməl edim,
Belə gedis edən vüsala çatmaz!!!

SEVINMƏ

Xoşbəktlik-bədbəxtlik qoşa qanaddır,
Bilinmir doğmadır, bilinmir yaddır.
Həyatın gecəsi-gündüzü kimi,
Yaradan özür onun hakimi.
Ağlaram görəndə ağlar gözləri,
İstərəm hamının gülsün üzləri.
Nə qədər çox olsa, o gülər üzlər...
Qarşında xoş günlər məni də gözlər.
Sevinmə, kiminsə "qara gününə",
Gətir onun halın gözün önünə.
Bircə onu bil ki, sevinərsənsə,
Sənin də üstünü alar qəm-qüssə.
Qonsa da ciyinən "xoşbəxtlik quşu",
Yerində görərsən, bəzən bayquşu.
Bir anda qismətin dərd yükü olar,
Bağçanda çıçəyin, güllərin solar.
Qaya da zirvədə məğruram deyir,
Boylanıb dərəyə özünü öyür.
Bəzən təlatümə dözməyir qaya...
Uçub dərələrə, qərq olub çaya.

BULUD DA AŞIQƏ BƏNZƏYİR

(Şahdağda yazılıb)

Baxıram səmaya buluda sarı...
Yaman qaralıbdı, yaman dolubdu.
Bəlkə uzaq düşüb sevdiyi yarı?
Həsrətlə gözləri yolda qalıbdı.

Bu həsrət, bu kədər aşiqə bənzər!
Nəmli gözlərində şimşəklər çaxır.
Sevgidə baş verər belə qəm, kədər,
Özünü dağlara, daşlara yaxır.

Sevənlər vurğunu dağa, dərəyə,
Bulud da göylərdə var-gəl eyləyir.
Nə vaxt qərar tutsa, enir zirvəyə,
Həsrətlə yarının yolun gözləyir.

O şimşək buludun köksündə çaxır,
Qəlbinin atəşi parlayır hərdən.
Damla dəryasından saçan bu atəş,
Güç alır sevgidə olan hünərdən.

-Göz yaşın çəmənə süzürsən, bulud!
Süzürsən çiçəklər bitirmək üçün.
Təlatüm içində üzürsən, bulud!
Yarına lalələr yetirmək üçün.

ŞÜŞÜLÜNÜ UNUTMAYIM

Xəyalımda dağ aşırıam,
Cığırları dolaşırıam.
Üz tuturam doğma yurda,
Yarım orda, yarım burda.
Addım-addım, qarış-qarış
Yaddaşima həkk edirəm,
Qara daşlar mənə balış
Röyalarda yol gedirəm.
"Ağ su "dan su içirəm mən,
Qəm sərhəddin keçirəm mən,
Şüşülüyə çatan anda,
Damarımda donur qan da.
Eşidirəm neçə ahlar,
Görüşümə gəlir ruhlar,
Baş əyirəm, görüşürəm,
Kədər yükün bölüşürəm.
Xatırələr yağışında,
Təbiətin baxışında,
Dil açdığını sözüm qalıb,
İlk addımdan izim qalıb.
Vətən, sənə budur sözüm!
Qızıl qaya baş daşındı,
Qoşa bulaq iki gözüm,
Cilli-bulaq göz yaşımıdı.

TÜRKƏ BİRLİK GƏRƏKDİR!

Gündoğandan günbatana,
İzi düşüb hər bir yana.
Neçə-neçə məmləkətlər,
Yaratdığı bu dövlətlər,

Türk dünyamıdı, türk elimdi,
Hara getsəm, öz evimdi...
Babam Türkün övladıyıq,
Öz qanıyıq, öz canıyıq.
Bölünmüşük pərən-pərən
Hansı gücdür bizi bölən?!
Bilqamışdan üzübəri,
İgidlikdən hər əsəri
Həkk etmişdir gilə, daşa,
Fatehləri qoşa-qoşa!
Öndə gəldi Nuru Paşa,
O atıldı haqq savaşa.
Xilas oldu Azərbaycan,
Qədəm qoydu yeni dövran!
Zaman yenə həmin zaman,
Birliyədir indi güman!
Yumruq olsun ərənlərin,
Qoy xar olsun düşmənlərin!
Darda qoyma qardaşını!
Qarabağın hər daşını
Azad edək birlikdə biz,
Zəfər çalsın qüdrətimiz!
Düşmən sayıq, yatma oyan,
Ey türk oğlu, möhkəm dayan!!!

QADIN GÖZƏLLİKDİR

Seyr etdim dünyada hər gözəlliyi,
Qadındı - dünyanın əsl bəzəyi.
Qadındı - həyatın ləzzəti, dadı,
Qadındı - varlığın ən gözəl adı.
Qaynar mənbəyidir eşq-məhəbbətin,
Onsuz səadətə yetişmək çətin.
Zülmət çökər evə, gəlməsə səsi,
Buz bağlar vurmasa isti nəfəsi.
Güllər, çiçəklər də saralar, solar,
Yox olar məxluqlar, dünya boş qalar.
-Müxtəsər vəsf etdim, bilirsən niyə?!
Sözlərim dəyərdən düşməsin deyə!
İlahi qüvvədir, dərdlərə əlac,
Çox tərif etməyə yoxdur ehtiyac.
Zirvədə dayanmış bu gözəlliyə,
Onu duyan gərək tərif eyləyə!
Biz onun nazını hər an çəkməli,
Yolunda çiçəklər-güllər əkməli!

SEVGİ HƏSRƏTİ

Dünən sevdiyim yarı,
Bu gün görmüşəm qarı.
Zaman nə tez ötüşdü,
Qara saçə dən düşdü?!

Hanı o siyah tellər?
Həsrət qaldı bu əllər.
Kam almadı eşqimiz,
Gül açmadı bəxtimiz.

O yar, qəsdimə durdu,
Hicrana yuva qurdı,
Vüsala yer vermədi,
Ürək yandı, göynədi.

Qəlbim sevgilə dolu,
Qısalır ömür yolu.
Gedəcəm sona qədər,
Ömrüm getsə də hədər!!!

ZİRVƏLƏRDƏ YERİN VAR

Böyük türk dünyasını,
Sevdin el-obasını.
Dolandın diyar-diyar,
Hacı Yəhya Canıyar!

Qardaş qazax elindən
Döndün Azərbaycana.
Sən tək qeyrətli oğlu,
Doğaydı kaş hər ana.

Kökün Azərbaycanda,
Qol-qanadın Turanda.
Birliyinə dayaqsan,
Yol göstərən mayaksan!

Elmlə qanadlandın,
Zirvələrə ucaldın.
Şölə saçın yurduma,
Dəstək oldun orduma!

Ölümün gözlərinə,
Kafirin "üzləri"nə,
Dik baxdın, çəkinmədin,
Qorxu nədir bilmədin.

Şah İsmayıł nəslisən,
Vətən, yurd həvəslisən!
Şuşaya ilk yol aşdırın,
Qarabağı dolaşdırın!

Dolandın qarış-qarış,
Çalışdırın olsun barış.
Türkün düşməni çoxdu,
Odur ki, barış yoxdu.

Əsl haqq-ədalətlə,
Yer tutmusan zəhmətlə,
Şan-şöhrət qazanmışan,
Düzungün tarix yazmışan.

Akademik, General!
Zirvələrdə yerin var.
Şuşada dağ başında,
Təbrük edək biz Səni,
Səksən, doxsan yaşında.

ŞAİRLİK DUYĞULARI

Şair qəlbi parlaq olsun, nur cilənsin üz-gözündən,
Bəşəriyyət hikmət duysun, bəhrələnsin hər sözündən.

Elmlərdən hali olsun, baş çıxarsın bu dünyadan,
Gələcəyi düz anlasın, çıxmasın heç sözü yalan.

Sözün təkzib etsə şair, olmaz şanı, nə şöhrəti,
Elin gözü tərəzidi, düz qiymətdi el qiyməti.

Bədxah, xəbis, qəlbi xain ola bilməz şairlərin!
Hər işində, əməlində özü gərək bilsin yerin.

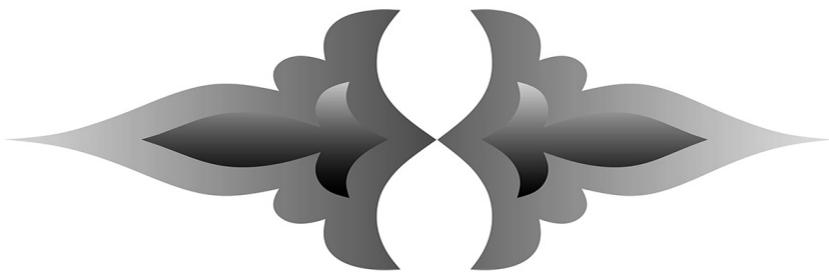
Şairlərin qanındadı, eşq-məhəbbət özəlliyi,
Həyatının bəzəyidi, dünyanın hər gözəlliyi.

İnanmiram, əsl şair həris ola var-dövlətə!
Xoş üzlərə, xoş sözlərə, təmənnəsi var hörmətə.

Vətəninə, torpağına, dünyasına sülh diləsin,
Arzulara, istəklərə şərik olsun, amin desin!

Bölünübə vətənləri, torpaqları para-para,
Bil ki, ən çox şairlərin ürəyinə vurmuş yara!

Bu yaralar Şükürün də ürəyində qövr eyləyir,
Doğma yurda dönməyinə həsrət ilə yol gözləyir.

QALİB ŞƏFAHƏT

SEVGİ GÜNÜ

(hekayə)

Darxırdı, çox darxırdı. Darıxanda portretin qarşısında dayanır, əllərini stola dirəyib diqqətlə gözlərini portretə zilləyirdi. Ötüb keçənlər bir anlıq kino lenti kimi gözünün qarşısında canlanırdı. Bir vaxtlar bu baxşlardan həzz aldığı çağlar indi necə də çox-çox uzaqlarda görünürdü. Ona elə gəlirdi daha hər şey onun üçün portretləşib. Stolu cekib oturdu. Gözünü portretdən çəkmirdi. Dərindən köks ötürdü. Ələrini sifətinə dirəyib dərin düşüncələrə dalmışdı:

-O vaxtdan çox illər keçib, özüylə nə qədər yaxşı və pis günləri də aparıb. Elə bilirsən olub keçənlər dünən baş verib. Oturub fikirləşirsən, görürsən, aradan böyük bir zaman kəsiyi keçib. O illəri vərəqlədikcə vərəqləyirsən, kimləri görmürsən orda? Ən yaxın, dost-doğma adamlarını...

Hərdən elə olur ki, olub-keçənlər gözlərinin qarşısında canlanır. Özünü o günlərin içərisində elə xoşbəxt, elə xoşbəxt hiss edirsən ki, bir anlıq uşaqlaşırsan, özünü totuq, bapbalaca bacı-qardaşlarının, tay-tuşlarının, doğmalarının, qəlbini ən yaxın buraxdığını adamın əhatəsində hiss edirsən. Ata-ananın sənii necə şirin-şirin əzizlədiklərini, özünü körpə sevinci ilə onların qucaqlarına necə atıldığını görürsən... Qəflətən, elə bil, dərin yuxudan ayılırsan, görürsən ki, o xoşbəxt günlər quş kimi çoxdan uçub gedib, daha bir də olmaya-qaq, heç zaman qayıtmayacaq. Hər şey daha həmişəlik sənərək uzaq keçmişdə qalıb. Bax onda

ötən günlər qəlbini öz ağrısı ilə sizim-sizim sizildadıb göynədir. Amma o siziltini, o göynərtini ən parlaq sevincə də belə dəyişmək istəmirsən.

...Ehhh! Özümü aldada-alda, özümdən xəbərsiz, bir gözümdə cavanlığım öldü, o bir gözümdə ümidiyərim. Amma bu vaxta qədər gəlib çıxa bildim. Zamanın gərdişi qarşısında əyilmədim, Sahibim. Nə qədər sarsılsam da, ağır sinaqlarla üz-üzə qalsam da, özümdə güc tapa bildim.

Bilirsən, bircə, reallıqla barışa bilmədim, inanclarla yaşadım, məni inanclar yaşıtdı. Daha doğrusu, özümü yola verməyə çalışırdım, inanclar məni ovundururdu.

Sənin yoxluguna heç vaxt inanmadım... Hər vaxt yolunu gözlədim. Elə bilirdim uzaq səfərə çıxmışan, bu gündə, sabahda, ya o birsi gündə mütləq qayıdır gələcəksən. Yenə bizim xoşbəxt günlərimiz başlayacaq... Bax, beləcə həqiqətdən çox inancların əlindən yapışdım.

Yadındadı, onda, ilk dəfə sevgi günümüzü qeyd edirdik, qəflətən söhbətin şirin yerində dedin ki, "zamana etibar yoxdu, ola bilər, nə vaxtsa mən olmaya bilərəm, amma bilirəm bu günü heç vaxt unutmayacaqsan. Bu gün bizim üçün ən müqəddəs gün hesab olunur". Bax, onda mən tutuldum. Qəflətən dediyin sözdən elə bil beynimdə şimşək oynadı. Özümü saxlaya bilmədim, hönkür-höñkür ağladım və hırslı dedim:

-Bilirsən, mən sənsiz bircə gün də artıq ya-

maq istəmirəm! Mən sənsiz yaşamaq istəmirəm!

Məni sakitləşdirə bilmirdin. Uşaq kimi könlümü almağa çalışırdın:

-Əshi, sənə nə oldu, zarafat edirdim, - dedin. - Sən də hər şeyi ciddiyə alırsan. - Əlini əlinə vurub bərkdən güldün. Hiss elədim mənim qəlbimi almaq üçün nəsə quraşdırmaq istədin, amma alınmadı, çox şit göründü. Mən də üstünü vurmadım. Amma elə bil qəlbinə damıbmış. - Kim bilir, sabah kimin başına nə gələcək. - dedin, amma, deyəndə gözlərin doluxsundu. - Mən münəcciməm ki, gələcək haqqında nəsə deyə biləm? Bir söz idi, ağızından çıxdı.

Sonra cibindən dəsmal çıxarıb göz yaşımı sildin. Əllərini saçında gəzdirdin, boynumu qucaqladın. Onda əllərini saçında gəzdirdikcə bilirsən necə xumarlanırdım, əllərinin hərarətini saçlarimdə hiss etdikcə özümü necə xoşbəxt hiss edirdim. Elə bilirdim bu tumar tam bambaşqadır, bu tumarı heç nə əvəz edə bilməz.

Özün də kövrəlmüşdin, bax, onda dedin, "bilməzdim məni bu qədər sevirsən". - Amma çox heyif, mən sənsiz yaşadım, özü də çox yaşadım, düz iyirmi beş il.

***

Neçə vaxt idi xəstəliklə vürüşa-vürüşa balalarının yolunu gözləyirdi:

-Nə olsun ki, xəstəyəm? Məyər, hər xəstə olanda onları narahat etməliyəm? Yox, yooox, onları niyə narahat edim? Anası ölmüşlərin heç boş vaxtları olur ki? Onsuz da yaxın günlərdə özləri gələcəklər. Yəqin işlərini-güclərini sahmana salırlar. Planlarını niyə pozum? Hər dəqiqə zəng edib narahat eləmeli deyiləm ki? İş adamıdlar!

Gözləri çox uzaqlara baxırmış kimi bir nöqtəyə zillənib donmuşdu. Baxışları çox ölgün, yorğun görkəm almışdı. Xəyalları ondan çox uzaqlara gedib gəlirdi. Gözlərinin gilələri elə bil dərin çuxura düşmüşdü. Ətrafa göz gəzdirdikdə göz qapaqları asta-asta qalxıb enirdi. Bir neçə gündə sifətində köhnə qırışların yanında təzə qırışlar peyda olmuşdu. Qar kimi dümağ saçları bir neçə gün idi daranmadığından başının ortasında pırılışmışdı. Sifətindəki niğarançılıq, narahatçılıq qatardan qalmış adam görkəmini almışdı.

-Yooox, bu dəfə balalarına hər şeyi açıb deyəcəm! Mütləq deyəcəm! Nə bilmək olar eyy, bu gündən sabaha etibar var ki...

Neçə vaxt idi ki, Sənəm xalanın gözünə yuxu getmirdi. Xəstəlik onu günü-gündən üzüb əldən salmışdı. Ayaqları günbəgün şişirdi, ürəyində tez-tez döyünmələr, ağrılar baş qaldırırdı. Gözünü yumcaq ağrı qılınç kimi köksünə sancılırdı. Yerində ilan kimi qırılırlırdı. Həm ağrıdan, həm də yuxusuzluqdan çox əzgin, yorğun görünürdü.

Özünü pis hiss edəndə təzyiq dərmanı içirdi. Bu dərmanı qız alıb vermişdi ona. Özü də bərk-bərk tapşırılmışdı.

-Ana, sənin əsas dərmanın budur. Dərmanını atmağı unutma.

Sonra da bir balaca gileyənləmişdi.

-Neyləyim, ay ana, həkim olsam da əlim çatmir ki, vaxtlı-vaxtında qulluğunda dura bilmirəm. Sən də tərsliyinə salısan, nə qədər yalvarırıq, dil tökürik, bizimlə gedəsən, elə dediyini deyir-sən, getmirsən ki, getmirsən. Bilmirəm nə tapmışsan bu evdə tək oturmaqdan? Elə bilirsən narahat olmuruq? Biz də tez-tez gələ bilmirik. Mənim də, qazaqın da işi başından aşır. Heç əməlli-başlı ev üzü görə bilirik ki? Heç olmasa mən axşamlar evə gələ bilirəm. Onun gecəsi-gündüzü göylərdədi. Heç əməlli-başlı uşaqlarının üzünü də görə bilmir.

Evdən çıxanda anasına bərk-bərk tapşırılmışdı:

-Ay ana, özünü narahat hiss etsən, telefon əlinin altındadı, həmin dəqiqə zəng elə, quşun qanadında da olsa özümüzü çatdıracağıq.

Dərmanını içib, kövrəldi:

-Ehh, ay qızım, daha verdiyin dərmanlar da mənə kömək eləmir.

Dərmanın üstündən bir qurtum su içib dərin-dən nəfəs aldı:

-Neyləyək, balalarım, təki siz xoşbəxt olun. Təki başınız yaxşı işlərə qarışın, səsiniz-sorağınız lap ucalardan gəlsin. Mənə bənd olmayıñ, mənə nə var eyyy, bir təhəri başımı girələyəcəm.

.

***

-Niyə belə etdin, Sahib, niyə? Niyə gözümüzü yolda, qəlbimizi intizada qoydun? Heç bilirsən, iki balan ürəyi qırıq böyüdü?.. Atasız böyümək necə ağır dərddi! Başqaları ata deyəndə onlar boyunlarını büküb bir kənara çəkilərdi. O anda onların üzünə baxa bilmirdim. Elə bilirdim mənəm günahkar. Mən onlardan da çox həsrət, qəm-kədər içində çabalayıram. Birtəhər canımı dışımə

sixib dözürdüm. İstəmirdim kimsə balalarıma yetim kimi baxsın. Ürəkləri sıniq böyüsün. Nə qədər hiss etdirməsəm də sinan qəlbə calaq vurmaq mümkün deyildi. Şükür allaha, birindən pis yaşadılar da, beşindən yaxçı yaşıdlar, pis-yaxşı oxuyub əlləri bir yana çatdı. Qorxurdum, çox qorxurdum, verdiyim vədləri yerinə yetirə bilməyəm. Tək qadın xeylağı idim, mənim üçün çox ağır idi. Bilirdim ki, o, mənə arxayın idi, yoxsa, bu iki uşağın axırı necə olacaqdı? Kim oxudub, əlini bir yana çatdıracaqdı? Yaman yorulurdum. Hər yorulanda onunla baş-başa qalib dərdləşirdim. Onunla dərdləşəndən sonra nə qədər yün-gülləşirdim. Elə bilirdim bütün ağırlığı üstündən götürüb. Deyirdim mən də gəlmək istəyirəm. Sənsiz mənə hər şey çətindir, ağırdır. Göründüm üzünü turşudur, heç nə deyə bilmirdim, susurdum. Bilirdim ki, nə demək istəyir.

Amma dürüsuğundan, hərəkətindən görürəm ki, məndən narazılığı yoxdur. Mən də dilimi dinc qoymuram, gileylənirəm, dinib-danişmir, günakar kimi madım-madım üzümə baxırdı. Sonra da peşiman olub deyinirdim:

-Dilim-ağzım quruyayıdı, gərək heç nə deməyəydim, yoxsa, xətrinə dəydim? O, incidiləsi adam deyildi. Amma özümdə o qədər də günah görmürdüm. Zarafat deyil, gör aramızdan nə qədər vaxt keçir. Evdən bir yana da çıxmırdım, deyirdim, gələr evdə tapmaz, inciyib qayıdar. Axırıncı dəfə bu evdən çıxmışdı axı.

***

Yerində dikəldi. Xeyli otaqda göz gəzdirib böyüdülbən divardan asılmış portretə üzünü tutdu. Portret otağın bir tərəfinə vurulub qarşısına stol, miz qoyulmuşdu. Stolun üstü güllərlə bəzədilmişdi:

-Yox, bircə an da o stolun üstünü gülsüz qoymaram. Elə bilirəm stolun üstü gülsüz qalsa Sahib məni danlayacaq. Yox, yox danlanmaqdən qorxmuram. Təki Sahib qapıdan içəri girəydi, ürəyi istədiyi qədər məni danlayaydı, ürəyi nə istəyir deyəydi, bircə..., bircə onu görə biləydim ki, qapını açıb içəri girir, bax onda ölsəm də dərdim olmazdı.

...Qorxuram ki, Sahib stolun üstünü gülsüz görüb məndən inciyər. Onu inçitmək nədi, mən ona baxanda da gülmsəyərək baxıram ki, qoy qəmlikdərli olmagımı heç sezməsin, sonra özünə dərd

edər ki, mən niyə qüssəli görünürdüm.

Diqqətlə gözlərini portretə zillədi. Qarşısında ki insanla danışmış, söhbət edirmiş kimi piçilti ilə danışmağa başladı:

-Səni tapandan sonra həyatın insan ömründə dəyərini anladım. Ömrümü mənalandıra bildim. Səni itirdim, səndən sonra öz gəncliyim, təravətim günbəgün əldən sivrilib getdi. Daha indən belə nə itiriləsi nə də arzulanası, can atılası bir şeyim qalmayıb. Bircə ona sevinirəm ki, öz ömrümü şam kimi əritsəm də əvəzində övladlarının həyatını işıqlandıra bildim.

Sahibim mənim, zaman aramızdakı məsafəni uzatdıqca sənə daha da yaxınlaşıram. Şükür Allaha, hər şey sən istəyən kimi oldu. Yadindəmi, deyirdin oğlumuz, qızımız olacaq. Oğlum qoy mənim kimi "liyotcik" - təyarəçi olsun, səmalarda dolaşın, qızım həkim olsa yaxşıdır, insanların sağlamlığının keşiyində dursun. Iksi də keşikçidi, biri səmaların keşikçisidi, biri insanların sağlamlığının keşikçisi. Əməlli-başlı üzlərini də görə bilmirəm.

Hə, onu da deyirdin. Qızım həkim olacaq, xəstələnəndə dərdimizə əlac edəcək, deyirdin. Qız ata-anaya daha çox bağlı olur, ürəkdən çan yandırır.

Gülümsündü. Üzünə təbəssüm qondu:

-Mənim pilyot balam, atasının ən böyük arzusunu yerinə yetirdi. Atası vertalyotda uçurdu, oğlum samalyotda uçur.

Sahin doğulan günü gülümsünərək demişdin: "Mən vertalyotda uçurumsa, bizim oğlumuz daha hündürlərdə uçmalıdır. İnanıram, buna nail olacaq". Amma heyf, bu günü görmədin. Oğlumuz səmanın uca zirvəsində uçur. Görkəmində, duruşunda-baxışında, təkəbbüründə, danışığında, sözünün ötkəmidə elə bil ki, sənsən. Amma o, sən deyilsən, bizim oğlumuzdur. Oğul elə oğuldur. Hər kəsin öz yeri var.

Hə, onu da deyim, oğlunun oğlu; nəvən də var. Eynən atasının uşaqlığıdı. Atası necəydisə oda... ağlayanda dünya-aləm qovuşur. Kiritmək olmur ki... Yaman qaş-qabaqlı uşaqqı ha. Hər adamın quçağına getməz, xoşu gəlməyən adam quçağına alsa cir-cir çığırır. Anasına qan ağladır, atasına oxşayan köpəkoğlu.

-Hə, qız balandan; Samışından danışmadım. O da həkimdi, işi-gücü başından aşır. Bir oğlu, bir

qızı var. Səhər çıxır, axşam qayıdır. Bəs yazıq neyləsin? Işı belə tələb edir. Yaxşı ki, uşaqlara baxmağa adam tutub, yoxsa başını itirərdi.

Yerindən durdu. Divardan tut-a-tuta, yerində səndələyə-səndələyə portretin qarşısındaki stola yaxınlaşdı. Ehmalca mizi çəkib əyləşdi. Gözləri şəkilə zilləndi. - Ehhh, Sahibim!.. Sən elə həmin ki kimişən. Mən dəyişmişəm. Saçlarım ağrıb. Daha taqətim qalmayıb. Əvvəlki şüxluğum itib, daha doğrusu, ilər sovrub hər şeyimi aparıb. Yerində təkcə sənin yolunu gözləyən mən qalmışam.

O gündən dilimə qıfil vurub getmişən. Səninlə danışan dilim tutulub, səni görən gözüm kor olub. Daha ürəyimdə danışıram səninlə. Bəlkə də o gündən əbədi olaraq ürəyimə çəkilmisən? Nə bilim? Sən demə, ürəyin də gözü var imiş, görə bilirmiş, dili varmış danışa bilirmiş. Amma elə danışır, elə dinir ki, özündən başqa heç kəs onu duyub eşitmır. Dərd-sərini özündən başqa heç kəslə bölüşə bilmir. Özün eşidirsən, özün duyursan, bax, bu yaman ağır olur. Nə var ki, başqası ilə danışmağa, heç olmas bir az dərdini böülübürsən səbrin genişlənir.

Hərdən onun səsi qulağımda səslənir. O səsi tapıntı kimi qulağımdan yaddaşımı köçürürəm ki, nişanə kimi qəlbimdə əbədi qalsın...

***

Həə, yadımdadır o günlər! Yel qanadlı illər gör nə tez gəlib kecir. Bir məktəbdə oxumuşduq. Mən beşdə oxuyanda, o, məktəbi bitirib müəllimlərin xeyr-düası ilə Tula şəhərində Aviasiya Akademiyasına qəbul olundu. O gündən kənddə-kəsəkdə az-az görünən də adı həmişə yaxşılığa hallanırdı. Məktəbdə müəllimlər oxumayan uşaqları utandırıb tənbeh edəndə həmişə Sahibin adını çəkirdilər:

-Sahib kimi oxuyun! Sahib kimi oxumaq lazımdır! - deyirdilər.

Göründün, şagirdlər Sahibin adı çəkiləndə sıfətləri allanırdı, qızarıb-bozarırdılar. Onun adını çəkmək onala o qədər də xoş gəlmirdi. Hiss edirdim xiffətini çəkirdilər. Düzü, bu mənə çox xoş gəldi. Sevinirdim.

Bütün qızlar öz aləmində xeyallar qururdu. Sahib o xəyyalların ağaklı oğlanı olurdu. Eşidib-biləndə cinlənirdim. Səsimi də çıxara bilmirdim. Nə adla çıxarmalı idim? Bütün istək və arzularımı onunla qururdum. Amma mənə əlçatmaz kimi

görünürdü.

Sahiblə küçədə qarşılaştığım gün günahkar adam kimi özümü itirmişdim. Elə bilirdim keçirdiyim hissələrdən xəbərdardı. İçərimdə elə bil, nəsə qaynayıb aşib-daşındı. Bu həyacan, bu təlaş nəyə görə idi, özüm də dərk edə bilmirdim. Başını yerə dikib salam verib uzaqlaşmışdım.

Eh, Sahib səndən ötrü nə təlaşlar keçirdim, nə arzularda olmuşam, xəbərin olmadığından da heç nəyi sənə deyə bilmədim.

Biləndə Sahib elçi göndərir, mənə xəyal kimi gəlirdi. Sevincimdən yerə-göyə sığışmirdim. Həmin axşam güzgünen qənşərinə keçib xeyli özünə tamaşa etmişdim. Gerçəkdən mən Sahibə yaraşırammı? - onda mən özüm-özümə suallar verirdim. Sonra da sualının cavabı belə olurdu:

-Yox, özünə yaraşdırmasayı nə çoxdu qız, mənə niyə elçi göndərirdi? - düşürdüm. - Demək hələ mən özüm-özümün qiymətimi bilməmişəm?! Sonra da altdan-altdan bic-bicinə qırmışdım. - Düz deyiblər alıcı hansı malın yaxşı olduğunu satandan yaxşı dəyərləndirir. Həm də axı onda, mən o dərəcədə özümü dərk etmək, qiymətləndirmək gücündə deyildim.

Sonra Sahib bir neçə il qabaq məni göz altıladığını dedi. Heç kəsə bu haqda bir söz deməyib. Bir azda qapalı adamı idi. Bəlkə də ondan irəli gəlirdi, orasını bilmirəm.

...Bir neçə il urusetdə yaşadıq. Qarabağ savaşını eşidər-eşitməz Sahib gəlib könüllülərə yazılıdı.

Axırıncı dəfə evdən çıxanda baxışlarım üzünə zilləmişdi. Elə bil nitqim tutulmuşdu. Baxışım-dan tutdu:

-Hə, bilirom, hamı günə özümü çatdıracam, - dedi.

Fikirləşirdim, - bu gün harda olsa özünü çatdıracaq. O, nə vaxt söz verdisə mütləq yerinə yetirir. Mən əməlli-başlı hazırlıq görməliyəm. Yaxşı bir süfrə açmaliyam. Bu gün bayram-bayrama qarışacaq. Sahib gələcək, bəs necə olmalıdır? Yəqin eşidən-bilən də gələcək. Elədi də, onu süfrəsi nə vaxt qonaq-qarasız olub?! Elə Sahibin gəlişti bir bayram deyilmi? Heç əməlli-başlı bir üzünü görə bilirik? Evinə gəlib bir doyunca dincələbilir ki? Yazığın günü-güzəranı elə çöldə-biyan-banda keçir.

Televizorun səsi onu şirin xəyaldan ayırdı:

-Diqqət, diqqət! Hörmətli tamaşaçılar, bu gün Sərsəng su anbarı ərazisində, təxminən günorta saatlarında bir vertalyotumuz düşmən tərəfin açığı sərrast atəş nəticəsində vurulmuşdur. Igid əsgərlərimizin sayıqlığı nəticəsində vurulmuş vertalyot düşmən tərəfindən götürülə bilməmişdir. Çox təssüf ki, iki pilotumuz, Sahib Camalov, Bəşir Əsədov və içərisində olan digər şəksəi hey-yət qəhrəmancasına həlak olmuşdur.

Sonrasını bilmədi. Xəstəxanadan qayıdanda gördü ki, evdə dərin bir sükut hökm sürür. Onu da sonra bildi ki, özünü pəncərədən atıb. Nə qədər fikirləşdi, heç nə yadında deyildi. Təssüflənirdi:

-Kaş, sağ qalmayaydım!

***

Birtəhər divardan tutu-tuta portretin karşısındakı stola yaxınlaşdı. Əlini portretin üzərində xeyli gəzdirdi:

-Xəbərin var, səhər uşaqların gələcəklər!.. Səni ziyarət edəcəklər. Aradan bir il də ötdü. Amma yox, ömrə etibarmı var, bu il sevgi günü müzü qeyd etməsək də, heç olmasa, yad edəcəm. Düz iyimi beş ildir yasaq olunmuş gün.

Ehh, bu gün necə yasaq olundu. Elə bil, bu dərd öz ağrı-acısını bu günün sevincinə qatmaq üçün qəsdən özünü bu günün içərisinə pərçimlədi. Bəlkə də bu günün sevincidən intiqam almaq üçün etmişdi?

Bu dəfə uşaqlara da deyəcəm ki, bu gün, həm də, atanızla mənim sevgi günümüzdür. Hər şey bu gündən pöhrələnib qol-budaq atdı, böyüdü. Heyif ki, bu günü onca il birgə yaşaya bildik.

Onu da atanız ilk dəfə məndən xəbərsiz təşkil etmişdi. Onda axşam idi. Səbirsizliklə Sahibin yolunu gözləyirdim. Əlində qərənfil dəstəsi evə girəndə duruxdum. Dinmirdim, bir gül dəstəsinə, bir Sahibin üzünə baxırdım. Deyəndə ki, təbrik edirəm, açığı çashıb qaldım. Onda gülümsünərək:

-Nə tez unutduñ bu günü, bizim bir-birimizi sevməyimizin bir ilidir, - dedi. - Düzü sevincim-dən bilmirdim nə edim. Əməlli-başlı çash-baş qalmışdım. Sonra, hazırlaş, - dedi, - gedək bu günü qeyd edək.

Hazırlasdım, gedib bir yerdə oturduq, atanla birlikdə ikimiz qeyd etdik. Gülə-gülə dedi ki, "bu gün tək bizə aiddir". Şampanski partlatdı. Mənim də qədəhimə süzdü. Birinci dəfə idi, əlimə badə

almışdım. Bircə qurtum aldım, o da o günün şərəfinə. Həm də, onda, Şahinimə hamilə idim axı. Indi mənim liyotçık balama. Həm uşaq məni narahat edirdi, həm də uşağı çox qoruyurduq. Hər yemək yemirdim ki, uşağa ziyan edər.

Sonrakı illər də qeyd etdik. Amma çox heyf, atanızı da həmin günü itirdik. O gün daha yasaq olundu. Düzdü, qəlbimdən heç vaxt çıxmamışan, amma o gündən Sevgi günü qara gün kimi yad edildi. Atası, anası; yaxın doğmalarımızla birgə bu günü Sahibin qəbrini yad edirdik, qəbrinin üstünə əklil qoyurduq. Get-gedə adamlar seyrək-ləşdi. Atası-anası haqq dünyasına qovuşdu. Sonra balalarımla hər il gedib özümüz yad edirdik. Indi onlar uzaqda olsalar da hər il gəlib atalarını yad edirlər.

***

Başı hərlənirdi, özü öz ürəyinin döyüntüsünü eşidirdi. Elə bilirdi, bu andaca ürəyi quş kimi sinnəsindən qanad çalıb uzaqlara, lap uzaqlara uçüb gedəcək. Gözlər qaralırdı. Qarışındaki hər şeyi iki görürdü. Yatağına tərəf gəldi. Özünə toxraqlıq verməyə çalışırdı. "Döz, döz, bir az da, döz!"

Divara söykənib dərindən nəfəs aldı:

-Görüm özümü yatağa çatdırı bilirəmmi? - fikirləşdi. - Yerə yixılarım..., uşaqlar gəlib məni belə görməsinlər! Dərindən nəfəs alıb verirdi. - Bir balaca dözümüm olaydı... əcəl imkan verəydi uşaqları son dəfə görə bileydim....

Həyətin qapısı açıq idi, həyət-bacada sakitlik höküm süründü. Uşaqlar qapıdan içəri keçib bir-birinin üzünə baxdılar. Dinmədilər. Tələsik içəri keçdilər.

Başını yasdığın üzərindən dikəltmək istədi. Başı boynundan sürüşürmüş kimi yasdığın üstünə düşdü.

-Samirə, deyəsən anamın... - Kövrəldi, sanki kədər gözlərinə dolmuşdü, gözləri yaşarmışdı. Qəhəri içində boğurmış kimi boğazını artladı. Bir necə dəfə öskürürmüş kimi dərindən nəfəs aldı. - Bəlkə xəstəxanaya...

Diqqətlə uşaqların üzünə baxırdı. Dərindən nəfəsini dərib, qırıq-qırıq səslə:

-Sizz gəllədinizz? - Gülmsünmək istədi. - Heç narahat olmayın, mən gedəcəm!

Qızı doluxsunub:

-Hara gedirsən, ay ana? - soruşdu.

-Atanız... içəzə verdi...

RAFIQ AKİF

MƏNI MƏNDƏ ÖLDÜRƏN QADIN

Məni məndə cavan öldürən qadın,
Silahsız əllərin qana bulaşdı.
Sağaldı çox dərdin dağ yaraları,
Həsrət qocaldısa, dərd cavanlaşdı.

Məni məndə cavan öldürən qadın,
Nə idi istəyin, məramın sənin?
Özün bəs beləcə köçüb gedirdin,
Gedərkən qanıma çökdü əllərin.

Məni məndə cavan öldürən qadın,
Gecələr islanır soyuq balıncım,
Bu acı dünyada atəş qaladın,
Qalmayıb müqəddəs eşqə inancım.

Nə günəş, nə çiçək, nə ülvi duygù,
Qeyb olub bətnimdən, ruhən ölürem.
Sənsiz bu ömür həyat yoxluğu,
Artıq qəbul elə sənə gəlirəm.

Gəl, qəbul elə bu ruhsuz cismimi,
Son payız gecəsi bitsin bu sevda.
Qovrulum odunda pərvanə kimi,
Ürək daşdan deyil, asan unuda.

AYRILIQLAR BAŞLAYIR

Əvvəl-əvvəl küskünlük,
Sonra eşqdən incimə.

Ayrılıqlar başlayır,
Göz yaşlarından demə.

Ayrılıqlar başlayır,
Payız XƏZANı kimi.
Ümmanda yolun azan,
Lövbərsiz üzən gəmi.

Illərlə qaraba-qara,
Qəlbədə damğa, xal salar.
Sevəni atar tora,
Hicran nəğməsin çalar.

Həyatda ayrı gəlir,
Qovuşar ayrılıqlar.
Necə gəlir, kim bilir,
Sonunda ayrılıq var.

BASARDIM BAĞRIMA

Varlığında var idim,
Yoxluğunda yox oldum.
Səni ömrüm bilirdim,
Nə tez çiçəyim, soldun?

Səni üfüqlər doğdu,
Məlhəm etdi yarama.
Indi dəndlərim çoxdur,
Çarə edim harama?

Sən bir dünya, dağ idin,
Sənlə ancaq sağ idim.
Min il də ömür görülm,
Çatarammı çarama?

Bundan sonra min gözəl,
Seçib sevsəm əlbə-əl,
Sən eşqimdə ən gözəl,
Çatardin harayıma.

Aləm kiçik bir evdir,
Zalim, verdiyin nəydi?
Bircə üzüm güləydi,
Basardım, bil bağrıma.

SEV MƏNİ

Sev məni...
Elə sev ki,
özümü unudum...
səndə ömür yaşayım...
Sənsiz çarəsiz ölüm,
sənsiz mən kiməm ki.?
Quru bir can.
Canımı da həvəssiz daşıyıram.
Elə sev ki,
nəzərində şad olum.
Razıyam, ölüm cismən,
qəlbində tək şad olum.

DANIŞSIN

Sözlə qorxuram
yalan olar,
düşərəm nəzərindən.
Gəl, susaq beləcə,
iki ürək alışsin.
Oturaq üz-üzə,
hisslərimiz danişsin.

VARMI?.

Varmı
həyatda elə bir qüvvə,
elə bir kəs,
səni mənə unutdura bilsin?
Səni unutmaq istədikcə,
özümü unuduram
əzizim.

FƏRQ ETMƏZ

Mənə fərq etməz,
sən olan dünya.
Ya işıqlı olsun,
ya da qaranlıq.
Səni ölündək sevəcəyəm.
Sənsiz nə fərqi,
ömür ya uzun olsun,
ya da bir anlıq.

NƏ ÇƏKİR?

Sənin üçün nə fərqi,
Canım canda nə çəkir?
Sən dünyanın ən gözəl,
Ən bəxtəvər adamı.
Sənin üçün ölən kim?
Ölənlər yadindamı?

İllərlə odda yandım,
Yollarında şam kimi.
Sənə görə dərd çəkdir,
Özgə çəkdir dərdimi.

Bu nə ruzgar, bilmirəm,
Ağ kəfənə bürünüb?
Bu qədər də zülüm bəs,
İnsanlıqda görünüb?

Nə zaman ürəyimdə,
Bəsləmişəm sənə yer.
Apardığın ürəyi,
Qaytar özümə ver.

Sən gedəni bir ömür,
Vüsəl qururam yoxdan.
Itib gözümün nuru,
Yollarına baxmaqdən.

QARIŞIQ DÜŞÜB

Getdiyim bu yollar ömür irəli,
Tərsinə qoşulmuş saat kimidir.
Arzuya yetməyən vüsəlin əli,
Bəlkə də kiminsə lap əlindədir.

Bəlkə də bəxtim də gedib onunla,
Bəlkə də ölmüşəm, xəbərim yoxdur.
Ölüm də bezibdir ömrümdən daha,
Evdən məzaradək marşın oxudur.

Quruyur qol-budaq, döşənir yana,
Don vurmuş tənənyin meynəsi kimi.
Rolumu oynadıb çatdırar sona,
Dram teatrının səhnəsi kimi.

Nə güvənc yerim var, nə də o həvəs,
Yolum kor-koranə, dolaşlıq düşüb.
Beləcə, Allahım, mən bildiyi kəs,
Gəlməli deyilmiş, qarışlıq düşüb.

APAR, TALEYİM

Məni uzaqlara apar,
Bu dünyanın hər yerində
Ocağından, közündən,
Olan sevgimlə, qalan ömrümlə,
məni özümdən qopar.
Cismimdə günəş doğmur.
Ruhum torpağa sığmır.
Başqa bir kainata apar.
Bəlkə ruhum orda
rahatlıq tapar.

YUXU

Başını söykədin sinəmin üstə,
Saçının qoxusu qəlbdə gül açdı.
İki qəlb döyündü qoşa, ahəstə,
Röyanın sonunda göyərçin kimi,
Bir göz qırpmında harasa uçdu.

Bu şirin yuxudan oyatmayın ki,
Bütün ömrüm boyu nakam eşqimin,
Barı röyalarda çatım kamına.
Görəsən varmıdır tək mənim kimi,
Gecələr yar gəlsin hər gün yanına?

Hər günüm beləcə gəlib gedirsən,
Gündüzüm cəhənnəm, gecələr xöşbəxt.

Sınıq ürəyimi dəlib gedirsən,
Üzüb yaşadan da, öldürən də sən,
Tale qismətinə yazılıb bu bəxt.

Sanıram, nə gələr indi əlimdən,
Quru xatirəylə yaşayan mənəm.
Bu sevda vüsala yetişsə birdən,
Xəyallar içində necə sevmişəm,
Bəlkə də, gerçəkdə sevə bilmərəm.

YARIMIN QƏBRİ ÜSTDƏ

*(21 dekabr 2015-ci ildə qəflətən
həyatdan köçən ömür-gün yoldaşımı)*

Küləklər, aman verin,
İsidim yatan yerin.
Ürəyim ondan şirin,
Tapa bilməz heç kəsdə.

Ömür keçməmiş hələ,
Bilmədim ölüm gələr.
Qoy tutum onu dilə,
Etməsin məni xəstə.

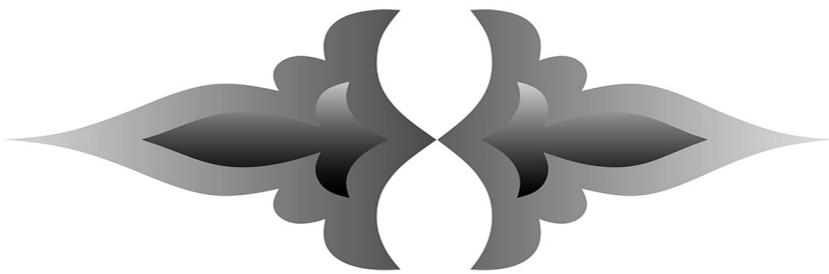
Toy-bayramı neylərəm,
Qara libas geyinərəm.
Sizim-sizim göynərəm,
Yarımın qəbri üstdə.

Dur, yiğış elçi gedək,
Balamin toyun edək.
Sən demə ömür gödək,
Sən gorda, mən qəfəsdə.

Sən var ikən, sağ idim,
Odunda isinirdim.
Ötməmiş köhnə dərdim,
Dəndlər gəldi üst-üstədə.

Rafiq, ömrün ah, haraydı,
Cavan ikən düşdün dərdə.
Allah, qələmin qırılaydı,
Bu taleni yazan yerdə.

21.12.2015

QORXMAZ ABDULLA,
Azərbaycan Yazıcılar Birliyinin üzvü

"QAYNAR XƏTT"

(*novella*)

Məzacım o dərəcədə təlx idi ki, bir bekaraca mənə dəyib-dolaşan olsayıdı, dərhal acığımı üstünə tökər, abırını bükərdim ətəyinə. A kişilər, görün işin harasıdı ki, şənbə günü axşamüstü, evimizdə heç kim olmayanda, bəd xəbərin dalınca getdiyimiz vaxt qaz idarəsindən gəlib qabaqcada xəbərdarlıq etmədən təzə sayğacımızı "klapanı yaxşı bağlanmır" adıyla çıxarıb yerinə köhnəsini bağlamışdılar. Qapıbir qonşumuza demişdilər, bunların (yəni bizim) şotçiki nasaz olduğunu görə ayrısynan dəyişdirdik. Birinci gün getsinlər Qara Qarayevdən (yəni həmin adı daşıyan küçədən) təzə qoyduğumuz şotçikə akt aformut elətdirsinlər. Sonra da gedib qaz idarəsindən başqa kart alınlardı.

Xülaseyi-kəlam, nə təhər demişdilər, o cür də elədim. Üstəlik, "SOCAR"dan verilmiş qəttəzə, alabəzək, göz qamaşdırın, "ağbəniz" karta bir manatlıq qaz yüklədib, qayıtdım evə. Qonşumuşun universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirmiş mühəndis oğlu nə illah elədi, kartın içindəki ödənişi yenilənmiş sayğaca köçürə bilmədi.

Şəhər telefonu ilə "Qaynar xətt"i yiğdim. Üçüncü dəfədə o "qaynar" məkandan boğuş, güclə anlaşılan bir səs peydə oldu. "Qaynar" nöqtədən havalanan götürən bu səsdə - cavabda sübh sazağı, qar soyuqluğu vardi. "1 düyməsini basın, gözləyin". Basdım, gözlədim. "Operatorlar məşğuldular, gözləməlisiniz. Növbədə beşincisiniz"... Beş-altı dəqiqə keçdi. Təkrarən 5 düyməsini ba-

sıb xeyli gözləyəndən sonra xəttin o başından başqa birisinin bumbuz, davakar, zabitəli səsi qu-lağıma dolub, beynimdə əks-səda verdi. "Vətəndaş, sizi başa düşmürük, qışqırmayın. Sizə gəndəriləsi işçimiz yoxdu sayğacınızdakı nasazlığı aradan qaldırmağa. Hamısını ixtisara salıblar, işdən çıxarıblar. Özünüz adam tapın, düzəldirin!"

Dədəm vay, dəli olmadım.

"Qaynar xətt" in qarasında deyinə-deyinə başladım telefon nömrələrini yazdığını yaddaş kitabcasını vərəqləməyə. Elə bu heyndə mobil telefonum qulağı kəsilən küçük kimi zinqildədi. Götürdüm, adam salam-kəlamdan sonra: "Qaçay müəllimdi?" Cavab gözləmədən özünü təqdim elədi. "Sizi Səhiyyə Nazirliyinin Analitik Expertiza Mərkəzindən Məmmədzaman Rəfiyev narahat edir. Siz nazirliyə aptekdən yana şikayət ərizəsi göndərmişdiniz. Cavab yollamışq ərizənizə. Almışınızmı?"

Onsuz da əsəbiydim. Əhvalım bir az da pozuldu. İstədim tanımadığım, üzünü görmədiyim bu adama dişimin dibindən çıxanı yağıdır. Korşeytana bir yağlı lənət oxuyub hirsimi içimdə boğdum. Dedim, a yoldaş, vətəndaş, siz bütün müraciətləri belə başdangetdi, "xalaxətrin qalmاسın" tərzində yoxlayırsınız?

-Bu nə sözdü, ağsaqqal? Nəyə görə belə deyirsiniz? Tay neynəməliyidik ki?!

-Əhsən, onda sizin təcrübənizi təkcə bizim respublikada yox e, bütün Avropada yaymaq la-

zimdi. Mənə diqqətlə qulaq asın. Mən ərizəmdə aldanzağım barədə konkret məkandan konkret faktlar göstərmışdım. Onları yoxlayıb araşdırmaq, tədbir görmək əvəzinə, siz mənə cavabınızda Tarif Şurası tərəfindən dərman vasitələrinin dövlət qeydiyyatına alınmış topdansatış və pərakəndə qiymətləri dərsi keçirsiniz.

-Necə yəni?

-Sözümüz hələ qurtarmamışam. Mən təmiz Azərbaycan dilində yazmışam ki, manatin devalvasiyası ilə əlaqədar dərmanların qiymətinə yenidən baxılmasına başlanmamış, dəqiq desəm, 23 dekabr 2013-cü il tarixdə mənə filan dərman vasitəsini 80% artığına təklif elədilər. Səbəbini soruşanda müdir xanım nə desə yaxşıdı: "Dayı, bizə nazirliyimizdən belə göstəriş veriblər. Bəs bilmirsiniz, dollar bahalaşandan dərhal sonra hər şeyin qiyməti qalxdı?" Məmmədzaman müəllim, sizsə mənə hələ qüvvəyə minməmiş, yeni qiymətləri 25 yanvarda təsdiqlənəcək qanunun müddəalarından dəm vurursunuz göndərdiyiniz cavabda. Bu cür gülməli, əsassız, səthi, başdan-sovdu cavab məni necə qane edə bilər? Siz süni qiymət artıranlara qarşı belə mübarizə aparırsınız? Apteklərə "ciddi, mütemadi" nəzarətiniz буду? Hələ mən özəlləri qoyuram bir kənara, xəbəriniz var, dövlət apteklərində nə biabırçılıqlar baş verir?! Cəzasızlıq şəraitində istifadə eləyən dəlləller hətta ucuzlaşan dərmanların üstünə dədəbabalarının da qiymətlərini qoyub satırlar ehtiyaçı olanlara. Etiraz eliyəndə də utanıb-qızarmadan

onları borclu çıxardırlar. Deyirlər, kimə, hara şikayət eliyirsən, get elə!

-Sizin danışdıqlarınız nağıldı. Bəs...

-İcazə verin, fikrimi tamamlayım. Qayda belədi ki, vətəndaşın ərizəsini, müraciətini özünün iştirakıyla yerində yoxlayıb, tam araşdırıandan sonra nəticəsi haqqında cavab yazarlar.

-Yaxşı, aqsaqqal, qoy siz deyən olsun. Təzədən araşdırıb, cavab göndəririk.

O gündən üç aya yaxın vaxt keçir. Qazımızın saygacını birtəhər düzəltmişəm. Ancaq Səhiyyə Nazirliyinə göndərdiyim müraciətə hələ də tutarlı, əsaslandırılmış cavab almamışam. Elə bil qələm quruyub, söz bitib. Əslində bilirəm ki, yoxlayıcılar çəçələ barmağına keçirib oynatdıqları maşın açarı kimi məni ora-bura firladırlar, uşaq yerinə qoyub aldadırlar. Bununla belə, maraq üçün hərdən nazirliyin uydurma, üstük "qaynar xətt"ini yiğiram. Çağırmağına çağırır: düd, düüd, düüd... Çifayda, dəstəyi qaldıran olmur. Bir dəfə axır ki, necə deyərlər, şeytanın qılıçasını düz topuğundan basıb sindira bildim. Xəttin o başından acıqlı, vahiməli, nataraz bir səs fişqirdi qulağımıñ içində.

-Vətəndaş, nə istəyirsən, hara zəng eləmisən?

-Bağışlayın, bura "qaynar xətt" deyil?

-A kişi, nə "qaynar xətt"? Dolamışan bizi? Burda qaynayan ayrı şeydi. Saunaya düşmüsən. Nömrəni düz yiğə bilmirsən?

Heyrətdən telefonumuzun dəstəyi əlimqarışq havada dondu.

ŞANAX ŞAHİN VİDA SÖZÜ

(təmsil)

Əzizlərim, yaxına gəlin, məni diqqətlə dinləyin. Mən xeyli vaxtdı bu bal arısı ailəsinin şahıyam. Bilməmiş deyilsiniz ki, insanlar bizi həmişə, hər dövrdə möcüzələr möcüzəsi, müəmmalar mənziləsi, sirri-xuda sanıblar. Qanadlı varlıqların tacıdarı, sərvəri adlandırıblar. Dəqiqliyi, nizam-intizami, qaydalara düzgün riyəət etməyi, bəsdi deyincə var-dövlət toplamağı, hüquq bərabərliyi, demokratik cəmiyyət quruculuğunu, müstəqilləşməni, vətənə bağlılığı, doğma yurd-yuva uyğrunda canından keçməyi, vətəndaşlıq məsu-

liyyətini, özünə ləyaqətli lider seçmək ənənəsini, həmçinin zəhmətsevərliyi, qanunlara hörməti bizlərdən görüb-götürüblər. Bunları elə belə xatırladıım. Sözümün canı ayındı.

Məni necə, hansı şəraitdə, hansı zərurətdən lider seçməyiniz yadınızdadır mı? Ailəmiz artanda, böyükəndə, bölünüb ayrılməq məqamı yetişəndə də köhnə şahınıza - qarşınızda dayanmış Şanaxa, öndərinizə yenidən etimad göstərdiniz. Bunun üçün hər birinizə, sıravi içsidən tutmuş sərkərdələrinizə, yüksək vəzifə sahiblərinədək bir daha

təşəkkürümüzü bildirirəm. Ondan qürur duyuram ki, həmvətənlərimiz ən çətin günlərdə belə bir-birinə can deyib, can eşidiblər. Əlbir, dilbir, əməlbir olublar. İşgüzarlığınız, fədakarlığınız, sarsılmaz əqidəniz, məsləkiniz, qurub-yaratmaq eşqiniz, cəmiyyətin rifahı naminə, daha çox maldövlət toplamaq isteyiniz bir dastana sığışmaz. Yenilməz, qüdretli, monolit ordumuz, düşmənlərə qan udduran igid döyüşçülərimiz var. Təsadüfi deyil ki, dəfələrlə bizi gözü götürməyən bəd-xahların ərazi bütövlüyüümüzü pozmaq, dədə-baba torpaqlarımıza yiyələnmək, sərvətlərimizi çapıb-talamaq kimi çirkin niyyətini gözündə qoymuşuq. Vahid komandanlıq altında bir yumruq kimi birləşmişik. Canımız, qanımız bahasına dövləti, dövlətciliyi, müstəqilliyi qoruyub-möhkömləndirmiş, əbədiləşdirmişik. Yalnız bir dəfə... Xəyanətkar qonşularımız yermənimlərin torpaq iddiasıyla sərhədlərimizə soxulmasını, digər qonşumuz olan nəhəng Nus dövləti silahlı qüvvələrinin onlara hərtərəfli dəstəyi ilə ərazimizin bir hissəsinə işğal etməsini Ali Baş Komandan olaraq özümə heç vaxt bağışlamamışam. Bu, nəsil şəcərəmizin tarixən ən acınacaqlı, rüsvayçı məğlubiyyəti idi. Fəqət, büdrəsək də yixilmadıq, ayaqda durmağı bacardıq. Qısa vaxt kəsiyində özümüzdə güc tapdıq, toparlandıq. Müxtəlif vasitələrlə əldə etdiyimiz müasir hərbi texnikanın gücü ilə xeyli itkilər verməyimizə baxmayaraq, ərazimizi işğaldan azad etdik. O boyda Nus dövləti bələ din qardaşlarının harayına çatmadı. Nə idi bizə bu qanlı savaşda qələbə qazandıran? Vətənimizə olan intəhasız sevgimiz, fikir, məqsəd, əqidə birliyimiz, yadellilərə hədsiz nifrətimiz, həyat eşkimiz, xilaskarlıq missiyamız.

Hakimiyyətim dönəmində mən ailənin hər bir işçi üzvünə tam azadlıq, sərbəstlik, toxunulmazlıq hüququ vermişəm. Ayrı-seçkilik, tərəfkeşlik, üzgörənlik, lovğalıq, zoraklıq təbiətimə yad olub həmişə. Sevindirici haldır ki, siz də qayğı-keşliyimdən, isti münasibətimdən, humanistiliyimdən sui istifadə etməmisiniz heç vaxt. Birinizin haqq səsi, düz sözü, məsləhəti, iradı digərinin xortumundan yağı kimi əriyib keçib, rahat həzm olunub. Bəzən fikir ayrılığımız olsa da, bu, düşmənciliyə, təfriqəyə, ikitirəliyə meydan açmayıb.

Əziz həmvətənlər, görürsünüz ki, mən artıq çox qocalmışam, tamam əldən düşmüşəm.

Ayaqlarım get-gedə gödəlir, incəlir, heyi-taqəti tükənir. Qanadlarım əvvəlki gücünü, sürətini, elastlikliyini itirib, gözlərim yanacağı sozalmış çıraq piltəsi təki öləziyir. Ağzımın dadını büsbütün itirmişəm. Canımın sızıltısından gecələr yata bilmirəm. Əlqərəz, istəmirəm bu vəziyyətdə, görkəmdə cəmiyyətə artıq yüksək olum, boynunuzdan asılım. Yeminizə şərik çıxm. Nəinki hakimiyyəti, hətta özümü idarə etməkdə çətinlik çəkirəm. Sizə hər cəhətdən nümunə göstərməkdən get-gedə uzaqlaşıram. Faydasız, gərəksiz, əl-ayağa dolaşan cansız əşyaya çevriləməkdəyəm. Bundan sonra yaşamağa, kiminsə başına ağıl qoymağa haqqım yoxdu. Elə bu gün sevimli ailəmizi, canımızdan artıq istədiyim doğma yurd-yuvamı tərk edəcəm. Öz xoşumla atılacam ölümün qucağına. Təmtəraqsız, dözülməz, əzab, işgəncə dolu həyatıma son qoyacam. Amma ruhum hər zaman sizin başınızın üzərində dolaşacaq. Odur ki, mənim əzizlərim, doğmalarım, tezliklə ədalətli, obyektiv yeni şah seçkisi keçirməlisiniz. Elə lider seçin, vətənimizi xarici düzənlərin dəfil hücumundan qorumağı, ordunun gücünü, döyüş və qələbə əzmini istənilən vaxt səfərbərliyə almağı bacarsın. Sərhədlərimizin, ərazi bütövlüyüümüzün təminatçısı olmaqla yanaşı, ailə üzvlərinin maddi rifah halını yaxşılaşdırmaq qayğısına qalsın. Qanunsuzluğa, haqsızlığa, məsuliyyətsizliyə qarşı qətiyyətli, barışmaz mövqə tutsun.

Son vəsiyyətimi qulağınızdan sırga kimi asın. Ən çətin, ekstremal şəraitdə belə özgədən pay, yardım ummağı qeyrətinizə sığışdırmaın. Acıdan ölməyi kiməsə el açmaqdən üstün tutun. Aşkarlıq, demokratiya şəraitində seçdiyiniz şahının ətrafında sıx birləşin. Yadınızda saxlayın, hərə bir yana çəksə, bildiyini eləsə, həmrəylik pozulsa, xaos, qarmaqarışıqlıq, qarşıdurma yaranar, nəticədə yurd xaraba qalar. Məğlubiliyyətlə barışan, yemi tükənən bal arısı ziyankar, hazırlanır, müftəxər at milçeyindən betərdi. Döyüşə atılanda nəbadə düşmən qabağından qaçasınız. Bal arısı ya öldürər, ya ölü. Üçüncü yol yoxdu!

Əziz həmvətənlərim, sizə uğurlar diləyirəm. Böyük Yaradan hər birinizi malınıza, dövlətinizə, sərhədlərinizə göz dikənlərin məkr və hiyləsindən hifz eləsin. Uca Tanrıının lütfü həmişə üzünüzdə olsun! Əlvida!

İLTİMAS SƏMİMİ

PAYIZ LÖVHƏLƏRİ

***

Bir az dənizlə danışdım,
Bir az küləklə.
Bir az da, yağışla.
Dəniz susdu,
Külək dayandı.
Yağış kəsildi,
Məni isə,
Yuxu apardı.

19 sentiyabr 2017

***

İncimişdim,
Bir az səndən.
Bir az ondan,
Bir az da, özümdən.
Səninlə dünən barışdım,
Onunla bu gün,
Özümlə... çətin barışam.

25 sentiyabr 2017

***

Salam, köhnə yol,
Eynən mənim kimi...
Çiyinlərində illərin ağrıları,
Zamanın qalaq - qalaq dəndləri.
Taleyimiz eyni,
Səni adlayıb keçən yoxdur,
Məni isə yoluxan.

04 oktyabr 2017

***

Sevgi işığına bələnmiş
Ümid yolları.

Bir ağac isteyirəm,

Bir daş,
Bir dəniz.

Ağac yerisin,
Daş danışın.
Dənizsə, işiq saçın,
Yer Kürəsinin hər iki qütbünə.
Qaranlıq sözü silinsin,
İnsanların yaddaşından.

03 noyabr 2017

***

Demişdim,
Bu payız külək əsməyəcək.
Bu qış qar yağmayacaq,
Bu yaz yağışsız ötüşəcək,
Bu yay buludlar göy üzündə.
Lövbər vurub dayanacaq.
Bir kimsəsiz qarı
Əlləri əsə - əsə,
Tanrıya dua oxuyacaq.

04 noyabr 2017

***

Heç nə yada düşmür,
Nə payızın küləyi,
Nə baharın yağışı.
Nə də, bir talesizin,
Göz yaşları.
Bir əlçim buluddur,
Mənimlə Günəş arasında

Dayanan xatırələr.

Bir dar quyudur,
İçi nəm.

Bir az da,
ümidi hər şeydən üzülmüş,
Kimsəsiz qoca kimi.
Gözü daima yol çəkir,
Yollar dar quyu,
Yollar cəllad kötüyü.

Daha yollar da, kəndir kimi,
Ayaqlarına dolaşır.

Daha dəniz də,
Baharda açılan güllər də,
Maraqsızdır mənə.

Daha xatırlanası

Nə var ki...

Bir məzar yeriyir
Baxışlarında,

"Ümid" kəlməsi donmuş məzar...

09 noyabr 2017.

***

Qarışdı torpağın yuxusu,
Qarışdı dənizin səsi,
Balıqların səsinə.

Bir balıq balıqlardan kənarda üzür,
Gah sahilə can atır,
Gah da, dənizin dərinliyinə...

10 noyabr 2017

İNTİZAR NƏBİYEVA,
publisist, ali dərəcəli, metodist müəllim,
"XXI əsrin tanınmış maarifçisi"
Beynəlxalq Müsabiqənin qalibi

ERMƏNİ FİTNƏKARLIQLARI

Qafqazın gözəl məkanlarından biri də füsunkar Azərbaycandır. Azərbaycan ta qədimdən azəri türklərinin vətənidir. Onun tarixi eramızdan çox-çox əvvəllərə, ən qədim dövrlərin dərinliklərinə gedib çıxır.

Bu ərazilərdə albanların da yaşadığı haqqında məlumat var. Hətta 52 hərfdən ibarət alban əlifbası adı altında mövcud olan əlifba bu gün Azərbaycan Respublikasının Ədəbiyyat Muzeyində (I mərtəbədə) qiymətli eksponat kimi qorunur və nümayiş etdirilir. Məlumata görə, albanlar xristian olub, zaman keçdikcə iki qola ayrıliblər: bir qismi xristianlıqla qalıb, digər qismi başqa dinə üz tutub. Xristian albanların özü də zaman keçdikcə müxtəlif qollara bölündüb. Onlar qriqorian kilsəsini yaradıb, ona səcdə ediblər.

Lakin ərazinin əsl sakinləri hər zaman bugünkü azəri türkləri olmuşlar. Təsadüfi deyildir ki, eramızdan əvvəlin məşhurları olan Heredot, Strabon və digərləri Azərbaycandan bəhs ediblər. Bəşər "Tarix"inin yaradıcısı olan Heredot üsyançı olduğu üçün doğma Kalinarsından sürgün edilmişdir. Məşhur yunan dramaturqu Sofoklla dostluq edən bu gənc bir çox ölkələri gəzir, o cümlədən Azərbaycanda da olur. O, öz gündəliyində yazır ki, buranın əhalisi Günəşə sitayış edir, maldarlıqla, ovçuluqla məşğul olur, ən çox sevdikləri at südürüdür, Günəş Tanrısına at qurbanı kəsirlər. Bu insanlar ətraf mühitin təmizliyinə xüsusi diqqət yetirir, ölen insani, heyvan və sair canlıları torpağın altında basdırırlar ki, ətraf mühit təmiz qalsın, infeksiya yayılmasın, xəstəliklər baş verməsin. Günəşə sitayış edən xalq ATƏŞ-PƏRƏSTLİK dininə (yaradıcısı ZƏRDÜŞT olub, 66 yaşında məbəddə ibadət edərkən qətlə yetirilmişdir) tapınıbdır. Bu dinin devizi "Yaxşı söz, yaxşı iş, yaxşı əməl" olmuşdur. Bu da sübut edir ki, bizim ulularımız da sülhsevər olmuşlar.

Eralar bir-birini əvəz etdikcə torpaq üzərində yaşa-

yan insanların da sayı durmadan artır. Bizim eranın əvvəllərində başqa ərazilərdə yaşayan oğuz, qıpçaq və digər ad altında olan türk tayfalarının Azərbaycana qayıdışı nəticəsində əhalinin tərkibində artma diqqəti cəlb edir. Bu tayfalar on, yüz minlərlə insanın birliyi şəklinde olan ən böyük, ən qüdrətli türk tayfaları olmuşdur. Bu tayfaların gelişindən sonrakı dövrdə Azərbaycanda dövlət quruculuğu daha da inkişaf etdirilmişdir.

Ermənilər isə tarixi faktları bir kənara qoyaraq, azəri türklərini bu əraziyə gəlmələr hesab edirlər. Göründüyü kimi, faktı öz xeyirlərinə dəyişməyə cəhd ediblər. Əslində isə düşünülmüş şəkildə köklü yanlışlıqdır. Bu məkanın, yuxarıda deyildiyi kimi, eralardan çox-çox əvvəl də əsl sahibi bizim ulu əcdadlarımız olmuşdur. Əslində ermənilər bizim torpaqlara sığınmış, sonradan şeytan piçiltisini dinləyərək torpaq iddiasına başlamışlar.

Haşiyə: EY İNSANLAR! TANRI BİZİ EYNİ DÜNYAYA SAKİN KİMİ YARATMIŞDIRSA, BU QANLI SAVAŞLAR, ÇƏKİŞMƏLƏR NƏYƏ LAZIMDIR? BİZ Kİ ƏVVƏL-AXIR GEDƏSİYİK, DÜNYANI TUTUB DURASI DEYİLİKSƏ, NƏ ÜÇÜN BU AZ ÖMRÜ INSAN KİMİ YAŞAMAYAQ?! BU GÖZƏL DÜNYADAN ZÖVQ ALMAQ, BİZDƏN SONRA GƏLƏNLƏR ÜÇÜN ONU DAHA DA GÖZƏLLƏŞDİRƏMƏK ZƏRURİ DEYİLMİ?! KAINATIN, HƏYATIN, YAŞAMIN FƏLSƏFƏSİNİ DƏRK EDƏNLƏR ÜÇÜN İŞ ÇOXDUR! BUYURUN!!!

Bu gün Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları ilə dünyani bezdirən ermənilər yaxşı bilirlər ki, indiki Ermənistən dövləti əzəli Azərbaycan torpaqları üzərində yaradılmışdır. Azərbaycan xalq nağıl və dastanlarındakı əhvalatların cərəyan etdiyi "Dəmir qapı" Dərbənd, Gürçüstan ərazisinin böyük bir hissəsi, XIX əsrin ilk qərinsində baş vermiş Rusiya-İran müharibəsində ikiyə

bölünərək bir payı İrana çatmış Cənubi Azərbaycan və digər yerlər, məhz əzəli Azərbaycan torpaqlarıdır.

Yeri gəlmışkən, Tehrandan Təbrizə, təxminən, 40 dəqiqə yol gedən yolcular buradan o yana bizim torpaqlarımızda - Azərbaycan torpaqlarında hərəkət etməyə başlayır. Bu yol təxminən yeddi saatlıq yoldur... Bu yol üzərində Qəzvin, Ərdəbil və başqa azərbaycanlılar yasayan şəhərlər salınıb.

XIX əsrə xanlıqlar dövründə İrəvanda çox cüzi sayıda erməni yaşayırımsı. O dövrün rəsmi sənədlərində bu, dördün birə nisbətində olmuşdur. Qarabağda isə, ümumiyyətlə, erməni olmayıb. Bunlar rus çarı Pyotrın vəsiyyətinə əsasən, müxtəlif ölkələrdən planlı şəkildə gətirilərək torpaqlarımızda yerləşdirilmişdir. Hətta sovet dövründə - XX əsrin II yarısında ermənilərin Qarabağda məskunlaşmasının 150-ci ildönümü İttifaq miqyasında təntənə ilə bayram edildi. (90-ci illərin hadisələri başlananada bu, faktlardan biri kimi mətbuatda gündəmə gətirildi və dərhal o abidəni dağıdıb izini itirdilər.)

Pyotr "məşhur" vəsiyyətnaməsində yazar: "Rusiya o zaman qüdrətli dövlət olacaq ki, paytaxtı Konstantinopol - İstanbul olsun". Bəli, Rusiya imperiyası həmişə xalqlar arasında təfriqə yaratmış, öz monafeyi naminə insanlar arasına qırğınlar salmışdır. XXI əsrə də bu davam edir. Keçmiş SSRİ-nin tərkibindən çıxmış Azərbaycanı Rusiya Yanvar qırğını, sonra da ermənilərin əli ilə Xocalı faciəsi, Ağdaban, Qaradağlı və digər faciələrlə, qətlamlarla sınağa çəkdi, lakin xalq qurbanlar bahasına müstəqilliyini qazandı. Rus siyaseti nəticəsində Qərbi Azərbaycan (Göyçə və digər mahallərimiz), Zəngəzur verildi. İndi də Qarabağ problemi yaradılıb. Qarabağ düyünü hələ də açılmır ki, açılmır. Nə qədər ki, imperiyanın "villasında" erməni əsillilər söz sahibidirlər, bu xəmir hələ çox su aparacaq. Lakin torpaqdan pay verilmir!..

Onu da qeyd etmək yerinə düşər: xəritəyə nəzər salsanız, Naxçıvanla Azərbaycan bir-birindən aralanıb. Niye? Səbəbi yenə Pyotrın vəsiyyəti ilə bağlıdır: türkləri bir-birindən ayırmalı! Zəngəzurun ermənilərə verilməsi ilə bu ərazi paz şəklində Naxçıvanla Azərbaycan arasında qərar tutmuş, bir olkənin torpağını ikiyə bölmüşdür. Bu ən böyük tarixi təcavüzkarlıqdır!

Dünyanın və ölkəmizin bir çox alımlarının apardığı arxeoloji qazıntıların tədqiqi bir daha sübut edir ki, Qərbi və Cənubi Azərbaycan, o cümlədən dilbər guşəmiz olan Qarabağ ən qədim insan məskənləri - azəri torpaqlarıdır. Qarabağda Quruçay, Kondələnçay ərazilərində aşkar edilmiş Azix və Tağlar mağarasının tədqiqinin nəticələri də bunu bir daha sübut edir. Bu cür faktların sayı olduqca çoxdur. Faktı isə danmaq mümkün deyil.

Qərbi Azərbaycanda sünü şəkildə dövlət yaratmaq üçün ərazi çatışmazlığı Azərbaycan torpaqları hesabına

aranan qaldırıldı və Ermənistən Sovet Sosialist Respublikası yaradıldı. 1988-ci ildə burada yaşayan azərilər zorakılıqla dədə-baba ocaqlarından didərgin salındılar. Təxminən, 60-ci illərdən başlayaraq Qarabağ Ermənistənə birləşdirmək üçün Azərbaycanda yaşayan ermənilər hər ay müəyyən bir büdcəyə pul köçürürmüşlər. Deməli, Qarabağın işgalini reallaşdırmaqdən ötrü məkrli planın gerçəkləşdirilməsi üçün gərgin işlər gedirmiş. Hətta, Sumqayıt hadisələrini də qəsdən törədərək gələcək qanlı savaşların özüünü qoydular. Bizim ürəyitəmiz millətimiz isə bütün bunlardan xəbərsiz olaraq, onlara qarşı heç bir ayrı-seçkilik etməmişdir.

Hələ buna qədər neçə-neçə kəndlərimizin sakinləri deportasiya edildi, kəndlər boş qaldı.

Məsələn: Dərələyəz mahalında ən böyük kəndlərdən biri haqqında bir neçə kəlmə: kənd əhalisinə dedilər ki, kəndi boşaltmalısınız. Camaat yavaş-yavaş köçməyə başladı. Kənd sakini Quba xanım ermənilərin təklifini rədd etdi:

-Mal-mülkümüzü müsadirə etdiniz, qızıllarımızı apardınız, həyat yoldaşımı Sibirin qarlı çöllərinə sürgün edib 6 övladımı atasız qoydunuz, bu, bəs deyilmə?! İndi də deyirsiniz ki, zülümlə tikib - qurdugumuz dədə-baba ocağından çıxaq?! Bu mümkün deyil.

Nəhayət, hamı çıxıb getdi, bir boş kənd və bir də bələləri ilə birgə Quba xanım qaldı. Əlacsız qalan xanım balalarını da götürüb Azərbaycana üz tutdu. Neçə-neçə bu cür yurd yerlərimiz boş qaldı, ya da başqa yerlərdən köçürülmüş ermənilərə verildi. İrəvan oldu Yerevan. Bu şəhərin bünövrəsi isə Şah İsmayıllı Xətainin göstərişi ilə onun vəziri Rəvanqulu xan tərəfindən tikilmiş qala ilə qoyuldu. Sonralar qala Rəvanqulu xanın adı ilə tarixə düşdü. Rəvan qalası! Azərilər "r" hərfi ilə başlanan bəzi sözləri tələffüz edərkən əvvəlinə "i" səsi artırırlar: Rəvan-İrəvan, rəhim-irəhim.

İstər Qərbi Azərbaycanda, istərsə də Qarabağda ermənilər alban xaçları adlandırılın xaçı və abidələri "özəlləşdirilər". Nəhayət, yer adlarına "əl" uzatdılar. Məsələn: Qərbi Azərbaycanda qədim Qarakilsə indi Kirovakan adlandırılır. Gümrü - Leninakan, Həmzəçi-mən - Marqahovik, Zəngibasar şəhəri - Masis, Göyçə gölü - Sevan gölü, Kotanlı - Qarmraşen və s. Dağlıq Qarabağda da eyni proses davam etdirilir: Xankəndi şəhəri Azəri türklərinin başına min bir müsibət açmış Stepan Şəumyanın "şərəf" inə Stepanakert adı ilə əvəzlənilib. Bu şəhərin əsası isə məşhur Cavanşırlər nəslinin bir nümayəndəsi olan Qarabağ xanı, şairə Xurşidbanu Natəvanın atası Mehdiqulu xan tərəfindən qoyulub. Eləcə də Azərbaycan adları Hadrut, Mardakert, Martuni (əsl adı Küznütdür, "Martuni" A. Myasnikovun təxəllüsü olmuşdur) adları ilə əvəz olunmuşdur.

Qarabağda toponimlər iki qismə bölünür: Yaşayış məskənlərinin adı azərbaycancadır, əhalisi ermənidir:

Narışdar, Şah Mansur, Ağbulaq, Xırmancıq, Ulubab, Cilən, Tuğ, Azıq, Daşaltı, Ballıca... Digər qismə aid olan toponimlər isə erməniləşdirilib: Ağdərə - Mardakert, Daşbaşı - Karaqlux, Qozlu - Vaquas, Caqadüz - Sarkısaşen, Şıxarx - Marquşevan, Bazarkənd - Tsmarahor, Ağbulaq - Msmina, Qızılqaya - Artyunqomer, Takır - Avdur, Ballıqaya - Kiçan, Şıx Dursun - Sixtoraşen, Ağkənd - Stepakşen, Ulu Qarabəy - Metşen, Quzumkənd - Kert, Quşçu Baba - Moşxmhat, Cəmiyyət - Ninki, Seyidbəyli - Seyidşen, Daşkənd - Daşuşen, Göyərx - Levonarx, Binədərəsi - Banazur, Arpagədik - Arvaşen...

Erməni tədqiqatçıları da ermənlərin Qarabağa gəlmə olduqlarını yazırlar. Hətta M. Barxudaryan və A. Koçaryan hansı kənd əhalisinin haradan göldiklərini də yazmışlar. Suliketsuk - Cənubi Azərbaycanın Xoy mahalından, Norşen - Cənubi Azərbaycanın Qaradağ mahalından, Sos - İrəndan, Çıldırın - Türkiyənin Çaldırın mahalından, Müşqanat - Türkiyənin Muş əyalətindən... hətta əvvəlki əsrlərdə Bizansdan və digər müxtəlif ölkələrdən az-az gəlib Qarabağda məskunlaşmışlar. Azərilər xasiyyətcə mehriban, qonaqpərvər insanlar olduğu üçün gəlmələrə qarşı çox mədəni münasibət bəsləmişlər. Ermənilər isə zaman keçdikcə yerlərini möhkəm-lətdikdən sonra torpağımızın əsil sahibi olduqlarını iddia etməyə başlayıblar. Bu acgöz millət Gürcüstanda, Krasnodarda və digər regionlarda da eyni iddiadadırlar: torpaq qoparmaq eşqilə yaşıyırlar.

Qarabağ eramızın əvvəllərində, hətta ondan da əvvəl Arsak da adlanıb. Ermənilər indi bu adı da "dirildib" erməni sözü olduğunu iddia edirlər. Lakin kökündən yanlışdır. Məşhur Azərbaycan alimi Mirəli Seyidov "Arsak" sözünün etimologiyasını araşdıraraq bu adın qədim sak tayfaları ilə bağlılığını elmi dəlillərlə tam sübuta yetirmişdir. Elə erməni tarixçilərinin özləri də bunun erməni sözü olmadığını yazırlar. Arsak (ermənilər "Artsax" deyirlər) sözü iki hissədən ibarətdi: "ar" və "sak". "Sak" qədim türk tayfalarından birinin adıdır. "ar" isə "ər" şəklində olub, lakin "sak" sözünə uyğun olaraq "ar" - "ər" formasında fonetik dəyişməyə məruz qalmışdır. "Ər" sözü də "igid, cəsur, qoçaq, cəngavər" anlamını ifadə edir, yəni "igid, qoçaq saklar" deməkdir. İndi bu söz arxaikləşib, işlədilmir. Arsak dövründə də bu bölgədə erməni olmayıb. Yuxarıda dediyimiz kimi, onlar adda-budda, təkəmseyrək şəkildə zaman-zaman müxtəlif ölkələrdən gəlib bu səfələr yerdə məskən salıblar.

Əlbəttə, bu mövzuda cild-cild kitaba yerləşən qədər yazmaq mümkünür, elə yazılır da...

Ermənilərdə türklərə qarşı nifrət nəsildən nəslə ötürülür, lap uşaqlıqdan onlara belə tərbiyə verilir. I HAŞİYƏ. Balaca uşaqqı idim. 5-6 yaşım olardı. Ağcakəndə dincəlməyə getmişdik. Özüm yaşda bir qızla - Həməyə ilə küçədə oynayırdım. Birdən yanımızdan bir

at sürətlə qaçaraq keçdi. Biz qorxduq. Bu zaman 15-20 metr irəlidə 12-13 yaşlarında bir erməni balasının nəsə qışqıra-qışqıra danişdığını gördük. Ətrafda bizdən başqa heç kəs yox idi. Deməli, bize qışqırılmış. Qaça-qaća gəlib bizə çatdı. Ağzının böyürlərindən köpüklənən tüpürçək adəmi iyərəndirirdi. Erməni diğasının bu iyərənc görkəmi illər keçə də, yaddaşında beləcə hekk olundu. Biz ikimiz də onun sözlərini anlamırdıq. Niyə qəzəbləndiyini də başa düşmürdük. Birdən əlində kiçik cib bıçağı gördük.

-İndi man sizi öldüracağam, - dedi.

Bir-birimizə qışılıb ağlamağa başladıq. Birdən Həmayənin nənəsi qapıda göründü:

-Ay dişa, (ay gədə, ay oğlan) nə isteyirsən bu körpələrdən? Bunun bir bıçağına - zada bax! Bıçağını sox gözünə, özün də rədd ol burdan!

Erməni gədəsi kəkələyə-kəkələyə dedi:

-Man bulara dedi ki, manin atının qaytar, bular qaytarmadı.

-Bu körpələr sənə at qaytarandır?! Səni bir də burlarda görməyim, get burdan.

Nənənin pəhləvan görkəmi, amiranə səs tonundan qorxan erməni diğası tez uzaqlaşdı.

II HAŞİYƏ. İndiki Nəsrəddin Tusi adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetini bitirib, Ermənistən Dərələyəz mahalına gedirdik. Həyat yoldaşım Qəribi Azərbaycanın köklü türk tayfalarındandı, yuxarıda haqqında azacıq da olsa, bəhs etdiyimiz Quba xanımın, Sibirə sürgün edilmiş Firudin bəyin nəvəsi idi.

Səhər tezdən Arazdəyən stansiyasında qatardan düşdük. Bir taksi dayandı, ermənicə dedi ki, hara gedirsiniz, aparım. Əyləşdik. Sürücü yenə müraciət etdi:

-İcazə versəniz, bir sərnişin də götürərdim.

Razılıq verdik. Bir ariq erməni oturdu. Yolboyu səhbət edirdilər. Ermənicə danişirdilər. Yoldaşım da erməni dilini mükəmməl bilirdi. Birdən erməni sərnişin qəzəbləndi:

-Ara, elə manim alacım olsa, onların hamisının başını kasardım!

-Niyə? Onlar sənə neyləyib?

-Çunki onlar turkdü, bizim düşmanımızdı!

Sürücü mübahisəyə nöqtə qoydu. Erməniyə dedi ki, qardaş, burdan o yana getmirəm. Erməni sərnişin etiraz etdi ki, axı belə danişmamışdıq, burdan kəndimizə necə gedim?

-Axper (qardaş), orası sənlikdir, özün bilərsən.

Sürücü yol pulunu da ikiqat aldı. Erməni deyinə-deyinə düşüb getdi.

III haşiyə: Cermukdan (İstisudan) təyyarə ilə İrəvana uçduq. İkimiz və üç yaşlı oğlum Firudin. (Firudin bəyin adını daşıyır.) Bərk isti idi. Sasunlu Davud meydənında idik. Bir də gördük ki, Firudin fəvvərənən suyunun içərisinə girdi, bir neçə erməni uşağı da suya girib

istinin yanğını söndürür, hay-küylə oynasırdılar...

Şəhəri gəzdik, mərkəzi univermağa girdik. İkinci qata qalxdıq. Çanta şöbəsinin qarşısında dayandıq. Bu çantalardan birini almaq istəyirdim. Satıcı qız digər şöbədəki qızla erməni dilində səhbət edirdi. Mən gözləyirdim, o, isə səhbətə xitam vermək fikrində deyildi. Sanki məni görmürdü. Rusca müraciət etdim, eyninə almadı. Səbrim tükəndi. Erməni dilində adda-budda sözlər bilirdim. Dilləndim:

-Vaa!.. Axcı, bola. Yekste min. (Vaay, ay qız, bəsdir, bura gəl).

Qız dərhal gəldi və istədiyimiz çantanı ala bildik.

Həyatımda təsadüf etdiyim bu üç fakt ermənilərin türklərə qarşı nifret sindromunun sübutudur. Biz o zaman çox təəccübləndik, bu hərəkətlər bizə çox qəribə görünürdü. Yalnız 1988-ci ildə milli-azadlıq hərəkatı başlananda gördüklərimin mənasını tam çılpaqlığı ilə anladım.

Ermənilər "Miatusum" şüarını ortaya atdırılar. Şahnazaryan, Zori Balayan, Silva Kaputikyan kimi riyakarlar qızığın fəaliyyətə başlamışdılar. Guya ermənilər Qarabağda "işğal altındadırlar", "hüquqları hər an tapdanır", müstəqillik isteyirlər...

Məşhur Topxana meşəsini qırıb İrəvana yol çəkmək isteyirdilər. Artıq Ermenistanda azəri türklərini döyür, öldürür, işgəncələr verirdilər. Hamilə qadının kürəyinə qaynar samovar bağlayır, insanları yanın təkər tonqallarının içində atırdılar. Bir xəstəxanada yenicə dünyaya göz açmış 70 körpəni dəmir borunun içində doldurub, hər iki tərəfi lehimləmişdilər. İnsanlar soyuqda qarlı dağlar aşmış, dərələrdən, meşələrdən keçmiş, Azərbaycana pənah gətirmişdilər. Ermənilər monodövlət olmaqla kifayətlənmədilər. Azərbaycan diyarı Qarabağda da eyni hadisələr baş verirdi. Ermənistandan gələn 200 000-dən çox insana Vətən qollarını açdı, vətəndən vətəne gələnlərə qayıq göstərildi və... Qarabağ münaqişəsi genişlənməyə, dərinleşməyə doğru irəliləyirdi. Azərbaycan xalqı bir nəfər kimi ayağa qalxdı.

Yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə. Gecəyari tankların dəhşətli gurultusuna ayılıb şübhəndə atıldıq. Artıq rus ordusu şəhərə girmişdi.

Şəhərə qədər yatmadıq. Şəhər həyətə düşüb ehmalca darvazanın qapısını araladım. Tankın lüləsi iki metrlikdən darvazaya tuşlanmışdı. Yavaşça qapını örtüb bağladım. Küçəmizdə yaşayış ermənilər necə də dəqiq məlumat vermişdilər. Axı biz Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Hərəkatının feal üzvlərindən idik. Yoldaşım rayon şöbəsinin sədri idi. Oğlum və qızım da digər tələbələr kimi cəbhəçi idilər. Ermənilərə qarşı yönəldilmiş bu xalq hərəkatına milyonlar qoşulmuşdu. Artıq xalq siyasi cəhətdən xeyli savadlanmışdı. Azərbaycan başdan - başa həm də savadlılar ölkəsi idi. Xalq nəyin pis, nəyin yaxşı olduğunu dərinən dərk edirdi. Bəli, ko-

mendant saatı başlandı. Bir neçə gün də rus ordusunun güləsinə tuş gələnlər oldu. Salyan kazarması deyilən ərazidən sakinləri köçürüdlər. Mənim sinfimə gələn bir şagird söylədi ki, müəllimə, gecə yatmadıq, aqlaşırıdıq. Gizlincə pərdə arxasından baxırdıq. Rus əsgərləri küçəni su maşınları ilə yuyurdular. Qan sel kimi axırdı. Çünkü kazarmadan çıxan tanklar qarşılara çıxan hər şeyi - canlı və cansızları əzib gedirdi. İnsanlar elə əzilmişdi ki, ət kütləsi olmuşdular. Bu kütləni bellə yiğib xüsusi zibil qablarına doldururdular. Məktəbli oğlan hələ sarsıntıdan xilas ola bilməmişdi, rəngi sapsarı idi. Onu dinləmək mən olduqca ağır gəlirdi...

Yanvarın 20-də universitet tələbələri olan qızım və oğlumu saxlaya bilmədim: atalarının dalınca şəhərin mərkəzinə yollandılar. Xoşbəxtlikdən axşam sağ-salamat qayıtdılar. Oğlumgili gülleyə tutsalar da qaçaraq binaların arxasında gizlənmişdilər. Gətirdikləri xəbərlər ağır və dəhşətli idi - dinc əhalini qırılmışdır. Ölkə prezidenti Mixael Qorbaçov demişdi ki, mən bilmirdim belə qırğın olacağımı. Guya ki, bilmirmiş. Bəs göstərişi kim vermişdi?!

Şəhidlər Bakının ən hündür yerində dəfn edildilər. Bütün ölkə qara bayraqlarla bəzədilmişdi. Oğlum da qaça-qaca gəldi ki, qara parça ver, küçəmizin baş tərəfindən asaq, bütün küçələrdə qara bayraqlar asılır.

Tərslikdən qara bayraq üçün parça tapmadıq. Təzə pencəyin astarını söküb bayraq hazırladı. Uşaqlar onu küçənin başındakı telefon budkasından asdırılar. Azərbaycan şəhid balalarına 40 gün yas saxladı, Sergey Mironoviç Kirovun və Vladimir İliç Leninin heykəlləri isə uçuruldu. Qırğın gecəsi bu sətirlər də yarandı:

Vətənim qara geyib, bəxtimizə qara düşüb,
Hay çəkin, nalə edin, millətimiz dərə düşüb...

Şəhidlərin dəfni günü Xəzərdəki gəmilərin siqnal səsləri də fəryad qoparmışdı. O gəmilərin kapitanlarının cəsurluğu da xalqa bəlli oldu. Sahildən Bakını mühasirəyə alan gəmilər düşmən gəmilərinə şəhərə girmək imkanı verməmişdilər. Gəmidəkilər ölümün gözünə mərdanəliklə, dik baxdalar, düşmənə yol vermədilər.

Bütün bu faktlar bir daha sübut edir ki, erməni heç vaxt dinc durmayacaq. Lakin sadə ermənilər yaxşı bilir ki, başqasının torpağına göz tikmək yanlış siyasetin nəticəsidir. Söz yox ki, qələbə HƏDƏFƏ DƏYƏN SON GÜLLƏnin olacaqdır. Son qələbənin sevincini dadmağı hər bir azəriyə arzu edirik. Söz yox ki, azəri türklərini sevən hər qeyrətli insana da bu qələbə sevincindən pay düşür!!!

20 noyabr 2017-ci il,
Bakı

DUYĞULAR SÖZƏ ÇEVRİLƏNDƏ

*Fariz Çobanoğlunun "SÖZÜN RƏFIQƏSİ"
kitab-monoqrafiyasında Rəfiqə Məmmədova
yaradıcılığına yaradıcı baxış*

Xeyli vaxtdır dövrü mətbuatda dolaşan ədəbi məlumatlar içində Fariz Çobanoğlunun qələmə aldığı "SÖZÜN RƏFIQƏSİ" monoqrafiyası diqqət çəkən səballı əsərlərdən biridir. Monoqrafiya kitab şəklində nəfis tərtibatla "Təknur" nəşriyyatı tərəfindən məhdud tirajla çap olunaraq oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Tanınmış yazıçı Rəfiqə Məmmədovanın yaradıcılığından bəhs olunan "SÖZÜN RƏFIQƏSİ" monoqrafiyası ədəbi-publisistik yaradıcılıq nümunəsi olaraq şirin və oxunaqlı dil-də qələmə alınmışdır.

Ədəbi mühiti heyrətləndirən məqamlardan biri də ondan ibarətdir ki, səksən yaşı təmtəraqla tamamlayan, əlli ilə yaxın bədii sənətkarlıq təcrübəsi olan Rəfiqə xanım Məmmədova bugün də yaradıcılıqla məşğul olur və qələm məhsullarını dövrü mətbuatda, ədəbi dərgilərdə çap etdirir.

Fariz Çobanoğlu, sözün əsl mənasında adıçəkilən əsərdə Rəfiqə Məmmədovanın bədii-publisistik fəaliyyətinə işiq salmış, onun bir qələm, söz sahibi kimi hansı mərtəbələri fəth etdiyinə aydınlıq gətirmişdir. Müəllif belə bir incə məqama toxunaraq haray salıb. "Deyirlər ki, dil insanların iç dünyasının tərcüməmanıdır. Amma dillə sə-

sin vəhdəti misilsizdir. Səsdəki mehr və ülfət, sədaqət və munislik, inam və iman dildən çıxan ifadələrə hopmasa, insan kimsənin gözündə, könlündə doğmalaşa, ucalı bilməz".

Elə burdaca aydın olur ki, Rəfiqə xanımın qələmindən çıxan əsərlər niyə şirindir, oxunaqlıdır və arzuolunandır. Rəfiqə xanımın xarakterindəki məlhəmlilik, nəvazış və qayğı bütövlükdə onun beyninə hakimdir ki, dili və sitəsilə deyilən sözlər belə şirin ahənglə ağ vərəqlərə köçürürlər və əsərlərə çevrilir. Bu, onun ən üstün cəhətlərindən biridir və bəlkə də uğur qazanmasının əsas səbəbidir. Monoqrafiyada o da yer alıb ki, Rəfiqə xanım həmin xoşbəxt yazıçılardan biridir ki, əsərləri həm də radioda səsləndirililər.

İkinci böyük və üstün cəhət kimi **TƏBİƏTƏ BAĞLILIQ** məsələsi göstərilib. Rəfiqə Məmmədovanın elə bir kiçik də olsa əsəri yoxdur ki, orada bir neçə cümləlik təbiət təsviri verilməsin. Təbiət - doğma yurddur, təbiət - Vətən torpağıdır, daşıdır, meşəsidir. Rəfiqə xanım hər dəfə təbiət təsvirləri verməklə oxucusunu vətəndaş kimi tərbiyə etməyə, formalasdırmağa səsləyir. Fariz Çobanoğlu bu məqamı xüsusi olaraq tutub və incələyir: "Rəfiqə xanımın ya-

radıcılığını təbiətlə vəhdətdə araşdırmaq daha məqsədə uyğun görünür. Çünkü onun bütün əsərlərində təbiətə bağlılıq, təbiətə doğma bir istək və əvəzsiz sevgi var. "Təbiət sirlidir" deyir müəllif!

Onun əsərlərində haralı olduğu, yəni konkret olaraq hansı bölgəyə daha çox bağlılığı bəlli olmur. Əsərlərində müxtəlif bölgələrdən söz açılır, Zəngilandan bəhs olunur, Cəbrayıl-dan danışılır, Füzuli dilə gətirilir, Qarabağ tez-tez xatırlanır. Bir də görürsən şəhər həyatı təsvir olunur. Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, Rəfiqə xanım təkcə müxtəlif bölgələri öyrənməyib, həm də həmin bölgələri sevib, mənənə ruhuna hopdurub, yoxsa əsərlərində belə doğma, belə şirin söhbət aça bilməzdi.

Fariz Çobanoğlu "SÖZÜN RƏFIQƏSİ" monoqrafiyasında sözün əsl mənasında fədakarlıq nümayiş etdirmişdir. Əlli illik yaradıcılıq təcrübəsi olan Rəfiqə Məmmədovanın, demək olar ki, külliyyatının böyük bir qisminə baxış keçirə bilmiş, qismən də olsa təhlillər, paralellər aparmışdır. İstər sülh, əmin-amanlıq dövrünü, istər qanlı-qadalı müharibə, dava illərini özündə əks etdirən əsərlərdən söhbət salınanda da uşaqlara qayğı, onların psixoloji durumuna zərrə qədər də olsa zədə vurmamaq missiyası həmişə qabaqda durmuşdur.

Rəfiqə xanım Məmmədovanın əsərlərində personaj seçiməsi, onlara ad qoyması da qəribədir. Yaziçi burada öz məharətindən bacardıqca geniş istifadə etməyə çalışmışdır. Çünkü Yasəmənlə çəpişin simasında uşaqlar sıradan Yasəmən adlı birinin və keçi balasının obrazını görüb gülməməlidirlər. Onlar həm Yasəmənlə, həm də çəpişlə dostluq etməyə can atmalıdır. Elə dostlaşmalıdırıllar ki, həyatlarını onlarsız təsəvvür mümkünüzlüyüə çevriləlidir. Burada Yasəmən də çəpiş kimi yetimdir. Görüsünümüzü, bir təsvirlə ilk və ikinci addımlar atıldı. Uşaqlar hər iki personajın halına, aqibətinə acımalı oldular, deməli dostlaşma uğurlu alınacaq. Bax, yaziçinin məharəti elə bu manevrə keçid edə bilməsindədir.

Bundan əlavə, ad seçimlərində xüsusu yanaşmalar var. Bu adlar, əsasən Dədə Qorqudun verdiyi adlardır, millətimiz yaşadıb, yaşadır və yaşadacaqdır.

Fariz Çobanoğlu monoqrafiyasına seçdiyi adı sonda əsaslandırmağa çalışıb. Həqiqətən də, yazıçı-şairin əsərlərinin böyük əksəriyyətini nəzirdən keçirdikdən sonra belə bir qənaətə gəlirsən ki, o, sözdən geninə-boluna istifadə etməyib, əksinə çox qısqanlıqla yanaşıb. Quş dimdiyində bir-bir yuvasına yem daşıdıği kimi Rəfiqə xanım da istər balaca, istərsə də böyük oxucularına sözü bir-bir çatdırmağa çalışıb. Ey ni zamanda sözlə dostlaşış, sözün əsl mənasında sözün rəfiqəsinə çevrilib. Az qala hansı sözü harada işlətməyi elə sözün özündən soruşub.

Müəllif belə bir məqama diqqəti çəkir: "...sözün rəfiqəsi adlandırdığımız Rəfiqə xanım əsər yazmaq xətrinə əsər yazmayıb. Tanrıının ona verdiyi istedadı qələminə sərf etdiyi zəhmətlə yoğuraraq duyğularını sözə çevirir. Bir qələm sahibi, söz sahibi olaraq onun xoşbəxtliyi, ən böyük səadəti orasındadır ki, ruhu azaddır. Onun daxili aləmində hansısa bir qüvvəyə tabe olan hər hansı bir senzura yoxdur. Rəfiqə xanımı ilhamlandıran üfüqlərə siğmayan həyatın özüdür, təbiətin çeşid-çeşid gözəllilikləri, insanı yaşıdan onun ömrə-günə sərf etdiyi canlı aləmin yaşarlığı naminə xüsusi faydaya çevirən də dünya dediyimiz məkanın rəngarəngliyi, bu rəngarənglik içərisində cirpınan ömürlər, tələlər, bəzi hallarda isə qəzavü-qədərdir".

Fariz Çobanoğlu Qurbaninin iki misrasını monoqrafiyaya epiqraf seçib:

**...Nə ola, bir şadlıq xəbəri gələ,
Yüklənə barxanam ellərə doğru...**

Müharibə mövzusuna əsərlərində geniş yer verən Rəfiqə Məmmədova da torpaqlarımızın işgaldən azad olunacağı günü səbirsizliklə gözləyir. Bəlkə də həmin məqama qələbə müjdəli, qələbə sədali süjetlər hazırlayıb beynində, yeni əsərlər yazacağını fikirləşir...

Bütövlükdə götürdükdə Rəfiqə xanım Məmmədovanın əsərləri insanı həyata, yaşama səsləyir. Elə "**SÖZÜN RƏFIQƏSİ**" monoqrafiyasının müəllifi Fariz Çobanoğlunun sonda gəldiyi qənaət bundan ibarətdir. Ən böyük uğur da elə budur.

**Əli bəy Azəri
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü.**

RƏFIQƏ MƏMMƏDOVA

DAĞLAR

*(Dağları düşmənə verəndən sonra zar-zar
zariyan kişilərə cavab. Dağlar haqqında
çoxlu şeir və poemə yazanlara)*

Dağların başına tunc güllə yağıdı,
Çaylara zəhərlə qan birgə axdı.
Acısı gözləri yandırıb yaxdı,
Sıldırırm qayada səksəndi maral.

Vahimədən göydə qızı vurdı qartal,
Nəğməkar kəkliyin dili oldu lal.
Sevərdi qartallar dağın başını,
Insan çalışardı öyrənsin yaşı.

Dağlar gözəlləri bir-bir itirdi,
Gözəlsiz dağ-dərə dərd-qəm gətirdi.
Kəkliyə, turaca qaldı tamarzi,
Qəmli göz yaşında daşlar bitirdi.

Insana nə var ki, gəzər dünyani,
Atar obanı, dağ qalar diyarda.
Dağlardı şöhrəti, şanı torpağın,
Yazan insan dağı qoyarmı darda?

Dağ haqqında bilgi verən insan,
Əlbəttə ki, çox-çox yaxşı olardı.
Dəhşətli döyüşə güc toplayardı,
Düşmən qarşısında xar olmayıyadı.

FÜSUNKAR BAXIŞ

Fatehi qul edər füsunkar baxış,
Sözlər bitər gözlə qaş arasında.
Gözlər dilə sevgi dərsini verər,
Qəlbə qorxu odu salar kirpiklər.
Ulduz axını tek çəkilər naxış,
Fikir qalar gözlə qaş arasında.

DÜYÜNÜ BƏRK OLAR QOCA AĞACIN

Düyünü bərk olar qoca ağacın,
Möhkəm ilmə bəzər əriş-arğacın.
Möhkəmlənir kökü yal-yamacın,
Koğuşunda yatar muncuqgöz dələ.

Düyünü bərk olar qoca ağacın,
Tİq-tıq ağacdələn oyar bucağın.
Yağlı qurd tapar, yox eylər acliğın,
Korşalan dimdiyi dönər bülövə.

Xoşa gəlməz kələ-kötür qabığı,
Gözəllik tanrısi alar allığı.
Möhkəmdir özəyi, saxlar sıxlığı,
İpəkqurdu səylə toxuyar pilə.

BAĞRI QANLI DEMƏYİN ONA

Bənzətmə laləni bağrı qanlıya,
Sarsılıram bu cür oxşatmaya mən.
Dalgalanan zaman gülür çöl-çəmən,
Vurğun olmayım, nə edim allığa?!

Bağrı dağlı deməyin ona,
Leyli tək yanmayıb eşqin oduna.
Bağrına od düşən yanıb kül olar,
Bomboz, çirkli rəngi inan, can sıxar.

Gecə ilə gündüz birləşib onda,
Dalgalanan zaman zəmi qoynunda.

Al şəfəq qızartmış ipək ləçəyin,
Nurludur üzü bu gözəl-göyçəyin.
Bağrındakı qara gecə möhrüdü,
Zülmət ümmanında batan cövrüdü.

NƏĞMƏNİN QANADI

Oğlum Azərə

Üfüqdən boylanan qızıl günəş tək
Telləri şəfəqli güləşdir oğlum.
Odlu hissələrimin qürub çağında,
Nar gülü tək yanın atəşdir oğlum.

Mənim ürəyimin incə telində,
Necə də gizlənər həssas duyğu tək.
Arzumun, fikrimin xəyal selində,
Onunla birləşdə uyuyar ürək.

Çətin misralanan incə şerimin,
Dərin mənasıdır, rəvan ahəngi.
Elə sevimli ki, odur əzəldən,
Nəğməmin qanadı, sözümün rəngi.

BƏNÖVŞƏ

Gecənin qoynunda gizlənib qalan,
Boynu büük, gömgöy gözlü bənövşə.
Dərdin nədir, belə qəmgin durursan,
Çiçəklər içində küskün həmişə?

İncə çiçək, söylə bilim dərdini,
Bəlkə təhqir edib səni bir naşı?
Axıtmışan sel-su kimi göz yaşı,
Tənəli baxışlar didib qəlbini.

Sanki qulağıma bir səs yetişdi:
-Ay ürəyi incəm!

Bürüncüək içində qönçə tutanda,
Torpaq öyüd verdi: - Unutma kökü.
Ətrin də bəsindi, dəyişmə görkü,
Qılınc gözlü, həya yatrı butanda.

BƏHSƏ BƏHSDİ

Quşlar uçur dağla, daşla, meşəylə,
Bərkidir qanadım uzun yollarda.
Çətinlik dəf olur başçı səyilə,
Yoxsa uçuş olmaz kəc yollarda.

Gömgöy gölə qonur ağ quş dəstəsi,
Min səsdən seçilir bülbülbəstəsi.
Suyun altındakı xallı balıq tək,
Çırōınır qanadlar, bəstə bəhsidi.

Sanki balıqqayruq su pərisinə,
Çoxlu ovqat sovqat gətirilmişdi.
Torpaqda oynasañ Kür dələsinə,
Kəhkəşandan ulduz pay göndərmişdi.

SƏN KİMDƏN KÖMƏK UMURSAN, AZƏRBAYCAN?

Meyvə çiçəyi tək bar tökür köksün,
Köksündəki bara köks ötürən var.
Şimaldan əsəndə soyuq ruzigar,
Buz girir köksünə, edir taru-mar.
Sən kömək umursan barına nəzər,
Salana, sürməni gözəndən siləndən.
Göylərdə ulduzlar qapa biləndən,
Beləsi iy vurmuş umsağa bənzər,
Burnuna iy dəymış umsaqdan həzər!!!

QƏLB ALDADAN OLAR

Ovçu ovu görcək zövq alıb keçməz,
Gözəlliyyə həris gözü səyriməz.
Fürsət tapıb bəndə salar o bunu,
Lal bir qəhər boğar ürkək ahunu.

Ovçuluqda zövqün rəqibi qəlbdir,
"Qəlb aldadan olar" - məsəldir, zərbdir.
Sırrını bilən yox, çəkdiyi ox çox,
Oxundan yayınmaz gözü-könlü tox.

Ahu sıxılsa bir şir pəncəsində,
Gözü qan ağları ar güc eylədikcə.
Dili yanar etsə bəyan halını,
Axıdar gözləri ürək qanına.

GÜLTƏKİN HƏKİM

*(Qarabağ müharibəsində şəhid olan
Gültəkin həkimə ithaf)*

Gültəkin, əslinə bənzəyirsən sən,
Çırılıb işıqla yerə enmisən.
Göydə doğulmusan, göydə doğulan,
Yerə enməlidir, yer də bəzənsin.

Sən nə romantiksən, nə də fanatik,
Xəz döşənməmişdi getdiyin yola.
Elin döyüşürdü bədnəm qonşuya,
Ölümün gözünə baxdın sən dik.

Bədnamlıq adını alan hırsızla,
Torpağına şərik çıxan qansızla,
Dostluğun mehrini danan arsızla,
Döyüşdə əksini əks eləmisən.

Tufan tək qəfildən gəlmədi ölüm,
Özün getdin odlu xətlərə, gülüm.
Ucaltdın millətin qadın adını,
Ucaltdın millətin əsgər andını.

QALİB KOMANDANIN KAPİTANI

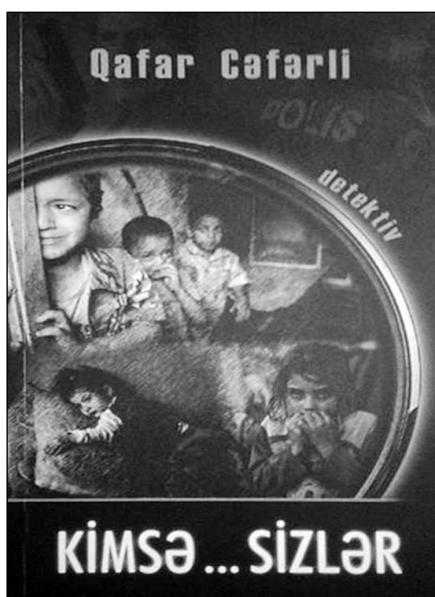
(Yazıcı-publisist Qafar Cəfərlinin yaradıcılığı haqqında düşüncələrim)

Dünya ədəbiyyatında detektiv janrının yaranması nı bəziləri Qaston Lerunun "Sarı otağın sırrı", bəziləri isə Amerika yazıçısı Edqar Allan Ponun "Morq küçəsində qətl" romanı ilə bağlayır. Ancaq dünya ədəbiyyatı tarixində ilk dedektiv roman Çarlz Feliks ləqəbli müəllifin "Nottinq Hillin sırrı" romanı hesab olunur.

Detektiv janrı öz yüksəlik yollarında çox ciddi inkişaf mərhələlərindən keçib. İlk dövrlərdə "hermetik detektiv" (kiçik bir məkanda - otaqda, ofisdə, və qonda, evdə baş verən hadisələrin təsviri) populyar olsa da, 1980-ci illərdən başlayaraq dünya detektiv ədəbiyyatı öz inkişafının növbəti mərhələsinə başladı. Dünyaca məşhur yazıçılar artıq detektivi başqa janrlarla sintez etməyə və bunun nəticəsində yeni ədəbi janrlar meydana gətirməyi bacardılar. Bu cəhdələr nəticəsində tarixi detektiv, intellektual-kulturoloji detektiv, siyasi detektiv, mistik detektiv, fantastik detektiv janrları yarandı.

Azərbaycan ədəbiyyatında detektiv əsərlərin yazılmasına hələ Sovet dönməmində başlanmışdı. Belə ki Cəmşid Əmirovun "Qara volqa", "Brillyant məsələsi" və sair əsərləri detektiv əsərlərə aid xüsusiyyətlərin tələblərinə tam cavab verməsə də, hər halda cinayətkarlıqla qarşı mübarizədə əməliyyat işçilərinin fəaliyyəti haqqında yazılış ilk romanlar kimi qiymətli idi!

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatında, hətta dünya ədəbiyyatında Çingiz Abdullayevin banisi olduğu siyasi detektiv janrı isə detektiv ədəbiyyatında yeni mərhələ hesab olunur. Hərçənd Ç. Abdullayevin detektiv əsərləri içərisində cinayətkarlıqlara qarşı mübarizə aparan, mülki işləri araşdırın xəfiyyələrin də iştirak etdiyi romanlar az deyildir!

Bu baxımdan ədəbi ictimaiyyətin diqqətini çəkən detektiv yazarlar sırasında yazıçı **Qafar Cəfərlinin** də özüne-məxsus yeri var. Onun əsərlərində cinayətə və cinayətkarlıq qarşı mübarizədə asayış keşikçilərinin profesional işi inandırıcı faktlarla təsvir olunur. Bunun əsas səbəbi isə yazıçının özünün də

peşəcə asayış keşikçisi olması və uzun illər həyatını bu sahəyə həsr etməsidir!! Bu isə əsas faktor kimi onun bütün povestlərini konkret dəlillərlə qidalandırmış, əsərlərini daha canlı, inandırıcı, həyatı etmişdir.

Q. Cəfərli bütünlükdə dörd kitab müəllifidir ki, onlardan üçü sərf detektiv janrdadır. "**Əməliyyatçı**" Qafar Cəfərlinin ilk kitabıdır. Kitabda altı povest verilib. Ayrı-ayrı hadisələrdən dəyişilməsinə baxmayaq, povestlərdə uzun illər polis orqanlarında əməliyyat işləri üzrə rəis müavini vəzifəsində çalışmış müəllifin birbaşa obrazı göz önüne gəlir və obraz olaraq Əli Zəminli müəllifin öz prototipi olduğu aydın görünür. Elə buna görə əsərlərdəki hadisələrin həqiqiliyi, həyatlılığı oxucunu inandırır.

İkinci kitabı olan "**Günahsız mələk**"də üç povest verilib. Bütün bu üç povest - "**Günahsız mələk**", "**Əlvida həyat**" və "**Xeyirlə şərin qovuşduğu gün**" əsərləri müəllifin şəxsi həyat təcrübəsində qaynaqlığı üçün bunlarda təsvir olunan hadisələr inandırıcıdır. Yaziçı elə ilk sətirlərdən oxucunu ram edə, aradınca apara bilir.

Povestlərin hər üçündə oxucular mənfi obrazlarla, peşəkar əməliyyatçı Zəminlinin timsalında onlara qarşı mübarizə aparan, aman vermədən onları təqib edən personajların başına gələnlərə şahidlik edirlər və bu müddətdə nə zaman baş verdiyini hiss etmədən gözlerini açarkən özlərini qarışq cinayət hadisələri-

nin düz ortasında tapırlar. Bu əsərləri maraqlı edən cəhətlərdən biri də odur ki, Q.Cəfərlinin bütün əsərlərinin baş qəhrəmanı bir nəfərdir - Əli Zaminli. Bu obraz bizim dünya ədəbiyyatından tanıdığımız A.K.Doylun Şerlok Holmsu, E.Allan Ponun Ogüst Düpeni, A.Kristinin xəfiyyə Puarosu, Ç.Abdullayevin Dronqosu kimi bütün povestlərin aparıcı obrazıdır, cənayət hadisələrinin açılmasında əsas personajdır.

Yazıcının əsərlərində personajlar üç qütbədə qərarlaşış - bu üçbucağın bir ucunda cəmiyyətin çirkabə bulanmış zərəverici zümrəsi, digər tərəfdə bunların hədəfinə çevrilmiş zəif və başıbelalı qurbanlar!!! Üçbucağın qarşı tərəfində isə qabiliyyət və bacarığını bu hər iki tərəflə əməliyyata sərf etməyə məcbur olan asiyş müdafiəçiləri! Məsələnin maraqlı cəhətlərindən biri də elə budur ki, əməliyyatçılar həm cinayətkarlara qarşı mübarizə aparmalı, həm də onların qurbanlarına çevrilmişlərin çoxunun inadlarını ram etməli, istintaqa köməyə razı salmalarıdır. Bu çətin vəzifənin öhdəsindən Əli Zaminlinin şəxsi istedadı və təcrübəsi sayəsində əməliyyat işçiləri çox ustalıqla gələ bilirlər!!!

Bu dəst-xətt yazıcının "Günahsız mələk" povestindən tutmuş digər "Əlvida həyat", "Amansız qətl", "Gecənin lal fəryadı", "Namus yarası" və digər əsərlərində davam etdirilmişdir.

Maraqlı povestlərdən olan sonuncu "Kimsə...sizlər" əsərində bəzi başqa detektivlərdən fərqli olaraq sadəcə baş verən cinayət və onun açılması deyil, həm də cəmiyyət həyatında ciddi narahatlılıq yaranan bir çox problemlər qabardılır. Əsəri oxuduqca bunu daha açıq hiss edirsən. Fikirləşirsen ki, nə yaxşı, sönmüş ocaqları alışdırın, məhv olmaqdə olan ömürlərə yenidən nəfəs verən, onları həyata qaytaran mərd və cəsur insanlar var! Məhz Əli Zaminlinin prinsipial və gərgin mübarizəsi nəticəsində bir ailənin yanğınlı hekayəti xoşbəxt sonluqla bitir. Azadlığa çıxandan bir gün sonra bacısı Tatlıını təsadüfən tapan Mətinə, nəvələrinə qovuşan Muxtar müəllimə sanki dünyadan sevincini bəxş edirlər.

Q. Cəfərlinin sonuncu kitabı "Lətifədən lətifəyə" adlanır. Yazıcı bu kitabda öz ənənəvi mövzusundan

birbaşa tamamilə əks bir janra - şifahi xalq ədəbiyyatı nümunəsi kimi tanınan lətifələrə müraciət etmişdir. Bu kitabın bir çox özəllikləri vardır ki, onlardan birincisi kitabdakı lətifə-gülməcələrin əksəriyyətinin konkret ünvani var, adı hallanan adamlar isə real həyatda yaşayan şəxslərdir.

Bu cəhət kitabdakı lətifələri yazılı ədəbiyyat nümunələrinə daha çox yaxınlaşdırır.

Kitabdakı lətifə-gülməcələri oxuduqca müəllifin səmimiyyəti oxucunu onların real həyatdan götürdüyüünə inandırır. Lətifə iştirakçıları saf və təmiz insanlardır. Yazıcının isə ən böyük xidmeti odur ki, o,

illərlə bu lətifə-gülməcələri toplayaraq, onların itibatmasının qarşısını almışdır.

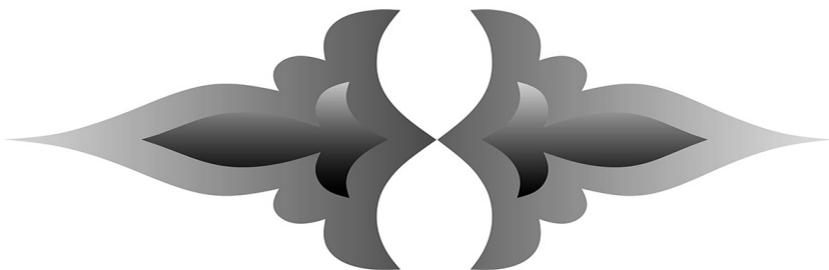
Q.Cəfərlinin əsərləri haqqında danışarkən onun dil və üslub xüsusiyyətlərindən yan keçmək olmaz. Məlumdur ki, hər hansı bir əsərin bədii dəyərində, oxucular tərəfindən maraqla oxunmasında və sevilməsində ədəbi dilin böyük önəm daşıması artıq təsdiq olunmuş faktordur. Yazıcının hələ hüquqşunas olmazdan önce ilk gənclik illərində jurnalist fealiyyəti ilə məşğul olması, ADU (BDU)-nun filologiya fakultəsində bir arətəhsil alması onun yazılarına təsir etməyə bilməzdi. Əsərləri oxuduqca dildəki rəvanlıq, canlı danışq diliñin zəngin söz ehtiyatlarından xüsusi ustalıqla istifadə etməsi, müdrik xalq deyimlərindən, dahlilərin hikmətli aforizmlərdən məqamında və bacarıqla yararlanması yazıçının əsərdən əsərə püxtələşməsinin bariz göstəricisidir. Bütün bu keyfiyyətlər obrazların daxili aləmini açıb göstərməyə xidmət edir və oxucunu bu povestləri birnəfəsə oxumağa sövq edir.

Q.Cəfərli yaradıcılığını dəyərləndirərkən qeyd etməliyik ki, müəllifə gələn zəngləri, məktubları və müxtəlif mətbuat orqanlarında dərc olunan müsbət röyləri onun uğuru hesab etmək olar. Fikrimizi yazıcının əsas qəhrəmanı Əli Zaminlinin sözləri ilə dəqiqlişdirsek, sanıram ki, onun haqqında tam doğru qənaət olar.

Yazıcı Qafar Cəfərli "Özünü qalib komandanın yerində hiss edə bilər!"

**Əlizaman Baxış
Yazıcı-publisist**

QAFAR CƏFƏRLİ

ALTINCI BARMAQ

(hekayə)

Açarın şaqqıltısı, ardiyca cırılıt səsindən sonra dəmir qapı aralandı. Tanımadığı kişiləri qapı ağızında görən cavan qadın bir addım geri çekildi. Qolundan tutduğu 5-6 yaşında olan oğlan uşağı gah anasının ətəyindən tutub dartır, gah da ağını büzüb üz-gözünü cürbəcür şəklə salır, iradəsiz halda əllərini və başını əyməklə səy-səy hərəkətlər edir, qırıq-qırıq, anlaşılmayan sözlər deyirdi. Onun lal olması o dəqiqli bilinirdi. Qəfil gəlmişdən özünü itirən qadın uşağı özünə tərəf sıxdı:

-Sizə kim lazımdır?

Hamidan irəlidə dayanan Əli Zaminli qamətini düzəldib cavab verdi:

-Kamil Paşayevin mənzili buradır?

Bu vaxt orta boylu, çəlimsiz, üzünü tük basmış, daraq üzünə həsrət qalmış dağınq saçları az qala boynuna kimi uzanmış cavan oğlan qadını arxaya dartıb irəli keçdi:

-Eşidirəm siz.

Yüngül bir itələmə ilə tirtap yerə uzanması şəksiz olan cavan oğlanın şəstlə, bir az da yekəxana danışığı Zaminlinin diqqətindən yayınmadı. Amma bu cür danışqları eşitməyə adət etdiyindən söhbətə bir istilik götirmək üçün zarafata keçdi:

-Sizdə Allah qonağını qapı ağızından qaytarırlar?

Cavan oğlan mülki formada olan Zaminlini və yanında dayanan orta yaşılı kişini başdan-ayağa süzdü, istehza ilə güldü və bu zaman siqaretdən sap-sarı saralılmış dişləri göründü:

-Niyə belə deyirsiz? Xoş niyyətlə gəlmisizsə, de-

məli evin yuxarı başında yeriniz var. - dedi və kənara çəkilərək əli ilə mənzilin içərisini göstərdi. - Buyurun, keçin.

Zaminli, orta yaşlı kişi, ardınca isə iki cavan polisin içəri keçməsindən cavan oğlana sanki od vurdular:

-Yox da, bu olmadı, biz belə danışmadıq. Bu cür Allah qonağı mənə lazımdır. Xahiş edirəm, mənzilindən çıxın. Çıxın deyirəm sizə, gedin burdan.

Polis nəfərləri dərhal onun böyrünü kəsdilər. Zaminlinin bir işarəsinə bənd idilər ki, onu qol-boyun edib yerə sərsinlər. Zaminli vəziyyətdən çıxış yolu kimi səssinin yumşaq yerinə saldı:

-Kamil sən niyə narahatsan? Bəlkə, biz bura xoş niyyətlə gəlmışik. Bəlkə sənə və ailənə bir köməyimiz dəyə bilər.

-Mənə heç kimin köməyi lazımdır. Rədd olun evimdən.

Yaşlı, nurani simalı bir qadın yan otaqdan çıxdı. Zaminli ilə qadının baxışları toqquşdular. Qadın günah etmiş uşaqlar kimi əllərini yana sallayıb başını aşağı dikdi. Kamilin bu hərəkəti cavabsız buraxıla bilməzdi. Qanunun sərt üzünü göstərməyin vaxtı çatmışdı. Zaminlinin simasındaki təbəssüm bir andaca əriyib yox oldu.

-Kamil, bu cür hərəkətlərin yersizdir. Görürsən ki, polis əməkdaşlarıyız. Mən rayon polisinin rəis müavini Əli Zaminliyəm, yanımızdakı əməliyyat müvəkkili Anar Orucov və polis nəfərləridir.

Zaminlinin işarəsi ilə Orucov əlindəki qovluqdan bir vərəq çıxarıb ona verdi.

-Buyur, yaşadığın evə baxış keçiriləcəyi barədə qərərlərə tanış ola bilərsən.

Kamil sanki nə danışdığını bilmirdi. Qorxu dolu təccübə polis əməkdaşlarına baxmaqda davam edir, arada sağ əlinin içi ilə alınının tərini silir, qurumuz do-daqlarını yalayırdı. Yaşlı qadın Kamilin qolundan tutub iri otağa tərəf çəkib apardı. Zaminli və digər polis əməkdaşları həmin otağa keçdilər. Zaminli sözünə davam etdi:

-Vətəndaş Kamil Paşayev, evdə qanunsuz narkotik maddə saxlamaqda və istifadə etməkdə şübhəlisiz. Qanunun tələbinə əsasən evdə narkotik maddə varsa könüllü təqdim etməyinizi tələb edirik.

Kamilin alnından muncuq kimi düzülən tərəfənləri hər iki yanağından üzü aşağı süzüldürdü. Təkrar sorğuya da cavab vermediyindən Zaminli şübhəli şəxs kimi Kamilin də iştirakı təmin edilməklə mənzilə baxış keçirilməsinə göstəriş verdi. Otaqlardan və mətbəxdən sonra polis əməkdaşları balkona çıxdılar. Zaminlinin bütün nəzəri orda, divara dayanmış tumbada idi. Orucov şəxsən tumbanı ələk-vələk etdi. Məyus halda başını tərəpdəndə Zaminlinin dalağı sancıdı. Kamilin bərəlmış gözlərlə tumbaya zillənməsi Zaminlinin nəzərindən yayınmadı. Vanna otağı da "təmiz" çıxdı. Sonuncu baxış keçirilən yer ayaqyolu oldu. Beş dəqiqliyə kimi orda yubanan Orucov çölə çıxanda Zaminlini kənara çəkib qulağına nəsə piçildədi. Əsəb keçirtdiyi hiss olunsa da Zaminli temkinini saxlamağa çalışırdı. Mənzilə baxışla bağlı protokol yazmaq barədə Orucova göstəriş verəndən sonra illərin yorğunu kimi otağın sol küncündəki əldə düzəlmə mizin kənarına qoyulmuş taburetkaya çökdü. Sorğu dolu nəzərlərini yanlayan taburetkada oturub bütün əməliyyat boyu səsini çıxarmadan başını aşağı dikmiş yaşlı qadına yönəldi.

...Həmin gün yağışdan sonrakı qızmar günəşin istisi havada bir boğanaqlıq yaratmışdı. Nahar yeməyindən sonra kabinetinə qayidian Əli Zaminli əhvalında bir narahatlılıq hiss etdi. Sakitləşib beynindəki yorğunluğu çıxartmaq üçün Polis Şöbəsinin qarşı tərəfində olan bağla keçdi. Çox sevdiyi nəhəng, qollu-budaqlı, sərinliyi onlarla adama bəs edən dəmirağacının altındakı bəzəkli taxta oturacaqda oturdu. Əllərini sinəsində çarpezlayıb ayaqlarını uzatdı, gözlərini yumub təxminən 700-800 metr aralıda olan dəniz tərəfdən gələn sərin mehdən doyunca ciyərlərinə çəkməyə başladı. Vaxtin keçən dəqiqlərini hiss etmədi. Birdən qulağının dibində həzin bir qadın səsi eşitdi:

-Ay bala, qurbanın olum, bir dəqiqliq vaxtını ala bi-

lərəm?

Zaminli gözlərini açdı və qarşısında ağ saçlı, üzündən nuranılık tökülen, əsil şərq xanımı kimi gözəlliyi ni, təravətini hələ də itirməmiş ağbirçək bir qadın göründü və qeyri-iradi ayağa durdu. Tez qadının qolundan tutub oturacağa yönəldi. Təxminən 65-70 yaşlarında olan qadının əynindəki paltar köhnə, rəngi solmuş olسا da təmiz idi. Başına bağladığı qəhvəyi rəngli yaylıq ağ saçlarını quçağına almışdı. Üzündəki qırışlar sımasındaki təravəti heç də azaltmadı. Onun qəmli-qüssəli, dərd adamı olması solğun simasından bilinirdi. Qadın astadan dilləndi.

-Oğlum, bağışla ki, istirahətinə mane oldum.

Zaminli xoş bir təbəssümə ona zilləndi. Üzündə sevinc işartiləri görünən qadın dərhal sözünə davam etdi:

-Eşitməm rayona təzə gəlmisən, hamı da səni tərifləyir. Gəldim ki, bəlkə dərdimə bir çarə qılınan... Yaşımın da elə vaxtıdır ki, əcəl hər dəqiqliq qapımı döyü bilər.

-Buyur, ana, eşidirəm siz.

Qadın arıq, damarları şışib üzə çıxan əli ilə yaylığının ucunu azca dartıb arxaya verdi, ağarmış saçlarını qulaqlarının arxasında gizlətdi. Nəzərləri məchul bir nöqtədə ilişib qaldı, handan-hana sözə başladı:

-Mən oğlumu tutdurmaq üçün sənin yanına gəlmisəm.

Zaminli eştdiklərinin fərqli vərə bilmədiyindən duruxub qaldı, nə deyəcəyini bilmədi. Bir təhər özünü toparlamağa çalışdı:

-Ananın oğlunu tutdurması təcrübəmdə az təsadüf olunub. Hər halda, səbəbi maraqlıdır.

Eştdiklərini təsdiq edirmiş kimi qadın başını tərətməklə dərhal dilləndi:

-Əlbəttə, sən haqlısan. Onda uzunçuluq eləsəm də gərək məni bağışlayasan.

-Heç narahat olmayıñ.

Qadın yaylığının ucu ilə alını, yanaqlarını və çənəsini silib bir müddət ətrafa baxdı, sonra Zaminliyə çevrilib sözə başladı:

-Mənim adım Xoşbəxt, soyadım Paşayevdir. Həyat yoldaşım rayonda ilk şirkət açanlardan olub. İmkanımız çox yaxşı idi, ailəmlə həsəd aparılması bir həyat yaşayırıq, amma... Hər şey yoldaşımın qəfil ölümündən sonra dəyişdi. İçkidən, o zəhrimər araqdan onda qara ciyərin serrozu tapıldı. Xəstəliyi bilinəndə artıq çox gec idi. Rusiyada, İranda həkim qalmadı ki, ona baxmasın, xeyri olmadı. Nə qazanmışdışa hamisini özü ilə apardı. Həmin vaxtı qızım Nigar ailə qurub gə-

lin köçmüş, bir neçə ilin həsrəti olan oğlum Kamil isə nişanlı idi. Ali təhsili olsa da iş tapa bilməmişdi. Bir gün Kamil toy pulu qazanmaq üçün Rusiyaya getmək istədiyi dedi, naəlacılıqdan razılaşdım. İki illik ayrılıqdan sonra gecə-gündüz yalvar-yaxarib onu geri qaytara bildim. Azacıq pul da götərmişdi. Birtəhər onun üçün toy edib evləndirdim. Gəlinim Güllüs çox abırlı, həyali, zəhmətkeş bir gəlindir, onun xətrini qızım qədər istəyirəm. Heyf o baladan, onu da bədbəxt elədim. Bunu Allah mənə bağışlamaz.

Xoşbəxt xanım susdu, kövrəldiyi, hətta gözlerinin yaşardığı hiss olundu. Tez üzünü yana çevirib yaylığıının ucu ulə gözlərini sildi, kövrək bir səslə üzrxahlıq etdi:

-Siz Allah, bağışlayın. Dərdli çox danışan olar, elə bilər ki, ondan başqa heç kimin dərdi yoxdur, hamı da borcludur ki, onu dinləsin.

Zəminli fikrini cəmləşdirmək üçün ona yardım etdi:

-Siz gəlinə neyləmisi ki, o bədbəxt oldu?

-Mən başı daşlı, mən qara günlü neyləyə bilərəm ki? - Qeyri-iradi səsinin tonu qalxdı və bunu özü də anladı. Peşmançılıq hissindən üzünə bir qızartı gəldi. Astaca sözünə davam etdi:

-Neylədi, oğlum elədi... Xalxın qızı evimə ayaq basandan bu vaxta kimi bir gün görmədi. Bircə oğul balaşı var, indi altı yaşındadır, həm laldı, həm də ağıldan kəm. Elə lova düşmüşük ki, usağı müalicəyə də apara bilmirik. Bu dərdə daha dözmək olmur, ay bala.

Onun gözlərindən yaş gəlsə də ağlamağı kənardan heç hiss olunmurdu. Zəminli məöttəl qalmışdı: səssiz-səmirsiz necə ağlamaq olarmış? Xoşbəxt xanım yanıqlı bir səslə sözünə davam etdi:

-Sən demə oğlum Rusiyadan narkoman kimi qayıdır. Nə mən bilmışəm, nə də ki, o vaxtı nişanlısı, indi isə arvadı olan Güllüs. Toydan sonra Kamilin bir işlə məşğul olmaması, hər gün evə sərxoş gəlməsinə bir müddət əhəmiyyət vermədim. Ta o vaxta kimi Güllüs oğlumun qollarında iyinə yerlərinin durmadan artdığını, gecələr ağrı kesici dərman kimi noxud boyda qara rəngli bir həb atlığıni deyənə qədər. Sonralar ev əşyalarının bir-bir yox olduğunu gördük. İşə düzəlmək bəhanəsi ilə arvadının bütün qır-qızılıni da götürüb apardı.

Xoşbəxt xanım sol əlini irəli uzadıb dərisi soyulub yönəmsiz halda bitmiş adsız barmağını Zəminliyə göstərdi:

-Pul verə bilmədiyim üçün barmağimdakı üzüyü istədi, imtina edəndə üzükdən tutub elə dartdı ki, bar-

mağımın dərisi də onun əlində qaldı.

Zəminli hələ də təccübələ onun irəli uzanmış barmağına baxırdı. Xoşbəxt xanım susdu. Heç biri danışmağa teləsmirdi. Bir azdan onun istehzalı səsi eşidildi:

-Sən qismətə bax, mənim adım Xoşbəxt, gəlinimin adı isə Güllüs. Mən xoşbəxtliyə, gəlinim isə güllüs həsrət qaldıq... Nə isə... bunlar olub keçənlərdir. İndi isə oğlumun tutulmağını istəyirəm.

Xoşbəxt xanımın son xahişi şikayətə gəlməyini oğlundan gizlətmək barədə oldu. Razılaşdıqları kimi evə gedib oğlunun balkonda, tumbada gizlətdiyi tiryoki, onu ərimək üçün qaşiq və alışqanı, şprisi yerində görüb dərhal Zəminlinin verdiyi nömrəyə zəng edərək şərtləşdikləri sözü deyəndən sonra əməliyyat qrupu mənzilə daxil olacaqdı...

Orucov protokolu imzalatmaq üçün Kamilə təqdim edəndə Xoşbəxt xanım başını qaldırdı və Zəminli ilə nəzərləri toqquşdu. Qadının üzündəki iztirabı, ağrını görməmək, duymamaq mümkün deyildi. Bütün bunlar olmazın əzablar çəkib canı boğaza yiğilan, son anda isə analıq hissi hər şeyə qalib gələn, tumbada gizlənlər ayaqyoluna atmaqla yeganə oğlunu həbsdə görə bilməyən ananın keçirtdiyi hissələr idi. Yalvarış dolu, imdad diləyən baxışı isə Zəminlidən bağışlanmasıni xahiş edirdi: "Neyləyim, ürəyimlə bacara bilmədim. Allah-Təala səbəbsiz heç nə eləməz. Əgər bu altinci barmağı mənə veribsə deməli onu gəzdirməyə borcluyam, lap çirkin görünəcə belə. Bağışla məni, oğul!"

Zəminli mənzildən çıxanda Kamilə ürək sözlərini deməyi də unutmadı:

-Özünə, anana, həyat yoldaşına yazığın gəlməsini, heç olmasa xəstə oğlunu düşün, ona yazığın gəlsin. Belə getsə həbsxanada ölücəksən.

Bayaqdan bütün diqqəti Zəminlidə olan usaq qəfil atasına sarılıb hönkürtü çəkdi. İlk dəfə rastlaşdığı bu haldan şaşırıb qalan Kamil onu qucaqlayıb üz-gözünü duz kimi yalamağa başladı. Xoşbəxt və Güllüs təccübədən yerlərində donub qalmışdır. Şahidi olduğu səhnədən üzünə qəfir bir təbəssüm qonan Zəminli mənzilin giriş qapısına tərəf addımladı. Arxadan Kamilin göz yaşları içində hiçqırıqla dediyi və mənzilin divarlarında eks səda verən sözləri eşidildirdi:

-Oğlum, bağışla məni, nə olar. Bax, söz verirəm, söz verirəm ki, bir də o zəhrimara əl vurmaram. İnan mənə oğlum, inan!"

24-25 iyun 2017-ci il

KOMA

(novella)

Təzə prezidentin ilk iş həftəsi olduğundan işçilərin heç biri şirkətin ofisini ondan əvvəl tərk etməyə cürət etmirdi. Bu adət-ənənəni gözləməyi hər birimiz özümüzə borc bilirdik. İnsanı, prezident də bizi çox intizarda saxlamırdı. İş vaxtı başa çatandan uzağı 10-15 dəqiqə keçmiş kabinetindən çıxıb otaqlara qısqacı nəzər sala-sala dəhlizi keçib gedirdi. "Mercedes-Benz"in səsi eşidilməz olan kimi ofisdəki səsküydən, dəhlizin və pilləkanın üstünə döşənmiş keramik plitəyə dəyən ayaqqabı dabanın taqqılıtısından qulaq tutulurdu. Bu da hardasa bir neçə dəqiqə çəkirdi və bir azdan ofis çarxı sınmış dəyirmana oxşayırıdı.

Son bir həftədə olduğu kimi bu gün də işdən çıxanda ətraf təzəcə qaranlığa qərq olmuşdu. Şəhəri çıxacıxdə ev üçün bazarlıq etməyimi xatırladım. Maşını yol kənarındaki bərli-bəzəkli iri marketin qarşısında saxladım. Marketə yenice gətirilən "Moskovski" konfet və karamellərdən, bir az da başqa ərzaqlardan alıb özü açılan giriş qapısına yaxınlaşırdım ki, qulağıma tanış səs gəldi. Cənub baxanda əmim oğlu Davudu gördüm. Əslində Davudun atası ilə mənim atam əmi oğlu idilər, amma biz də bir-birimizə elə "əmioğlu" deyib müraciət edirdik. Davud əlindeki çantanı yerə qoyaraq məni bərk-bərk qucaqlayıb həmişəki dilli-dilavərliyi ilə dilləndi:

-Nə var, nə yox, ay Nağı? Evdəkilər necədir? Xeyli vaxtdır görüşmürük. Vallah, çox pis adamlarıq, illərnən bir-birimizdən xəbər tutmurraq, ölüm-itim olsa da bilmərik. Rəhmətliliklərin ruhu bizi bağışlamaz. Nə isə, bunlar keçib gedib. De görüm, nə işlə məşğulsan, işləyirsən ya yox?

-İşləyirəm. Üç ildir şəhərin iri özəl şirkətlərin birində şöbə rəisiyəm. İslərim də pis deyil.

-Nə yaxşı, nə yaxşı. Mən də bir ildir ki, məktəb direktorluğundan çıxmışam, indi sıravi müəlliməm. Direktorluqdan da özüm çıxdım. Gördüm əsəbileşirəm, əsəblərim pozulur. İndi başım dincdir, öz əlim, öz ayağım. Nə isə... Sən qəsəbədə olursan da, eləmi?

Mən başımla təsdiq edən kimi əmioğlu sözü-nə davam etdi:

-Çox gözəl, oralarda nə var, nə yox? Vallah, neçə illərdir ki, qəsəbəyə gəlib rəhmətliliklərin qəbrini ziyarət edə bilmirəm. Amma neylim, işdən adamın başı ayılır ki? Nə isə... Yaxşı bəs Tağı müəllim necədir? Xeyli vaxtır ondan da bir xəbərim yoxdur.

-Qəsəbədə vəziyyət babatdır. Hər kəs öz dərdi-səri ilə məşğuldur. Tağı müəllimə gəldikdə isə, müəllimlikdən ayrılanдан sonra kənddədir. İşsiz-gücsüz, xəstə adamdır, elə komada olur.

Davud müəllim duruxan kimi oldu, gözlərində bir mərhəmət işığı yandı. Başını aşağı dikib günahkarcasına dilləndi:

-Allah şeytana lənət eləsin, heç nədən aramız dəydi. Mənim ondan incikliyim yoxdur, amma onu bilmirəm.

Böyük qardaşım Tağı ilə Davud demək olar ki, həmyəşid idilər. Hər ikisi Pedaqoji İnstitutu bitirib şəhərdə ayrı-ayrı məktəblərdə müəllim işləməyə başladılar. Tağı müəllim uzun illər məktəbdə dərs hissə müdürü işlədi. Dörd il bundan qabaq Davud müəllim işini düzüb-qoşub Tağı müəllim işləyən məktəbə direktor gəldi. İlk işi əmisi oğlunu dərs hissə müdirliliyindən çıxartmaq oldu. Bu Tağı müəllimi bir elə narahat etmədi. Onsuz da təmiz maaşı ilə dolandığından dərs hissə müdirliliyi onun üçün əlavə bir yük idi. Sıravi müəllim kimi üç il işlədi. Altmış yaşından üç-dörd ay ötmüşdü ki, bərk xəstələndi. Həkimlərin məsləhəti ilə müəllimlikdən bir dəfəlik ayrılib həyət-bacasını əkibbecərməyə, mal-qara saxlamağa və ildə üç-dörd uşaqla repitetor kimi məşğul olmağa başladı. Böyük qardaş olsa da atamıza məxsus köhnə evdə ailəsi ilə yaşayırıdı. Ata həyətimiz böyük olduğundan mən həyətin yuxarı başında özümə iki mərtəbəli ev tikdirmişdim.

Davud müəllimin son cümləsini eşidəndə bütün bunlar kino lenti kimi ani olaraq gözlərim önündən keçdi. Hirsləndiyimi sezdirməmək

üçün üzümü yana çevirsəm də barışıgi üstün tutdum:

-Heç onun da səndən bir elə incikliyi yoxdur. Keçənə güzəst deyərlər.

Əslində məqsədim müsahibimdən tez ayrılib bu mənasız söhbəti bitirmək idi. Bilmirəm, Davud müəllim fikrimi başa düşdü, yoxsa təsadüfən belə alındı, o da söhbəti bağlamaq qərarına gəldi.

-Sənu görməyə çox şad oldum. İnşallah, bir-iki günə qəsəbəyə gələrəm, görüşərik. Amma mobil nömrəni mənə versən pis olmaz.

Mən könülsüz də olsa: "İnşallah" - deyib mobil nömrəmi ona verdim və dərhal əlimi ona uzatdım, görüşüb ayrıldıq. Yol boyu Davud müəllimlə olan görüş barədə bir-iki dəqiqə düşündüm, sonra məni narahat edən problemlər başımı elə qatdı ki, heç yadına belə düşmədi.

Sabahkı günüm sürprizlərlə dolu oldu. İllərlə səsini eşitməyib, üzünü görmədiyim bibim oğlu Cəfər, dayım oğlu Murad, eləcə də Tağı müəllimin iş yoldaşlarından bir neçəsi mənə zəng edib hal-əhvalımı soruştular, dil-ağız etdilər. Sonda isə azacıq kədərlə mənə və Tağı müəllimə can sağlığı arzulayıb tezliklə görüşəcəklərini də deməyi unutmadılar. Düzü, bütün bunlar mənim üçün gözlənilməz idi, nə baş verdiyini anlamirdim. Amma zəng edənlərdən birindən mobil nömrəmi Davud müəllimin verdiyini eşidəndə nədənsə sakitləşdim və buna əhəmiyyət verməməyə çalışdım.

Davud müəllimlə görüşdən üç gün keçirdi. Bazar günü olduğundan evdə idim. Səhər yeməyindən sonra köhnə paltarlardan geyinib həyatə düşdüm. Payızın üçüncü həftəsi olsa da hava xoş idi. Bundan istifadə edib bağda səliqə-sahman yaratmaq, ağaclarla "əl gəzdirmək" fikrində idim. Bir-iki ağaç və kolun "bic" budaqlarını kəsib yorğunluğumu almaq üçün dayanıb bağlı seyr etməyə başladım. Birdən həyatə qapısı açıldı, Davud müəllim, Cəfər və tanımadığım iki nəfər ahıl yaşda kişi həyatə girdilər. Mən dərhal onları qarşılamaq üçün irəli yeridim və hər biri ilə mehribanlıqla görüşdüm. Qonaqları həyatdəki çardağa dəvət etdim. Heç on dəqiqə keçməmişdi ki, biz çay içib söhbət edirdik. Məlum oldu ki, tanımadığım iki nəfər Tağı müəllimlə iş yoldaşı olublar. Mən xəlvəti kiçik oğlumu Tağı müəllimi çağırmaq üçün göndərdim.

Bu arada bibi oğlu Cəfər kədər dolu bir səslə mənə müraciət etdi:

-Dayoğlu, eşidəndə çox pis oldum. İnan ki, iki gündür özümə yer tapmiram, deyirdim nə vaxt gedərəm. Həqiqətən, kişi kimi təmiz, pak yaşıadı bu dünyada. Heç kimin qabağında əyilmədi, heç nəyə görə əqidəsindən dönmədi. Vallah, indiki zamanda bu cür insanları lampa işığında axtarsan tapa bilməzsən. İnan ki, bu neçə günü bütün ailəmiz ona Allahdan şəfa diləmişik.

Mən söhbətin kimdən getdiyini anlamadığım üçün gözlərimi döyüb təəccüb dolu baxışlarla Cəfərə, arada isə digər qonaqlara baxırdım. Yaxşı ki, Davud müəllim söhbətə qoşuldu:

-Əmi oğlu, mən də bu xəbəri səndən eşidəndə əhvalım pişləşdi, nədənsə özümü günahkar hiss elədim. Odur ki, özümə borc bildim, Cəfərə, digər qohum və dostlara zəng edib bu barədə xəbər verəm. Bu vəziyyətdə onu ziyarət etməyimiz Allaha da xoş gedər.

-Davud müəllim, siz kimin haqqında danışırızsınız?

-Tağı müəllimdən danışırıq da, kimdən olar ki?

-Tağı müəllimə nə olub ki?

Davud məllim bərəlmiş gözləri ilə əvvəlcə yoldaşlarına, sonra isə mənə baxdı və heyrət dolu səslə dilləndi:

-Necə yəni nə olub?.. Görüşəndə demədin ki, Tağı müəllim komadadır?

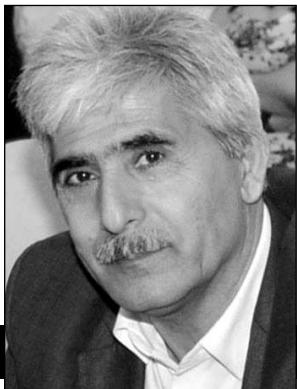
Bu sözləri eşidib bir neçə saniyə duruxdum, sonra necə şaqqanaq çəkmışəm ki, qonaqlar bəlkə də havalandığımı zənn etdilər. Bir az tox-tayandan sonra gülə-gülə dedim:

-Allah səni güldürsün, ay əmi oğlu! Mən dedim ki, Tağı müəllim komada, yəni köhnə, balaca evində qalır.

Bibi oğlu Cəfər əvvəlcə: "Şükürələr olsun!" - deyib bir ağız möhkəm güldü. Və elə gülə-gülə: "Mən də elə bildim ki, dayoğlu xəstələnin, komaya düşüb" - dedi və ucadan qəhqəh çəkməyə başladı.

Baş verənləri maraqla müşahidə edən qonaqlar da mətləbdən hali olduqdan sonra bizə qoşuldular. Tağı müəllim gələndən sonra isə bizim şaqqanaq çəkib gülməyimizi güman ki, bütün ətraf qonşular da eşitdilər.

26 oktyabr 2016-ci il

MAYIL MƏMMƏDLİ

1961-ci ildə Tərtər rayonunun İrəvanlı kəndində anadan olub.

M.A Əliyev adına Aaərbaycan Dövlət İncəsənat İnstitutunu bitirib.

Şeirləri gənc vaxtlarından qəzet və jurnallarda dərc olunmağa başlayıb.

"Eşqim məcnun söyüddü" adlı şeirlər kitabı 2014-cü ildə "Adiloğlu" nəşriyyatında çap olunub.

DÜNYANIN

Fikir çəkmək qismətimmiş əzəldən,
Hey daşdım dərd-sərini dünyanın.
Sevgi umdum ömür adlı xəzəldən.
Qanlı gördüm əsərini dünyanın.

Üzdü məni, qıymadı ki, qəlb susa,
Qahmar çıxdı yalançıya, dəyyusa.
Nanəcibə, vicdansıza, karsıza,
Heç görmədim kəsərini dünyanın.

Baha satdı özür adlı matahi,
Əsgilmədi nə amanı, nə ahi.
Müəmmaymış hər açılan sabahi,
Duymamışam məhşərini dünyain.

AL, GET

Deyirsən, "izn ver, qadanı alım",
Qadamı qiymıräm, canımı al, get.
Gözləmə eşqini kəməndə salım,
Bacarsan, sən məni kəməndə sal, get.

Demirəm çaxasan odlu çaxışla,
Görüb vurulasan bircə baxışla.

Bu viran könlümü bəzə, naxışla,
Özün-öz əlinlə nizama sal, get.

Nur çilə ömrümə gelən yaz kimi,
Yayıl pərdə-pərdə xoş avaz kimi.
Çək, köklə ruhumu telli saz kimi,
Al sinən üstünə, dilləndir, çal, get.

Mayılam, tək sənə düşübdür yönüm,
Bu geniş cahanda sənsiz yox günüm.
Ərkini az eylə, başına dönüm,
Nazınla qoymadın canımda hal, get!

RUHUMUN SƏSİ

Gözəllik aşiqi, söz təşnəsiyəm,
Könüllər nəğməsi, saz bəstəsiyəm,
Yurdumun yanıqlı şikəstəsiyəm.
Bəzən coşguluyam bəzənsə kövrək,
Dinləyin, susmamış sinəmdə ürək.

Açılan sabaham, düşən axşamam,
Nakam taleyimlə yanan ağ şamam.
Kimsənin ömrünə heç vaxt oxşamam,
Aləmə səs salır gör, neçə dilək,
Dinləyin, susmamış sinəmdə ürək.

Ruhumun səsidir o cəng, o savaş,
Təbim, ilhamimdır, gurlar Qaval, Daş.
Yurduma zərbədir çatılan hər qaş,
Yağıdan qisasım alım mən görək,
Dinləyin, susmamış sinəmdə ürək.

Neçə qərinənin yolcusuyam mən,
Vaxtin, zəmanənin ölçüsüyəm mən,
Müqəddəs bir sülhün elçisiyəm mən.
Məramım mayaktək yol göstərəcək,
Dinləyin susmamış sinəmdə ürək.

HOPMADIM

Gedəmmədim o yerlərə, əzizim,
Nə bir ocaq, nə bir binə yapmadım.
Həsrətinlə yaş-qan tökdü gözlərim,
Çox aradım, səndən soraq tapmadım.

Sızım-sızım sızladiqca bu yaram,
Yədiyim, içdiyim sayıldı haram.
Daha demərəm ki, eşqində varam,
Qismətin əlindən bir pay qapmadım.

Mən həsrətdə, sən qürbətdə, qəlb talan,
Bu bazarda qəm satandı, mən alan.
Nə söyləsəm, bil, yalandı, ağı yalan,
Necə deyim öz yolumdan sapmadım?

Günahıma çox ağladım, kiridim,
Görə-görə mən sonuma yeridim.
Bəxt şamitək həsrət-həsrət əridim,
Torpağa qarışdım, sənə hopmadım.

BU DÜNYA

Ondan umacağım bir parça ömür...
Onu da çox gördü mənə bu dünya.
Hissimi, duygumu ram etmək üçün,
Min oyun oynadı yenə bu dünya.

Zalim düşmən kimi kəsildi qənim,
Getmədi gözüm dən dumanım, çənim.
Qismətim bu imiş, yəqin ki, mənim,
Qiymadı xoş ömrə, günə, bu dünya.

Qanıma susadı bir yetim kimi,
İcdim şorbətini dərd-sitəm kimi.
Apardı talesiz bəxti-kəm kimi,
Dili də varmı ki, dinə bu dünya?

ÖLƏ BİLMƏDİM

Az ağla. göz yaşın üzəndür məni,
Neynim ki, mən sənin ola bilmədim.
Bir özgə ürəkdə sığınib qaldım,
Sənin ürəyində qala bilmədim.

Əlini tutmuşam, əsir əllərin,
Əlimi buz kimi kəsir əllərin.
O yazıq əllərin, yesir əllərin
Duyub qadasını ala bilmədim.

Bu cavabsız eşqin günahı səndə.
Naləsi, fəryadı, min ahı səndə.

Öldürə bilmədim tamahi səndə.
Sən necə çevrildin qula, bilmədim.

Göyərməz bir daha o hiss, o istək,
Gəl tərs inadından səssizcə əl çək.
Eşqin öz içində mənsiz oləcək,
Mən sənin eşqinlə olə bilmədim.

SƏNƏ SƏNDƏN YAZACAM...

Sənə səndən yazacam...
Sən özün olmayanda.
Yazıb sonra pozacam,
Sən razı qalmayanda.

Söz qosacam hüsnünə,
Dəli Ozanlar kimi.
Bir rəsmini çəkəcəm,
Çılğın rəssamlar kimi.

Vurulub o rəsminə
Ağlayım sübhə qədər.
Parçalasın qəlbimi
Qısqanlıq, şübhə, kədər.

Alıb hamidan səni
Qəlbimə köçürəcəm,
Sənə duyğularımı
Mey kimi içirəcəm.

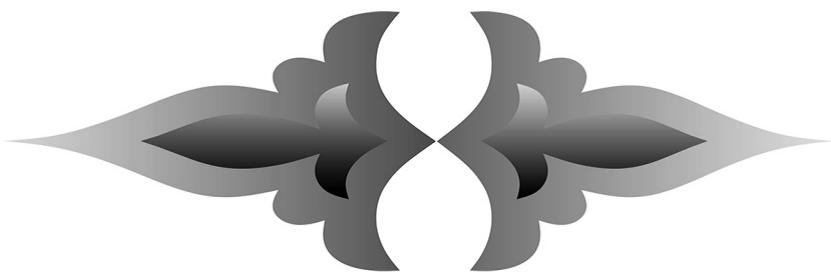
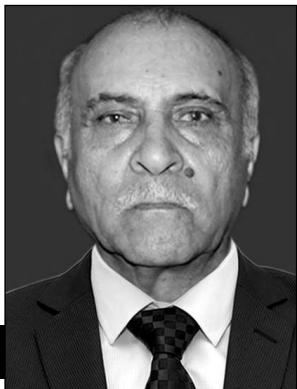
Axıb damarlarında
Qoy, çağlasın bu eşqim.
Tapşır aşiqlərinə,
Sevməsin səni heç kim.

KÜSÜRƏM, LƏLƏ

Möhnət qoşun çəkib alıb qalamı,
Öz Qəsri-Qalamda əsirəm, lələ.
Nə səni qınaram, nə də qalamı,
Özcə taleyimdən küsürəm, lələ.

Ölüb də dünyadan köçə bilmirəm,
Bu qanlı qəfəsdən uça bilmirəm.
Buxovu sindirib qaça bilmirəm,
Özüm-öz könlümdə yesirəm, lələ.

Naləmə acımasız, ünümə yanmaz,
Çağırsam məni heç iti də sanmaz.
Heyf... nahaq getdi, o çağlar dönməz,
Odur ki, içimdə susuram, lələ.

TAHİR DƏMİRÇİ

(hekayələr)

BİR YORĞAN ALTINDA YÜZ ƏLLİ CAN

2000-ci ilin yaz ayları idi. May ayının 25-i ailə şam yeməyi üçün çardağın altında açılmış süfrə ətrafında yişmişdi. Samovar axırıncı nəfəsinə dərirdi. Əhməd müəllim ailə üzvlərini diqqətlə sözüb sözə başladı:

-Hə, mənim əzizlərim, siz bilirsiniz ki, kənddə həmişə olduğu kimi su qılığı yaranıb! Belə ki, suyun çox hissəsi kəndə çatmamış çöldəcə aren-datorlar arasında paylanılır. Elə buna görə də kənddə su qılığı gündən-günə artır. Görürsünüz, mən hər gün su üçün arxin başına gedirəm ki, növbə pozulmasın. Növbədə on üçüncü adamam, sabah yox, o biri gün növbə bizimdi.

Əhməd müəllim ailə üzvlərini bir də diqqətlə nəzərdən keçirib səhbətini davam etdirdi:

-Hazırda doqquzuncu adam Rəşid kişidir. Sabah yox, o birisi gün işimizi elə təşkil etməliyik ki, növbə bizə çatanda hər kəs öz işi ilə məşğul olsun. Yəni nəzərinizə çatdırıram ki, əkin sahəmiz toxalanmalı, pomidor stilləri isə paylanmalıdır. Allaha şükür, bu il məhsulumuzun bol olacağı gözlənilir! İndi biz çalışmalıyıq ki, zəhmətimiz puça çıxmasın.

Bir azdan süfrəyə çay gəldi. Hərə bir fincan çay içəndən sonra süfrəyə yemək gəldi. Əhməd müəllim yeməkdən sonra ailə üzvlərinə bir də göz gəzdirib, sözünə davam etdi:

-Allah qoysa, əkin sahəsini yaxşı sulaya bilsək, bu ilki məhsulumuz ürəyimizcə olacaq! Allaha şükür, irili-xirdalı 6 baş malımız da var, məhsulumuzun bol olacağına şübhəm yoxdu! Əgər satacağımız məhsulun pulu azlıq eləsə, 2 baş da mal satıb, ailəmiz üçün bir "Jiquli" markalı maşın alarıq. Biz də bəzi qonşularımızın cərgəsinə qarışarıq.

Hamı bir ağızdan "lap yaxşı olar", dedi. Hələ indiyəcən Əhməd müəllimin ailəsində maşın səhbəti olmamışdı. Maşın sözünü eşidəndə Əhməd müəllimin oğlunun gözü böyüdü. Müxtəlif maşınların markası gözü önünə gəldi. Bir az gülümsədi, birdən də lap ciddi bir görkəm aldı. Elə bil, qeyrət onu silkələdi. Çox yatmağa son qoydu. Ayağa durub, həyətdəki beli, toxani itiləməyə başladı. Bu gün vaxtını hazırlıq işləri ilə başa vuran cavan oğlan qaranlıq düşdүünü hiss etdi.

Bu minvalla qaranlıq qopdu, yatmaq vaxtı geldi. Həyət qapıları bağlandı. Mal-qaraya yem verildi. Ailə üzvləri hərə öz yerində şirin yuxuya getdi. Ancaq şirin xəyallara qapılan, maşın arzusu ilə yata bilməyən gənc oğlan Oktay arzular qanadında, sanki uçurdu. Səhərəcən gözünə yuxu getmirdi ki, getmirdi.

Əhməd müəllim ailədə və həm də kənddə nüfuz sahibiydi. Öz işini yaxşı bilən, nizam-intiza-

mi sevən adam idi. Bu gün də Əhməd müəllim çox erkən oyanmışdı. Həyətə çıxıb səhərin təmiz havasını ciyərlərinə çəkdi və dağların səhər hüssənünü heyranlıqla süzdü. Sonra əkin sahəsinə tərəf gedib, belin, toxanın əkin sahəsində olduğunu gördü və heç kimi gözləmədən işə başladı. Lakin birini toxalayıb qurtarib saatə baxdı. Hələ işə getməyinə xeyli vaxt vardi. Əhməd müəllim ikinci ləki də toxalayıb qurtardı. Dərindən köksünü ötürüb evə qayıtdı. Bu vaxt gəlini onu həyətdə qarşılıdı. Qaynatmasına həmişə "əmi" deyə müraciət edən gəlin dilləndi:

-Sabahınız xeyir, əmi! - dedi.

Əhməd müəllim:

-Sabahın xeyir, a qızım, bir yaxşı çay dəmlə, işə tələsirəm! - dedi.

-Gedim, uşaqları oyadım, əmi?!

Əhməd müəllim əli ilə "yox" işərəsi verdi. Gəlin əkin sahəsinin qapısını açıq gördü, bir az da arxayınlasdı. Sahənin iki ləkinin toxalandığını gördü. Gəlin qaynatasının alatoran durub, sahənin iki ləkinin toxalandığını və suvarılmağa hazır olduğunu görüb, dedi:

-Əmi, özünüzə niyə əziyyət vermisiniz?! Tapşırınız, uşaqları tezdən oyadardım, onlar toxalayardılar.

Əhməd müəllim başını qaldırıb gəlinə baxdı:

-Eh, ay qızım, mən onlardan hələ bir kəramət görməmişəm! - deyib gileyəndi.

Bir azdan evin xanımı da yuxudan oyandı. O, həyətə göz gəzdirib hər şeyin öz qaydasında olduğunu gördü. Həyətə düşüb əkin sahəsinə tərəf getdi. Əkin sahəsinin toxalanıb qurtardığını gördü. Yenə də əvvəlki kimi onda Əhməd müəllimə qarşı fərəh hissi oyandı.

Evin gəlini malları da açıb həyətə buraxmışdı. Əhməd müəllim malları da həyətdən çıxarıb aparıb naxıra qatdı. Geri qayıdanda isə ayaq saxlayıb, ana-bala arasında olan söhbətə qulaq asdı. Ana oğlunu danlayırdı:

-A bala, bəs atan axşam sənə nə dedi?! Demədi ki, səhər tezdən pomidor kollarının dibini toxalamaq lazımdır?! İndi atan gəlib abrimizi ətəyi-mizə bükəcək. O da sənin üçün, bizim üçün çalışır. Sən isə günortaya qədər yatırsan, bəs heç utanırsan?! Utanmırısan ki, ağsaqqal kişi həm dərs deyir, həm sahəni toxalayır?! Bir sözlə, işin çoxunu atan görür, sən isə yatırsan.

Oktay narazı halda:

-Qoyursunuz ki, səhərin yuxusunu alaq?! Val-

lah, ay ana, heç bilirsən, necə yuxular görmüsəm?! Ay ana, bir qulaq as, yuxumu danışım!

Ana bir istədi çıxıb getsin. Oktay onun qolundan tutub saxladı:

-Ay ana, sən Allah, bir qulaq as, gör, yuxuda nə görmüşəm!

Ana məcbur oldu ki, oğluna qulaq assın.

-Ay ana, yuxuda görürəm ki, 150 can doğan qoyun almışam!

Ana oğluna baxıb gülümsədi:

-Anan ölsün, ay Oktay, elə sən hər şeyi yuxuda görürsən!

Əhməd müəllim daha özünü saxlaya bilməyb qapıdan içəri girdi. Üzünü oğluna tərəf çevirdi:

-Ay vecsiz, yaxşı olardı ki, sən o yuxuda gör-dükərini öz zəhmətinlə əldə edəsən! Mən sənin yerinə olsaydım yorğan altında qoyunların sayını 1500 başa çatdırardım, ay yekəbaş! Get, çayını iç, növbəmizi də yoxla! Heç olmasa növbə əldən getməsin.

Oktay peşman-peşman başını aşağı saldı, nahar etmədən arxin başına getdi. Oktay arxin başına çatanda qonşuları Hüseyin onu gülərzələ qarşılıyab dedi:

-Ay Oktay, bəxtin gətirdi, növbən çatıb! Qonşumuz Rəsul rayona gedib, hələ gəlməyib. Sən su növbəsində Rəsuldan sonrası. İndi isə Allah sənə yar oldu. Əkininizi suvara bilərsiniz.

Bir azdan suyu buraxdılar. Oktay tələsik evə gəldi. Evin adamlarını səslədi. Hamı tökülüşüb əkin sahəsini suvardı.

Günorta oldu.. Əhməd müəllim dərsdən çıxıb evə gəldi. Evə çatanda birdən fikrini dəyişib arxin başına getdi. Bir də baxdı ki, arx dolu su axır. Tələsik evə qayıtdı. Əhməd müəllim evə çatanda gördü ki, ailə üzvləri çardağın altında oturub nahar edir. Oktayı isə ayaqyalın və dizə qədər cir-məkli gördü, dərindən nəfəs alıb:

-Allah, sənə şükür, nə yaxşı ki, zəhmətimiz puç olmadı! - dedi.

Əhməd müəllim ailə üzvlərindən razılığını bildirib masa arxasında əyləşdi.

Məhsul vaxtı bir müştəri həyətdəcə bütün pomidorları aldı. Məhsul da satıldı, buzovlu inəyin biri də satıldı. Üç gündən sonra Əhməd müəllim aldığı "06" markalı maşını həyətə gətirib, tut ağaçının altında saxladı.

Axşamtərəfi Oktay həyətə girəndə gözlərinə inanmadı. Çox sevindi. Axı, Oktaydan savayı ailə üzvlərinin heç birinin sürücülük vəsiqəsi yox idi!

VİCDANIN HÖKMÜ

Axşamdan yağan selləmə yağış səhərə yaxın kəsilmişdi. Səhər yavaş-yavaş açılırdı. Dağlar, daşlar, meşələr yuyunmuş kimi təzə-tər görünürdü. Dağları bürümüş duman getdikcə avaziyırdı.

Ulu Borçalı diyarının gözəl bir səhəri açılır, əsrarəngiz gözəlliklər getdikcə göz oxşayırdı. Ehram çayının (Xram) sahilində yerləşən gözəl bir kəndin alagözlü səhəri açılırdı. Bu kəndin sakinləri bir-birilə çox mehriban və səmimi dolanırdılar. Hamı bir-birinə qarşı nəzakətli və bir-birinə qarşı əl tutan idi. Kəndin sayılıb-seçilən adamlarından biri də kəndin naxırçısı olan Əli Rüstəmoğlu idi. Əli Rüstəmoğlunun oğlu Vəli də naxırçı idi. O, kəndin buzovlarını otarırdı. Əli Rüstəmoğlunun zəhmət haqqı hər ay pulla ödənilirdi. Oğlu Vəlinin isə zəhmət haqqı hər malın bir günlük südü idi.

Ata və oğul işin qulpunu tapıb normal səviyyədə dolanırdılar. Əlinin həyat yoldaşı çox erkən vəfat etmişdi. Əli oğlu Vəlini çox çətinliklə böyütmüş və bir daha ailə qurmamışdı. İndi onun yeganə arzusu o idi ki, oğluna halal süd əmmiş bir qız tapıb evləndirsin və gəlin qulluğu görsün.

Əli kişi çöldə naxırı otararkən tez-tez dərin xəyallara dalındı. Yəni fikrindən keçirdi ki, mən gəlinimi, "ay anam", - deyə çağırıım, yoxsa, ona "ay qızım", - deyim?!

Bir gün Əlinin vəziyyəti çox pisləşdi. Rayon mərkəzindən həkim çağırıldılar. Təcrübəli bir həkim onu diqqətlə müayinədən keçirdi və Əlinin yaxın qonşusu olan Abbas kişisinin üzünə baxıb:

-Abbas əmi, daha iş işdən keçib! - dedi. - Əlinin 6-7 günlük ömrü qalıb. Xahiş edirəm, oğlu Vəliyə bu barədə heç nə deməyin.

Əli kişi bir həftəlik ömrünü də oğlu Vəliyə bağışlayıb haqq dünyasına qovuşdu. Bu ağır itki Vəlini çox sarsıtdı. İndi o, tək-tənha qalıb. Ana yox, ata yox, bacı-qardaş yox...

Vəli nə edəcəyini bilirdi. Səhər tezdən qalxır, naxırı otarmağa aparırdı. Tez-tez atası gözləri önünə gəlirdi. Onun gözlərinin yaşı qurumurdu, öz-özünə deyirdi:

-Belə də bədbəxtçilik olar?! İndi mən tək-tənha neyləyəcəm?! Görəsən, Allah məni niyə bu günə qoydu?! Hansı günahlarımı görə Allah mə-

nə görk elədi?! İlahi, indi mən tək-tənhayam! Dünya gözlərimdə nə solğun görünür?!

Vəli həddi-buluğa çatmışdı. Ucaboy, enlikü-rək bir oğlan idi. Vəlinin çöhrəsi həmişə tutqun olardı. Əzəlki gülər üzündən əsər-əlamət qalmamışdı. O, yalnız tək necə yaşayacağı haqqında düşünürdü. Atası Vəli üçün həm ata, həm ana, demək olar ki, on yaxın həyan idi. Atasını da vaxtsız itirən Vəlinin əlləri yerdən-göydən tamam üzülmüşdü.

Vəlinin atasının ili də çıxdı. Bütün kənd sakinləri Vəliyə başsağlığı verib, bir-bir gedirdilər. Lap axırda Vəlinin lap yaxın qonşuları qaldı. Vəlini çağırıb, otur, - dedilər.

Vəlinin atasının ili də çıxdı. Bütün kənd sakinləri Vəliyə başsağlığı verib, bir-bir gedirdilər. Lap axırda Vəlinin lap yaxın qonşuları qaldı. Vəlini çağırıb, otur, - dedilər.

Məhərrəm kişi dedi:

-Ay oğul, Allah rəhmət eləsin sənin atanı! Hamımız o yolun yolcusuyuq. Bir gün də biz bu dünyani tərk edəcəyik. İndi daha sənə tək-tənha yaşamaq əl verməz. Rəhmətlik atan da elə hey tələsirdi ki, səni evləndirib, gəlin gətirsin, nəvə görsün. Bu arzu bütün ataların, babaların arzusudur.

Abbas kişi əsas məsələyə keçib dedi:

-Ay Vəli, a bala, gəlsənə, səni evləndirək?! Sən evlənsən, atanın da ruhu şad olar.

Vəli ciyinlərini çəkib danışmadı. Abbas kişi ilə Məhərrəm kişi Vəlini dilə tutdu:

-Ay bala, sənin taylarının, gör, neçə uşağı var?! Gəl, inadkarlıq etmə, sən razlıq ver, biz sənə halal süd əmmiş bir adam tapaqq.

Vəli:

-Siz bilərsiniz, mənim daha sizdən başqa yaxın adamlarım yoxdur, - deyib kövrəldi, gözlərindəki yaş gilələnib sifətindən axdı.

Məhərrəm kişi bir qədər susub, dedi:

-Ay Vəli, mənim qonşu kənddə uzaq bir qohum var! Əri rəhmətə gedib, cavan gəlindi, ancaq bir oğlu da var. Gəlsənə, elə onu sənə calaşdırıraq. Çox gözəl və ağıllı gəlindi. Oğlunu da öz oğlun kimi qəbul et, başla, rahat yaşamağa. Sonra yenə uşaqlarınız olar. Sən də tənhalığın daşını

birdəfəlik atarsan.

Vəli:

-Siz bilərsiniz, - deyib, ayağa durdu.

Səhəri gün Gülgəzərini gətirib, Vəli ilə görüşdürüdülər. Onlar bir qədər söhbət etdikdən sonra bir-birini bəyəndilər.

Bir həftədən sonra Gülgəzəri Vəlinin evinə gətirdilər. O gündən də onların bir-birinə olan münasibəti getdikcə yaxşılaşdı. Vəli həyat yoldaşına getdikcə isinişir, oğluna da atalıq qayğısı göstərirdi. Gülgəzərin özü ilə gətirdiyi oğlu Fazıl 11 yaşında idi. Gülgəzər 16 yaşında ikən onu ərə vermişdilər. Onun artıq 27 yaşı vardı. Vəli ilə Gülgəzərin arasında 1 yaş fərq vardı.

Bir neçə aydan sonra Vəli naxırı kəndə gətirib, evə gələndə həyətdə bir neçə qadın gördü, salamlaşdı, görüşdü. Qadınlar bir-birinin üzünə baxıb, yaşılı qadına işarə elədilər ki, sözünə başlasın. Zəhra xala Vəlinin üzünə baxıb, dilləndi:

-Ay Vəli, ay oğul, biz gəlmişik, dərdimizi səninlə bölüşək!

Vəli diqqətlə qonşularının üzünə baxıb, təəccübə dilləndi:

-Nə olub axı, Zəhra xala, xeyirdirmi?!

Zəhra xala tez sözünə başladı:

-Ay Vəli, a bala, sənin oğlun Fazıl neçə vaxtdır ki, oğurluqla məşğuldur. Toyuq-cükəmiz, qazımız, hinduşkamız qalmadı. Bir dəstə uşaqlara qoşulub oğurluq edir. Əllərinə keçəni aparıb çöldə, dərədə bişirib yeyirlər. Xahiş edirik, bunun qarşısını alاسınız, başına ağıl qoyasınız. Vaxtında qarşısını almasanız, özünüz fikirləşin, bunun axıri nəylə qurtara bilər?!

Vəlinin qanı qaraldı. Gülgəzərin üzünə baxdı. Nə deyəcəyini bilmədi. Bilmədi ki, Gülgəzərə nə desin? Bir-birinə çox mehriban olan ər-arvad donub, yerlərində qaldılar.

Qadınlar üzrxahlıq edib, getdilər. Nəhayət ki, Vəli Gülgəzərin üzünə baxıb, dilləndi:

-Necə bilirsən, a Gülgəzər, bunun qarşısını necə ala bilərik?! Axı kənddə tamam nüfuzdan düşüb, biabır olacaq!

Gülgəzər xisən-xisən ağıladı. Ağlaya-ağlaya da dilləndi:

-Bu canı yanmış niyə belə etdi, özünün də, mənim də həyatımı, demək olar ki, məhv etdi.

Bir azdan Fazıl qapıdan içəri girdi. Anasının ağıladığını və atalığının bərk əsəbiləşdiyini gör-

dü. Vəli Fazili yanına çağırıb, acıqli-acıqli ondan soruşdu:

-Bu nə hərəkətdi, edirsən?! Qonşuların toyuq-cükəsini, qazını, hinduşkasını aparıb avara uşaq-larla bişirib, yeyirsən.

Vəli səsini bir qədər də qaldırdı:

-Buna son qoyacaqsan, yoxsa yox?!

Fazıl dinmədi. Anası Gülgəzər oğlunun üstünə qışqırıldı:

-Ay axmaq, bu nə oyundu, başımıza gətirirsən?! Sənin oğurluq yox, yazıb, oxumaq vaxtındı. Artıq bu il beşinci sınıfə keçmişən. Məktəbdə sə-nə nə deyəcəklər, nə ad verəcəklər?! Heç utanırsan?! Vəli sənə doğma atadan artıq qayğı göstərir. Heç ata-analı uşaqlar sənin qədər yaxşı yaşa-mır. Bizim başımızı niyə yerə soxursan?!

Yay tətili olduğundan Fazıl səhər evdən çıxıb, bir də axşama yaxın evə gəlirdi.

Vəli başını qaldırıb, həm Gülgəzərə, həm də Fazılə baxdı:

-İkinci dəfə mənə şikayətə gələn olsa, hər iki-niz bu evi tərk edəcəksiniz, - dedi.

Gülgəzər istədi ki, Fazılə bir sillə çəksin, Vəli qoymadı.

-Vurmaqla adam tərbiyələnmir, - dedi.

Artıq avqust ayının ortaları idi. Vəli Fazıl üçün məktəb paltarı, təzə çanta, dəftər-qələm, demək olar ki, bütün məktəb ləvazimati aldı. Bir neçə gündən sonra Vəli evə gələndə gördü ki, bu dəfə həyətlərində 10 nəfər qadın var. Vəli o saat başa düşdü ki, yenə nə məsələdi. O, qonşu qadınlarla görüşdü. Şikayətlərini dinləyib dedi:

-Siz bir də o uşağı burada görməyəcəksiniz.

Qadınlar çıxıb getdilər. Vəli üzünü Gülgəzərə və Fazılə tutub, dedi:

-Bu kənd əhli həmişə mənə arxa-dayaq durub, dar günümdə mənə həyan olub. Mən kənd əhli-nin hörmətini itirə bilmərəm. Artıq hər şey qur-tardı.

Vəli Gülgəzərin və Fazılın üzünə baxıb, əli ilə "gedə bilərsiniz" işarəsini verdi.

Gülgəzər dinməz-söyləməz paltarını yığıb, çan-tasına qoysdu. Oğlunun əlindən tutub:

-Gəl, gedək köhnə ucuq daxmamıza, bala! Üzün qara olsun, məni də bədbəxt elədin, - dedi.

Həyətin qapısı astaca örtüldü. Vəli başını əlləri arasına alıb, dərin fikrə getdi...

AYNUR YASƏMƏN

Mən 1980-ci ildə Qarabağın dilbər guşələrinən biri olan Ağdərə rayonunun Sirxavənd kəndində anadan olmuşam.

Şeir yazmağa 4-cü sinifdə oxuyarkən başlamışam. Elə o gündən də şeir yazmağa həvəsim olub. Ancaq son vaxtlar mənim üçün cox dəyərli olan bir insan məsləhət gördü ki, əyər səndə bu istedad varsa, yazmağına davam etdirməlisən. Mən də qərar verdim ki, bu sözü dəyərləndirim.

Sirxavənd kəndində orta məktəbi mən çox təssüsüf hissi ilə qeyd edim ki, 5-ci sinifə qədər oxuya bildim. Məcburi köçkün olduqdan sonra isə təhsilimi Baki şəhəri Qaraçuxur qəsəbəsində yerləşən 104 nömrəli orta məktəbdə davam etdədim.

Rahat şəraitdə, qayğıkes müəllimlərin əhatəsində qayğı, hörmət görməyimə baxmayaraq mən öz yurdumu, elimi, obamı heç vaxt unutmadım. Unutmayacağam da.

Orta məktəbi "əla" qiymətlərlə bitirdim. Həkim olmaq istəsəm də müəllimlərim mənə müəlliməliyi yaraşdırıqlarını dedilər.

Doğrudan da ədəbiyyata, incəsənətə çox həvəsim vardı. Müəllimlərim hörmətim böyük olub. Onların arzusunu reallaşdırırdım.

Ali təhsilimi bitirdikdən sonra üz tutdum Bərdə rayonunda təzə fəaliyyətə başlamış 28 sayılı tam orta məktəbə. Orda bir neçə köçkün rayonların uşaqları təhsil alırdı. Mən də oldum o məktəbin bir müəlliməsi.

Sonra müəyyən səbənlərdən Rusiyaya getməli oldum. Bir neçə il orda yaşadım. İndi, şükürlər olsun, yenə də öz vətənimdəyəm. Öz kəndimdə olmasam da, yenə də Azərbaycandayam. Əminəm ki, bir gün mən öz torpağıma gedəcəyəm. Tək yox 3 övladımla birlikdə. Çünkü onlara öz elim, obam haqda o qədər danışmışam ki, artıq bu körpə fidanlar mənnən də çox istəyirlər o yerləri.

Bəzən yuxuda görüürəm. Yenə də gəzirəm, dolaşırəm o dilbər guşəni. Cəmənlərində yixila-dura qaçıram. Çayların səsi beynimdəki bütün dörd-səri sakitləşdirir. O anın xoşbəxtliyini, o yerləri görməyən bilməz, anlamaz.

Yuxudan oyanıram. Bəli, yuxudu bu gördüyüüm. Ancaq o yuxunun təsiri bir müddət məni rahat saxlayır.

Dünyanın bəzi ölkələrinə, Azərbaycanın bəzi bölgələrinə getmişəm. Məni öz torpağım, öz suyum, öz kəndim qədər valeh edən heç bir mənzərə olmayıb.

Bir kəndimə dönmək ümidi ilə...

QÜRBƏTDƏN BOYLANAN KƏNDİM

*Ağdərə rayonunun DİLBƏR GUŞƏLİ
SIRXAVƏND kəndinə həsr edirəm*

Dağların qoynunda yetim qalıbdı,
Oğlunnan, qızının inciyən kəndim.
Yerə də göyə də nalə salıbdı,
Qurbətdən bizlərə boyلانan kəndim.

Uşaqlıq çağını, gozəl günlərin,
Yaşadım qoynunda göy cəmənlərin.
Ətrini çəkərdim tər çiçəklərin,
Çiçəyi kökünün quruyan kəndim.

Güneydən baxanda sən tək cənnətə,
İlk görən gəlirdi cuşa, heyrətə.
İnan, alışmadım belə həsrətə,
Qübardan sinəsi dağlanan kəndim.

Bulaqlarda sən qızların ədası,
İşkəçayın səsi - ana layası.
Qoynunda inlədi şəhid balası,
Sevinci kədərə burunən kəndim.

Böyüdüm sən təki cənnətdən uzaq,
Sinəmdə vətənim, dərd qalaq-qalaq.
İllərdi yoluna dəyməyir ayaq,
Yolları, izləri bağlanan kəndim.

İgid oğlun, qızın pərən-pərəndi,
Unutmaq çətindi sənin tək kəndi.
Düşmənin necə də sənə fənd gəldi,
Düşmənini dostdan seçməyən kəndim.

Sirxavənd deyəndə əsir ürəyim,
Sən sarıdan sınb qolum, biləyim.
Tapdalanan məzarlarda gərəyim,
Yiyəsiz ölüsün ağlayan kəndim.

RUHUN ŞAD OLSUN

(şəhid əsgərə)

Xalqın pis günündə sipəri oldun,
Köməyə çıxdırınız Azərbaycana.
Qardaştək vətənə arxa oldunuz,
Səsiniz yayıldı bütün cahana.

Təpildin düşmənə aslanlar kimi,
Qarabağ torpağı içdi qanını.
Süzdün göy üzündə qartallar kimi,
Yaralı olsan da əzdin yağını.

Sənin vətəninə göz dikən namərd,
Əyildi qarşında tülküyə döndü.
Yenə də işlədib düşmənlərin fənd,
Vətən torpağını ikiyə böldü.

Sənin qüvvətinə güc verdi rüzgar,
Sən qeyrət simvolun qanınla yazdırın.
Zirvəyə ucaltdı o pərvərdigar,
Şəhidlik adını tənha qazandın.

Müqəddəs torpağın oldun şəhidi,
Inləyən yurdumun oldun şahidi.
Güçün tükənəndə son güllən ilə,
Qovuşdun torpağın soyuq bətninə.

Cəngavər Qəhrəman, vətən əsgəri,
Dedin ana vətən qoy azad olsun.
Oğullar böyüyüb tutub səngəri,
Qəbrin nurla dolsun, ruhun şad olsun.

QIZIMA

Nüşabə torpağı qədim Bərdənin
Könül baxçasının nübarisan sən.
Atanın, ananın, bütün nəsilin,
Təzə qonçələnmiş çiçəyişən sən.

Sən aya görsəndin, gizləndi ay da,
Yolunnan çəkildi gözəl maral da.
Sənin kimi gözəl yoxdu cahanda,
Ananın gözünün bəbəyişən sən.

Sənə qul olacaq çiçəklər naçar,
Qaşların hilaldır, gözün od saçar.
Hər ürəyə düşməz bu sirli açar,
Ananın könlünüń aşarışan sən.

Bunu biləcəksən hamidan öncə,
Yanağı almasan, dodağı qonçə.
Saçları qırılan, telləri incə,
Ən gözəl memarın meyarısan sən.

Qızım, şirinlik var sənin adında,
Alişib yanaram sənin odunda.
Namusun, şərəfin, təmiz adınla,
Başımın tacının hür qaşışan sən.

AYRILMA MƏNNƏN

Sevgiyələ yaşamaq ömrə təpərdi,
Sevgisiz həyatın yolu çəpərdi.
Yaşamaq, əzizim, sənlə gözəldi,
Yanımda ol, ömrüm, ayrılma mənnən.

Söykəyim başımı güclü ciyninə,
Mən sevgi demirəm fələk felinə.
Gecəni sübhədək şeir de mənə,
Şairim, şeirim, ayrılma mənnən.

Bilirdim, nə vaxtsa gedənim gələr
Gəlişi ömrümə sevinci ələr.
Ömrümən sökülən, düşən ilmələr,
Səninlə sökülsün, ayrılma mənnən.

Ayrılıq xətası bizdən ötüssün,
Baxçamızda əlvan güllər yetişsin.
Yolumuz lap ayrı evlərə düşsün,
Məskini ürəyim, ayrılma mənnən.

Səmadan sıyrılıb girdin qəlbimə,
Şəriksən, ay ömrüm, hər bir dərdimə.
Aç könül qapını, gəlmışəm yenə,
Ürəyi məkanım, ayrılma mənnən.

BU SƏHƏR YENƏ DƏ SƏNSİZ AÇILDI

Bu səhər yenə də sənsiz açıldı,
Urəyim əzilib sanki sinəmdə.
Sənsizlik, sevgilim, yaman acıdı
Yanımda olaydın keşkə bu dəmdə.

Pəncərəm önungə düzüb göz yaşıın
Yağış da ağlayır sənsiz halıma.
Elə bil göy üzü çatıbdı qaşın,
Fikirlər dolanır, dolur başıma.

Görəsən, neynəyir, düşünürmü heç,
Ya başqa birinin xəyalındadır?
Mən onu düşünüb qovrulduqca hec,
Deyirmi sevgilim görən hardadır?

Yollara səpilən yağış daması,
Mənim gözlərimnən süzülür gəlir.
Qəlbimi ovudan hər bir kəlməsi,
Şən bir musiqi tək düzülür gəlir.

PAYIZIM

Payızdı... Ömrümün yaşam tağınnan
bir yarpaq da düşdü, neynəyə billəm?
Oturub sadəcə mən biçarə tək
Necə olacaqıq, onu düşünnəm...

Eh, ömür, deyirəm, səndəmi bələ
Vəfasız olursan bəndələr kimi?
Bu gedən karvani durduramırsan
Baxırsan üzümə fənd gələr kimi.

Neynəyim, ömürdü gedirsə getsin,
Barı arxasında bir iz buraxsin.
Şərəfsiz izləri istəmərəm mən,
Istərəm tərtəmiz izlərim qalsın.

Qızlarım öyünsün anasıyla qoy,
Oğlumsa baş eysin sözüm önündə.
Ananın öyündün itirməsin qoy,
Nəvələr böyüsün evim önündə.

Baxçada asdığım yelləncəklərdə,
Nəvələr oylənsin səs-səda ilə.
Ömrümnən süzülən o ilmələrdə,
Ansınlar adımı bir əda ilə.

Ey mənim ömrümnən yarpaq düşürən,
Payızım, mən səni sevirəm axı.
Yağışın damlaşın göydən endirən,
Rəbbimin sərvətin sevirəm axı.

Sevirəm yağmuru, sisi, dumanı,
Saralan yarpağı xalı kimidi.
Qaralar bağlayan küskün səmanın,
Yaylığı anamın şalı kimidi.

O məsum anamın nəmlı gözləri
Elə sənin kimi hey yağış tökər.
Atamnan danişar qəmli sözləri,
Bizimcün dilinnən dualar sözər.

Eh, payız, nə deyim, xəzan payızım,
Sevirəm, ömrümü gödəltsən belə.
Sevirəm mən səni, Xızır payızım,
Sən mənim gözümdə gözəlsən hələ.

SƏNSİZLİK ÜŞÜTDÜ MƏNİ

Bu gecə sənsizlik üzütdü məni,
Səsin də bir azca soyuq gəlirdi.
Sanki sərt dağların dumanı, çəni,
Otağıma soyuq qarı gətirdi.

Üşüdüm, üşüdüm, dondum bu gecə,
İsinə bilmədim sənin sevgiñən.
Ağladım gizlicə, susdum gizlicə,
Yatağım da bezdi dərdin əlinnən.

Körpə uşaq kimi ana istədim,
Girim qucağına, ovutsun məni.
Xəyalən də olsa qayğı gozlədim,
Kiçiklik çağıntıq qorusun məni.

Sənsizlik körpəmi basıb bağrıma,
Düşmüşük dənizin sahilinə biz.
Gəzirik sakitcə əl-ələ verib,
Bizi də seyr edir dalgalı dəniz.

Sahilə yazıram adını sənin,
Dalğa şıltaqlaşır, yuyur, aparır.
Mənə bəxş etdiyin sevgi kəmərin,
Dalğasıyla sanki çəkir, qoparır.

Mənsə vuruşuram dənizlə, suyla,
Nəfəsim kəsilir, boğuluram mən.
Ayıldım yuxudan qorxu xofuya,
Yenə də otağı bürüdü dərd-qəm.

DOSTUM

Sən dostun canısan, dostun özüsən,
Vuran ürəyisən, görən gözüsən.
Sən ruh əkizisən, şirin sözüsən,
Ruhunu çağırsam, gələrmi, dostum?

Neyləyim könlünü ala bilmirəm,
Yadlaşış uzaqda qala bilmirəm.
Ruhuna biganə ola bilmirəm,
Dost da doston atıb gədərmi, dostum?

Qəlbimdə alov var, atəşli, kövrək,
Söndürməz bu odu nə su, nə külək.
Səni kim anlayar, anladığım tək,
Bu diqqət, bu qayğı bitərmi, dostum?

Dost doston yanında canını verər
Əyər lazımlı olsa qanını verər
Dövlətinə verər, varını verər
Özüm boyda dünyam yetərmi doston?

DARİXDİM

Yanımdaykən hiss elədim mən bunu,
Ay mənim padşahım, şahım, darixdım.
Sevgimizin görünməsin qoy sonu,
Sevdannan alışdım, yandım, darixdım.

Sənsizlik yükünə dözərəm, ömrüm,
Sənsiz yaşamaqdan bezərəm, ömrüm.
Qəhərdən bir çay da sözərəm ömrüm,
Əlimi əlinnən aldım, darixdım.

Zəhər ver içərəm, şerbət deyərəm,
Mənnən uzaqlaşsan dərd, qəm yeyərəm.
Əyər getsən, qara libas geyərəm,
Al-əlvan libasım, şalım, darixdım.

Savalan dağımısan, saçında qar var,
Sevgimizdən başqları pay umar.
Xainlər də urəyinə dərd salar,
Deyərlim, qiymətləm, ləlim darixdım.

Çağır, qaçım qollarına, sevgilim,
Dəysin güclü əllərinə öz əlim.
Ay mənim SEVDİYİM, ağıllım, dəlim,
Məni Əslə edən Kərəm, darixdım.

ANA

O gözəl üzünü görmürəm çoxdan,
Görəsən necədi, halı anamın?
Payızın saralmış yarpaqları tək,
Boyanıbdı üzü sarı anamın.

Ay ana, böyüdüñ bizi zülümlə,
Əzablar dadmışan sən gilə-gilə.
Niyə qəhərlisən, yenə sən belə,
Darixib, gülməyir üzü anamın.

Altı övlad böyümüşən nur kimi,
Qəzel kimi, şeir kimi, şur kimi.
O gözəl üzünə nazik tor kimi,
Qırışlar düzülüb fağır anamın.

Övladın hərəsi bir yuva qurdı,
Bizi yola saldın, gözlərin doldu.
Sənnən öyrəndiyim qeyrət, qürurdu,
Ucadan ucadır adı anamın.

Heç yersiz danışmaz bir kəlməsin də
Səhv iz buraxmayıb heç keçmişində.
Uşaq da, böyük də, qız da, gəlin də,
Əmanət götürür sözün anamın.

Çatlamış əlinnən hər öpəndə mən,
Ürəyim alışır, gözüm olur nəm.
Keşkə bu ömrümən ömür pay verəm,
Uzana, çox ola ömrü anamın.

SECƏ BILMƏDI

*(Yəqin ki, bəzi dostlarım məni qinayacaq.
Əvvəlcədən üzr istəyirəm Bunu necə gun
əvvəl maqazaya gələn bir qızı yazmışdım.
Bilmirəm necə alınıb. Bir az ayıbdı, amma
yenə də hirsimi şeirinən çıxdım)*

Cox yükün altına atdı özünü,
Özü öz yükünü çəkə bilmədi.
Boş yerə unudub yordu özünü,
Nə yolu, nə kolu seçə bilmədi.

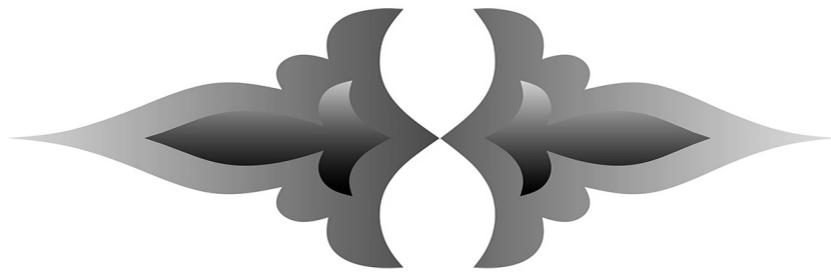
Yaşam onun üçün sadə aynadı,
Heç pisə, yaxşıya məhəl qoymadı.
Elə kim gəldisə, meyli qaynadı,
Nə yaxşını, pisi seçə bilmədi.

Bir gün beş nimçədə oynatdı qaşıq,
Guya ki, sevirdi? olmuşdu aşiq.
Nehrəsi yağ deyil? qalıbdı qatıq,
Bu xanım bir ocaq seçə bilmədi.

Harda bir dam görə bacadan girdi,
Dəvət gözləmədən çulunu sərdi.
Sevgisiz urekdən sevgi dəmlədi,
Rənglidi, rəngsizdi seçə bilmədi.

Bəzən tutuzdurdu, bəzən tutmadı,
Əllisin aşırı, yüzə çatmadı.
Çalasız-çuxursuz bir yol qalmadı,
Metronu, keçidi seçə bilmədi.

Azəri qadına bu ad yaraşmaz,
Hərdən güzgüyə bax, çox da etmə naz.
Adını dəyiş, qoy, avropalıbاز،
Desinlər soyunu seçə bilmədi.

NECDET EKİCİ

ÇOLPAN YILDIZI

(hekayə)

O, çok uzaklardan gelmişti; dili, dilime benzeyen bir ülkeden... Aynı fakültede, aynı sınıfdaydım. İkimizde Mehmet Mehdi Hoca'nın doktora öğrencisiydim. Altınay'dı adı ama ben ona hep "Asya" derdim. Çocuksu bir nazla öfkelenir, sağ ayağını yere vurur, "Hayır" derdi, "Benim adım Altınay!" O yine de benim Asya'mdı.

Çekik gözleri, savrulan bozkır saçlarıyla sanki Manas Destanı'ndan çıkıştı ülkemize gelen ay yüzlü Altınay'dı o.

Habersizdi içimdeki ceylan yansımalarından.

Ona her baktığında firtınalar kopardı gönlümde. İnce bir ay müjdesi, goncalasan bir gül şavkı düşerdi gözlerime. Söylediyemiyordum hiçbir şey. Onun bir Hun ulamışı Asya bakışlarında mavi yeleli atlar gördüm. Bir dolunay güzelliği ile salınırdı karşılımda. Ötüken göklerinin Çolpan yıldızı, Issık Göl'ün maralıydı o.

Hiç ayrılmazdı yanından. Sadece sınıfta değil; kantinde, bahçede, kütüphanede bile beraberdim. Çarşıya birlikte çıkar, birlikte dönerdim. Görenler bizi arkadaş değil, sevgili sanırlardı. Yanlış da sayılmazdı. Adı konmamış beraberlikler, başka nasıl anlaşılırdı?

Karşımı her oturduğunda gözlerine, gökyüzüne bakar gibi bakardım. Bir çift boz üveyik havalandı gözbebeklerimde. Bir erik ağacı tepeden tırnağa çiçeğe durdurdu. Sonra bir yağmur çiseler-

di. Birlikte ıslanırdık Samanyolu'nda. Gökkuşağı düşerdi k?inata. Toprak kokardı saçları.

Uzun surməzdi mutluluğum. Bir bilinmezlik kaplardı içimi.

Özlediği biri var mıydı? Sorsam incinirmiydi? Kayb edermiydim onu? Ya reddederse? Vuslatı olmayan aşka dayana bilirmiydi yüreğim? Kapıldım gidiyordum, engel olamıyordum kendime. Kava düşen çingi, ağaç ağırlığı kurt, göceğin vuran don, benim içimdeydi. Cesaretsiz kılları beni her şey... İçimde kalırdı tüm şarkılarım.

Gün olur yere serilen kirpiklerime sığınırıdı mesafeler. Dönüşü olmayan bir gurbet treniydi umutlarım. Yüzüm düşerdi. Gökyüzü düşerdi. Bir turna vurulurdu ansızın. Samanyolu parçalanır, ateşten yıldızlar savrulurdu kucağıma. Ala toolara yağan kar, Alarça'da boz bulanık suya dönüşür, alevden bir damla olurdu yanaklarımda.

O, her seferinde misraların kanadında şiirlerle gelirdi yanına. Habersizdi duygularımdan. Hiç olmadık zamanlarda nakışlardı yüreğimi. Dünya küçülür, ülkeler birleşir, Samanyolu bir köprü olurdu Türkistan topraklarına. Kendi şivesiyle şiirler okurdu kulağıma... Anlamazdım kelimelerin çoğunu amma her defasında anlamış gibi yapardım. Öğrenmiştim ya kendisinden bir kaç kelime. "Abdan cakşı! (Çok güzel!). Kuttuktayın! (Tebrikler!)" derdim. Kahkahalarla güllerdi. Gül-

mek en çok ona yakışırdı. Kırgız gözleri bir çift kayığa dönerdi.

Sevmek galiba böyle bir şeydi...

Dört yıl böyle geçmişti? Geride bıraktığımız koskoca dört yıl... Beşinci ve son senemizdi. İki aylık bir tatilden sonra tez savunması için Bişkek'ten yeni dönmüştü. İki ay, iki asır gibi geçmıştı. Meğer onsuz yaşanan her dakika sonu gelmeyen bir kara kışmış. Karar vermiştim. Tüm cesaretimi toplayıp gönlümü açacaktım.

Yüreğimde cemreler, yüreğimde umutlar...

Okul kantininde kendini bekliyordum. Her zaman oturduğumuz en köşedeki tenha masada...

Biliyordum, iğde çiçeklerini çok severdi. Masamda duman rengi yapraklarının arasında sarı yıldızlarıyla gülümseyen bir demet iğde çiçeği... İğde çiçekleri sevgi demekti. Sevgiliye açılan gönül kapısı demekti.

Kafamda binlerce soru. Ellerim buz gibi. Kalp atışlarımı duyar gibiydim. Sözé nereden, nasıl başlanır bilmiyordum.

Beklemek ne kadar zordu. Bilmem kaç kez saatime baktım, kaç kez gözlerim kapıya gitti geldi. Meğer Ferhat'in Şirin için yalçın kayalara baş kaldırması, Kamber'in Arzu için kendini dağlara vurması boş değilmiş.

Nihayet gözüktü kapıda. Gördü beni. "Geldim" anlamında el salladı. Sanki Issık Göl'ün yeşil sularında açan nilüferlerin beyaz ışıltısı, mavi Hazar'in serin rüzgərları düşü salona. Ayaklarında Sarı Özək bozkırlarının tozu, dilinde Nayman Ana'nın selamı vardı.

-Salamatsızkı! (Merhaba!) - dedi ve masumca sarıldı bana.

Karşılıklı oturduk aynı masaya. Gözleri bir şeyma ceylan yüreği, saçları bir Yusuf rüyasıydı. Hiç kimse bu kadar güzel gülümseyemezdı. Gözleri iki çizgi, gamzeleri al aldı. Beklemediğim bir cümle kurdu:

-Çok özledinmi beni?

-Çok...

-Ne kadar?

-On asır...

-O kadar azmı? Özlemek nedir sence?

-Bazen özlediğini söyleyemezsın. Dilaver Ce-

beci okuyorum; Neşet Ertaş dinliyorum, dersin. Özlemek böyle bir şey...

-Oo! Abdan caklı... (Çok güzel...) Ya unutmak?

-Unutmak diye bir şey yok aslında. Sadece alışmak var. Bu yüzden "Unuttum" diyemezsın. Yüreğin kanar, canın acır!

Bir mahzunluk düştü yüzüne. Uzaklara, çok uzaklara bakar gibi gözlerini pencereye çevirdi

-Ben de boyuna Neşet Ertaş dinliyorum.

-O zaman özlediğiniz biri var...

Gözlerine düşen bir damla tebessümle baktı bana. Sonra bir üzün dolaştı yüzünde:

-Tabii ki, dedi. Benim de hasretlim var, yolu mu gözleyenim var. H?lbuki Bişkek'ten daha dün geldim.

Dondum. Bir bir uçup gitti içimin şarkıları. Tenha bir şehir gibiymi ruhum. Meçhule düğümlenen bir diyarı gurbetti bakışlarım.

Aşk bir kurşun hükmündeydi.

-Bir durgunluk var üzerinde. Rahatsızmısın?

Rengi de solgun...

-Yo, hayır, iyiyim. Öylemi gözüküyorum?

-?

Kim, nereden bileceği gözlerimden ışığı, yüzümden gülümsemeyi, ağızmdan kelamı çalanın karşısında oturan bir Mehlika Sultan olduğunu. Kırılan rüyaların çiçekli iklimine yüreğimin diğer yarısını yitirdiğimi...

Gözleri iğde çiçeklerine kaydı. Sırf kendisi için getirttiğim, solacaklar diye her gün suyunu değiştirdiğim iğde çiçeklerine...

-Aa, dedi, çok severim. Bu iğde çiçekleri benim içinmi?

Demek hasretlisi vardı, yolunu gözleyen biri vardı. Bu gerçeği bile-bile nasıl gönlümü açardım. Uçurumun kenarındaydım. Boğazında düğüm düğüm kuruluklar...

-Hayır, dedim, senin için değil bu iğde çiçekleri. Geldiğimde masamdaydı. Biri unutmuş herhalde...

Yavaşça koydu geri yerine. Hüznü çiçeklere düştü.

"Bu iğde çiçekleri senin için. Bana hep seni hatırlatır. Burcu burcu sen kokarsın" demeyi ne

çok isterdim. Hiç birini söyleyemedim.

Kendimi çabuk toparladım.

Her şey gözlerimin arkasına saklı... İçimde yürüyen dağlar, devrilen saraylar, yıkılan ağaçlar, yanın şehirler...

-Uzak diyarlardan geldin. Bana ne getirdin, dedim.

Gülümsemi. Kenara bırakıldığı poşeti kucağına aldı.

-Sana bir "belek"im (armağan) var, dedi. Bil bakalım ne?

-Bilmem...

Poşeti açtı. İçinden yuvarlak, üzeri naklılı, kızarmış kocaman bir tandır ekmeği çıkardı. "Bu nanınız!" - dedi. Sonra çantasını açtı. Kenarları motifli, keçeden yapılmış beyaz bir Türkistan kalpağı çıkardı. Kalktı başına giydirdi. Güldü. Önce tek resmimi çekti. Sonra özçekim yaptı, yanağı yanağında birlikte çekti.

-Aa, dedi, gözlerin kapalı çıkmış. Dur yeniden çekerim!

Bu defa yanağını yanağıma iyice yapıştırdı, sol kaşımı diğer eliyle yukarıya gerdi.

-Tamam, dedi, şimdi tam Kırgızlara benzedin ama keşke öbür gözün de çekik olsayıdı.

-Bir hediym daha var, dedi.

-Beni mahcup ediyorsun... Dünyanın hediyeyi-sini getirmişsin zaten!

Bu defa da çantasından gümüş bir kabzaya tutturulmuş, yarı metre uzunluğunda, serçe parmak kalınlığında deriden bir kirbaç çıkardı. Gözlerime dik-dik baktı. Bir kaç kez elinde çırıp şakırdattı. "Eyvah!" - dedim içimden.

-Bu ne?

-Kamçı, dedi.

-Kamçımı? Ne olacak?

-Aslında en önemli hediym budur. Kamçı, güç ve iktidarın simgesidir ve herkese de verilmez!

-Öylemi? At olmayınca ne yapacağım ben kamçımı

Gözleri pencereden dışarı kaydı. Bir şey arar gibi baktı baktı... Merak ettim. Arkam dönük olmasına rağmen kalkıp ben de baktım ama bir şey göremedim.

-Cılkı, demesinmi!

-Ne? Cılkı? Cılkı ne?

-Cılkı, At! Yani yılkı...

-Ciddi olamazsan!

-Ha haaa! Şaka şaka! Korkma!

Derin bir "Oh!" çektim. Kendinden öğrendiğim son cümle ilk defa işe yaradı:

-Cakşı rahmat! (Teşekkür ederim!)

***

İkimiz de tez savunmamızı yapmış, "Doktor" unvanını başarıyla hak etmişik. Daha bunun mutluluğunu yaşamadan, şimdiden onu kaybetme korkusu düşmüştü içime.

Ayaklarının altından bir dünya kayıyor, sanki kum saatı sürekli boşalıyordu.

***

Nihayet veda vakti geldi.

Birlikte hava alanındayız. Altınay'ı Bişkek'e yolcu edeceğim. Kontrolde vedalaşmak istemedim. Bekleme salonuna ben de geçtim. Uçağın kalkmasına bir saat var. Valizini teslim ettim. Çelik koltuklara yan yana oturduk.

Zaman gittikçe daralıyordu. Az sonra uçak kalkacak ve o mavi semalarda kaybolacaktı.

Neden bilmiyorum, ikimiz de hiç konuşmadık. Dünyanın bütün konuları bitmişiydi? Konuşacak çok şeyi olan iki insanın susması...

Sessizliği o bozdu. Sesi sitemliydi.

-Biliyormusun, dedi, sen bana hiç çiçek vermedin. En azından bir demet iğde çiçeği ile uğurlamamı isterdim!

Gözlerimde hüznün yedi rengi.

"Dünyanın bütün çiçekleri kurban olsun sana! Sen benim en güzel en anlamlı iğde çiçeğimsin. Ben kalbimi verdim sana!" demeyi çok isterdim. Diyemedim. "Beni bekleyen hasretlim var!" sözü önemde bir duvar... Gözlerime düşen mahcubiyeti anlamış olacak ki:

-Öyle bakma? ne olur! Üzülürüm sonra ben. Şakacıkta söyledim, dedi.

-Sana, dedim, iğde çiçekleri veremedim. Vermemi çok isterdim, amma bir hatırla olsun benden: Azebaycan'ın kurt nefesli şairi L?le İSMAYIL'den iğde kokulu bir şiir getirdim. Okumak ve sana armağan etmek istiyorum:

*Bizim bu yerlere gecikib bahar,
Sen nece tez açdın, iyde çıçeyi?
Ele bil könlümde köklenib gübar,
Halima elacdın, iyde çıçeyi.*

*Gümüşden yarprağın, çıçeyin gizil,
Etrinle yol alb, ruhuma yazıl.
Taleyimde dönüb, ömrüme yaz ol,
Derdime ilacdın, iyde çıçeyi.*

*L?le sərr eylemiş eşgin özüne,
Ezelden yazılıb hesret gözüne,
Susub, dillenmeyen gelbin üzüne,
Danışib, dil açtin, iyde çıçeyi.*

Nasıl sevindi, anlatamam. Gözleri ışıl-ışıldır. Kağıdı katladı, çantasına koydu.

-Bu hayatmda aldığım en kıymetli belegimdir. Ömrüm olduğu müddetçe saklayacağım.

Kolunu kolumna doladı.

Kalbim bütün şiddetiyile çarpıyordu. İçimde bir gül sancısı... Heyecanım dorukta. Söylenmemiş sevgilere, itiraf edilmemiş duygulara engel ne? "Beni bekleyen, yolumu gözleyen hasretlim var".

-Hatrılıyormusun, dedi. Bir defasında bana, "Zor" demiştin, "severken farklı hayatları yaşamak..." Şimdi ben sana soruyorum: Zor olurmu severken farklı diyarlarda yaşamak?

Hiç beklemediğim bir soruydu bu.

Cevap vermekte ilk defa bu kadar tutuk kalmıştim.

-Bilmem... - dedim.

Bir sessizlik düştü aramıza.

-Hiç konuşmuyorsun. Yoksa ben gidiyorum diye üzülüyör musun?

-Üzülüyorum tabii... Hem de çok! En iyi arkadaşımı kaybediyorum, yitiriyorum seni! Bu kadar alışmışken...

-Sen benim özlediğim ikinci vatanımsın. Yaşadığım sürece hep aklımda, hep yüreğimde kalaçaksın.

Kulaklarına inanamıyorum. Rüyadamıyorum, Allahım!

-Bu bir vedamı, yoksa itirafmı?

-Yüreklerin vedası olmaz, dedi.

-Ya hasretlin?

-Hasretlimmi?

-Evet...

-Bizim diyarlarda vatanın diğer adı "hasret"tir. Hasretlim, yolumu gözleyen vatanımdır.

Gözlerimde gül yağmuru. İçimde bir gelincik... Hayır, binlerce gelincik...

-Gitmesen olmazmı, dedim. Burası da senin vatanın!

-Burası tabii ki, benim vatanım. Biz millet olarak çok acı çektiğim. Tüm-en-tümen civanlar verdik toprağa! Şimdi o topraklar beni bekliyor. Ulu atam Cengiz Aytmatov der ki: "Aşkıni kendi topraklarına gömemeyenler, o topraklar üzerinde var olamazlar!" Biz, var olmaya ant içen genç bir nesiliz!

Gitme çağrısı duyuldu.

-Hayır, dedim. Gitme, ne olur!

Gözlerini gözlerime bıraktı. Kayıp gitti elleri avuçlarından. Arkasından "Asya!" diye öyle bir çağrırmışım ki, sanki Aladağlar, Ala Arça'lar bir birine kavuştu. Issık Göl, Sarı Çelek, Son Köl dalgalandı. Sesim bütün Türkistan semalarında yankılandı. Bütün kartallar havalandı.

Uçak gök yüzünde bir nokta kalıncaya kadar baktım, baktım. Yüreğim iki parça. Parçamdan biri orada...

Altınay, içimde yanık bir türkü, kimildayan bir hançer...

Devrilen çınar, rüzg?ra tutulan ekin, düşen başak benim.

Gözlerimde bir turna göçü...

Yüreğimde su içmeye inerken vurulan bir körpe ceylan feryadı...

"Ey güzel Altınay! Benim en güzel Manas Destanım sendin! Sen benim bitmeyen türküm, yarılm kalan bestemdin!"

Yüzüm avuçlarında.

Ağlasam yıldızlar kayar; "Ah!" desem felekler duyar.

Evdeyim.

Kapayı örttüm, perdeleri çektim.

"Ey doğan güneş, yeşeren ağaç, açan çiçek; uçan kuşlar, akan dereler, yürüyen dağlar, gelmeyein kapıma! Sormayın beni!"

HƏMZƏ ƏVƏZOĞLU

Bəzən mənə deyirlər...

Bəzən mənə deyirlər: sən dəli-divanəsən,
Bəlkə durub gedəsən, gözümüzdən itəsən?

Məsələnin kökündə yanlışlıqlar dayanır,
Büdrəmələr, xətalar beyni alovlandırır...

Təkəbbürlü növcavan mənə nəsihət verir,
O, elə zənn edir ki, düz danışır, düz deyir.

Bu misalı çözəndə şərti araşdırırlar,
"Riyazi məchulları" axtarırlar, taparlar...

Bəli, ola bilsin ki, mən dəli-divanəyəm,
Çox şeyləri anlamır, çox şeyləri bilmirəm.

Ancaq bu cür "qafilə" zalımlıqdan yaxşıdır,
"Üzdəniraq arıflər" anlamazdır, naşıdır...

Sən yalavac bir rəzil, mənim isə qarnım tox:
Çox şeyi söyləmək ki, mən bilirəm, sən heç yox:

Lakin bu cür təsəvvür çox vaxt aldadıcıdır,
Qafillərin dilləri şirin deyil, acıdır...

Çox insana mən öyünd-nəsihətlər vermişəm,
Belə olan hallarda mənfəət güdməmişəm.

Biri mənə söyləyir: "aliməm, çoxbilmışəm",
Birisidə deyir ki, bəs mən artıq "ölmüşəm"...

Deyirlər ki, alimlər indi əsil seyiddir,
Lakin seyidlər də var girdirmədir, meyitdir.

İndi əsil alimlər heç də alim deyildir,
İndi əsil alimlər avaradır, veyildir...

Hərənin öz meyyarı, fəlsəfə - siyasəti,
Nədir həqiqətlərin, yalanın təbiəti?

Mənim də öz meyyarım, həyati məqsədim var,
Bir də mənim missiyam, əlavə tədbirim var.

Mən yenə dəyişmirəm həyati məqsədimi,
İnşallah, soraqlaram doğma əhli-beytimi.

Soraqlayın! İnşallah sizlər də bir şey tapın,
Mənim dediklərimi tez götürün, tez "qapın".

Bu cür ki, şans verilib sizin hər birinizə,
"Üzənlər" bir baş vurur dalğalanan dənizə.

İnsanların hər zaman köməyi, imdadıyam,
Yaxşı düşünənlərin arzusu, muradıyam.

Bazarlıq eyləyirəm, daim əli doluyam,
Məndən bir şey umanın ayağı, əl-qoluyam.

Mən daima girirəm suallar girdabına,
Üstünlüyü verirəm cavabların babına.

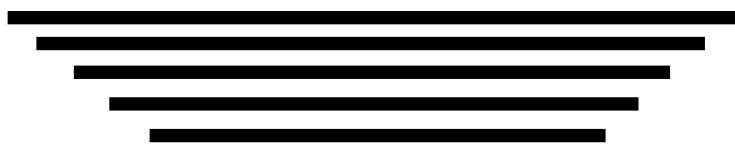
Münasib orta həddi qayda-qanun bilirəm,
Bu cür ölçü-biçimlə mən imana gəlirəm.

Maddi çətinliklərdən uzaqlarda deyiləm,
Mən də bu cür aşiqəm - avarayam-veyiləm.

Pul-para heç yoxsa da mənəviyyat genişdir,
Mənəviyyat olmasa, bu bir süqut, enişdir.

Bu cür problemləri Nizamilər çözüblər,
Cümlələrin bəndinə mirvarılər düzüblər.

Mən aşiqəm - Həmzəyəm, nəzarətçi - yolçuyam,
Hər zaman və həmişə Allahımı borcluyam.

NƏRGİZ MƏMMƏDLİ,
160 sayılı Klassik gimnaziyanın 8-ci sinif şagirdi

20 yanvar 1990-cı il — Azərbaycanda Xalq Hərəkatı

20 yanvar dəhşəti...

Həmin gün - Azərbaycanın daşlaşmış qara tarixində milyonlarla azərbaycanının qanı ilə yazılmış, xalqın qəhrəmanlıq dastanıdır. O səhərli gecə, Azərbaycan övladının yaddaşında hüzn, xalq faciəsi kimi qalsa da, 20 yanvar - rus əsarətində qalmış, buxovlanmış Odlar Yurdu - Azərbaycanın azadlığı aparıldığı şanlı yoldur. Fəqət, hər bir baş verən hadisənin kökündə yatan, bəzən bilinən, bəzən də müəmmalı qalan səbəblər var. Qayıdaq 80-90-cı illərə...

Azərbaycanın müstəqilliyi, onun suverenliyi haqqında qanunlar layihəsi yaradılır və bu məsələnin danışıqları, Rusyanın suverenliyimizə qarşı çıxmاسına baxmayaraq sürətlə və qaydasında

həyata keçirilirdi. Azərbaycanın SSRİ-nin tərkibindən çıxməq rəqlamenti haqqında müzakirələr edilirdi. Qızğın danışıqlar Ali Sovetin sentyabrın 23-də keçirilən sessiyasında "Azərbaycan SSRİ-nin müstəqilliyi barəsində" Konstitusiya qəbul edilməsi ilə ardıcıl cərayan edirdi. Əlbəttə, Moskva Azərbaycanın müstəqilliyinə, SSRİ-nin tərkibindən çıxmاسına yol verməzdi. Çünkü Moskvanın iqtisadiyyatının Azərbaycanın pambığına, neftinə, yeraltı-yerüstü sərvətlərinə və Qafqaza giriş açarına ehtiyyacı var idi. Azərbaycan Qafqazın strateji üstünlüyə malik regionlarından biridir. Həm də Müttəfiq respublikaların yavaş-yavaş SSRİ-nin tərkibindən çıxması bu böyük hökumətin dağılması demək idi. Öz gizli "siyasetini" yürüdən hakimqüvvəli Moskva "Azərbaycan SSRİ-nin müstəqilliyi barəsində" qanunun SSRİ Konstitusiyasına zidd olduğunu bildirdi və qanun ləğv olundu.

SSRİ 80-ci illərin ikinci yarısından başlayaraq yenidənqurma mərhələsinə qədəm qoydu. Qorbaçovun hakimiyyətə gəlməsi, bu işin daha da sürətlənməsinə yol açdı. Həmin dövrlərdən başlayaraq Baltik ətrafi ölkələr də (Litva, Latviya, Estoniya) SSRİ-dən ayrılaraq müstəqillik tələbələri bu höhumətin tərkibində olan digər ölkələrə də sirayət edirdi. 1986-cı ildə Qazaxıstanda başlayan xalq hərəkatını rus qoşunları amansızlıqla

susdurdular. Lakin, bu, heç də demokratiya arzuları ilə yaşayan SSRİ ölkələrinin istəklərini puç edə bilməzdii. Artıq Azadlıq adlanan o nurlu işığın şüaları zərrə-zərrə səpilmişdi qara zindanlarra. 1987-ci ildən başlayaraq bu hərəkat Qafqaz ətrafi ölkələrə də təsir edirdi. 1987-ci ildə xalq hərəkatı Azərbaycanda qığılçımılanmağa başlayır. İnsanlar bir amal üçün vuruşurdular. Azərbaycan xalqı 1988-ci ildə dünyada ilin xalqı seçildi. Xalqın şüarı "bir kərə yüksələn bayraq bir da ha enməz" və qəlbindəki illərlə gizli qalan hisləri alovulandıran da Xalq şairi Məmməd Arazın "Nə yatmışan qoca vulkan səninliyəm, Ayağa dur, Azərbaycan, səninliyəm" kəlmələri olub.

Dağlıq Qarabağ bəhanəsi

Əlbettə, nəhəng Rusyanın yaratdığı nəhəng SSRİ hökumətinin varlığına təhlükə törədən mərkəzdənqaçma meyilliləri də nəzərdən yayınmırıldı. Məhz, Moskva bunun üçün Azərbaycana sağlamaz bir zərbə olaraq Dağlıq Qarabağ problemindən məharətlə istifadə edirdi. Soysuz Erməni daşnaqlarının öz ata-baba yurdumuz olan, tariximizin, incəsənətimizin beşiyi, Azərbaycanın qara incisi Qarabağda həyata keçirdiyi etnik təmizləmə, yalnız Rusyanın köməyi ilə həyata keçə bilərdi. Bu baş verən hadisələrdən istifadə edən Ermənistən Ali Soveti Dağlıq Qarabağın Ermənistana birləşdirilməsi haqqında öncədən planlaşdırılmış, xain bir qərar qəbul etdi. Bu 42 gün ərzində Dağlıq Qarabağdakı bütün qurum və təşkilatlar Ermənistən idarəciliyinə verildi. Muxtar vilayətdəki inzibati ərazilərin adları, Azərbaycanın bayrağı, bir sözlə, bizə aid olan hər

şey götürülüb erməniləşdirildi. Dağlıq Qarabağ muxtar vilayətindən erməni bayrağı asıldı. Bunuñla da illər boyu planlaşdırılan Ermənistən Azərbaycan torpaqlarına ərazi iddiaları siyasi bir şəkildə özünü göstərdi. Lakin hər kəs bilir ki, o yurd AZƏRBAYCANINDIR.

Türk şairi Arif Ozan gözəl deyir:

*Azərbaycan bir gözdür, Qarabağ da bəbəyi,
Yəni Azərbaycanın tam ortası, göbəyi.
Gözüməmi göz diki bu erməni köpəyi?
Bu köpək sənin dünya, qapımızdan çək artıq,
Ya Qarabağ, ya ölüm, başqa yolu yox artıq.*

Hər an vulkan kimi püskürəcək Azərbaycanın dərddəri birə-beş artırdı. Dağlıq Qarabağdan, doğma yurdundan sıxışdırılıb çıxarılan soydaşlarımızın yerləşdirilməsi, torpaqlarımızın zəbt olunması, Rusyanın tərəfkeşliyi, ermənipərəstliyi və onları silahla təmin etməyi də xalqı ayağa qaldıran əsas amillərdən biri idi. Azərbaycan xalqının zəhmətindən sui-istifadə edən Rusiya, bizi illərlə qul kimi işlədib. Tarix boyu Rus gene-

ralları, başbilənləri bizim adət-ənənələrimizi, keçmişimizi, dinimizi, kimliyimizi unutdurmağa çalışırdılar.

"Xalqlar həbsxanası", yəni, zalim SSRİ höküməti tərkibindəki bütün xalqların dilini, tarixi adət-ənənələrini, yurduna sevgisini, müsəlmanların dinini qadağan edərək öz siyasetində çox yanlışlara yol verdi.

Planlaşdırılmış şənbə gecəsi

15 yanvar 1990-cı il... Ali Sovetin sədri Mihail Qorbaçov Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətlərində və başqa şəhərlərdə (Bakı, Gəncə, Lənkəran) fövqaladə vəziyyət elan etdi. Fərmanın 7-ci bəndində Bakı və Gəncə şəhərlərində qadağan saatı tədbiq edilməsi də daxil olmaqla, lazımı tədbirlər görmək təklif edilmişdir. Yanvarın 19-da, axşam saatlarında heç kimin xəbəri olmadan, televiziya, radio vasitələri ilə elan olunmadan yanvarın 20-də saat 00:00-dan etibarən Bakıda fövqaladə vəziyyət elan olunması barədə fərمان qəbul olundu.

Yanvarın 19-u... O müdhiş şənbə gecəsi... Xalqa Rus qoşunlarının hücum xəbəri çatmasın deyə SSRİ DTK-nin (dövlət təhlükəsizlik komitəsi) "Alfa" qrupu tərəfindən respublika televiziyanın enerji bloku partladıldı. Əslində, fövqaladə vəziyyət yanvarın 20-si idi. Lakin buna baxmayaraq qoşun hissələri, yanvarın 19-da, saat 21-dən başlayaraq Türkən-Qala, Güzdək - Hökməli - Şamaxinka, Pereküşkül - Şamaxinka, Nasosnu - Sumqayıt - Bakı istiqamətində və Salyan Kazarması tərəfdən hərəkət edib şəhərə daxil oldular. Bu əməliyyata SSRİ müdafiə naziri Dimitri Yazov SSRİ daxil işlər naziri Vadim Bakatin və Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin rəhbəri Filip

Babkov başçılıq etmişlər. Silahlı, iriçaplı hərbi sursatlarla əliyalın, qəlbini azadlıq üçün silah edən insanların üstünə tankları süren rus qoşunları, qurd ürəkli insanları görüb, bir daha azərbaycanlıların vətənsevərliyinə şahid oldular. Həmin gün Azərbaycan illərlə udub həzm edə bilmədiyi o qanlı tarixi qusdu. Xalq bir oldu. Küçələr, yollar, bu şanlı şəhər şahid oldu xalqın dastanı olan o tarix səhnəsinə.

Qara Yanvarla bağlı staristik məlumatlar:

147 nəfər amansızcasına öldürüldü,
750 nəfər yaralandı,
800-dən çox adam qanunsuz həbs olundu,
200 ev və mənzil yaşınamaz hala gəldi.

Rus vəhşilikləri

Rus qoşunları insanları tankların zəncirli təkərlərinin altında xincim-xincim kəsir, təcili tibbi yardım məşinlarını güllə yağışına tutur, xəstəxanaların işıqlarını söndürür ki, həkimlər yaralılara yardım edə bilməsinlər. Uşaq-qadın, yaşlı-

cavan demədən ağlagəlməz dəhşətli işgəncələrlə öldürüb, sonra da izi itirmək üçün yandırıb kül edirdilər. Həmin gün susqun-susqun bu dəhşətə şahid olan Xəzər dənizi şahidlilik edirdi. Boz soyuq küçələr həmin gün qərənfillərlə ala boyanmış, xalqın çağlayan qanı ilə də isinmişdi. Həmin gün səmaya azad ölkənin müjdəcıləri olan Azad ruhlar ucalmışdı. O ruhlar ki, Müstəqilliyimizi bize ərmağan ediblər.

Baxın, hələ də öz ədaləti ilə bütün kainata car çəkən dünya bu haqsızlıqların qarşısında susur!!!

XƏZAN - 2017

("Xəzən" ədəbi-bədii jurnalında 2017-ci ildə dərc olunmuş materiallar)

Nəsr

Povest

1.Əli BƏY AZƏRİ - "Çay məcrasını dəyişmədi" N4(10)

Hekayələrlər

1.Camat ZEYNALOĞLU - "Zəfərlə dolu dörd gün" N1(7),

"Tində dayanmış qadın" N2(8),

"Qızıl külqabı" N3(9),

"Şuşanın intiqamı" N4(10)

"Yaxşılıq", "Ölüm doğmalığı" N6(12)

2.Ülviyə NİYAZQIZI - "İşiq" N1(7),

"Vəfələ dost" N3(9)

3.Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Namus dağı" N1(7),

"Tanrıının gözü" N5(11)

4.Çərkəz NƏSİRLİ - "Sonuncu tramvay sürücüsü" N1(7)

5.Əli BƏY AZƏRİ - "Qurd ağızı" N1(7),

"Qarın qutabı" N2(8),

"Aliş-veriş yardımçısı" N3(9),

"Qız Təvəkgülün brend ayaqqabısı" N5(11),

"Qapıcı" N6(12)

6.Bahar BƏNÖVŞƏ - "Yarımçıq məktub..." N2(8)

7.Aslan QULİYEV - "Milli Qəhrəman" N2(8)

8.Aygün SADIQ - "Cəhənnəm kimi altmış dəqiqə" N2(8),

"Siqaret qutusu" N3(9)

9.Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Göyün on yeddinci qatı" N2(8),

"Tanrıının gözü" N5(11)

10.Ayaz İMRANOĞLU - "Gəlinnənə" N2(8),

"İki qoca" N3(9), "Övlad ürəyi" N4(10),

"Sevgi dayanacağı" N5(11),

"Məzun albomu" N6(12)

11.Şəfaqət CAVANŞİRZADƏ - "Soltanbəy əfsanəsi" N2(8),

"Aclıq", "Erməni ailəsinin qonağı oldum", "Qara Gümüş" N5(11)

12.Nihat ATABƏYLİ - "Reallıqda mövcud olmaq istəməyəcək biri" N2(8)

13.Ramiz İSMAYIL - "Ümid ümidsiz" N2(8),

"Gülmə qonşuna" N4(10)

14.Şiringül MUSAYEVA - "Məhəbbət həmişə var" N3(9),

"Dünyanın əfsanəsi" N4(10)

15.Meyxoş ABDULLAH - "Daş karxanası", "İtmiş qiblə" N3(9)

16.Rəfiqə MƏMMƏDOVA - "Çay qırığında", "Balaca tənqidçi" N3(9),

"Təzə gəlin", "Şəfəq müğənnisi" N5(11)

17.Fərhad ƏSGƏROV (RAMİZOĞLU) - "Vicdan və Nəfs" N3(9)

18.Həmid PİRİYEV - "Nəlbəkidə üzər kağız gəmilər" N3(9)

19.Qorxmaz ABDULLA - "Xəstə, çox şey bilər" N3(9)

20.Yaşar BÜNYAD - "Portret" N5(11)

21.Nemət BƏXTİYAR - "Yaxşı ki, qurbağa deyilmiş..." N5(11)

22.Aytən AĞASƏLİMQIZI - "Bir bayram günü" N5(11)

23.Kəmalə SƏLİM MÜSLÜMQIZI - "Uslu Cocuq" N5(11)

24. Şəmsi RƏHMAN - "Sabahı gözləyən iki uşaq" N5(11)
25. Sabir HÜSEYNOV - "Sevginin işığında" N6(12)
26. Gülnaz ABDULLAYEVA - "Ana ürəyi" N6(12)
27. Qalib ŞƏFAƏT - "Sevgi günü" N6(12)
28. Qafar CƏFƏRLİ - "Altıncı barmaq" N6(12)
29. Tahir DƏMİRÇİ - "Bir yorğan altında yüz əlli can", "Vicdanın hökmü" N6(12)
30. Necdet EKİCİ - "Çolpan yıldızı" N6(12)

Nagıl

1. Kəhlik FİRUDİNQIZI - "Şəhriyar və Gülnaz" N5(11)

Təmsil

1. Qorxmaz ABDULLA - "Şanax şahın vida sözü" N6(12)

Novella

1. Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Adət və Haqqın kəllələşməsi" N6(12)
2. Qorxmaz ABDULLA - "Qaynar xətt" N6(12)
3. Qafar CƏFƏRLİ - "Koma" N6(12)

Esse

1. Sevinc MƏMMƏD - "Kaş ki, uşaq olaydım" N2(8)
2. Zəhra CƏFƏRLİ - "Bacarmayanların son gecəsi", "Yarım qalan portret", "Bomboşluq və qıpqırmızılılıq", "Məğlubiyyət", "Arzular və ümidi", "Özünəqayıdış" N3(9)
3. Gülsən MUSTAFA - "İtkin balalar" N4(10)
4. İradə FİKRƏT - "Ömrün XƏZAN çağrı" N5(11)
5. Paşa QƏLBİNUR - "Alzqeymer" N5(11)
6. Məryəm ƏLİYEVA - "Aforizmsayağı deyimlər" N5(11)

*Poeziya**Poema*

1. Sahib ABDULLAYEV - "Qələm" N1(7)
2. Əjdər YUNUS RZA - "Heydərbabaya üz-üzə" N5(11)
3. Şərqiyyə BALACANLI - "Mübariz" N5(11)

Şeirlər

1. Məhəmməd ƏLİ - "Azərbaycan", "Şeir yarandı", "Bizim qızlara", "Bulud - duman", "Bakıda qar", "Hardaşa", "Çiçək", "Yarpaq töküür", "Oynayır", "Fikrət Sadiq haqqında", "Cavid əfəndi", "Zəlimxan Yaqub", "Yuxuda", "Adsız şeirlər" N1(7)

"Kiçik çilə", "Söz", "Ata", "Ana", "Uşaq", "İntihar", "Deyimlər, düşüncələr, tapıntılar..." (müdrik kəlamlar) N2(8)

"Burdan duman-çən keçib", "Yaşamağa dəyər", "Yalan içinde", "Qarabağ", "Qaça bilmədim", "İki vətəndaş", "Deyimlər, düşüncələr, tapıntılar" (müdrik kəlamlar) N3(9)

"Danışır", "Bu dünyada", "Vətəndir", "Vətən", "Sərhədçilər nəgməsi", "Ruhumla söhbət" (şeirlər), "Deyimlər, tapıntılar, düşüncələr" (müdrik kəlamlar) N4(10)

"Xoşbəxt sandım özümü", "Yığılışdırım köçümü", "Qamışdı", "Şeir yazmaq deyil asan", "Bu yaxşıdır" (şeirlər), Deyimlər, tapıntılar, düşüncələr (müdrik kəlamlar) N5(11)
2. Məlahət YUSİFQIZI - "Güclülər allaha silah çevirir", "Düşmüşəm", "Yoxsa", "Baha kəsdilər başımı", "Doğmalığın bəsdir", "Ağır saxlanc", "Sınacaq axır", "Çoxu öldü", "Dərd-qəmdən bahası yox" N1(7)
3. Mövlud AĞAMMƏD - "Gah sağa boylanır, gah da ki, sola", "Dünyanın dərdini çəkə bilsəydim", "Üzüyün üstündə qara bənzəyən", "Boyun əymə, dərddi eşqin dərmanı", "Zaman-zaman, aram-aram", "Bağı-gülüstanda gül dərən gözəl", "Ya da sən", "Göz yaşı içinde gülüşlər donuq" N1(7)
4. Turac HİLAL - "Mənim anamdır", "Ay dəlim", "Yenə də", "A dağlar", "Yarım deyilsən", "İslanmış gözəl", "Kaş", "Günahım nədi", "Əlində bir çubuq", "Qırıq xəyalların iniltisi", "Ana çörək bişirir", "Sevgi bumu", "Şəhid

sevgilisi", "Bir neçə sual", "Sevmək niyə günah imiş" N1(7)

5.Əlisahib ƏROĞUL - "Mən türkəm, bəşər oğluyam" N1(7)

6.Ramiz İSMAYIL - "Görünür axı", "Sevgisiz həyat", "Yandım", "Qaçqın-köckün adı", "Nə qalib ki?", "Şükür, Allah", "Qəm şairi", "Köhnə yurd" N1(7)

"Sevilməyən oğlan", "Bizi", "Hələ ki", "Danışaq", "Təsəlli", "Sevə bildinmi", "Yenə", "Daha gecdi" N3(9)

"Hələ bunlar harasıdı", "Ay balaca İsmayıll" N5(11)

7.Sabir ZAMANLI - "Bu dar dünya dörd divardi", "Dünyanın da qarğışı var", "Payız vergül, qış nağıldı", "Xəyalımız görüşsün", "Ağlına gün dəyməyib", "Bədən başdan asılıb", "Günəş batıb dənizə", "Yaltaqlığı yaşıdan", "Kim dəyib çayın xətrinə", "Ad günün mübarək, dünya", "Günahından incimə, qız" N1(7)

8.Xalıq LAÇINLI - "Dili yoxdu", "Əllərimə", "Dərd edəcəyəm", "Dilinə gəlmədi", "Nə günahı", "Səndən ötrü", "Çəkil, get", "Sənsizlik və sükut" N1(7)

9.Azad QƏLBİNUR - "Sən dünyadan köçəni", "Məni dağlama", "Ata", "Rinatım, Ramalım mənim", "Şirin albalı", "Lay-lay" N1(7)

"Sevdiyim", "Getmişən hara", "Yavaş-yavaş", "Məhəbbət olmayan yerde", "Sevgidir həyatın naxışı yalnız" N2(8)

10.Telman Ümmən TİRCANLI - "Sözü atma daş kimi", "Varlı-kasib", "Doğru axtardım", "Şeir yazır indi coxu", "Allahım gizlətdi məni", "Allah olub allahsızlar", "Xədicə" N1(7)

11.İlham QAZAXLI - "Haqqımız yox, millət kimi Qarabağsız yaşamağa", "Dahi Sabirə ithaf", "Sevirəm dünyanı olduğu kimi", "Şairlər", "Məni bu həyata sevgi bağladı", "Salam olsun", "İstədim", "Gedirəm haqqqa doğru", "Əgər yumruq kimi birləşə bilsək", "Şübhələrlə evimi yixırsan yenə", "Təbiət seyrinə çağırır məni", "Şərin əmələri", "İnanmaq olmur", "Düşüncələr", "Xəyal gecəmiz" N1(7)

"Şübhənlə evimi yixırsan yenə", "Əgər yumruq kimi birləşə bilsək", "Şərin əmələri", "Təbiət seyrinə çağırır məni", "İnanmaq olmur", "Düşüncələr", "Bizim olsun", "Xəyal gecəmiz" N2(8)

12.Gülşən MUSTAFA - "Bir günün iki üzü", "İtirmişəm", "Kimi", "Qəlb sevgiyə dolmayanda", "Adına darixmaq deyirik", "Arzu qocalanda kədər olurmuş", "İtib uşaqlığı ruhumun daha", "Almasız nağıl", "Nöqtə zamañı", "Qadin dözümü" N1(7)

13.Sərvər MƏSUM - "Ula, boz qurdum, ula", "Bənövşəm", "Qayıtdım", "Düşür", "İcimdən gəlir", "Bu gecə", "Qardaş", "İstəyir", "Uzağam", "Gedib" N1(7)

"Azərbaycan", "Kəndimizdə", "İstəyir", "Uzağam", "Türkün yolu", "Mənim" N2(8)

14.Minayə İMANVERDİYEVA - "Vətən", "Payız", "Vətəni olmayan yetimdir, yetim", "Şəhid qardaşımı", "Şəhla balam", "Aygün", "Ay gözü dünyadan doymayan insan" N1(7)

15.Rahim ÜÇOĞLANLI - "O gecə", "Kimim var mənim", "Gəzir", "Keçir", "Ağrıma, ürəyim", "Bir də məni bu dünyaya gətirmə", "Mən yadına düşər olsam", "Getdi cavanlıq" N1(7)

16.Ehlullah Donmez - "Çok gerçekçi bir ruya", "Hayat denilen muamma", "İftarı olmayan bir oruc", "Katliam", "Son radde" N1(7)

17.Eldar SƏFA - "Adsızlar", "Getmək", "Qatarın fit səsi" N1(7)

18.Ələddin ƏZİMLİ - "Xocalı gecəsi", "Hardasan", "Çıçək", "Altay", "Unudulmayım", "Şər qarışanda", "Məhəbbət", "Üç an", "Dolaşiq yuxular", "Şair" N2(8)

"Sirli dünya", "Yaziya gəlməyən şeir", "Bu şeir", "Daş ömrü", "Vətən", "Özümüz", "Yalvara - yalvara", "Ayım - ulduzum", "İsti və soyuq", "Sənsizlik", "Sükut", "əsil şeir", "Bürkülü gecə" N4(10)

19.Çingiz ƏRƏBLİ - "Ana", "Dünya", "Durnalar", "Xəbərim olmayıq qocalağımdan", "Kor olub dünyanın gözü, deyəsən" (şeirlər), "Dönər", "Qəmim içimdə pünhandır" (qəzellər) N2(8)

20.Elsevər ƏHLİQÜRBƏT - "Qəzəl", "Gezel" (osmanlı türkçəsində), "Ved mira net..." N2(8)

21.Tayyib ATMACA - "Dodakdecmez", "Muhammes" N2(8)

22.Şərqiyyə BALACANLI - "Mənim arzularım", "Yaz gəlir", "Qocalar evi", "Sona anaya", "Nəvəmin sualları", "Yurdu, eli sevə-sevə", "Fəxrələ çekirik təmiz adını", "Açıcaq", "Bir gün doğmaların görüşməyi var", "Atasız qalan dörd qızı", "Ariz" N2(8)

23.Şükür MÜSEYİBOĞLU - "Bakıda uca bayraq", "Şuşasız dadını bilmərəm, dünya", "Təlatümlü dünya", "Ay insafsız", "Qoruyaq muğamı" N2(8)

"Məni niyə doğdun, anam?", "Körpə Zəhranın harayı", "İndi həmin Şaşa deyil", "Qısqanclıq da sevgi əzabıdır", "Sevinmə", "Bulud da eşqə bənzəyir", "Qadın gözəllikdir", "Şüşülünü unutmayın", "Türkə birlik gərəkdir", "Sevgi həsrəti", "Zirvələrdə yerin var", "Şairlik duyğuları" N6(12)

24.Rəna MƏRZİLİ - "Ağdam", "Ölülər əl çəkmir məndən", "Daha tanımazsan", "Axtarıram", "Səbrin dərya

qədərmış" N2(8)

25.Əlizamin ARİFOĞLU - "Basdırısan...", "İnsan", "Nə sən ürəklərdə...", "Sən məni nə yaman darixdirırsan", "Xatırlayarsan", "Sənsiz", "Bir dəli sevgi gələ" N2(8)

26.Xası ŞƏRİFOV - "Nəvəm", "Bəsimdi", "Nəsihət", "Mən-məni" N2(8)

27.Aytən MİKAYILOVA - "Sirlidir dünya", "Ata", "Yanım deyirəm", "Neylərəm", "Payız yarpağı", "Qocalma, ana", "Dəniz" N2(8)

28.Oqtay İSMAYILLI - "Müəmmadır", "Dərdim", "Hay-hay", "Kənardayam", "Xəcalətəm", "Xoş gəldin", "Məndən aşağıda", "Sevən qədər", "Diridir", "Görünürəm", "Nişanlı qızın ağısı", "Xoşbəxtliyim tikələnibdir", "Olacaq aqibət acı", "Çiban da çıxdı", "Dodaq üstündə", "Yaşadım", "Yığım göyə", "Asteroid" N3(9)

29.Damət SALMANOĞLU - "Gülüm", "Mehmanım ol", "Gel, sənə qurban", "Nəvələr", "Küsmə", "Məlhəm elə", "Qalıb", "Ruhumu oxşa", "Ömür qısa", "Yazçıçayı", "Ala gözlüm", "Yavaş-yavaş", "Demirəm əbədi olsun, İlahi", "Vüsəl harayı", "Dərdlərimin əlacı", "Cənnətdir məkanım, cənnət Masallı" N3(9)

"Əzəldən belə dünya", "Göyərçinim", "Yalandı dünya", "Onun gözlərini yurd biləcəyəm", "Niyə insan ömrü vəfəsiz olur?", "Səninlə", "Qalarsan", "Gözü yoldayam", "Adəm və Həvvə" N6(12)

30.Aləmzar SADIQQIZI - "Vətən", "Biləsən mən səni necə sevirəm", "Soruş", "Sahib çıx bu Aləm qızına, Vətən", "Mən sənə sevirəm deməyəcəyəm", "Sənsiz", "Son şeir kimi" N3(9)

31.Nailə ADİLQIZI - "Qəlbimdə bir "mən" var məndən irəli", "Sehrli bir həyat arzulayıram", "Zaman", "Vicdanın səsi", "Əllər sənə etməz nəfa", "Ağıl və dil", "Eşq", "Sehrli çubuq", "Bu gün varsan, bir gün yoxsan", "Dəniz ilə üz-üzə dayanmışam", "Sənsiz bir gün yaşamadım", "Nail edəcək məni", "Yaradanın gücünə bax" N3(9)

32.Mahir CAVADLI - "Tanım, məni bağışla", "Bir gözəlin vəsfinə", "Bəzən", "Həyat həyatdı", "Kişi kimi", "Dünyaya gəlmədim şair olmağa" N3(9)

"Düşdüm, oy", "Doğma kəndi olmaq bəxtəvərlikdi", "Bilmirəm", "Neynim ki, taleyim belə yazılıb", "Tutarlı cavab", "Meşədə göl kənarında" N4(10)

33.Telli SƏNƏM BORÇALI - "Keçmişim", "Qaranquş", "Gözlərim", "Üçrəngli bayrağım", "Ürəyim çırpinır", "Qurbanam", "Çiçek etri", "Deli eşqini" N3(9)

34.Yağmur ARZU NURİ - "Canımı desən", "Əsil sevgi", "Soruş", "Ürəksiz birini sevməyin, qızlar", "Mənim gözüm dənizdə", "Baş əydim", "Atasız övladın" N3(9)

"Alma məzlumun ahını", "Fələk", "Ürəyimdə bir məzar var", "Hardasan", "Qardaş", "Dedilər", "Eyy daşı, torpağı göyərdən Rəbbim" N4(10)

35.Rahilə QARALOVA - "Olarmı", "Sənsən", "Elə bilirdim", "Nə mənası var", "Bilirsənmi" N3(9)

36.Rəhman SÜLEYMANOĞLU - "Yatmiram ki gecələr", "Haqsız olma", "Bu dünyanın özü boyda dərdi var", "Getdim görüşünə uca dağların", "Donub", "Yavaş-yavaş qocalasan", "Haqdan keçmə", "Qoru", "A dünya", "Qayıt dedi" N3(9)

37.Rəhman BAYRAM - "Göyçə", "Xudafərin körpüsü", "Yağış", "Vətən adlı sevgilim var", "Şəhidlər", "O gözəl məni", "Ürəyim yanır", "Ölənlərə matəm saxlamaz dünya", "Dağların" N3(9)

38.Rüstəm BEHRUDİ - "Qorxu", "Qurd başlı tuğlar bizim", "Ay gəmi", "Boğazda bir gəmiyəm", "Gizlənsəm bu payızdan", "Xarabaliq", "İçimdəki bir külək", "Qələm", "Son dua", "Görən niyə susub Allah?" N4(10)

39.Tapdıq YOLÇU - "Oyatmayın ulduzları bu gecə", "Sən niyə solubsan", "Həsrətinin çəkirəm", "Varmı xəberin", "Bir ömür yol gözləyən", "Bu yolu", "Vətən dərdi", "Bu yaz", "İstanbul", "Səhv elədim", "Burda", "Şeir qalibmi" N4(10)

40.Nuranə NİHAN - "Bayraq", "Nə var ki", "Yuxusu gəlir", "Canda can oldu", "Bəlkə", "Bir ümid", "Gəndə qaldı" N4(10)

41.Rafiq AKİF - "Xatirə", "İki fəslin astanasında", "Yaşadır məni", "Yalan", "Röya imiş", "Qənim olub", "Ayrlılıq gedirsen", "Azərbaycan", "Bacarmadım", "Cismim və ruhum", "Gizlərəm qəlbimin dərinliyində", "Gedə bilmədim" N4(10)

"Məni məndə öldürən qadın", "Ayrılıqlar başlayır", "Basardım bağırma", "Sev məni", "Danişsin", "Varmı", "Fərq etməz", "Nə çəkir", "Qarışq düşüb", "Apar, taleyim", "Yuxu", "Yarımın qəbri üstdə" N6(12)

42.Elçin MƏLHƏMLİ - "Bilmirəm", "Mənə", "Sevmirəm səni", "Qırma ümidi", "Hara qaçım", "Vurğunam", "Məlhəmim", "Ən qiymətli sərvət", "Gülüm, mənə gərəksən" N4(10)

43.İlhamə SULTAN - "Xatirələr", "Yuxuma gel" "Mübarək olsun", "Görüşməyəydi" N4(10)

44.Zəhra CƏFƏRLİ - "Poetik düşüncələr" N4(10)

45.Alik DƏNİZSEVƏR - "Mənim adım", "Laçinsizliq özü dərddi" N4(10)

46.Xan RƏSULOĞLU - "1001 ovqatlı deyimlər və duyuqlardan", "Asiyəm", "Qorxmuram", "Yoruldum"

N5(11)

47. Maarif SOLTAN - "SEVGİ PAYIZINDA XATİRƏLƏR TÖKÜMÜ", "Sənsizlik", "Xoş gördük", "Güzgü", "Xatirələrin xəzəli", "Son eşq hekayəsi", "Klassiklərə bənzətmə" N5(11)

48. Fəxrəddin ƏZİZ - "Gəldim", "Önündə", "Keçib", "Sənə qayıtdım", "Deyəsən", "Çağırış" N5(11)

"Qoymayan", "Biləydik", "Çağırış", "Əlində", "Nağıl", "Axtarma məni", "Belə keçdi", "Payız leysanı" N6(12)

49. İntizar NƏBİYYEVA - ELEGİYALAR N5(11)

50. Valeh QOCA - "Deyil ki", Qəzəl, "Avtobusda məhəbbət", "Yatır", "Getdi", "Subaylıqla boşan qız", "Ol-mur", "Ayrılaq", "Oldu" N5(11)

51. Rəhman BAYRAM - "Yanıq kərəmi", "Ata", "Bir gözəl qadını dilənən gördüm", "Həkim", "Biz niyə sev-mirik bir-birimizi?", "Xalqımızın", "Gəl, qayıdaq kəndimizə", "Səni sevmək üçün gəldim dünyaya", "İki dövlət, bir millətik", "Şəhidlər" N5(11)

52. Nuridə MİSİR - "Mənim", "Hardasan", "Kəlbəcərin özüymüş" N5(11)

53. Esmira RƏHİMLİ - "Öldürmə məni", "Dünya", "Sevə bilmərəm", "Yad adam", "Unutma" N5(11)

54. Aygün SADIQ - "Bayraqım" N6(12)

55. Surxay Hatəm MÖVLANVERDİ - "Salam, Mirzə Ələkbər" N6(12)

56. Paşa QƏLBİNUR - "Min illik şərab", "Görə bilməsəm", "Sən verən qələmlə", "Hörümçək torunda can ve-rən cücü", "Səbrimin içində boğuldum, Allah", "Bir ov kimiyəm", "Mənim öz ürəyim özümə düşmən", "Sual", "Çinqilda balıqdan zəlildi bağrım", "Məndən uzaqlarda" N6(12)

57. Faiq HƏSƏNOV - "Elm", "Hikmət aləminə səyahət", "İki düşməni var insan oğlunun", "Kədəri dərd et-mə, sevincə uyma", "Kamil insan", "Dostun naxələfsə, dünya neyləsin" N6(12)

58. Lalə İsmayıllı - "Kəndimin", "Gedirəm" N6(12)

59. Tural ADIŞİRİN - "Bizim görüşümüz", "Ömrümə həsrətin köçür", "İllər", "Ürəyimdə", "Bilmirəm", "Tor-paşdan pay olmaz", "Tökülər araya giley qar kimi", "Vətən dərdi" N6(12)

60. İltimas SƏMİMİ - "Payız ləvhələri" N6(12)

61. Rəfiqə MƏMMƏDOVA - "Dağlar", "Füsunkar baxış", "Düyünü bərk olar qoca ağacın", "Nəğmənin qana-dı", "Sən kimdən kömək umursan, Azərbaycan?", "Bağrı qanlı demə ona", "Bənövşə", "Bəhsə bəhsdi", "Qəlb al-dadan olar", "Gültəkin həkim" N6(12)

62. Mayıl MƏMMƏDLİ - "Dünyanın", "Hopmadım", "Al, get", "Bu dünya", "Ola bilmədim", "Sənə səndən yazacam...", "Ruhumun səsi", "Küsürəm, lələ" N6(12)

63. Aynur YASƏMƏN - "Qürbətdən boyılan kəndim", "Ruhun şad olsun", "Qızıma", "Ayrılma mənnən", "Bu səhər yenə də sənsiz açıldı", "Payızım", "Sənsizlik üzütdü məni", "Dostum", "Darıxdım", "Ana", "Seçə bil-mədi" N6(12)

64. Həmzə ƏVƏZOĞLU - "Bəzən mənə deyirlər...", N6(12)

Publisistika

1. Akif Alişanov - "Heydər Əliyevin azərbaycançılıq ideologiyası" (araşdırma - təhlil) N1(7)

2. Cavad BEHBUDOV - "Cəbrayılın EL QƏHRƏMANI - Rəşid Məmmədov" (oçerk) N1(7)

3. Araz YAQUBOĞLU - "Dərdli Cavada cavab" (araşdırma - təhlil) N1(7)

4. Nemət BƏXTİYAR - "Laçında qış nağılı" (araşdırma - təhlil) N1(7)

"Yada düşür xatirələr..." (Şair Hüseyin Kürdoğlunun poeziyasında təbiətin tərənnümü) N2(8)

"Su ilə işləyən dəyirmanlar" (Tarixi abidələrimiz haqqında araşdırma) N3(9)

"31 iyul 1989-cu il - Laçın hadisələri" (araşdırma) N4(10)

"Eşq, məhəbbət aşığı - Xarı bülbül efsanəsi..." (araşdırma) N6(12)

5. Əlisahib ƏROĞUL - "Misraların keşiyində duran şair" (təqdimat) N1(7)

6. Əli BƏY AZƏRİ - "Niyə məhz "Kəpənək ömrü?" (təhlil), "Çərkəz Nəsirlinin hekayələri tarixin daşıyıcılarıdır" (təhlil) N1(7)

"Ömrünüzə bahar gəlsin" ("Bahar gəldi, yaz gəldi" ifadəsi ətrafında düşüncələr), "Yüksək titullara layiq insan - ADSIZ" (Füzuli YAVƏR haqqında), "Mən elə bilirdim şair qocalmır" ("Qəbələ - könül dünyamız" Almanaxı haqqında) N2(8)

"Kiril, yenidən diril?! N3(9)

"Müsabiqədə qalib kimi yer tutan əsərlərin sonrakı taleyi" N4(10)

"Ən başlıcası hansıdır - TARİX, Ədəbiyyat, yoxsa Siyaset?" N5(11)

"QƏLBİN NURU ilə fəth olunan ZİRVƏ" (təhlil), "Həyatın amansız sınaqlarının bədii təsviri" (təhlil), "Duy-

ğular sözə çevriləndə" (təhlil) N6(12)

7.Ələsgər TALIBOĞLU - "Şərurdan başlanan yol" (araşdırma - təhlil) N1(7)

"Gülüşdən futbola" (oçerk) N3(9)

8.Fəxri MÜSLÜM - "Gəncləri döyüşə, qələbəyə səsləyir" (Yazıcı-publisist Camal Zeynalogluunun "Snayper qız" kitabı haqqında) N2(8)

9.Vaqif AĞALAROV - "Müasir Azərbaycan ədəbiyyatında Əli bəy Azəri imzası" N2(8)

10.Akəm XAQAN - "Mən sizə məkan, düşünmək üçün zaman, anlamaq üçün mövzu verdim" (təhlil, tənqid) N2(8)

11.Nazir ÇƏRKƏZOĞLU - "Vətən nəğmələrinin carçası" (Şair Ələsgər Taliboglunun yaradıcılığına dost baxışı) N2(8)

12.Emin RAMAZANOV - "Zülmətdən səslər" (Aygün Sadiqin həyat və yaradıcılığı haqqında) N2(8)

13.Fatimə ƏLİHÜSEYN - "Sonun davamı - sonsuzluğa aparır" (Rasim Balayevlə müsahibə) N3(9)

14.Nazir ÇƏRKƏZOĞLU - "Sən mənim ömrümə qayıdacaqsan" (xatirə-oçerk) N3(9)

15.İntizar NƏBİYEVA - "Dağlar marala qaldı" (xatirə-oçerk, əvvəli) N3(9)

"Dağlar marala qaldı" (xatirə-oçerk, sonu) N4(10)

"Erməni fitnəkarlıqları" (təhlil) N6(12)

16.Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Hekayə çığırtması" (ədəbi təhlil - I və II hissə) N4(10)

17.Ramil CƏBRAYIL - "Azərbaycanca vikimənbə ermənicə vikimənbəni ötüb keçdi" (Tətqiqatçı-jurnalist Araz Yaquboğlu ilə müsahibə) N4(10)

18.Camat ZEYNALOĞLU - "Sözə dəyər verən şair" (təqdimat) N4(10)

19.Kəmalə SƏLİM MÜSLÜMQIZI - "Əbədiyyat gülüyəm mən" (ədəbi təhlil) N5(11)

20.Hikmət MƏLİKZADƏ - ""Zəngilan" sözünün gerçəyə tapınma vahidləri" (fəlsəfi təhlil) N5(11)

21.Mahir CAVADLI - ""Xəzən"da poeziya çalarları, mövzu rəngarəngliyi" (təhlil) N5(11)

22.Meyxoş ABDULLA - "Bunun tüstüsü sonra çıxacaqdır" (müzakirə - rəy) N5(11)

23.Ramiz İSMAYIL - "Rəşid Bərgüşadlıya açıq məktub" (müzakirə - rəy) N5(11),

"Bir şair taleyi" (Şair Fəxrəddin Əziz yaradıcılığına dost baxışı) N6(12)

24.Rəna MİRZƏLİYEVA - "O, düşünür, düşündürür" (Oqtay İsmayıllı yaradıcılığı barədə düşüncələr) (təhlil) N6(12)

25.Əlizaman BAXIŞ - "Qalib komandanın kapitani" (təhlil) N6(12)

26.Nərgiz MƏMMƏDLİ - "20 yanvar 1990-cı il və Azərbaycanda Xalq Hərəkatı" (araşdırma) N6(12)

Təbriklər

1."XƏZAN" - 1, "Bir yaşın mübarək" (Əli BƏY AZƏRİNİN təbriki) N1(7)

2.Teyfur ÇƏLƏBİ - 60, "Qəlbdən gələn gözəllik" (Telman Ümman TİRCANLİNİN təbriki) N1(7)

3.Kəmaləddin QƏDİM - 60, "Torpağa bənzəyən şair" (Ələsgər TALIBOĞLUUNUN təbriki) N1(7)

4.Azad QƏLBİNUR - 50, "Sevgidir həyatın naxışı yalnız" (Məlahət YUSİFQİZİNİN təbriki) N2(8)

5.Nemət Bəxtiyar - 60, ("Xəzən" jurnalının təbriki) N3(9)

6.Əlabbas BAĞIROV - 60, "Əlabbas Bağırovla 60 yaşın gur işığında" (Əli BƏY AZƏRİNİN təbriki) N3(9)

7.Rüstəm BEHRUDİ - 60, "Rüstəm Behrudinin özü haqqında bilmədikləri" (Kamran ƏLİYEVİN şairin 60 il-iliyi ərəfəsində həyat və yaradıcılığına baxışı və təbriki) N4(10)

YAZI DÜZÜMÜ

1. Redaktor güşəsi

- "Ədəbi mühitdə poetik ifadə və dil anlayışı"	1
- Qafar CƏFƏRLİ - 60 ("Xəzan" jurnalının təbriki)	4
- Şükür MÜSEYİBOĞLU - 60 ("Xəzan" jurnalının təbriki)	5

2. Publisistika

- Əli BƏY AZƏRİ - "QƏLBİN NURU ilə fəth olunan ZİRVƏ" (təhlil)	12
- Rəna MİRZƏLİYEVA - "O, düşünür, düşündürür" (Oqtay İsmayıllı yaradıcılığı barədə düşüncələr) (təhlil)	18
- Ramiz İSMAYIL - "Bir şair taleyi" (Şair Fəxrəddin Əzziz yaradıcılığına dost baxışı)	38
- Nemət BƏXTİYAR - "Eşq, məhəbbət aşığı - Xarı bülbül efsanəsi..." (araşdırma)	60
- Əli BƏY AZƏRİ - "Həyatın amansız sınaqlarının bədii təsviri" (təhlil)	67
- İntizar NƏBİYYEVA - "Erməni fitnəkarlıqları" (təhlil)	91
- Əlizaman BAXIŞ - "Qalib komandanın kapitanı" (təhlil)	99
- Əli BƏY AZƏRİ - "Duyğular söze çevriləndə" (təhlil)	95
- Nərgiz MƏMMƏDLİ - "20 yanvar 1990-cı il və Azərbaycanda Xalq Hərəkatı" (araşdırma)	121

3. Poeziya

- Aygün SADIQ - "Bayraqım" (şeir)	3
- Surxay Hatəm MÖVLANVERDİ - "Salam, Mirzə Ələkbər" (şeir)	6
- Paşa QƏLBİNUR - "Min illik şərab", "Göre bilməsəm", "Sən verən qələmlə", "Hörümçək torunda can verən cücü", "Səbrimin içində boğuldum, Allah", "Bir ov kimiymə", "Mənim öz ürəyim özümə düşmən", "Sual", "Cinqilda baliqdan zəlildi bağrım", "Məndən uzaqlarda" (şeirlər)	15
- Damət SALMANOĞLU - "Əzəldən belə dünya", "Göyərçinim", "Yalandı dünya", "Onun gözlərini yurd biləcəyəm", "Niyə insan ömrü vəfəsiz olur?", "Səninlə", "Qalarsan", "Gözü yoldayam", "Adəm və Həvvə" (şeirlər)	30
- Fəxrəddin ƏZZİZ - "Qoymayın", "Biləydik", "Çağırış", "Əlində", "Nağıl", "Axtarma məni", "Belə keçdi", "Payız leysani" (şeirlər)	39
- Faiq HƏSƏNOV - "Elm", "Hikmət aləminə seyahət", "İki düşməni var insan oğlunun", "Kədəri dərd etmə, sevincə uyma", "Kamil insan", "Dostun naxələfsə, dünya neyləsin" (şeirlər)	52
- Lalə İsmayıllı - "Kondimin", "Gedirəm" (şeirlər)	58
- Tural ADIŞİRİN - "Bizim görüşümüz", "Ömrümə həsrətin köçür", "İllər", "Ürəyimdə", "Bilmirəm", "Torpaqdan pay olmaz", "Tökülər araya giley qar kimi", "Vətən dərdi" (şeirlər)	64
- Şükür MÜSEYİBOĞLU - "Məni niyə doğdu, anam?", "Körpə Zəhranın harayı", "İndi həmin Şuşa deyil", "Qısqanlıq da sevgi əzabıdır", "Sevinmə", "Bulud da eşqə bənzəyir", "Qadın gözəllikdir", "Şüsülnü unutmayın", "Türkə birlik gərəkdir", "Sevgi həsrəti", "Zirvələrdə yerin var", "Şairlik duyğuları" (şeirlər)	75
- Rafiq AKİF - "Məni məndə öldürən qadın", "Ayrılıqlar başlayır", "Basardım bağrıma", "Sev məni", "Danışın", "Varmı", "Fərq etməz", "Nə çəkir", "Qarşıq düşüb", "Apar, taleyim", "Yuxu", "Yarımın qəbri üstədə" (şeirlər)	84
- İlitas SƏMİMİ - "Payız lövhələri" (şeirlər)	90
- Rafiqə MƏMMƏDOVA - "Dağlar", "Füsunkar baxış", "Dünyünü bərk olar qoca ağacın", "Nəğmənin qanadı", "Sən kimdən kömək umursan, Azərbaycan?", "Bağrı qanlı demə ona", "Bənövşə", "Bəhsə bəhsdi", "Qəlb aldadan olar", "Gültəkin həkim" (şeirlər)	97
- Mayıl MƏMMƏDLİ - "Dünyanın", "Hopmadım", "Al, get", "Bu dünya", "Ola bilmədim", "Sənə səndən yazacam...", "Ruhumun səsi", "Küsürəm, lələ" (şeirlər)	106
- Aynur YASƏMƏN - "Qurbətdən boyلانan kəndim", "Ruhun şad olsun", "Qızıma", "Ayrılma mənnən", "Bu səhər yenə də sənsiz açıldı", "Payızım", "Sənsizlik üzüdü məni", "Dostum", ...	112
- Darixdım", "Ana", "Seçə bilmədi" (şeirlər)	
- Həmzə ƏVƏZOĞLU - "Bəzən mənə deyirlər...", (şeir)	120

3. Nəşr

- Sabir HÜSEYNOV - "Sevginin işığında" (hekayə)	7
- Camal ZEYNALOĞLU - "Yaxşılıq", "Ölüm doğmaliyi" (hekayələr)	33
- Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Adət və Haqqın kəllələşməsi" (novella içində novella)	42
- Əli BƏY AZƏRİ - "Qapıcı" (hekayə)	44
- Ayaz İMRANOĞLU - "Məzun albomu" (hekayə)	56
- Gülnaz ABDULLAYEVA - "Ana ürəyi" (hekayə)	71
- Qalib ŞƏFAƏT - "Sevgi günü" (hekayə)	79
- Qorxmaz ABDULLA - "Qaynar xətt" (novella), "Şanax şahın vida sözü" (təmsil)	87
- Qafar CƏFƏRLİ - "Altıncı barmaq" (hekayə), "Koma" (novella)	101
- Tahir DƏMİRÇİ - "Bir yorğan altında yüz əlli can", "VICDANIN Hökmü" (hekayələr)	108
- Necdet EKİCİ - "Çolpan yıldızı" (hekayə)	116